LOGICÆ ARTIS COMPENDIVM.

TERTIA HAC EDITIone recognitum, duplici *Appendice auctum, & publici iuris factum.*

à ROB. SANDERSON Collegij Lincolnienſis in almâ *Oxonienſi Socio.*

OXONIÆ
Excudebat IOHANNES LICHFIELD
Impenſis GVLIELMI DAVIS
Anno Dom. 1631.

Ca
1. P
2. T
3. T
4. T
5. T
6. D
m
7. D
8. T
9. I
10.
11.
12.
13.
m
14.
15.
16.
17.
18.
19.

ELENCHVS CAPITVM

PARS PRINA.

De Simplicibus Terminis.

Cap.		Pag.
1.	*Præcognita de Naturâ Lgicæ.*	1.
2.	*De Prædicabilibus in genere.*	5.
3.	*De Genere, Specie, & Individuo.*	8.
4.	*De Differentiâ.*	14.
5.	*De Proprio & Accidente.*	17.
6.	*De tribus definitionibus Anteprædicamentalibus.*	20.
7.	*De Reliquis Anteprædicamentis.*	24.
8.	*De Prædicamentis in genere.*	29.
9.	*De Prædicamento Substantiæ.*	31.
10.	*De Prædicamento Quantitatis,*	34.
11.	*De Prædicamento Qualitatis.*	37.
12.	*De Prædicamento Relationis,*	42.
13.	*De Prædicamentis Actionis & Passionis.*	46.
14.	*De Quatuor vltimis prædicamentis.*	49.
15.	*De Oppositis.*	54.
16.	*De reliquis Post-prædicamentis.*	58.
17.	*De Definitione.*	61.
18.	*De Divisione.*	62.
19.	*De Identitate & Diversitate.*	69

PARS SECVNDA.

De Propositionibus.

1. De *Propositionis partibus.* 75.
2. De *Suppositione Terminorum.* 82.
3. De *Ampliatione & Restrictione.* 89.
4. De *Divisionibus Propositionis.* 93.
5. De *Oppositione Propositionum Categoricarum de Inesse.* 101.
6. De *Æquipollentia earundem.* 106
7. De *Conversione earundem.* 109
8. De *Modalibus.* 111
9. De *Exponibilibus.* 117
10. De *Hypotheticis.* 121.

PARS TERTIA.

De Discursu.

1. De *Argumentatione.* 127.
2. De *Partibus Syllogismi.* 130.
3. De *Fundamento Formæ Syllogisticæ.* 134.
4. De *tribus Syllogismorum figuris.* 138.
5. De *Reductione Syllogismorum.* 142.
6. De *Inventione medij termini.* 147.
7. De *Syllogismis quibusdam specialibus.* 151.
8. De *Enthymemate, & Sorite.* 153

9. De Syllogiſmo hypothetico. 157
10. De Inductione & Exemplo. 160.
11. De Fine & Præcognitis Demonſtrationis. 162
12. De Conditionibus Propoſitionum Demonſtrationis abſolutis. 166.
13. De Conditionibus Propoſitionum relatis. 172
14. De Demonſtrationis variis gradibus. 174.
15. De Demonſtratione Libri. 180.
16. De Demonſtratione potiſſimâ. 183
17. De Syllogiſmo Topico in genere. 188.
18. De Locis Topicis in genere. 191.
19. De Locis à Cauſâ, & Effectu. 194.
20. De Locis à Subiecto, & Accidente. 297.
21. De Loeis à Diſſentaneis, & Comparatis. 201.
22. De Locis à Coniugatis, & Notatione. 207.
23. De Locis à Toto & Parte. 210.
24. De Locis à Genere & ſpecie. 212.
25. De Locis à definitione, & diviſione. 214.
26. De Loco à Teſtimonio. 216
27. De Fallaciis in Genere. 219.
28. De Fallaciis in dictione. 221
29. De Fallaciis extra dictionem. 226.
30. De Methodis in Genere. 232.
31. De Methodis in ſpecie. 236.

APPENDIX PRIMA.

De Vsu Logicæ.

1. *De Tractatione Simplicis Thematis.* 1.
2. *De Tractatione Problematis solitaria.* 19.
3. *De Disputatione.* 40
4. *De Genesi Methodicâ.* 67.
5. *De Analysi Logicâ.* 75.

APPENDIX POSTERIOR.

Miscella.

1. *De Quinq; habitibus Mentis.* 89
2. *De Circulo Disciplinarum.* 101.
3. *De Colligendis Locis communibus.* 109
4. *De historia Logicæ.* 117.

Ad Lectorem.

HAbes (Erudite Lector) quod & stupori materiam præbeat & veniæ; habes, nescio quo fati miraculo, librum simul & magis comptum, & minus politum: limatior evadit editio, & tamen impurior: opusculum si respicias, industriis Autoris conatibus, emendatius invenias, si recenseas impressionem, supina Typographi incuriâ, habes corruptiorem; accesserunt confiteor errata: graviora corrigas, indulgeas levioribus, quæcunq; occurrunt Authoris imputentur absentiæ, non culpæ, in Typographiam conicias oportet, non in opusculum. Vale.

Errata sic corrigas

PAge 2 Logicæ est primario. page ibid. quæ & ipsa λόγος dicta est. p.6. prædicabilium. p.7. non naturalis eaq; vel, p. ibid. animali, p. 11. determinatio & restricto, p.19. suo, p. 22. tria, p.25 sint, p. 33. Aer, p.35. habeant, p.41. mensitas, p.51. quoquomodo, p. 53. esse. siue Distinctionis, vt, p.57. determinato, p.62 quum, p. ib. gladius, p.63. definiti, p.65. propinquum, p. ib. remotionem, ib. atq;, p.69. quodammodo, p.75. & animi p.77. Termin Categorematicæ, p.89 dilatatio, p.91. desitionis, p. ib. præterita, Inceptionis, p.94. simplices, p.98. apponitur, p.99. ex quibus, p. ib. adiacentis, vel terrij. Propositio secundi adiacentis est, p.134. proportionis p.136. & altera p ib. impossibile, ib. Imbecillitates, ib. accidere, p. 13[illegible] subiectionem, p.139. in quo, ib. in quo, p.142. Syllogismi Imperfecti a[illegible] p.144. præmissæ, p.146. quartum, p.160. implicita, ib. quorum, p.169. ill[illegible] p.174. scibiles, p.183. Immedietas, p 190 Argumentum: ib. inventio[illegible] p 197 quâ, ib. vt, si sit, p.201, gradium, vt Paria, p.202. flavum, p.20[illegible] solitariè, p.206. quam quod ad, ib. fine, ib. non reddant, p.207. sunt prop[illegible] p.213. ponitur, p.222. manente, p.225. diversam, ib. Fallaciarum in di[illegible]one, p.227. Siqui, ib. alias, p.230. concessum, ib. ostendendo, p.232. diver[illegible] enim, p. ib. præcepta, p.233. notiora, p.234. tradendis, ib. aut, ib. Gener[illegible]tatis.

APEND.

PAge. 1. Genesin. p.2. Themata, p.7. pluries, ib. comparantur, p.10 vt[illegible] ib. Actiuè p 11. loci, ib. qua, p.12. obiectu, p 13 EFFECTA, p.14. [illegible] p.21. nullius, p.22. problema, p.21. Expendendi, p 36. secundam, p 42. re[illegible]tandi, p.45. phaleræ. ib apponetur, p 47. flagitare, p. 50. Fusius, p. [illegible] nodum, ib. præsentis, 62. Communiorum, 63. vniuersim, p.77. quem, [illegible] sit, 79. qui, ib notas, phrases, ib. decimus, p.82. solutiones, p.86. Integ[illegible] p.91. Aristoteli, p 99 Habitibus, p.118. Oratorijs, p.119. neglecta, p.1[illegible] Commentator.

LOGICÆ ARTIS COMPENDIVM.

LIBER PRIMVS, DE SIMPLICIBVS Terminis.

CAP. 1.

Præcognita, de Natura Logices.

LOgica, quæ & Synecdochicè Dialectica, est *Ars rationis*: siue est, *ars instrumentalis dirigens mentem nostram in cognitionem omnium intelligibilium.* Ideoq; debet esse omnium disciplinarum prima, vtpote ad reliquas adquirendas necessaria; qua ratione Aristoteli, velut instrumentum Philosophiæ & reliquarū disciplinarum ὄργανον appellatur. Parag. 1. *Definitio Logicæ.*

Vtilitates eius sunt plurimæ, quas docebit vsus: *Finis* vero vnicus, Cognitio sc. rerum. *Officia*, quibus velut medijs Par. 2. *Finis & officia Logicæ.*

medijs finem ſuum conſequitur, cum alia nonnulla, tum præſertim *tria hæc*

1	*Definitio*	quoties	*Obſcuræ.*	
2	*Diviſio*	res occurrunt	*Univerſæ.*	
3	*Ratiocinatio*		*Dubiæ.*	

Par. 3. *Obiectum Logicæ.*

Obiectum Logicæ primariò *Mens humana*; vnde & Logicæ nomen, velut ἀπὸ τῦ λόγυ, id eſt, ratione: *ſecundario* etiam & *Oratio*, λόγος dicta eſt, noſtræ loquendo quâ ſc. ſenſa mentis noſtræ loquendo exprimimus.

Par. 4. *Subiectum Logicæ.*

Materia circa quam verſatur, eſt omne illud, ſiue Ens, ſiue non Ens, quod vel *Mente* complecti, vel *Oratione* eloqui poſſumus. Ratio autem formalis conſiderandi eſt, *Secunda Intentio*. Logicus enim conſiderat omnia themata, non ſecundum proprias ipſorum naturas, ſed in quantum Logica inſtrumenta (quæ ſunt *ſecundæ notiones*) ſunt eis applicabilia. Hinc Logicæ pro diverſa ratione multiplex aſſignari poteſt *ſubiectum*.

Subie-

Subiectum Logicæ
- Informationis (siue *obiectū*) est λόγος, id est, Operationis, (siue *subiectum materiale*;) est *Thema*, seu *Quæstio intelligibilis*. θεμα νοητόν.
  - Primariò, *Mens humana*, siue Ratio.
  - secundario, *Oratio*.
- Tractationis; (siue *subiectum formale*,)
  - Totale & Adæquatum, est *Secunda intentio*.
  - Principale, est *Syllogismus*; vel etiam magis specialiter, *demonstratio*,

Par. 5. *Partitio Logicæ, & Organi Aristotelici.*

Logicæ tres sunt partes, pro numero actuum mentis ab ea dirigibilium; quarum *Prima* dirigit primum actum Mentis sc. *Conceptum simplicem*; & est *de Simplicibus terminis:* quo pertinent introductio Porphyriana, & Liber Categoriarum Aristotelis.

Secunda dirigit secundum actum Mentis, sc. *Compositionem & Divisionem*, & est *de Propositione:* quo spectat lib. de Interpretatione.

Tertia dirigit tertium & vltimum Mentis actum, sc. *Discursum*; & est *de Argumentatione & Methodo*: quo spectant Analyticorum Priorum libri duo,

totidemq; posteriorum, octo Topicorum, Elenchorum demum duo.

Quæstiones primi Capitis,

1 *De Nomine Logicæ & Dialecticæ.* p.
2 *De Genere Logicæ.* p.
3 *De definitione Logicæ.* p.
4 *De fine Logicæ.* p.
5 *De varijs Logicæ vtilitatibus.* p.
6 *De necessitate logicæ, eiusq; ordine ad reliquas disciplinas.* p.
7 *De Obiecto Logicæ.* p.
8 *De subiecto Logicæ.* p.
9 De primis & secundis intentionibus. p.
10 *De differentia Logicæ à cognatis disciplinis, præsertim Rhetorica.* p.
11 *De variis Logicæ divisionibus.* p.
12 *De logica docente & vtente.* p.

Cap. 2.

De prædicabilibus in genere.

Libellus Porphyrianus *Isagoge* dicitur, siue *Introductio*; quia est quædam quasi porticus & Vestibulum Logicæ Aristotelicæ; eius præcipue partis, quæ in libro Categoriarum continetur: quo nomine & ab authore opus susceptum est in gratiam Chrysaorij discipuli sui. Ejus subiectum est Prædicabile. Par. 1. *Scopus libelli Porphyriani.*

Est autem *Prædicabile* (siue *Vniversale,*) *quod aptum natum est prædicari de pluribus.* Vt *Animal, Homo, Rationale, Risibile, Album.* Idem sunt reipsa Prædicabile & Vniversale; sed differunt ratione: nam *Prædicabile* dicitur, quatenus de multis prædicatur; *Vniuersale* verò quatenus inest in multis. Par. 2. *Definitio Prædicabilis.*

Prædicabilia sunt quinque, quæ & quinque voces appellantur; sc. *Genus; Species; Differentia;* Accidens proprium, quod simpliciter *Proprium*; & Accidens Commune, quod simpliciter *Accidens* Par. 3. *Numerus Prædicabilium.*

dici ſolet. Horum Genus & Species in *Quid*; Differentia in *Quale quid*; Proprium & Accidens in *Quale*; ſed proprium converſim & neceſſario, accidens contingenter & non converſim prædicantur.

Par. 4. *Utilitas Prædicabilium*

Cognitio Prædicabilium, (& conſequenter introductio Porphyriana) conducit ad quatuor; ſc. ad.

1 *Definitionem*: quæ ſemper eſt *Speciei*: conſtatq; ſi ſit propria & eſſentialis, ex *Genere* & *Differentia*; ſin impropria & deſcriptiva ex genere & *Proprio*, vel cumulo *Accidentium*.

2 *Diviſionem*; quæ plerumque eſt *Generis* in ſuas *Species* per oppoſitas *Differentias* aut *Propria*; non raro Subjecti in *Accidentia* aut è contra.

3 *Demonſtrationem*; quæ eſt Syllogiſmus neceſſarius, cuius maius extremum eſt *Proprium*, minus extremum *Species*, Medius vero terminus Definitio Speciei eſſentialis ex *Genere* conſtans & *Differentia*.

4 *Prædicamenta*; quæ non ſunt aliud, quam coordinatio *Generum*, & *Specierum* in directa, & *Differentiarum* in ſerie collaterali Præ

Prædicatio omnis aut est

- *Naturalis*, siue *directa*: eaque vel
  - *Æqualis*; cum æquale prædicatur de æquali: vt *Rationale* vel *Risibile* de homine.
  - *Inæqualis*; cum vel superius prædicatur de inferiore (*univoce*) vel accidens commune de suo subiecto (*denominatiue.*) vt *Animal* vel *Album de homine.* * vid: p: 25 * vid: p: 25
- *Non Naturalis eaque vel.*
  - *Indirecta, & contra naturam*; cum aut inferius de superiore prædicatur; aut subiectum de accidente: vt *Homo* de animale vel Albo.
  - *Per accidens, & præter naturam*; cum è duobus accidentibus eidem communi subiecto inhærentibus, alterum de alterum de altero prædicatur: vt *hoc album* de hoc dulci.

Ea ſolum prædicatio eſt huius loci, & propriè Logica, quæ directa eſt, & naturalis,

Quæſtiones ſecundi capitis.

1 *De libello Porphyriano.* p.
2 *De definitione Prædicabilis & vniverſalis.* p.
* 3 Sintne vniverſalia in rerum natura, vel in ſolo intellectu? p.
* 4 Sintne corporea vel incorporea? p.
* 5 Exiſtantne extra ſingularia? p.
6 *De numero Prædicabilium.* p.
7 *De quadruplici vtilitate Prædicabilium.*
8 *De varijs Prædicandi generibus.* p.

Cap. 3.

De Genere, Specie, & Individuo.

GEneris, inter alia ſignificata, tres ſunt *acceptiones*, quarum vt nobiliorum meminit Porphyrius: duæ *civiles*, tertia *Logica*.

Genus

§. 1. *Tres acceptiones Generis.*

Genus in acceptione

Prima, est collectio multorum hominum qui ad vnum aliquem velut principium relati, cognatione quadam inter se sunt affecti; quo sensu *posteri Herculis genus* dicitur *Heraclidarum*.

Secunda est ortus vniuscuiusque Principium sive sit
- Generans, vt Pater & maiores; quomodo *Tantalus* dicitur *genus ducere à Iove*.
- Conservans vt locus & Patria; quomodo *Plato* dicitur *genere Athenienſis*.

Tertia, quæ sola est Logica (sic dictum ob similitudinem quam habet cum genere civili, præsertim in secunda acceptione) est id, cui subjicitur Species; *vt Animal* cui subjicitur *Homo*.

Par. 2. *Definitio Generis.*

Genus logicum est, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid: vt *Animal* de homine & bove. Dicuntur autem ea *differre ſpecie*, quæ habent diversas differentias constituentes; vt homo & bos, *prædicari* vero *in quid* ea, quæ apte respondent quæstioni qua quid sit

res

res quæritur. Vt si quæratur quid sit homo, aut bos, apte respondetur, quod sint Animalia.

Par. 3. *Acceptiones & definitiones speciei.*

Species (civilis) inter alia sua significata accipitur pro externâ formâ aut pulcritudine corporis: vnde hominem pulchrum & formosum *speciosum* dicimus.

Species Logica considerata respectu

Superiorum, & vt *Subijcibilis*, definitur esse id quod subijcitur generi; atq; iterum id cui genus attribuitur in quæstione quid est: intellige vtrobique *Immediate.*

Inferiorum, & vt *Predicabilis*, est *quod prædicatur* (immediate) *de pluribus differentibus numero* (tantum) *in quid*: vt *Homo*, de Socrate & Platone.

Dicuntur autem ea *differre numero*, quæ diversum numerum efficiunt, vt *Socrates, Plato, &c.*

Par. 3. *Generalissima, specialissima, & Subalterna.*

Genera *generalissima*, siue summa, sunt, quibus non datur superius genus vel, quæ sunt ita genera vt nunquam possint

possint esse species: vt *Substantia*, Species *Specialissimæ*, siue infimæ sunt, quibus non datur species inferior; vel quæ ita sunt species, vt nunquam possint esse genera: vt *Homo*. *Subalterna* genera, siue species subalternæ sunt, quæ ad aliud & aliud relata simul & genera sunt & species: vt *Animal*, *Vivens*, *Corpus*.

Par. 5. *Communes generis & speciei.*

1 Genus omne est latius qualibet sui specie.

2 Genus habet rationem partis & incompleti, species totius & completi; Genus Materiæ, Species compositi.

3 Genus & Species prædicantur æqualiter de suis inferioribus.

4 Tota natura generis continetur in qualibet sui Specie, & speciei in quolibet individuo.

5 Genera summa sunt tantum decem: Species infimæ sunt in aliquo certo, sed nobis incognito, numero.

Par. 6. *Individuū.*

Individuum est quod de vno solo prædicatur: vt *Socrates*, Habet & hæc vox alias suas acceptiones; sed hic sumitur pro ente singulari, ita determinatio & restricte, vt sit prorsus indivisibile in inferiora.

Individu-

Individuum aliud est
- *Certum* & determinatum, quod exprimitur vel per
  - Nomen Proprium, vt *Socrates, Bucephalus*: & dicitur individuum *Signatum*, siue Determinatũ.
  - Nomen commune & Pronomen demóstrativum; vt *hic homo, ille equus*: & dicitur individuum *Demonstrativum*.
  - Circumlocutionem aliquam, id quod fit etiam multis modis; vt *Sophronisci filius pro Socrate. Orator pro Cicerone, &c.* & dicitur Individuũ *ex Hypothesi*, vel Periphrasticum.
- *Vagum*, & Indeterminatum, quod exprimitur per nomen commune & signum particulare: vt, *aliquis homo, quidem equus.*

Individua sunt numero infinito & vario

vario; ideoq; nec sub scientiam cadere possunt. Individua eiusdem speciei distinguuntur inter se proprietatibus quibusdam accidentalibus, quarum collectio in duobus numquam potest esse eadem.

Quæstiones tertij Capitis.

1 *De acceptionibus generis & speciei.* p.
2 *De primâ definitione Generis.* p.
3 *De secunda definitione Generis* p.
4 *De definitionibus speciei subijcibilis.* p.
5 *De 3ª definitione Speciei.* p.
6 *De arbore Porphyriana.* p.
7 *De conservatione Generis & Speciei in suis inferioribus.*
8 *De Individui Definitione.* p.
9 *De Individui diversis modis.* p.
*10 De Principio Individuationis p.
11 *De numero generum, specierum, & Individuorum.*
12 *De Collatione generis cum reliquis Predicabilibus.* p.
13 *De collatione Speciei.* p.

CAP.

Cap. 4.

De differentia.

Par. 1. *Acceptiones Differentiæ.*

Differentia tribus modis dicitur.

Communiter; quâ res ab alijs, vel etiam à se ipsis, differunt accidente aliquo separabili, vt *Socrates* stans à *Platone* sedente & *Socrates* senex à *Socrate puero.*

Propriè; quâ res ab alijs differunt accidente aliquo inseparabili: vt *Socrates* à *Platone* per naducitatem.

Maximè Propriè; quâ res inter se forma essentiali differunt: vt *Socrates* à *Bucephalo* per rationis facultatem.

Ex his differentia Communis est separabilis, reliquæ inseparabiles; Communis facit *alteratum*, Propria *alterum*, maximè Propria *aliud*; Illæ sunt differentiæ per accidens, hæc est per se; Illæ recip

recipiunt magis & minus, hæc non; Illæ ad duo vltima prædicabilia pertinent, hæc sola constituit tertium prædicabile.

Par. 2. *Definitiones differentiæ.*

Quinq; sunt apud Porphyrium Differentiæ definitiones.

1 Differentia est, quâ species superat genus: vt per Rationale Homo superat Animal.

2 *Differentia est apta nata prædicari de pluribus differentibus specie* (vel numero tantum) *in quale quid.* Ea autem dicuntur prædicari in quale quid, quæ apte respondent quæstioni, quâ, qualis sit res secundum essentiam, quæritur; vt si quæratur qualis sit homo secundum essentiam, apte respondetur quod Rationalis,

3 Differentia est, quæ vim habet dividendi (id est *separandi & distinguendi*) ea quæ sunt sub eodem genere: vt Rationale dividit hominem à bruto.

4 Differentia est, quâ res inter se differunt.

5 Differentia est, quâ res ita inter se differunt vt ad constituendam rei essentiam plurimum conferat, sitque eius pars. Quanquam hæc non tam noua definitio

finitio censenda est, quàm explicatio quædam & absolurio superioris. Ex his quinque definitionibus sola secunda competit differentiæ, quatenus est Prædicabile.

Par. 3. *Divisionis differentiæ.*

Differentia vel est
- *Divisiua generis*, quæ dividit genus in suas species, vt *Rationale Animal.*
- *Constitutiua speciei*, quæ constituit speciem in suo esse, vt *Rationale hominem.*

Hæc divisio est eiusdem rei in diversos tantum modos: eadem enim Differentia perpetuo est & Divisiva, & Constitutiua, diverso respectu.

Differentia constitutiva alia est
- *Generica*, quæ constituit speciem subalternam; vt *sensibile Animal.*
- *Specifica*, quæ constituit speciem infimam; vt *Rationale Hominem.*

Quæstiones quarti Capitis.

1 *De tribus acceptionibus Differentiæ.*

2 *De prima definitione Differentiæ.*

3 *De secunda definitione Differentiæ.* p.
4 *De reliquis definitionibus Differentiæ.* p.
5 *De divisionibus Differentiæ.* p.
6 *De collatione Differentiæ cum reliquis prædicabilibus.* p.

CAP. 5.

De *proprio & Accidente.*

PRopium dicitur quatuor modis. Par. 1. *Quatuor modi proprij.*

Proprium *primo modo* est quod convenit soli, non omni: vt homini *Mederi.*

Proprium *secundo modo* est, quod convenit omni, non soli: vt Homini *Bipedem esse.* Et iste modus est omnium maxime improprius.

Proprium *tertio modo* est, quod convenit omni, & soli, sed non semper: vt homini *Canescere in senectute.* Etsi accurate loquendo non detur aliquod hoc modo proprium: quod enim omni conuenit, id & semper conveniat necesse est.

Proprium *quarto modo* (quod solum constituit quartum prædicabile) est, quod *conuenit omni, soli & semper:* vt homini *Risibilitas*

ſibilitas. In iſtis deſcriptionibus ly *Soli* refertur ad ſpeciem; ly *Omni* ad inferiora ſpeciei.

Par. 2. *Canones Proprij quarto modo.*

1 Proprium fluit a principijs eſſentialibus ſpeciei; *vt riſibilitas à rationalitate.* Hinc proprium dicitur ad rei eſſentiam pertinere: non vt *conſtituens*, ſed vt *conſequens* eſſentiam.

2 Proprium, etſi *realiter* idem, *formaliter* tamen differt à ſua ſpecie.

3 Proprium reciprocatur cum ſpecie: & proinde eſt & inſeparabile à ſuâ ſpecie, & incommunicabile alteri.

4 Proprium aliud eſt
- *Genericum*, quod fluens à principijs ſpeciei ſubalternæ cum eâ reciprocantur: vt *Mobile* cum Corpore.
- *Specificum*, quod fluens à principijs ſpeciei infimæ cum eâ reciprocatur; vt *Riſibile* cum Homine.

Par. 6. *Accidentis deſinitiones.*

Accidentis tres definitiones tradit Porphyrius.

1 Accidens eſt, quod *adeſt & abeſt ſine ſubiecti interitu: vt Albedo.* Eſt autem ſubiectum illa ſubſtantia cui inhæret Accidens & quæ illud ſubſtentat; vt *Cygnus.*

2 Acci-

2 Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse.

3 Accidens est, quod nec est genus, nec species, nec differentia, nec proprium, semperque in re aliqua subiecta inhæret: vnde illud, *Accidentis esse est inesse.*

Idem accidens numero non potest esse in diversis subiectis; siue simul, siue successiue. Par. 4. *Divisiones accidentis.*

Accidens aliud est
- *Separabile*, quod etiam actu potest separari à quo subiecto; *vt frigus* ab aquâ.
- *Inseparabile*, quod non nisi intellectu separari potest; vt *humor* ab aqua.

Accidentia nonnulla certum subiectum aut consignificant, & *Copulata* dicuntur; vt *Similitas*: aut supponunt, & *Propria* dicuntur (primo sc. modo) vt *Grammatica*. Quorum ista propria sunt certæ alicuius *speciei*, illa certæ alicuius *partis*.

Quæstiones quinti Capitis.

1 De *tribus primis modis Proprij.* p.
2 De *definitione Proprij quarto modo.* p.
3 De *fluxu Proprij à principijs speciei.* p.

4 De reciprocatione proprii & speciei. p.
5 De formali diversitate Proprii & sua speciei. p.
6 De variis acceptionibus Accidentis. p.
7 De Accidentis definitionibus. p.
8 De inhærentia accidentis. p.
9 De unitate Subiecti accidentis. p.
10 De accidente separabili & inseparabili. p.
11 De aliis divisionibus accidentis. p.
12 De Collatione proprii cum reliquis prædicabilibus.
12 De Collatione accidentis. p.

Cap. 6.

De tribus Definitionibus Anteprædicamentabilibus.

§. 1. *Anteprædicamẽta in genere.*

ANteprædicamentum, est doctrina præambula immediatè conducens ad doctrinam Prædicamentorum. Sint autem *Anteprædicamenta* in genere tria, in specie septem: Tres sc. *Definitiones*, duæ *Divisiones*, duæ item *Regulæ*.

Definitiones sunt Æquivocorum, Univocorum & Denominativorum.

Æquivoca

Par. 2. *Prima definitio; Æquivocorum.*

Æquivoca (æquivocata) *ſunt, quorum nomen ſolum eſt commune, ratio autem ſubſtantiæ* (id eſt, eſſentialis definitio) *ſecundum illud nomen alia atq; alia*, vt *Animalis* nomen commune eſt *homini vivo & picto*, ſed diverſa eſt definitio vtriuſq; *Æquivocum æquivocans* eſt nomen illud commune, quod ſuis ſignificatis ſecundum diverſas rationes attribuitur: vt *Gallus* eſt Æquivocum æquivocans; *Gallus homo* & *Gallus avis* Æquivoca æquivocata.

Par. 3. *Diviſio Æquivocorum.*

Æquivoca alia ſunt

A caſu, de quibus nulla dari poteſt ratio, cur in eodem communi nomine conveniant; vt *Gallus homo & avis*: & hæc ſunt propriiſſimè *Æquivoca*.

A conſilio, de quibus aſſignari poteſt aliqua ratio dependentiæ vel ſimilitudinis, cur conveniant in nomine; vt *homo vivus & pictus*: quæ *Æquivoca ad vnum*, aut per Synecdochen *Analoga quandoq;* appellantur.

Par. 4. *Canones Æquivocorum.*

1 Æquivoca ante factam diſtinctionem nec definiri poſſunt, nec ſub ſcientiam cadere.

2 Ens respectu decem predicamentorum est Commune analogum.

3 Analogum per se positum præsumitur stare pro famosiore Analogato.

Par. 5. *Secunda definitio; Vnivocorum.*

Univoca (vnivocata) *sunt quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ secundum illud nomen eadem:* vt *Animalis* & nomen & definitio communis est *homini* & *Equo*, & *Leoni*. *Vnivocum vnivocans*, est nomen illud commune quod secundum eandem rationem multis attribuitur; vt *Animal, homini, bovi, leoni*. Æquivocis aliquando opponuntur *multivoca*, Vnivocis *Diversivoca*.

Par. 6. *Definitio tertia; denominativorum.*

Denominativa (*vt vulgo dici solent, rectius fortasse* denominata *dicenda*) *sunt, quæ solo casu* (hoc est, terminatione vocis) *ab aliquo differentia, habent ab eo nominis appellationem:* vt à justitia justus.

In omni denominatione sunt 3 sc.

- *Forma Denominans*; & est Accidens abstractum inhærens Subiecto: vt *Justitia*.
- *Subiectum Denominatum*; & est substantia; cui forma inhæret: vt *Socrates*.
- *Denominativum*; & est Accidens concretum quod de sub-

subiecto prædicatur, & à formâ oritur: vt *Iustus.*

Denominans & Denominativum, vt *iustitia & iustus,*

Quantum ad
- *Vocem*
  - Conveniunt *in Principio.*
  - Differunt *in Fine.*
- *Significationem*
  - Conveniunt *in re significata.*
  - Differunt *in modo significandi.*

Par. 7. *Triplex forma predicationis*

Vsus harum definitionum est, vt discernatur triplex, forma prædicationis; Æquivocæ sc: Vnivocæ, & Denominativæ.

Prædicari
- *Æquivoce*, est prædicari secundum nomen & non secundum definitionem: quomodo *Ens* prædicatur de decem Prædicamentis.
- *Vnivoce*, est prædicari secundum vtrumq; quomodo *superiora* prædicantur de inferioribus eiusdem Predicamenti.
- *Denominative*; est prædicari in concreto ad modum accidentis de subiecto: quo-

modo *Accidentia* in novem vltimis Prædicamentis prædicantur de ſubſtantijs in primo.

Quæſtiones ſexti Capitis.

1 De *Antepradicamentis in genere.* p.
2 De *primâ definitione, Æquivocorum* p.
3 De *ſecunda definitione, Vnivocorum.* p.
4 De *tertia definitione, denominativorum.* p.
5 *An Ens ſit Analogum ad decem Prædicamenta?*
6 De *multivocis, & diverſivocis.* p.
7 De *triplici forma Prædicationis.* p.

Cap. 7.

De *reliquis Antepradicacamentis.*

Par. 3. *Prior diviſio; Vocum.*

DVæ ſunt Diviſiones: Eorum quæ dicuntur, hoc eſt *Vocum*, vna; altera eorum quæ ſunt, id eſt *Rerum*.

Vocum

Vocum aliæ sunt
- *Complexæ*, quæ dicuntur cũ coniunctione; vt *Socrates Currit, Plato legit.*
- *Incomplexæ*, quæ dicuntur sine coniunctione: vt *Socrates Currit, legit.*

Complexio & incomplexio si spectentur *quoad vocem*, vox incomplexa erit, quæ est vnica tantum dictio; complexa, quæ plures: " Sin *quoad rem* ipsam, & *conceptum intel-* " *lectus* in re fundatum; vox incomplexa e- " rit, cui respondet in intellectu conceptus " simplex; complexa, cui complexus.

Hinc fit, vt voces sunt aliæ
- *Simpliciter incomplexæ*, quando simplici dictioni simplex conceptus respondet: vt *Homo, Animal.*
- *Simpliciter complexæ*; quando pluribus dictionibus respondet in intellectu conceptus complexus; vt, *Homo est Animal.*
- Partim cõplexæ partim incomplexę: & sunt vel
  - *Incomplexæ voce, & complexæ re*; quando simplici dictioni respondet in intellectu conceptus complexus: vt *Pauit.*
  - *Complexæ voce & incomplexæ re*; quando pluribus

ribus dictionibus respondet in intellectu cõceptus simplex: vt *Corpus Animatum.*

Par. 2. *Secunda Diuisio; Rerum.*

Res aliæ sunt *vniversales*, aliæ *singulares*; quarum vniversales dicuntur de Subjecto, Singulares vero non. Aliæ rursus *Substantiæ*, aliæ *Accidentia*; quorum Accidentia insunt in Subiecto, Substantiæ vero non. Ex horum complexione oritur quadrimembris divisio Rerum ista.

Eorum quæ sũt quędam

- *Dicuntur de Subiecto, & non insunt in subiecto*; & sunt Substantiæ vniuersales: vt *Animal.*
- *Insunt in, & non dicuntur de*; & sunt Accidentia singularia: vt *hoc Album.*
- *Et insunt in, & dicuntur de*; & sunt accidentia Vniversalia: vt *Album.*
- *Nec insunt in, nec dicuntur de*; & sunt Substantiæ singulares; vt *Socrates.*

Par. 3. *Inesse in, & Dici de subiecto.*

Multi sunt modi inessendi, de quibus versiculi.

Insunt Pars, Totum, Genus, & Species
Calor igni.

Re

Rex in regno, *Res in fine, loco q.* *Locatum.*

Sed illud ſolum dicitur in eſſe in ſubiecto (quod ad præſens negotium pertinet) *quod ineſt alicui, non tanquam pars, nec poteſt ſeparatum ab eo cui ineſt ſubſiſtere.*

Subiectum eſt duplex, aliud
- *Prædicationis*, ſiue *de quo*: quod ſubijcitur ſuperiori in prædicatione vnivoca; vt *Socrates homini*: quale intelligitur in ly *Dici de ſubiecto.*
- *Inhæſionis* ſiue *in quo*: quod ſubijcitur Accidenti in prædicatione denominativâ, vt *Socrates albedini*: quale intelligitur in ly *ineſſe in ſubiecto.*

Quando alterum de altero tanquam de ſubiecto prædicatur (*directè & affirmativè*) quicquid prædicatur (*per ſe & directè*) de prædicato prædicatur etiam de ſubiecto: vt quia *Animal* prædicatur de *homine*, etiam *Corpus* quod de *animali* prædicatur, de *homine* prædicatur. Eſt autem *directa* prædicatio, quoties ſuperius prædicatur de inferiore, aut æquale de æquali: prædicatio vero *per ſe* quoties prædicatum eſt vnum ex quatuor prioribus prædicabilibus, Par. 4. *Regula prima*: κατὰ παντός.

bilibus, aut ex eis conflatum. Vſus Regulæ eſt, tum vt oſtendatur ordo qui eſt inter ſuperiora & inferiora eiuſdem Prædicamenti; tum vt poſſimus quamlibet rem propoſitam expeditius certiuſq; ad propriũ ſuum prædicamentum referre.

Par. 5. *Regula ſecunda* κατὰ πλάτος.

Diuerſorum generum non ſubalternatim poſitorum diverſæ ſunt ſpecies & differentiæ: vt *Animalis*, & *Scientiæ*. Genera dicuntur ſubalternatim poni, quorum vnum eſſentialiter continetur ſub altero; vt *Animal*, & *Corpus*: non ſubalternatim verò, quorum neutrum ſub altero eſſentialiter continetur; vt *Animal*, & *Scientia*. De his expreſſe datur Regula, non de illis: nihil enim impedit illorum eaſdem eſſe ſpecies & differentias, vt *Animalis*, & *Corporis*. Vſus Regulæ potiſſimum eſt ad vitandam confuſionem Prædicamentorum, & ad diſtinguendum inter ſe res diverſorum Prædicamentorum.

Quæſtiones ſeptimi capitis.

1 *De diviſione Vocum.* p.
2 *De diviſione Rerum.* p.
3 *De modis ineſſendi.*

4 De

4 *De priore Regula.*
5 *De posteriore Regula.*

Cap. 8.

De Prædicamentis in Genere.

Prædicamentum est generum, specierum, & individuorum, secundum sub & supra series ordinata. Suntq; ea numero totidem, quod genera summa, à quibus singulis singula appellationem sua sunt sortita: sc. *Substantia*, *Quantitas*, *Qualitas*, *Relatio*, *Actio*, *Passio*, *Vbi*, *Quando*, *Situs*, *Habitus*. Singulorum exempla disticho comprehenderunt. Par. 3. *Numerus & definitio Prædimentorũ.*

1 2 3 4 5 6
Arbor Sex Servos Fervore Refrigerat Vstos
7 8 9 10
Ruri Cras Stabo, nec Tunicatus ero.

In aliquâ istarum classium quicquid vspiam rerum est, collocatur; modo sit *vnum* quid, *reale*, *completum*, *limitatæq;* ac *finitæ naturæ*. Exulant ergo his sedibus *Intentiones secundæ*, *Privationes*, *& ficta*, quia non sunt realia; *Concreta Æquivoca*, & *Complexa*, quia non sunt vna; *Pars*, quia non Par. 2. *Quæ in eis collocentur, & quæ non.*

non est completum quid; *Deus* quia non est finitæ, *Transcendens*, quia non est limitatæ naturæ. Hinc versiculi.

Complexum, Consignificans, Privativum, Fictum.
Pars, Deus, Æquivocum, Transcendens, *Ens rationis;*
Sunt exclusa decem classibus ista novem.

Ita tamen vt istorum plurima *Analogicè*, vel *reductiue*, vel *per accidens* ad Prædicamenta pertinere aliquando possint.

Quæstiones octavi Capitis.

1 *An* Prædicamenta *sint Logica considerationis & quomodo?*
2 De *libro Categoriarum Aristotelis.*
3 De *nomine & definitione* Prædicamenti.
4 De *Numero* prædicamentorum.
5 *An omne Ens sit in* Prædicamento.
6 De *vocibus complexis.*
7 De *Vocibus Concretis.*
1 De *privationibus.*
9 *de Fictis rebus.*
10 De *partibus rerum.*
11 De *Deo Opt. Max.*

12 De *Æquivocis & Analogis.* p.
13 De *Transcendentibus.* p.
14 De *Entibus Rationis.* p.
15 De *individuis & Differentijs.* p.
16 *An idem possit esse in diversis* Prædicamentis? p.

Cap. 9.

De Prædicamento *Substantiæ.*

SVbstantia est *ens per se subsistens:* estq; omni accidente prior *ordine, natura,* & *cognitione;* eique subsstat, sustentando ipsum. Substantia prima est; vel secunda. *Prima,* siue singularis & individua, est, quæ neq; de subiecto aliquo dicitur, neque alicui subiecto inest: vt *Socrates, hic homo. Secundæ* sunt primarum species, & specierum genera, vsq; ad ipsam Substantiam summum Genus, vt *Homo, Animal, &c.*

Par. 1. *Definitio & divisio substãtiæ.*

Par. 2. *Comparatio Substantiarũ*

Substantiarum prima est *magis* substantia (hoc est *perfectior*) quam secunda quia pluribus subsstat: Secundarum verò species, in quantum vicinior primæ, quam genus, & simpliciter omnia inferiora superioribus. Positis primis substantijs, ponuntur reliqua omnia,

omnia, cum *secundæ substantiæ*, tùm etiam *accidentia*; vnde illud vulgatum, *Nato Socrate nascuntur omnia Predicamenta:* & ijs sublatis nihil aliorum potest remanere; non *secundæ substantiæ*, quia illarum est dici de Primis, nec etiam *accidentia*, quia illorum est inesse in primis.

Par. 3. *Proprietates substantiæ.*

Proprietates Substantiæ Aristoteli sunt sex.

1 *Substantia non inest in subiecto.* Hoc conuenit omni substantiæ; non completæ modò, sed & differentiis etiam ac partibus substantiarum: eiq; soli.

2 *Substantia prædicatur vnivoce de iis de quibus prædicatur.* Hoc convenit omnibus & solis secundis substantijs, earumq; differentijs: nam à primâ substantiâ nulla sumitur prædicatio.

3 *Omnis substantia videtur significare hoc aliquid, id est, rem singularem.* Sed reverà hoc soli primæ convenit: quum secundæ potius (propter differentias) *quale quid* significent, seu naturam vniuersalem.

4 *Substantiæ nihil contrariatur.* Nec enim substantia substantiæ contraria est, (nisi gratia qualitatum:) nec accidens Substantiæ.

5 Sub-

5 *Subſtantia non ſuſcipit magis & minus* Hoc, vt ſuperius convenit omni, non ſoli.

6 *Subſtantia* (quod eſt ei maximè proprium) *eadem numero manens eſt capax contrariorum*, vt aqua caloris & frigoris.

In hoc Prædicamento reponuntur.

1 Omnes *Spiritus incorporei:* vt Angeli, Dæmones, Anima.

2 *Corpora Cæleſtia:* vt Orbes, Stellæ.

3 *Quatuor Elementa*: Ignis, Aer, Aqua, Terra.

4 *Imperfectè miſta*: vt Vapor, Grando, Pluvia, Fulgur.

6 *Metalla*: Vt Aurum, Æs, Plumbum.

6 *Mineralia reliqua:* vt Lapides, Gemmæ, Sal, Bitumen.

7 *Plantæ*; Herbæ ſc. Frutices, & Arbores: vt Lactuca, Roſa, Quercus.

8 Plantarum *flores* & *fructus*: vt hyacinthus, lilium, glans, pyrum.

9 *Animalia:* vt Homo, Leo, Aquila, Cancer, Vipera.

Par. 4. *Quæ res huc pertineant.*

Quæſtiones noni Capitis.

1 *De ordine ſubſtantiæ.*

2 De Diuisione Substantiæ in primam & secundam. p.
3 De comparatione Substantiarum inter se. p.
4 An sublatis primis Substantijs reliqua tollantur omnia? p.
5 De primâ proprietate Substantiæ. p.
6 De secunda proprietate. p.
7 De tertia proprietate. p.
8 De quartâ proprietate. p.
9 De quinta proprietate. p.
10 De sexta proprietate. p.
11 De Tabula Praedicamenti substantiæ, & de rebus eo pertinentibus. p.

Cap. 10.

De Praedicamento Quantitatis.

Par. 1. *Quantitatis definitio & diuisio.*

QVantitas est *mensura substantiæ, secundum quam quanti dicimur.* Ea continua est, aut *discreta.* Continua Quantitas est cuius partes inter se communi aliquo termino copulantur. Eius Species sunt *Linea, Superficies, Corpus;* & ex veterum sententia, *Locus* & *Tempus.*

Linea est magnitudo longa sine latitudine

ne & profunditate; cuius communis terminus est *Punctum*. *Superficies* est magnitudo longa & lata sine profunditate; cuius communis terminus est *Linea*. *Corpus* est ipsa trina dimensio, sive magnitudo, longa, lata, & profunda; cujus communis terminus est *Superficies*. *Temporis* terminus est Instans, siue ipsum *Nunc*: *Loci* idem, qui & Corporis, nempe *superficies*.

Discreta Quantitas est, cuius partes nullo communi termino copulantur. Estque *Numerus*, & (secundum veteres) *Oratio*. Numerus est multitudo ex vnitatibus conflata: vnitas est principium Numeri. Oratio est mensura syllabæ longæ & brevis.

Quantitatum aliæ constant ex partibus habentibus positionem inter se, aliæ ex non habentibus. In illis sunt *Linea*, *superficies*, *Corpus*, *Locus*,: in istis *Numerus*, *Tempus* & *Oratio*. Vt enim partes alicujus quantitatis habeāt inter se positionem, duo requiruntur; *Continuitas* sc. Partium, & earundem *permanentia*. Continuitas deest in partibus Numeri, permanentia in partibus Temporis, vtraq; in partibus orationis. Par. 2. *Quantitatis diuisio alia.*

Proprietates quantitatis sunt tres.

1 *Quantitati nihil est Contrarium.* Con-

venit omni non soli.

2 *Quantitas non recipit magis & minus* Convenit omni, non soli.

3 *Secundum quantitatem res dicuntur æquales vel inæquales.* Et hoc est quantitati maximè proprium, eiq; soli convenit.

Huc pertinent omnes species.

Par. 3. *Quæ res huc pertineant.*

1 *Linearum* } Vt { Circulus.
2 *Superficierum* } Vt { Triangulum.
3 *Corporum;* } Vt { Cylindrus.

4 *Numerorum* vt par, ternarius.
5 *Ponderum*: vt as, vncia, libra.
6 *Mensurarum*: earumq; aut *linearum & superficiernm*, vt cubitus, stadium, milliare, jugerum; aut *solidorum*, vt pinta, quarta, modius, dolium.
7 *Nummorum*: vt Sestertius, Mina, Talentum.

Quæstiones decimi Capitis.

1 *De ordine Quantitatis, & reliquorum novem prædicamentorum.*
2 *De definitione Quantitatis.*
3 *De duabus divisionibus Quantitatis.*
4 *De Linea, Superficie, & Corpore.*
5 *De numero.*

6 *De Loco, Tempore, & Oratione.* p
7 *De prima & ſecunda Proprietate quantitatis.* p
8 *De tertia Proprietate quantitatis.* p
9 *De rebus pertinentibus ad prædicamentum quantitatis.* p

Cap. II.

De prædicamento Qualitatis.

Qvalitas eſt *forma accidentalis, à qua ſubſtantia denominatur qualis*: vt *Albedo*. Quale eſt, quod à qualitate denominative dicitur: vt *album*. Qualitatis Prædicamentum omnium copioſiſſimum eſt; ſed omnis illa varietas ad 4 genera reducitur ab Ariſtotele, ſc. *Habitum & Diſpoſitionem; Naturalem Potentiam, & Impotentiam; Qualitatem Patibilem, & Paſſionem: Formam, & Figuram.* Par. 1. *Definitio qualitatis, & Qualis.*

Habitus eſt qualitas acquiſita *(vel divinitus infuſa)* per quam ſubiectum fit habilius ad edendas aliquas operationes, ad quas edendas per naturam minus eſt habile: vt *Gammatica*. Hic ſi fitmius radicetur in ſubiecto, ita vt non ſit facile mobilis, proprie §. 2. *Prima ſpecies qualitatis.*

Habitus; ſin leuius, & ita vt ſit facile mobilis, *Diſpoſitio* potiùs appellatur; Quæ eſt quaſi habitus quidam inchoatus, habitumque pefectum præcedit, velut gradus ad eum.

Huc pertinent.

Par. 3. *Quæ res huc pertineant.*

1 Omnes *Habitus corporis*: Vt ſanitas, Robur, Morbus; *Morborumq; ſpecies*, vt Febris, Hydrops.

2 *Habitus infuſi* mentibus Angelicis vel humanis: vt Fides, Charitas, Donum linguarum.

3 *Diſciplinæ* omnes, cæterique *habitus mentis* acquiſiti: ſiue *Scientiæ* ſint, Phyſica, Geometrica; ſive *ſapientia*, vt Metaphyſica; ſiue *Intelligentiæ* principiorum, ſpeculativorum aut practicorum; ſiue *prudentiæ*, vt Ethica, Politica, Theologica; ſiue *artes* propriè dictæ, vt Logica, Pictura, Medicina.

4 *Habitus* omnes *morales*: ſiue *Virtutes* ſint, vt Iuſtitia, liberalitas; ſiue his adverſi *Vitia*, vt Iniuſtitia, Prodigalitas.

Par. 4. *Secunda ſpecies qualitatis,*

5 Omnium prædictorum *initia incompleta.*

Potentia naturalis eſt Qualitas à natura infita, per quam ſubiectum aptum eſt ad aliquid agendum vel ad reſiſtendum: vt *Ri-*

ſibilitas,

sibilitas, Docilitas. Impotentia vero, per quam subiectum aptum est ad aliquid patiendum, ad agendum vero vel resistendum impotens & ineptum: vt *Sterilitas, stupiditas,* potentiæ nomen plerumq; activam potentiam denotat; Impotentiæ passivam.

Hucpertinent omnes.

1 *Facultates substantiarum,* ab essentialibus ipsorum formis profluentes: vt facultas volendi, loquendi, ridendi in homine; hinniendi, & currendi in equo. par. 5. *Quæres hucpertineant.*

2 *Vires* herbarum, metallorum, lapidum.

3 *Occultæ qualitates* corporum, & omnia illa stupenda naturæ miracula: vt sympathia, antipathia.

4 *Influentia* (siquæ sint) corporum cœlestium.

5 *Dispositiones* temperamentorum & organorum corporis: vt natiua sanitas, valetudo, robur, &c.

6 *Vires animi,* prout sequuntur temperamentum corporis: vt ingenium, Docilitas, stupiditas, &c.

Patibilis ea qualitas est quæ efficit passionem in sensibus, vt *Calor.* Quæ si constans sit & permanens insubiecto, *patibilis qualitas* est propriè; & denominat subiectum par. 6. *Tertia species qualitatis*

ſimpliciter quale: ſin à ſubitâ aliqua animi commotione aut paſſione ita repente oriatur, vt mox evaneſcat, *Paſſio* appellatur; nec denominat ſubiectum, niſi *ſecundum quid quale*. Vt *Rubedo* & *Pallor* ſunt patibiles qualitates, & ab his Socrates dicitur ſimpliciter *Rubicundus*, vel *Pallidus*: at *Rubor ex verecundia, & à Timore Pallor* Paſſiones ſunt, â quibus Socrates *Rubeſcere* magis aut *Pallere* dicitur, quam Rubicundus eſſe aut Pallidus.

Par. 7. *Quæres huc pertineant.*

Huc pertinent omnia ſenſuum obiecta.

1 Viſus; *Lumen & colores*: vt ſplendor, lux, albedo, rubor.

2 Tactus; *qualitates tactiles*: cum *primæ*, &c. Calor, frigus, humor, ſiccitas; tum *ſecundæ*, vt aſperitas, mollities, gravitas, denſitas.

3 Guſtus, *Sapores*: vt Dulcedo, amaror, aciditas.

4 Olfactus; *Odores*: vt fragrantia, Fætor.

5 Auditus; *Soni*: vt Tinnitus, echo.

"Quod vero aliqui paſſiones animi huc "referunt, non id rectè fit: ſiquidem "illæ potius ad paſſionis prædicamentum "pertinent.

Figu

Figura est Quantitatum Mathematicarũ in corpore dispositio: vt *Rotunditas*. Forma est lineamentorum & coloris in corpore dispositio: vt *Pulchritudo, Mensitis*. Par. 8. *Quarta species qualitatis*

Huc pertinent. Par. 9. *Quæ res huc pertineant.*

1 *Mathematicæ figuræ*, vt Rectitudo, Curvitas, Rotunditas.

2 *Pulchritudo* omnis & *Deformitas*; vt Similitas, Venustas, Gibbositas.

3 *Formæ externæ corporum naturalium*: vt Quercus, Leonis, Hominis.

4 *Formæ apparentes causatæ ab impressionibus Meteorologicis:* vt forma Iridis, Parelii, Draconis volantis.

5 *Formæ artificiales* introductæ in materiam subjectam ab artifice: vt forma Gladii, Serræ, Mensæ, Statuæ.

Proprietates Qualitatis sunt tres. Par. 10. *Proprietates qualitatis.*

1 *Qualitas Qualitati contrariatur*: vt Calori frigus. Id quod maxime cernitur in tertia specie; in prima etiam aliquando; rarius in secunda & quarta.

2 *Qualitas recipit magis & minus.* Neq; hoc convenit omnibus qualitatibus. Hæ tamen duæ proprietates (*primario & propriè*) solis conveniunt qualitatibus.

3 *Secundum Qualitatem res dicuntur similes*

miles vel dissimiles. Et hoc est qualitati maximè & quarto modo proprium.

Quæstiones vndecimi capitis.

1 *De definitione Qualitatis & Qualis.*
2 *De divisione Qualitatis.*
3 *De prima specie Qualitatis & rebus ei pertinentibus.*
4 *De secunda specie.*
5 *De tertia specie.*
6 *De quartâ specie.*
7 *De prima proprietate Qualitatis*
8 *De secunda proprietate.*
9 *De tertia proprietate.*

Cap. 12.

De Prædicamento Relationis.

Par. 2. *Relata secundum dici.*

VEteres Logici *Relata* definiebant ea, quæ alterius esse *dicuntur*, aut aliquopiam modo ad aliud referuntur: vt *Scientia & Scibile.* Quæ definitio non solùm omnia *Accidentia* complectitur, quibus respectus aliquis adhæret, etiamsi aliàs sint absolutæ naturæ, & ad alia Prædicamenta pertineant

pertineant; ſed ipſas etiam *ſubſtantias*, aut ſaltem *ſubſtantiarum partes*: & ſolent appellari *Relata ſecundum dici*. Iſtorum nonnulla poſſunt habere contrarium; & recipere magis & minùs.

Relata propriè dicta, & *ſecundum eſſe* (quæ ſola ſunt hujus prædicamenti) ſunt quorum *totum eſſe* eſt ad aliud: vt *Pater*, "*Filius*. Omne reſpectivum fundatur in a- "liquo abſoluto: ſc. vel Quantitate, vt *Æ-* "*qualitas*; vel Qualitate, vt *Similitudo*; vel "Actione, vt *Paternitas*: Eſtque propterea "omne reſpectivum quovis abſoluto, & na- "tura poſterius, & dignitate. In omni rela- tione ſunt duo termini, vt *Pater*, & *Filius*; quorum alter *Relatum*, alter *Correlatum* dicitur. Par. 2. *Relata ſecundum Eſſe.*

In pleriſque Relationibus eſt aliquid

- *Materiale*, eſtq; ſubjectum, de quo alterutrum Relatorum in concreto prædicatur: vt *Sophroniſcus*, qui eſt pater; & *Socrates*, qui eſt Filius.
- *Formale*, eſtq; ipſe reſpectus qui eſt inter Subjecta Terminorum: vt *Paternitas* in Sophroniſco, *Filiatio* in Socrate.

Relatorum tres ſunt proprietates.

1 *Rela-*

Par. 3. *Proprietates Relatorum.*

1 *Relata dicuntur ad convertentiam.* Vt Pater est filii Pater, & filius patris filius.

2 *Relata sunt simul natura.* Posito proinde altervtro, & alterum ponitur; & sublato tollitur.

3 *Relata sunt simul cognitione.* Cognito proinde altervtro, cognoscitur alterum; (idque eodem planè modo & mensura cognitionis) & ignorato ignoratur.

Par. 4. *Divisio Relatorũ.*

Relata alia sunt

- *Æquiparantia*, sive æqualis comparationis; cum vterq; terminorum est ejusdem nominis: vt *Æquale*, *Simile*, *Frater*, *Amicus*.
- *Disquiparantia*, sive inæqualis comparationis; cum termini non sunt ejusdem nominis: vt *Dominus* & *Servus*.

Relatorum inæqualis comparationis, terminus ille qui significat rem digniorem & per modum prælationis, dicitur *Relatum superpositionis*, sive majoris comparationis; vt *Dominus*, *Præceptor*, *Pater*: ille verò, qui significat rem minùs dignam & per modum inferioritatis, dicitur *Relatum suppositionis*, sive minoris comparationis; vt *Servus*, *discipulus*, *Filius*.

Ad

Par. 5. *Quæ res huc pertineant.*

Ad prædicamentum relationis (omnium Prædicamentorum copiosissimum) pertinent.

1 Omnes *gradus*, cum *Consanguinitatis*; vt Pater, Filius, Frater: tùm *Affinitatis*; vt Gener, Socer, Noverca.

2 Omnes *Modi convenientiæ & discrepantiæ:* vt Identitas, Æqualitas, Similitudo, Oppositio.

3 *Dispositionis & Ordinis species*: vt prioritas, Superioritas, Totalitas, Locatio, Tempestivitas, Causalitas, &c.

4 *Nomina Officiorum & dignitatum*: vt Rex, Imperator, Dominus, Episcopus, Præceptor. Et *his respondentia:* vt subditus, exercitus, Servus, Grex, Discipulus.

5 *Conventiones, contractus, & Societates*: vt Conjugium, Testamentum, Fœdus, Emptio.

6 *Signa omnia;* sive sint naturalia, sive ex instituto vel divino vel humano: vt Limes, Baptismus, &c.

Quæstiones duodecimi Capitis.

1 De *Relatis secundum dici.* p
2 De *Definitione Relatorum secundum esse.* p

3 De

3. De fundamento Relationis.
4 De Subjectis & Terminis Relationis.
5 De varijs relationis & Relatorum divisionibus.
6 De *prima proprietate Relatorum.*
7 De *secunda proprietate.*
8 De *tertia proprietate.*
9 De *rebus pertinentibus ad prædicamentum Relationis.*

Cap. 13.

De *Prædicamentis Actionis & passionis.*

Par. 1. *Definitio Actionis.*

Actio est *secundum quam agens dicitur formaliter agere in passum*: sive est fluxus virium agentis in patiens. Omnis actio est Substantiæ; virtus autem in quâ substantia agit est. Qualitas: vnde res dicitur agere *Effectivè*, à formâ substantiali; *Instrumentaliter*, à Qualitate; *Formaliter* ab Actione.

Par. 2. *Divisio Actionis.*

Actio alia est
- *Immanens*; quæ non causat aliquam realem mutationem in passo: vt *Intellectio, visio.*
- *Transiens*; quæ realem mutationem in passo efficit: vt *Calefactio, Sectio,*

Prroprietat

Par. 3. *Proprietates actionis.*

Proprietates Actionis sunt tres.

1 *Actio Actioni contrariatur.*

2 *Actiones recipiunt magis & minus.* Neutrum horum per se, sed gratia qualitatum, in quarum virtute fit actio; proinde hæc non conveniunt omni actioni.

3 *Actio ex se infert passionem.* Et hoc est maximè proprium actioni.

Par. 4. *Quæres huc pertineant.*

Huc pertinent omnes, 1 *Productionis* species: vt Generatio, Creatio.

2 *Motus & Mutationes activæ*: vt calefactio, Illuminatio, Nutritio.

3 *Operationes* Metallorum, Lapidum, Plantarum: vt Purgatio, Exiccatio.

4 *Operationes omnes animæ*: sive *Vegetantis*, vt Accretio, Expulsio, Retentio; sive *Sentientis*, vt Visio, Tactio; sive *Rationalis*, vt Intellectio, Scriptio, Disputatio.

Et quæ sunt his similia.

Par. 5. *Definitio passionis.*

Passio est secundum quam patiens dicitur formaliter pati ab agente: sive est effectus, & illatio, atq; receptio quædam Actionis. sequitur omnis passio rationem magis patientis quàm agentis: hinc vulgatum, *Quicquid recipitur, recipitur ad modum recipientis*, vt ab eadem actione Solis, liquescit cera, durescit lutum.

Passio

Par. 5. *Diuisio passionis.*

Passio alia est
- *Transmutativa*; quando fit realis aliqua mutatio in passo: & respondet *Actioni transeunti.*
- *Intentionalis*; quæ terminat actionem sine mutatione reali: & respondet *Actioni immanenti.*

Par. 7. *Proprietates passionis.*

Proprietates passionis sunt tres.

1 *Passio passioni contrariatur.*

2 *Passio recipit magis & minus.* Hoc vtrumq; intelligendum, sicut in actione est dictum.

3 *Passio immediatè & per se infertur ex actione.* Ex hoc est maxime proprium passioni.

Par. 8. *Quæ res huc pertineant.*

Huc pertinent omnes. 1 Species *productionis, motus, vel mutationis passiua*: vt Generatio, Calefactio, Nutritio.

2 *Sensus* omnes; (est enim sentire quidam pati, præsertim si spectetur *impressio specierum*) vt Visio.

3 *Appetitus naturales*: vt Fames Libido.

4 *Affectus animi*: vt Timor, Spes, Verecundia.

5 *Defectus passivi*: vt Eclipsis, Afflictio, Paroxysmus. Et ejus generis reliqua.

Quæstione

Quæstiones decimitertii Capitis.

1 *De definitionibus Actionis & Passionis.* p
2 *De varijs earum distinctionibus & divisionibus.* p
3 *De discrimine vtriusq; ad invicem.* p
4 *De Subiecto vtriusq;.* p
5 *De prima & secunda proprietate Actionis, & Passionis.* p
6 *De tertia proprietate vtriusq;.* p
7 *An passio sequatur magis rationem Patientis quàm agentis?* p
8 *De rebus pertinentibus ad Prædicamentum Actionis.* p
9 *De rebus pertinentibus ad prædicamentum passionis.* p

Cap. 14.

De quatuor vltimis Prædicamentis.

Par. 1. *Communia 4. vltimorum Prædicamentorũ.*

IN reliquis quatuor prædicamentis, quæ sunt minùs principalia, continentur entia quædam Concreta, (non tamen *ex Ente & Ente*, quemadmodum concreta reli-

quorum prædicamentorum, quæ ſunt proinde Entia per Accidens ſimpliciter;) ſed *ex Ente & modo exiſtendi*, ſive reſpectu circumſtantiæ alicujus extrinſeco. Ea ſunt quatuor; *Vbi, Quando, Situs, Habitus.* Communia iſtis omnibus ſunt, *non habere contrarium, nec recipere magis & minus:* licet Habitus propter acceſſum ad definitum terminum, & receſſum ab eo, aliquo modo & *impropriè* dici poſſit ſuſcipere magis & minùs.

Par. 2. *Vbi.*

Vbi eſt *circumſcriptio corporis locati à loci circumſcriptione procedens.* Vbi non eſt ipſe *Locus*, ſed *Eſſe in loco*, ab eo immediatè dependens: Locus enim ſubjectivè eſt in corpore locante, Vbi vero in locato. Ejus proprium eſt *accommodare locum ad perſonam, rem, vel factum.*

Par. 3. *Quæ res pertineãt ad Vbi.*

Huc pertinent nomina (obliquè prolata) 1. *Regionum:* vt Europæus in Græcia. 2 *Vrbium:* Vt Romæ, Londini. 3 *Partium Mundi:* vt in Cœlo, in Aere, in Oriente. 4 *Partium Terræ:* vt in agro, in Horto. 5 *Partium vrbis aut domus:* vt in Foro, in Veſtibulo. 6 Quicquid in vniverſum reſponde

Quæſtioni-

Quæſtionibus *Vbi, vnde,* vel *Quo:* aut quomodo connotat *Circumſtantiam Loci.*

Quando eſt *quod ex adiacentia temporis mre temporali relinquitur.* Quando non eſt ipſum *Tempus,* ſed *Eſſe in Tempore,* ab eo immediatè dependens. Ejus proprium eſt *accommodare tempus ad perſonam, rem, vel factum.* par. 4. *Quando.*

Tempus hic ſumitur pro omni duratione; ſive illa ſit

- Major ipſo tempore, quæ eſt vel
  - *Æternitas*; menſura rei neque initium habentis neque finem: qualis eſt *Mundus ex opinione Philoſophorum.*
  - *Sempiternitas*; menſura rei initium habentis cum tempore, non habituræ finem: qualis eſt *Mundus ſecundum rei veritatem.*
  - *Æviternitas*; menſura rei initium habentis in tempore, ſed non habituræ finem: qualis eſt *Anima Humana.*
- Ipſum *tempus proprie dictum*; quæ menſura eſt rei habentis principium & finem.
- *Inſtans ſive nunc*; quæ menſura

sura non est alicujus rei nisi sola terminatione.

Huc pertinent (præsertim obliquè prolatæ) 1 *Ætates hominum:* vt in Infantia, in Senectute.

par. 5. *Quæ res pertineãt ad Quãdo.*

2 *Epochæ omnes:* vt Olympias, Lustrum, Seculum.

3 *Annus, & eius partes, partiumq; partes:* vt Autumnus, Mensis, Dies, Hora.

4 *Differentiæ omnes temporum* secundum prius & posterius: vt Heri, Hodie, Cras, Nudiustertius.

5 Quicquid in vniversum respondet quæstionibus *Quando* vel *Quandiu*: aut quoquo modo connotat *Circumstantiam Temporis.*

Par. 6. *Situs.*

Situs seu positio, est *quædam partium & generationis ordinatio*: sive partium in generatione collocatio. Ad situm omnem requiritur *triplex habitudo*, quæ conjuncta constituit situm: sc.

Habitudo
1. Partium alicujus totius *interse.*
2. Partium alicujus totius *ad ipsum totum.*
3. Partium & totius *ad locum.*

Non tamen omnis ordinatio partium *Situs* est, sed ea sola quam habent in toto *per generationem*

*neratione*m. Ejus proprium eſt (ex omnibus accidentibus quæ dicunt reſpectum extrinſecum) *proximè aſſiſtere ſubſtantiæ.*

Huc pertinent omnes *Geſtus*, poſitione ſque corporis; earumq; ſpecies: vt *Recubatio, Statio, Seſſio, Ambulatio, &c.* quatenus ſc. non ipſas actiones ſignificant, ſed partium in toto & loco poſitionem ſeu ordinem. Par. 7. *Quæres pertineāt ad Situm*

Habitus eſt *adiacentia corporis & eorum quæ circa corpus ſunt*: per quam illud habere, hæc haberi dicuntur. *Corpus habens* eſt ſubſtantia; *Res habita* ferè eſt forma artificialis de quarta ſpecie Qualitatis: Applicatio hujus ad illud eſt *Habitus* hujus Prædicamenti. Ejus proprium eſt, *ſemper ineſſe in multis*; in habente ſc. & habito: ſed diverſa ratione. Eſt enim in corpore habente, vt *in Subiecto*; eſt in re habita, vt *in cauſa*. Par. 8. *Habitus.*

Huc pertinent omnia. Par. 9. *Quæ res pertinent ad Habitum*

1 *Veſtimentorum* genera: ſive *Neceſſitatis* cauſa induantur, vt Calceatum eſſe, Tunicatum eſſe, Annulatum eſſe, Trabeatum eſſe; ſive ſolius *Ornatus*, vt Loricatum, Ephippiatum, Frænatum eſſe, &c.

2 *Poſſeſſionum*: vt Divitem eſſe, Beneficiatum, Prædiatum, Nummatum, &c. Et ſi qua ſint his ſimilia.

Quæstiones Capitis decimiquarti

1 *De ijs quæ communia sunt quatuor vltimis* Prædicamentis. p
2 *De* Prædicamento *Vbi; & rebus eò pertinentibus.* p
3 *De* Prædicamento *Quando.* p
4 *De* Prædicamento *Situs.* p
5 *De* Prædicamento *Habitus.* p

Cap. 15.

De Oppositis.

Par. 1. *Postprædicamenta in genere.*

POstprædicamentum est doctrinale supplementum ad vocum aliquot in doctrina Prædicamentorum subinde occurrentium explicationem nonnihil conducens. Sunt autem apud Aristotelem Postprædicamenta quinque; *Oppositio, Prioritas, Simultas, Motus, Habere.*

§. 2. *Definitio & Divisio Oppositionis.*

Oppositio est repugnantia duorum terminorum non se permittentium in eodem, respectu ejusdem. *Unum vni tantum opponitur:* ideoque *Disparata*, quorum vtrumvis multis repugnat, non vni tantum, inter

Oppositu

Oppoſita non numerantur.

Oppoſitio alia eſt Entis cum
- *Ente*
  - De pendente, eſtque *Relativa*, omnium minima,
  - Non dependente; eſtque *Contraria*.
- *Non Ente*
  - Secundum quid; eſtque *Privativa*.
  - Simpliciter; eſtque *Contradictoria*, omnium maxima.

Oppoſitio *Relativa* eſt inter terminos relativos, *Relatum* ſc. *& ſuum correlatum*. Relata enim, quamvis dependeant à ſe mutuò quantùm ad *eſſe ſimpliciter*, tamen pugnant inter ſe quantùm ad *eſſe in Subiecto*; vt *Pater & Filius*. Horum conditiones petendæ ſunt ex prædicamento Relationis. Par. 3. *Oppoſitio Relativa*

Oppoſitio *Contraria* eſt inter terminos contrarios. Sunt autem ea *Contraria*, quæ poſita ſub eodem genere maximè inter ſe diſtant, & vim habent expellendi ſe viciſſim ex eodem ſubjecto ſuſceptibili: vt *Calor & Frigus*. Par. 4. *Definitio Contrariorum.*

Contraria alia sunt { *Immediata*, inter quæ non intermediat aliquod tertium vtriusq; particeps; sive, quorum alterum necesse est inesse subjecto capaci: vt *Par & Impar.*
Mediata, inter quæ aliquid mediat; sive, quorum vtrumque abesse potest à Subjecto capaci: vt *Album & Nigrum.*

Par. 5. *Canones Contrariorum.*

1 *Vera contrarietas non reperitur nisi in qualitatibus*: sc. per se, nam & in aliis reperitur gratiâ qualitatum. Imò nec propriissimè dicta nisi in qualitatibus mutuò activis & passivis, quales sunt aliquæ tertiæ tantùm speciei.

2 *Contraria non possunt esse simul in eodem subiecto, Intellige, in gradibus excellentibus*: possunt enim esse simul in remissis.

3 *Remisso altero contrariorum, intenditur reliquum*: & intenso remittitur. Necesse est enim expleri in omni subjecto capaci totam possibilem latitudinem alterius è duobus contrariis.

Par. 6. *Definitio Privativorum.*

Oppositio *privativa* est inter Habitum & privationem. Est autem *Habitus*, præsentia rei alicujus in subjecto idoneo; *Privatio* verò, absentia ejusdem: vt *Visus* est

Habitus

Habitus, *Cæcitas* Privatio.

1 *Habitus & Privatio habent fieri circa idem ſubiectum.* Vnde privatio propriè non dicitur, niſi de ſubiecto capaci ipſius Habitus: vt *hominem* rectè cœcum dicimus *lignum* non item. Par. 7. *Canones privativorum.*

2 *Privatio non tribuitur ſubiecto niſi in tempore determinatio.* Vnde catulũ ante nonum diem cœcum non dicimus; nec infantulum calvum, aut edentulum.

3 *A privatione ad habitum non datur regreſſus.* Non naturaliter; non à privatione perfectâ: Ea autem eſt, quæ *actum* ſimul tollit, *& principia proxima* Habitus, nec relinquit in ſubiecto niſi principia remota; vt *Mors, Cæcitas.*

Par. 8. *Definitio Contradictoriorum.*

Oppoſitio *Contradictoria* eſt inter terminos contradictorios. Sunt autem ea *Contradictoria*, quæ habent ſe expreſſe vt Affirmatio & Negatio: vt *Ens, non Ens; Homo non Homo.*

Par. 9. *Canones Contradictoriorũ.*

1 *Contradictio eſt menſura omnis oppoſitionis.* Nam in omni oppoſitione virtualiter includitur contradictio; & eo maior omnis cenſetur repugnantia, quo magis accedit ad Contradictionem.

2 *Inter contradictoria non datur medium.*

Neque

Neque abnegationis, siue subiecti (vnde illud, *Alterum contradictoriorum verificatur de omni Ente, & non Ente:*) neq; participationis, siue formæ.

Quæstiones Capitis Decimiquinti.

1 *De Postpraedicamentis in genere.* p
2 *De Speciebus oppositionis.* p
3 De *Relativè Oppositis.* p
4 *De Contrariè Oppositis.* p
5 *De Priuatiuè Oppositis.* p
6 De *contradictorie Oppositis.* p

Cap. 16.

De Reliquis Post-Praedicamentis.

Par. 1. *Modi prioris.*

PRius aliud alio dicitur quinque modis hoc versiculo comprehensis. *Tempore, Natura* Prius, *Ordine Causa, & Honore.* Tempore prius est, quod est antiquius: vt *Romulus Catone*, & *Pergamus Roma.*

Natura prius est, quod non reciprocatur secundum existendi consequentiam: vt duo *tribus, animal homine*; & simpliciter omne superius

ſuperius inferiore.

Ordine prius eſt, quod doctrina præcedit aut compoſitione: vt *literæ ſyllabis, elementa miſtis*; & ſimpliciter omne imperfectum aut ſimplex perfecto & compoſito. *Dignitate prius* eſt, quod eſt præſtantius: vt *Rex ſubdito*. Et hic eſt alieniſſimus modus.

Cauſalitate prius eſt, quod alterius cauſa eſt: vt *Rationale riſibili, Sol lumine.*

Tot modis dicitur Poſterius, quot Prius.

Simul ea dicuntur

Tempore; quorum productio eſt in eodem inſtanti: vt *homo & riſibile*. Secundario etiam ea, quæ exiſtunt in aliquo eodem tempore: vt *Cæſar & Pompeius.*

Natura; quæ ita convertuntur ſecundum exiſtendi conſecutionem, vt neutrum ſit cauſa alterius: vt *Duplum & Dimidium*; & omnia omnino relata. Par. 2. *Modi ſimul.*

Diviſione; quæ idem diviſum immediate & æqualiter condividunt: vt *Homo & Bos*; *Rationale & Irrationale.*

Motus

Par. 3. *Species motus.*

Motus reperitur in quatuor prædicamentis; ſuntq; ejus ſex ſpecies. In *Subſtantia* Generatio & corruptio, in *Quantitate* Augmentatio & diminutio; in *qualitate* alteratio; in *Vbi* Motus Localis, ſeu Latio.

Generatio eſt motus à non eſſe ſubſtantiæ ad eſſe: *Corruptio* contra, ab eſſe ad non eſſe. *Augmentatio*, à minore ad majorem quantitatem: *Diminutio* e contrà, à majore ad minorem. *Alteratio*, à contraria ad contrariam qualitatem. *Latio*, à loco ad locum.

Opponitur Motui *Privativè* Quies, & Speciali motui Specialis Quies: *Contrarii* verò alius motus. In *Subſtantia* quidem, generationi corruptio: in *Quantitate*, auctioni diminutio; in *Qualitate*, calefactioni frigefactio, &c. in *Vbi*, aſcenſui deſcenſus, &c.

Par. 4. *Modi habendi.*

Habere dicimur octo ferè modis: 1°, *vt habitum & affectum*; 2°, *vt quantitatem*; 3°, vt *ea quæ ſunt circa corpus*; 4°, vt *quæ ſunt in parte*; 5°, vt *partem*; 6°, vt *in vaſe aut loco*; 7° vt *poſſeſſionem*; 8°; & omnium imprprijſſime, vt *vxorem*. Referuntur autem iſti modi ad Prædicamenta, Primus *Qualitatis*; ſecundus *Quantitatis*; tertius & quartus

tus *Habitus*; quintus *Substantiæ*; sextus *Ubi*; septimus & octavus *Relationis*.

Quæstiones Capitis Decimisexti.

1 *De quinq; modis Prioris.* p.
2 *De tribus modis Simul.* p
3 De *Sex Speciebus Motus.* p
4 *De octo modis Habendi.* p

Cap. 17.

De *Definitione*.

EX terminis simplicibus *primis*, qui in Prædicabilibus & Prædicamentis continentur, alij oriuntur; *Orti* proinde dicti, qui non nisi mediantibus primis concipiuntur. [Explicari solent hoc in loco, & ante Terminos Ortos, a plerisq; Neotericis scriptoribus Logicis, alij nonnulli simplices *termini Extra-prædicamentales*: quorum videtur esse aliqua saltem præcognitio apprimè necessaria ad vniversam definiendi, dividendi, & argumentandi rationem. Cuiusmodi sunt *causa, effectum, Totum, Pars, Subiectum, Obiectum*, &c. Par. 1. *Termini orti à primis.*

"*&c.* Visum est tamen nobis consulti-
"us, præsertim compendium scribentibus,
"istis terminis explicandis non immoran-
"quam neque Aristoteles eiusue inter-
"pretes in aliquo opere logico de ijs
"tractationem instituerint, neq; sit ea tra-
"ctatio propria logica, sed potius metaphy-
"sica, & nos alibi in hoc ipso compendio,
"partim in hoc capiie, eoq; quod proxima
"sequitur, partim in tractatu de demonstra-
"tione, & in loeis topicis, omnes istos ter-
"mininos obiter explicamus; nequid stu-
"diosi desiderent, quod sit è re sua.] Termini Orti sunt *Definitio*, & *Divisio* præcipuè; tum deinde, quæ eis coniunctæ sunt, *Identitas*, & *Diversitas*: quarum Identitas cum Definitione, Diversitas cum Divisione conjungitur.

Definitio est definiti (*sive nominis, sive rei*) explicatio. *Nominis Definitio* est quæ vocis significationem aliquomodo aperit: id quod fit duobus potissimum modis.

Par. 4. *Definitio Nominis.*

Vel per { *Dictionem* aliquam notiorem: vt *Machæra* est gladium; *Guerra* est bellum.
Etymologiam, sive nominis notationem: vt *Fides* est, quando fit quod

quod dicitur: *Solstitium* est solis statio.

Definitio rei (perfecta & essentialis, quæ absolute definitio dicitur,) est *oratio explicans quid sit res*; siue, est definiti per terminos essentiales explicatio: vt *homo est Animal Rationale*. Est autem Definitum perpetuo *Species*: Termini vero essentiales, *Genus & differentia*; secundario etiam & *Proprium*, velut immediate fluens ab essentia. Par. 3. *Definitio essentialis.*

1 *Definitio verbis* (quam fieri potest) *propriis, perspicuis, vsitatis, & ab omni ambiguitate liberis exprimatur*. Vitiosæ proinde sunt definitiones, in quibus dictiones occurrunt *Metaphoricæ*, *Obscuræ*, *Obsoletæ*, aut *Ambiguæ*: si tamen res aliter commodè explicari possit.

2 *Definitio nihil contineat superflui*, vt quam imprimis brevitas commendat. Ita tamen brevitati studendum, vt interea. Par. 4. *Canones definitionis.*

3 *Definitioni nihil desit* eorum, quæ sunt necessaria ad plenam definiri explicationem, eiusq; abs alijs omnibus rebus distinctionem. E duobus enim, minus vitium est *Superfluum*, quam *Diminutum*.

4 *Definitio sit adæquata definito*. Vitiosa ergo est, si qua aut laxior conueniat alijs à defi-

definito; aut anguſtior non conveniat omnibus ſub definito contentis.

Par. 5. *Modus inveſtigandi rerum definitiones.*

Genus proximum (ſiue Subſtantia definienda ſit, ſiue Accidens,) ex Tabulâ proprij Prædicamenti petendum eſt. Subſtantiarum etiam *Differentias* tabula Subſtantiæ ſufficiet; quibus ſi (vt plerunq; fit) nomina deſint, adhibenda ſunt eorum loco Propria: vt *Equus eſt Animal quadrupes hinnibile.* Accidentiũ vero differentiæ ſumendæ plerũq; ex horũ aliquibus aut omnib.; ſc. *Efficiente, Fine, Subiecto, Obiecto.* [Eſt autem *Efficiens*, quod media actione aliquid efficit: *Finis* cuius gratia aliquid ſit: *Subiectum* cui accidens inhæret: *Obiectum*, circa quod aliquid verſatur.] *Accidentia* itaq; *propria* definienda ſunt per ſubiectum adæquatum, & cauſam efficientem: *Potentia* per ſubiectum, efficientem, & actum proprium qui habet rationem finis: *Habitus* per finem, & Obiectum: *Actiones* per ſubiectum, obiectum, efficientem, & finem; *Relationes* per ſubiectum, Terminum oppoſitum (qui habet rationem obiecti,) Fundamentum (quod habet rationem efficientis) & finem. Et alia accidentia ſimiliter.

Par. 6. *Deſcriptionis modus.*

Definitio imperfecta, (quæ & *Deſcriptio*

est *definiti per terminos non essentiales explicatio*: fitq; multis modis. 1 *per causam efficientem* de effectu in abstracto prædicatam; vt, Dolor est solutio continui. 2 *Per differentiam ad aliquod propinquam*; vt, Frui est vti cum voluptate. 3 *Per analogiam aut similitudinem translatam*; vt, Sol est mundi Oculus. 4 *Per rationem contrarij*; vt Frigus est absentia Caloris. *Per circumlocutionem, à circumstantiis sumptam*; quales ferè sunt Poeticæ Locorum, Rerum, aut personarum descriptiones. Sunt & alij modi, qui tamen ad horum aliquos non inepte reducantur: sicut & horum fortassis aliqui ad Definitionem Nominis.

Descriptionum vsus, cum alias vtilis, tum etiam sæpe est necessarius. Quoties sc. aut *res* explicandæ occurrunt, quæ non sunt capaces perfectarum definitionum; qualia sunt *Transcendentia, Genera generalissima, Entia Rationis, Singularia, &c.* aut *ipsi* inopia laboramus, aut verarum *differentiarum*, aut *verborum* quibus eas exprimamus: quorum vtrumq; ex eo sæpissime contingit, quod & rerum *naturæ* eaq; essentiæ sunt nobis plerumq; parum satis cognitæ; neq; suppetunt vsq; *dictiones* exprimendis animi conceptionibus

onibus satis idoneæ, præsertim in rebus extra vsum quotidianum & forensem positis.

Quæstiones Capitis, decimi septimi.

1* *De terminis extrapræ dicamentalibus.*
2 *De terminis ortis.*
3 *De definitione nominis.*
4 *De definitione essentiali.*
5 *De definitione substantiarum.*
6 *De definitione Accidentium.*
7 *De descriptione.*

Cap. 18.

De Divisione.

Divisio est latioris in angustiora diductio. Quæ si sit *Nominis*, *Distinctio*: si *Rei*, *Divisio* magis propriè appellatur. Distinctio est *ambiguæ vocis in sua significata distributio*: vt Canis in piscem, domesticum animal, & cœleste sydus. *Ambiguum omne prius est distinguendum, quam definiendum*; aut alio quovis modo tractandum. Indistinctio enim parit continuas lites: nec

Par. 1. *Distinctio vocis ambiguæ.*

aliter

aliter constabit, quid, aut de quo agatur. Nec tamen semper excutiendæ sunt omnes significationum minutiæ, sed quæ sunt cum subiecto negotio cóiunctæ; aut in quibus error contingere potest, si non distinguantur.

Divisio rei perfectæ, est Totius alicuius propriè dicti in partes propriè dictas distributio. §. 2. *Divisio perfecta.*

Estque ea triplex: sc.

- Totius *Universalis* in partes *Subiicibiles*, vt Animalis in hominem & brutum: & hæc proprissimè dicitur *divisio.*
- Totius *essentialis* in partes *Constitutivas*, vt Hominis in corpus & animam: & hæc *Resolutio* non incommode dici potest.
- Totius *Integralis* in partes *Integrantes* siue *Quantitativas*, vt Corpus humanum in sua membra: & *hæc partitio* dicitur.

Totum perpetuo dicitur *Divisum*: *Partes*, in quas dividitur, *Membra Dividentia.* Par. 3. *Canones divisionis perfecta.*

1 *Membra absorbeant totum Divisum.*

2 *Diuisum esto latius singulis suis membris, adaquatum vniuersis.*

3 *Membra condividentia sint contra distincta & opposita:* ita vt confundi nequeant, vel coincidere.

4 *Diuisio fiat in membra proxima & immediata,* & (quam fieri commodè potest) *pauciſſima.* A proximis porro ad remotiora & minutiora descendendum per *subdiuisiones.* Dichotomiæ sunt laudatissimæ, vbi commodè haberi possunt: non tamen nimium superstitiosè & anxie vbique venandæ; quod faciunt *Rameæ.*

Par. 4. *Diuisio imperfecta.*

Diuisio rei Imperfecta, est *Totius improprii* in partes improprias, vel *Totius per accidens* in partes per accidens distributio. Illo modo dividitur *species infima* in individua; & *compositum artificiale* in suas partes. Hoc vero, *Subiectum* in accidentia, vel è contra; *Effectus* per suas causas, vel è contrà; *Res* deniq; *omnes* per obiecta, aut circumstantias suas.

Quæstiones Capitis, decimi octavi.

1 *De distinctione ambigui.*

2 *De toto & parte.*

3 De

3 *De diviſione Perfecta.* p
4 *De diviſione imperfecta.* p
5 *De ſubdiviſione.* p

Cap. 19.

De Identitate & diverſitate.

Definitioni conjuncta quomodo eſt *Identitas*; Diviſioni *Diverſitas*. Eſt autem *Identitas* rerum convenientia, ſecundum quam aliqua quoquo modo dicuntur eſſe vna & eadem. *Diverſitas* vero rerum diſtinctio, ſecundum quam aliqua quoquo modo dicuntur differre. Quot modis dicitur *Idem*, tot modis & *Diverſum*: vtrumq; ſc. tribus; *Genere*, *Specie*, & *Numero*. Par. 1. *Identitas & Diverſitas.*

Genere

Eadem ſunt, quæ ſub aliquo eodem genere continentur. Sive proximo, & dicuntur *Eadem genere proximo*; vt homo & Brutum: ſive remoto, & dicuntur *Eadem genere* ſimpliciter; vt homo & Lapis: ſive Analogo, & dicuntur *Eadem proportione*, vt pes & Columna. Par. 2. *Generica*

Differunt, quæ ſub diverſis

generibus (non ſubalternatim poſitis) continetnur. Sive ita vt in nullo prorſus genere eodem conveniant, & dicuntur *Toto genere diverſa*, vt Homo, & numerus: ſiue ita vt in aliquo ſaltem remoto conveniant, & dicuntur ſimpliciter *Genere Diverſa*; vt Homo, & lapis.

Poſſunt ergo ea differre *genere proximo*, quæ ſunt eadem *genere remoto*: ſed nec quæ ſunt eadem genere proximo, poſſunt vllo genere differre; nec vllo genere eſſe eadem, quæ differunt *toto genere*.

Par. 3. *Specifica*

Specie

Eadem ſunt, quæ ſub eadem infimâ ſpecie continentur; vt *Socrates & Plato*.

Differunt, quæ aut ipſæ ſunt infimæ contradiviſæ ſpecies, aut ſub eis continentur; vt *Homo & Equus*, *Socrates & Bucephalus*.

Par. 4. *Numerica*.

Numero eadem ſunt, quæ dicunt eandem rem ſingularem *Differunt*, quæ diverſum numerum conſtituunt. Quorum vtrúq; tribus modis contingit, ſc. *Realiter*, *Formaliter*

maliter, & Ratione.

Realiter eadem sunt. quæ cum dicant eandem rem singularem, habent tamen diversos conceptus definitivos. Par. 5. *Realis.*

Atque hæc sunt duplicia; vel

- *Per se*, quando vnum non potest esse sine altero absq; contradictione; vt *Homo & risibilis*: & dicuntur simpliciter *Eadem Realiter.*
- *Per accidens*, quando habent se vel vt subiectum & accidens, vt *Mel & Dulce*; vel vt Accidentia eiusdem subiecti, vt *Flavum & dulce in Melle*: & dicuntur *Eadem Subiecto.*

Differunt vero *realiter*, quorum vnum potest esse sine alio absq; contradictione; vel sunt in diversis subiectis, aut diversa subiecta.

Formaliter eadem sunt, quæ habent eundem conceptum definitivum; *Differunt* quæ diversos. Vtrumq; *adæquate*, vel *inadæquate*. Inadæquatè ea simul & *eadem sunt & differunt formaliter*, quorum vnum includit conceptum alterius & aliquid amplius; vt *Homo & Animal*. *Adæquatè &*

formaliter eadem sunt, quæ habent eundem omnino conceptum ex parte rei, ita vt solâ evolutione definitionis differant; vt *Ensis* & *Gladius*, *Homo* & *Animal Rationale*; & quæcunque in vniversum aut sunt diversa nomina eiusdem significationis, aut se habent vt Definitio & Definitum. *Adæquate & Formaliter differunt* quæ habent conceptus omnino diversos, ita vt vnum nihil includat alterius in primo modo dicendi per se: vt *Homo* & *Risibile*.

Par. 7. *Rationalis.*

Ratione eadem sunt, quæ habent conceptum omnino eundem ex parte intellectus: vt *homo est idem sibi ipsi*, & in vniversum quæcunq; sunt in tertio modo dicendi per se. *Ratione differunt*, quæ solâ operatione intellectus distinguntur; vt in hac propositione *homo est homo*, termini differunt solum ex parte nostri intellectus: hac ratione sc. quod primum ly *homo* est *subiectum*, posterius *prædicatum*.

par. 8. *Æqualitas & similitudo.*

Identitati & Diversitati affines sunt *Æqualitas*, & *Inæqualitas*; *Similitudo* etiam, & *Dissimilitudo*. *Æqualia* sunt, quorum quantitas est eadem: vt *decem* & *decem*. *Inæqualia* sunt, quæ differunt secundum

maiorem

majorem & minorem quantitatem : vt *Quinq; & Decem. Similia* sunt, quæ conveniunt vel in Qualitate; vel in Actione, aut Passione, aut Relatione consequente qualitatem : vt *Æthiops & Corvus. Dissimilia.* quæ in aliquo istorum distinguuntur; *vt Cygnus & Corvus.*

Quæstiones Capitis deciminoni

1 *De triplici Identitate & diversitate.* p
2 *De Identitate Reali.* p
3 *De Identitate Formali.* p
4 *De Identitate Rationis.* p
5 *De Æquali & Inæquali.* p
6 *De Simili & Dissimili.* p

Finis Libri Primi.

COMPENDII LOGICÆ

ARTIS LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

De *Propositionis Partibus.*

SEcundum mentis Actum dirigit ea Logicæ Pars, quæ *de Propositionibus* est: quã exequitur Aristoteles in libro *de Interpretatione.* Est autem *Interpretatio*, vox res ipsas, & animo conceptus de rebus significans ex instituto. Consequuntur enim se 4 ista, idq; hoc ordine; *Res, Conceptus, Voces, Litteræ.* Quorum *Res*, & *Conceptus* sunt à naturâ; & proinde vbiq; eadem: *Voces*, verò & *Litteræ* ex institutione humanâ; & proinde non sunt vbiq; eædem, sed arbitrariæ & pro locorum & temporum varietate aliæ atq; aliæ. *Conceptus* sunt signa sive notæ Rerum, *Voces* conceptuum, *Litteræ* Vocum. Par. 1. *Interpretationis definitio.*

Par. 2. *Nomen & verbũ.*

Interpretatio, vel est *Simplex*, sive pars orationis; vel *Composita*, sive Oratio. *Partes Orationis*

Orationis ſunt duæ : Nomen & *Verbum*. *Nomen*, eſt interpretatio ſimplex ſine tempore: vel pleniùs, eſt *Vox ſignificativa ad placitum ſine tempore, cuius nulla pars ſeparata aliquid ſignificat, finita, recta*; vt Homo. *Verbum*, eſt interpretatio ſimplex adſignificans tempus: vel pleniùs, eſt *Vox ſignificativa ad placitum cum tempore, cuius nulla pars ſeparata aliquid ſignificat, finita, recta*: vt Currit. Eſt autem *ſignificare cum tempore*, vltra principale ſignificatum connotare etiam aliquod diſcrimen temporis *præſentis* ſc: *præteriti, aut futuri*. Logicis ſola nomina recti caſus, *Nomina*; & verba indicativi modi, *Verba* cenſentur, vt *Socrates Currit*: reliqua *Caſus Nominum & Verborum* appellantur, vt, *Socratis, Currere*. *Finita* Nomina & Verba ſunt, quæ certum aliquod ſignificant: & *poſitivè* ſemper exprimuntur; vt, *Homo, Currit*. *Infinita*, quæ non: & exprimuntur *Negativè*, vt, *Non Homo, Non Currit*.

Par. 3. *Definitio Propoſitionis.* *Interpretatio Compoſita*, ſive *Oratio*, eſt Vox ſignificativa ad placitum, cujus partes ſeparatæ aliquid ſignificant: vt, *Homo Currit*. [Multæ ſunt Orationum ſpecies: quam " reliquæ, quum inſerviant potiùs interpretandis

"tandis animi affectibus, quàm cognitioni, "ad *Rhetoricam* magis propriè pertinent, "vel *poëticam*. Ea ſola *Logica* eſt, quæ ali- "quid indicat eſſe aut non eſſe: quam *Pro-* "*nunciatum*, aut *Effatum*, aut *Enunciatio-* "*nem*, aut *Axioma*, aut alio aliquo nomi- "ne indigetarunt nonnulli; pleriq; *Propo-* "*ſitionem* vocant.] Eſt autem Propoſitio, *Oratio indicativa, verum vel falſum ſignificans ſine ambiguitate.* Ejus æternum & adæquatum αὐτοτελὲς eſt, *Verum vel falſum ſignificare.* Propoſitio cui ambiguitas ineſt, (ſive ea *Æquivocatio* ſit, in voce aliqua ſimplici; ſive *Amphibolia*, in totâ ſyntaxi;) ante factam diſtinctionem, non eſt *una*, ſed *plures*:

Par. 4. *Partes orationis ſyncategorematicæ.*

Ad efficiendam *Propoſitionem*, complexio Nominis & Verbi & abſolutè eſt *neceſſaria*, & omninò *ſufficit*: ita vt nec ſine iſtis duobus confici poſſit vlla Propoſitio, nec præter ea quidquam aliud requiratur. Vnde iſta duo ſolùm propriè ſunt *partes Orationis* Logicæ: & dicuntur *Categoremata*, ſive *Terminæ* aut *Partes Categorematicæ*; quia ſunt termini per ſe ſignificativi, aptiq; de vno aut pluribus dici. Reperiuntur tamen in Propoſitionibus non rarò præter

Nomen

Nomen & *Verbum* aliæ etiam voces, quæ *Syncategoremata* appellantur, aut *Termini Syncategorematici*; qui nihil per ſe ſignificant, nec dicuntur de aliquo, ſed tantùm Categorematicis adjumenti nonnihil afferunt, ad certum orationis ſenſum efficiendum. Cujuſmodi ſunt *ſigna quantitatum, particula negativa, excluſiva, &c.* His ſublatis, nihilominus integra conſtabit Propoſitio: quare non ſunt omninò magis dicendæ *partes orationis*, ſi quidem propriè loqui velimus, quàm *clavicula & pix*, quæ adhibentur tantùm ad lignorum & tabularum compagem, dici poſſunt domus aut navis partes. Etſi ſint iſtorum *Syncategorematum* nónulla permagni ſæpenumerò momenti ad veritatem aut falſitatem propoſitionis immutandam; & quævis in iis vel leviſſima immutatio, (ſive ipſius *termini*, ſive *loci* tantùm) etiam vbi videri poſſet parum refetre, inſignem pariat deceptionem.

Par. 5. *Termini Propoſitionis.*

Nomen & verbum ſunt partes Propoſitionis *Verbales*; ſignant tamen *Reales*: vnde *partes ſignantes* dicuntur, ſicut Reales (qui & Termini) *partes Signatæ*. *Terminus* eſt, ex quo conſtituitur, & in quem reſolvitur propoſitio. Sunt autem termini tres; *Sub-*

iectum

iectum, Prædicatum, Copula: quorum Subjectum & Prædicatum à Nomine signantur, Copula à Verbo. [Ita ferè instituí solent "tyrones in scholis de numero & naturâ "Terminorum. Sed secundùm doctrinam "Aristotelis, atq; ipsam rei veritatem, sta"tuendi potiùs essent *duo* tantùm Termini; "*Subiectum* & *Prædicatum*. Quorum sub"jectum perpetuò est *Nomen*; Prædica"tum *Verbum*, aut per se positum, aut No"mini conjunctum. *Copula* autem *verbā"lis* non est propriè *pars* aut *terminus* to"tius propositionis; sed *Syncategorema* "pertinens ad prædicatum, vt ejus pars. E."g. in ista propositione *Socrates est iustus*, "ly *Socrates* est Nomen, & subjectum pro"positionis, & totum illud *est iustus* est ver"bum, & prædicatum propositionis. Et in "ista *Ambulare est moveri*, ly *Ambulare* est "Nomen & Subjectum; ly *est moveri* Ver"bum & prædicatum. Cæterùm, quoniam "interest persæpè tyronum, (quorum max"imè in gratiam ista meditamur) dedis"cenda potiùs discere, quàm insolita: no"bis sat erit tritam insistere semitam, nec "veniam desperare, communem errantibus "errorem.]

Sub-

Par. 6. *Definitiones Terminorum*

Subiectum (quod & Thema dicitur, & Suppositum) est *nomen illud præcedens copulam, cui prædicatum attribuitur. Prædicatum* (quod & Attributum, & Oppositum, & Adjectum dicitur) *est nomen illud sequens copulam, quod Subiecto attribuitur. Copula* (sive vinculum verbale) *est verbum substantivum Prædicatum cum Subiecto connectens.* Vt in hac propositione *Homo est Animal*; ly *Homo* est subjectum, ly *Animal* Prædicatum, ly *Est* Copula.

1 *Subiectum & prædicatum æstimanda sunt ex ordine syntaxis, non loci.* Contingit enim multoties cryptica quædam partium propositionis inversio, quâ fit vt transpositis terminis prædicatum primo loco, novissimo subjectum collocetur: vt in hac *Saluberrima res est abstinentia*, ly *Abstinentia* est subjectum.

Par. 7. *Canones terminorum.*

2 *Termini non semper omnes exprimuntur in propositione.* Id quod contingit, cum aliquis terminus vel subintelligitur, vel in alio implicitè includitur. Cujusmodi propositiones *Implicitæ* dicuntur: quæ vt *Explicitæ* fiant, supplendum est quod intelligitur, vt *Mediocria firma*, supple copulam *sunt*; & resolvendum siquid alteri includitur, vt

Socrates

Socrates currit, resolue verbum adjectivum in copulam verbi substantivi & participium *est currens.*

3 *Prædicatum dignior est terminus in propositione.* Prædicatum enim habet rationem *formæ*, sicut Subjectum *Materiæ*: & est ferè magis vniversale, quàm Subjectum.

4 *Termini propositionis debent esse inter se diversi:* sc. aut reipsa, vt, *Socrates currit*; aut saltem respectu nostræ cognitionis, vt, *Machæra est gladius.* Identicæ enim prædicationes non promovent cognitionem. Sed *Ploce Rhetorica* non est identica prædicatio; propter diversificatam ex vi Emphasis significationem.

Quæstiones Capitis primi.

1 *De libro περὶ ἑρμηνείας Aristotelis.* p
2 *De Interpretationibus.* p
3 *De Nomine & Verbo.* p
4 *De Propositionis nomine & definitione.* p
5 *De Terminis Categorematicis & Syncategoricis.* p
6 *De Terminis propositionis.* p

Cap. 2.

De Suppositione Terminorum.

Par. 1. *Definitio Suppositionis.*

"TErminis Propositionis respectu significationis accidunt *Suppositio, Ampliatio, & Restrictio:* quarum Suppositio ipsam significationem, reliquæ latitudinem potiùs significationis respiciunt. Suppositio est *acceptio termini in Propositione pro eo, quod quomodocunq; significat.* Non est ipsa Significatio, sed determinatio significationis: & à significatione in eo differt, quod significatio sit *ipsius vocis*; suppositio verò *termini* compositi quodammodo ex *voce* vt materiali, & *significatione* vt formali.

par. 2. *Suppositio materialis & formalis.*

Vnde sequitur Suppositionem aliam esse *Materialem, Formalem* aliam. *Suppositio Materialis* est quando terminus supponit pro suo materiali, sive pro ipsa voce: *Formalis*, quando pro formali, sive pro re significata. Vt in istis, *Homo est dissyllaba dictio, Currit est Verbum*; ly *Currit* supponunt materialiter, & accipiuntur pro ipsismet vocibus: in ista verò

Homo

" *Homo eſt Animal*, ly *Homo* ſupponit formaliter, & accipitur pro re ſignificata.

Suppoſitio formalis alia eſt
- *Impropria*; quando vox accipitur pro eo quod impropriè ſignificat: vt in iſta, *Aquilæ captæ ſunt*, ly *Aquilæ* ſupponit impropriè pro ſignis militaribus,
- *Propria*; quando vox accipitur pro eo quod propriè ſignificat: vt ly *Homo* in iſta *Homo eſt Animal*,

Par. 3. *Propria & Impropria.*

Eſt autem *Propria* Vocis ſignificatio ea, ad quam ſignificandam vox primò eſt impoſita: *Impropria* verò ea, ad quam ſignificandam vox à propriâ ſignificatione transfertur per tropum.

Suppoſitio Propria aut *Simplex* eſt, aut *Perſonalis*. Vtraque rurſus aut *ſingularis termini, aut communis*. Suppoſitio ſimplex eſt *acceptio termini ſingularis, vel communis, præciſe pro ſuo immediato ſignificato*. Terminus ſingularis tunc cognoſcitur *ſupponere ſimpliciter*, quando non poſſunt inferri ſua ſuperiora, vt ly *Socrates* in iſta *Socrates eſt individuum*: non enim licet " inferre, ergo *homo*, ergo *animal eſt individuum*

Par. 4. *Simplex & Perſonalis.*

« *duum.* Terminus verò communis tunc, quando non possunt inferri sua inferiora; vt ly *Homo* in istâ, *Homo est species:* non enim licet inferre, ergo *aliquis hominum singularium est species.*

Par. 5. *Discreta & communis.*

Suppositio Personalis, est *acceptio termini etiam pro suis mediatis significatis:* quæ si sit termini singularis, *Discreta* dicitur; *Communis*, si communis. Terminus singularis tunc supponit *personaliter*, cum possunt inferri sua superiora; vt ly *Socrates* in istâ, *Socrates currit:* licet enim inferre; ergo *homo*, ergo *animal currit*: Terminus verò communis tunc, cum possunt inferri sua inferiora; vt ly *Homo* in istâ, *homo currit:* licet enim inferre, ergo *aliquis singularium* hominum currit.

Par. 6. *Suppositio Naturalis.*

Suppositio Communis vel *Naturalis* est, vel *Accidentalis.*

Suppositio Naturalis (quæ & *Doctrinalis* dicitur, quòd in docendis disciplinis eâ ferè vtamur,) est acceptio Termini communis, pro omnibus suis inferioribus, de quibus potest prædicari, sine certi tẽporis respectu: vt in istis, *Homo est animal, Cœlum est rotundum*; ly *Homo* & ly « *cœlum* supponunt naturaliter. Id quod fit in

"in omnibus propositionibus quæ sunt æternæ veritatis in quibus vulgatum illud, *Copulam absolvi ab omni Nunc & Tunc.*

Suppositio Accidentalis est acceptio termini communis pro omnibus suis inferioribus, non simpliciter, sed secundum exigentiam certi temporis importati per adjectum: vt in ista *homo currit*, ly *homo* supponit accidentaliter, pro singularibus hominibus tantum qui nunc sunt, nó qui fuerunt aut erunt; & *consimiliter* in istis *homo curret, homo cucurrit*, mutatis mutandis. Id quod fit in omnibus propositionibus, quæ non sunt æternæ veritatis; in quibus *copula non absolvitur à Nunc & Tunc.* Par. 7. *Suppositio Accidentalis.*

Suppositio Communis rursus quadruplex est; sc. *Distributiva*, *Copulata sive Collectiva*, *Determinata & Confusa*: quarum *Distributiva* & *Collectiva* resolvuntur in sua inferiora mediante conjunctione copulativa; *Determinata* verò & *Confusa* mediante conjunctione disiunctiva. *Suppositio Distributiva* est cùm terminus communis signo vniversali affectus supponit pro omnibus suis inferioribus seorsim. Quod fit duobus modis; Par. 8. *Suppositio distributiva.*

vel enim distribuitur *in*

- *Singula generum*; cum terminus supponit pro singulis individuis sub se contentis: vt ly *Homo* in ista, *Omnis homo est animal*, id est, omnis singularis homo.
- *Genera singulorum*; cum terminus supponit non pro singulis individuis, sed pro singulis individuorum generibus seu ordinibus: vt ly *Vinum* in ista, *Omne vinum venditur à Socrate*, id est, Omne genus vini.

Par. 9. *Distributiva resolutio.*

Resolvuntut supponentia distributivè subsumendo singula inferiora, pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis seorsim, mediante conjunctione copulativa. Vt ista, *Omnis homo est animal*, resolvitur sic, *Iste homo est animal, & iste homo est animal*, &c. addendo ly *Animal* singulis seorsim: & ista, *Omne vinum venditur à Socrate*; resoluitur sic, *Hoc genus vini venditur, & illud genus vini venditur*. &c.

Par. 10. *Suppositio collectiva*

Suppositio Copulata, sive Collectiva, est cum terminus communis signo vniversali

"li affectus supponit pro omnibus suis inferioribus collectivè: vt ly *Elementa* in ista, *Omnia Elementa sunt quatuor.* Collectivè autem supponentia resolvuntur, subsumendo singula inferiora, pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis conjunctim, mediante conjunctione copulativa, vt ista, *Omnia Elementa sunt quatuor*; resolvitur sic, *Istud Elementum, & istud, & istud, & istud sunt quatuor* addendo ly *quatuor* vniversis conjunctim: nam de singulis seorsim falsum esset

Par. 11. *Suppositio Determinata,*

Suppositio determinata, est acceptio termini communis sine signo, vel cum signo particulari pro aliquo omnium suorum inferiorum disiunctivè: vt in istis *Homo currit, Aliquis homo currit*, ly *Homo* supponit determinatè pro aliquo singularium hominum. Et resolvuntur hoc modo supponentia, subsumendo singula inferiora pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis seorsim, mediante conjunctione disiunctiva. Vt ista *Homo currit* resolvitur sic, *vel iste homo currit, vel iste homo currit* &c. addendo ly *Currit* singulis seorsim.

Par. 12. *Suppositio Confusa.*

"*Suppositio confusa*, est acceptio termini

communis ſine ſigno vel cum ſigno particulari pro omnibus ſuis inferioribus diſjunctivè: vt in iſtis, *Navis eſt neceſſaria ad transfretandum, Aliqua Navis eſt, &c.* ly *Navis* ſupponit pro omni nave confuſè. Et reſolvuuntur confuſè ſupponentia, ſubſumendo ſingula inferiora, pro quibus ſupponunt, cum altero termino propoſitionis conjunctim, mediante conjunctione diſiunctiva. Vt iſta, *Navis eſt neceſſaria* &c. reſolvitur ſic, *Vel iſta Navis, vel iſta, vel iſta, &c. eſt neceſſaria*, addendo ly *Neceſſaria* vniverſis conjunctim: nam de ſingulis ſeorſim falſum eſſet.

Par. 12. *De Regulis Snpoſitionū.*

Dictiones *ſyncategorematicæ*, & præcipuè *quantitatum ſigna*, terminorum Suppoſitiones multis modis variant: de quibus, vt & reſolutione Suppoſitionum, *Sūmularij* ſatis operoſè regulas tradiderunt. Sed quas Logicæ ſtudioſus per attentam terminorum in propoſitione conſiderationem ex iis quæ jam dicta ſunt per ſe facilè obſervabit.

Quæſtiones Capitis ſecundi.

1 *De definitione & vſu ſuppoſitionis.*

2 De suppositione materiali & formali. p
3 De propria & impropriâ. p
4 De Simplici & Personali. p
5 De discreta & communi. p
6 De naturali & accidentali. p
7 De distributiua & collectiva. p
8 De determinata & confusa. p

Cap. 16.

De Ampliatione, & restrictione.

Ampliatio termini est *dilatat suppositionis eius vltra suum statum respectu temporis.* Restrictio vero, *eiusdem coarctatio citra suum statum.* Dicitur autem Terminus *habere statum suum*, cum supponit pro suis significatis præcise secundum exigentiam temporis in principali copulâ; vt in ista, *Aliquis homo disputat*, ly *homo* habet statum suum, & supponit præcise, pro homine qui nunc est: *Ampliari* vero cum suppositio eius extenditur ad plura; *Restringi*, cum contrahitur ad pauciora significata, quam pro exigentia temporis in principali copula. Par. 1. *Definitio ampliationis & restrictionis*

Sunt

Par. 2. *Quinq; temporũ differentiæ.*

Sunt autem *Temporis differentiæ*, prout hic ſpectantur, quinque *Temporis* ſc: *Præſentis*, *Præteriti*, *Futuri*, *Poſſibilis*, & *Imaginarij*. Secundum harum differentiarum plures, aut omnes (*diſiunctim*) contingit terminum ampliari: atq; terminus ſic ampliatus habet reſolui in ſua ſignificata ſecundum eas, mediante coniunctione diſiunctiua. Eſt ergo *Ampliatio* quadruplex; prout *ſecundum duas, tres, quatuor vel omnes* temporis differentias contingit terminum ampliari.

Par. 3. *Ampliatio ſecundum duo tempora.*

Ampliatio prima eſt ſecundum *duas temporis differentias*: quod etiam fit duobus modis. Primo, cum terminus ampliatur ad *præſentia* & *præterita*; quomodo ly *ſedens* in iſta *Sedens ſurrexit* ampliatur, vt ſupponat pro eo qui ſedet, aut ſedebat: & ly *domum* in iſta *Deſtruo domum*, ſc. quæ eſt vel fuit. Altero, cum terminus ampliatur ad *præſentia*, & *futura*; quomodo ly *Viuens* in iſta, *Viuens morietur*, ampliatur, vt ſupponat pro eo qui vivit aut vivet: & ly *domum* in iſta *Ædifico domum*: ſc: quæ eſt, vel erit. Verba præteriti temporis ſemper ampliant ſubiectum ad præſentia & præterita; & futuri ad præſentia

&

& futura: Termini *posterioritatis*, aut *definitionis* ampliant terminum cui applicantur ad præsentia & præterita *inceptionis* vero aut *prioritatis* ad præsentia & futura.

Ampliatio secunda est secundum *tres differentias temporis*; cum sc. terminus ampliatur ad *præsentia præterita*, & *futura*: quomodo ampliatur ly *Natus* in istâ *Omnis natus morietur*, sc. qui est, fuit, vel erit natus. Verba futuri temporis hoc modo semper ampliant subiecta præteriti. Par. 4. *Ampliatio secundum tria Tempora.*

Ampliatio tertia est secundum *quatuor differentias temporis*; cum sc: terminus ampliatur ad *præsentia, præterita, futura*, & *possibilia*: quomodo ly *Flos* ampliatur in ista *Flos est corruptibilis*, sc. qui est, fuit, erit, aut potest esse. Verbum *Potest*, & nomina ac adverbia illud includentia, hoc modo semper ampliant subiecta. Par. 5. *Ampliatio secundum quatuor tempora.*

Ampliatio quarta, & maxima, est secundum *omnes differentias temporis*: cum sc. terminus ampliatur ad *præsentia, præterita, futura, possibilia, & imaginaria* quomodo ly *Opes* sumitur in ista *Avarus appetit opes*, sc. quæ sunt, fuerunt, erunt, possunt esse, vel imaginari. Verba appetitus, Par. 6. *Ampliatio secundum omnes temporis differentias.*

aut

"aut intellectus, & similia, hoc modo semper ampliant terminum, cui velut obiecto applicantur.

Par. 7. *Restrictio*

Restrictio, ampliationi contraria est; fitq; *cum status* seu ampliatio *termini ad pauciora supposita per aliquod additum contrahitur*: siue illud additum sit Relativum pronomen, quæ copula implicationis appellatur, vt in ista *Homo qui est sapiens, cognoscit se*; siue adiectivum nomen, vt in ista *Homo sapiens cognoscit se*; sive substantiuvm inferius, vt in ista *Poeta Virgilius scribit*, siue casus obliquus, vt in ista *Equus Socratis currit*: in quibus omnibus subiectum restringitur per illa quæ adduntur, ad supponendum pro paucioribus.

Par. 8. *Alienatio & diminutio.*

Restrictioni affines sunt

Alienatio; estq; cum additum facit terminum cui additur supponere improprie: vt in ista *Homo pictus est in aula*, ly *Homo* alienatur per illud additum ly *Pictus*.

Diminutio: estque cum additum diminuit integram significationem termini

mini cui additur: Vt in iſta, *Æthiops eſt albus dentibus*, ly *Albus* diminuitur per additum ly *dentibus*. Terminus diminutus appellatur *dictum ſecundum quid*; non diminutus *dictum ſimpliciter*,

Quæſtiones huius Capitis.

1 *De vſu ampliationis & Reſtrictionis* p
2 *De vtriuſq; definitione.* p
3 *De modis Ampliationis.* p
4 *De modis Reſtrictionis.* p
4 *De Alienatione & Diminutione.* p

CAP. 4.

De Diviſionibus Propoſitionis.

TRifariam *dividitur* proprofitio (quoad non reſtringitur ad certam materiam) ſc. ſecundum *ſubſtantiam, qualitatem*, & *Quantitatem*. Triplici diviſioni triplex aptatur quæſtio, *Quæ*, quæſtio Subſtantiæ; *Qualis*, Qualitatis; *Quanta*, Quantitatis; vnde

par. 1. *Triplex diviſio Propoſitionis.*

vnde verſiculus.

Quæ? Ca. vel Hyp; *Qualis? Ne. vel Aff;*
Vn. Quanta? Par. In. Sing.

Par. 2. *Diviſio Propoſitionis quo ad Subſtantiam.*

Quoad ſubſtantiam Propoſitio dividitur in *ſimplicem; ſiue Categoricam*, & *Compoſitam*, quæ & Synecdochicè *Hypothetica. Simplex ſiue Categorica* eſt, quæ conſtat vnico ſubiecto, vnico prædicato, & vnicâ verbali copulâ; vt *Homo eſt Animal*. Ejus materia immediata, ſunt ſimplicer termini: forma, vnio terminorum per vetbum. *Compoſita (ſeu hypothetica late, ſumpta,)* eſt quæ conſtat ex pluribus Categoricis per conjunctionem vnitis; vt *Si homo ſit Animal, tum homo eſt corpus.* Ejus materia immediata ſunt Categoricæ Propoſitiones: forma, vnio Categoricarum per coniunctionem.

Par. 3. *Propoſitio pura, & modalis,*

Propoſitio Categorica *Pura eſt*, vel *Modalis. Pura, (ſiue de ineſſe)* eſt in qua prædicatum purè affirmatur vel negatur de ſubjecto; vt *homo eſt animal*. Purè affirmatur aut negatur, quod ſimpliciter dicitur ineſſe, aut non ineſſe; hoc eſt, non expreſſo ineſſendi aut non ineſſendi modo: vnde & Propoſitio de ineſſe appellatur. *Modalis* eſt, in quâ exprimitur modus diſpoſitionis prædicati

prædicati cum ſubiecto; vt *Neceſſe eſt hominem eſſe animal.*

§. 4. *Diviſio propoſitionis quoad Qualitatem vocis*

Quoad Qualitatem Propoſitio Categorica dividitur in *Affirmativam* & *Negativam*: atq; iterum in *Veram* & *Falſam*. Quarum diviſionum iſta *Rei*, illa *Vocis* qualitatem reſpicit. Quæſtio qualitatis de vocis qualitate intelligenda eſt, non rei. *Affirmativa* eſt, in quâ prædicatum de ſubiecto affirmatur, vt *homo eſt animal:* Negativa, in qua negatur, vt *homo non eſt lapis.* Qualitas propoſitionis æſtimanda eſt penes principalem copulam: quæ ſi non afficiatur negatione, tota propoſitio erit affirmativa, *Non animal eſt non homo*: negativa iſta, *homo non eſt lapis*: Notæ enim negationis *Non, &c.* niſi afficiant copulam, propoſitionem faciant licet (ex altero, vel vtroq; termino) *infinitam*, non faciunt *negativam.*

Par. 5. *Diviſio propoſitionis quoad Qualitatem rei.*

Propoſitio vera eſt, quæ cum re convenit: ſiue quæ dicit id quod eſt eſſe, aut non eſſe quod non eſt; vt, *Homo eſt animal, Homo non eſt lapis. Falſa*, quæ cum re diſſentit: ſiue quæ dicit id eſſe quod non eſt, aut quod eſt non eſſe; vt, *Homo eſt lapis, homo non eſt animal.*

Vt in Propoſitione cognoſcatur Habitudo

do qualitatis ad qualitatem; qualitatis, ſc. *Rei* ad qualitatem *Vocis*; notanda eſt materia propoſitionis diverſa. *Materiam* dico, non *ex qua*, illa enim ſunt termini; ſed *Circa quam*, quæ reſpicit ſignificationem.

Eſtque ea triplex

Neceſſaria; cum prædicatum ita conuenit ſubiecto ex natura rei, vt non poſſit res aliter ſe habere: vt *Homo eſt animal.*

Impoſſibilis; cum prædicatum ita repugnat naturæ ſubjecti, vt non poſſit res ita ſe habere: vt, *Homo eſt lapis.*

Contingens; cum prædicatum ita ſe habet indifferenter ad ſubiectum, vt ei naturaliter nec conveniat nec repugnet: vt, *Homo eſt doctus.*

Par. 7. *Veritas & falſitas propoſitionum quã tum ad materiã.*

In materia *Neceſſaria*, propoſitiones affirmativæ ſemper ſunt veræ, negativæ falſæ: vt ly *homo eſt animal*, vera eſt; ly *homo non eſt animal*, falſa.

In materia *Impoſſibili*, propoſitiones affirmativæ ſemper ſunt falſæ, negativæ veræ vt

vt, ly *Homo eſt lapis*, falſa eſt; ly *Homo non eſt lapis*, vera.

In materia *Contingenti*, nec affirmativæ nec negativæ ſunt ſemper veræ aut falſæ: vtræq; enim vel veræ eſſe poſſunt vel falſæ; vt, *Homo eſt doctus*, *Homo non eſt doctus*.

Quoad Quantitatem; Propoſitio Categorica eſt *Vniverſalis*, *Particularis*, *Indefinita*, vel *Singularis*. *Vniverſalis* eſt, cuius Subiectum eſt terminus communis cum ſigno vniverſali. Signa vniverſalia ſunt *omnis*, *nullus*, *vterque*, *neuter*, *&c.* vt *Omnis homo eſt animal*, *Nullus homo eſt lapis*. Signa vniverſalia, quando faciunt ſubiectum ſupponere *diſtributiue in ſingula generum* faciunt propoſitionem perfectè & ſimpliciter vniverſalem: ſecundario vero & imperfectè vniverſalem, quando faciunt ſubjectum ſupponere *diſtributivè in genera ſingulorum*, vel etiam *collectivè*. Par. 8. *Propoſitio Vniverſalis.*

Particularis Propoſitio eſt, cuius ſubjectum eſt terminus communis cum ſigno particulari. Signa particularia ſunt *Aliquis*, *Quidam*, *Aliquis non*, *&c.* vt, *Aliquis homo eſt doctus*, *Quidam homo non eſt doctus* Aliqua ſigna particularia faciunt propoſi- Par. 6. *Particularis.*

tiones, etsi non vniversales, proximas tamen vniversali; vt, *Plerique divites sunt avari.*

Par. 10. *Indefinita.*

Propositio *Indefinita* est, cuius subiectum est terminus communis sine aliquo signo: vt, *homo est animal, homo non est doctus.* Indefinita in materiâ contingenti, æquipollet *particulari*; in necessaria vero vel impossibili, *vniversali.* Indefinitarum præcipuus vsus est in propositionibus quas vocant *de idea*; quibus non rectè opponitur vniversale signum, etsi æquipolleant vniversalibus, vt *Cœlum est rotundum* indefinite dicimus potius, quam *Omne cœlum* vniversaliter. Et in ijs, quæ ὡς ὸπὶ τὸ πολὺ significant, & sunt vniversalibus proximæ; vt, *Divites sunt avari.* Et in ijs etiam in quibus subiectum supponit materialiter, vel etiam simpliciter; vt, *homo est nomen, animal est genus*: istæ enim nec Vniversalibus æquipollent, nec particularibus, sed potius singularibus, nam ly *homo* & ly *Animal*, id est, *hæc vox homo, hic terminus animal*, sunt singularia.

Par. 11. *Singularis.*

Propositio *Singularis* est cuius subiectum vel est terminus singularis, vel terminus communis singularizatus. Vt, *Socrates currit.*

currit. *Hic homo non eſt doctus*, Subjectum quovis (*determinato*) modo individuum facit ſingularem propoſitionem.

Sunt et aliæ *diuiſiones Propoſitionum* præter jam dictas, quibus in Rep. Logicâ ſuus eſt locus et vſus. Quarum præcipuæ ſunt iſtæ. Par. 12. *Diviſiones aliæ.*

1 Propoſitio vel *Vna* vel *Plures*. Propoſitio *Una* eſt, in quâ vnum vni attribuitur, *Vnum* autem intellige, vel *terminum ſimplicem*, eúmque vnivocè ſumptum; quomodo hæc propoſitio eſt vna. *Homo eſt animal*: vel ſaltem *terminum compoſitum* ex ijs quæ naturaliter conjungi poſſunt ita vt ex ipſis fiat vnum quid; quomodo hæc propoſitio eſt vna, *Homo eſt animal rationale mortale*. Propoſitiones *Plures* ſunt, 1, vbi aut ſubjectum aut prædicatum eſt terminus æquivocus æquivocè ſumptus; vt, *Canis eſt ſubſtantia*: 2, vbi vel ſubiectum vel prædicatum vel vtrumque eſt multiplex et non vnum; vt, *Socrates et Plato diſputant*, *Homo vivit & currit*; *Socrates ſedet*, *& Plato currit*: 3, vbi occurrit terminus compoſitus ex ijs, & quibus naturaliter non fit vnum per ſe; vt, *Socrates eſt albus ſutor muſicus*.

2 Propoſitio vel eſt *ſecundi adiacentis*

est, in quâ copula non est seperata a prædicato: id quod fit, quoties verbum vel adjectivum attribuitur subiecto; vt. *Homo est*, *Homo ambulat*. Propositio *tertii adiacentis* est, in quâ copula verbalis est sejuncta a prædicato: vt, *Homo est animal.*

3 Propositio omnis vel est *Finita*, vel *Infinita*. *Finita* est, cuius omnes termini sunt finiti: vt, *homo currit*, *infinita* est, cuius aliquis terminus est infinitus. Propositiones, *tertii adiacentis*, possunt esse ex omni parte infinitæ: *secundi* vero, non nisi ex parte subiecti tantum. Propositionem contingit *infinitam* esse tribus modis: sc. 1. de subiecto infinito; vt, *non homo currit:* 2. De prædicato infinito; vt, *homo est non iustus*: 3 De vtroq; termino infinito; vt *non homo est non risibilis.*

Quæstiones capitis quarti.

1 *De triplici divisione & interrogatione Propositionis.* p
2 *De propositione Categorica, & Hypothetica.* p
3 *De propositione Affirmativa, & Negativa.* p
4 *De*

4 De *Propoſitionis Veritate & Falſitate.* p
5 *De materia propoſitionis.* p
6 *De Quantitate Propoſitionis.* p
7 *De Propoſitione vna, & Pluribus.* p
8 *De Propoſitione ſecundi & tertii adiacentis.*
9 *De propoſitione finita & Infinita.* p
19 *De aliis diviſionibus & diſtinctionibus propoſitionis.* p

Cap. 5.

De Oppoſitione Propoſitionum Categoricarum de ineſſe.

PRopoſitionum *Categoricarum de ineſſe* (ſecundum quod inſtituitur vnius cum alia ejuſdem ſubiecti & prædicati collatio) tres ſunt affectiones; *Oppoſitio, Æquipollentia,* & *Converſio:* quarum Oppoſitio & Æquipollentia eſt inter duas Categoricas *eiuſdem* ordinationis terminorum; Converſio vero *diverſa.* Par. 1. *Triplex affectio propoſitionis.* Par. 2. *Oppoſitionis definitio, & ſpecies.*

Oppoſitio eſt repugnantia duarum propoſitionum Categoricarum in quantitate

ſola, vel qualitate ſola, vel vtraq;; eodem manente ſubiecto & prædicato. Ejus quatuor ſunt ſpecies; ſc. *Contraria*, *Subcontraria*, *Contradictoria*, *Subalterna*: quarum Contraria & Subcontraria pugna eſt ſolius *Qualitatis*, Subalterna ſolius *Quantitatis*, Contradictoria *vtriuſq;*. In quibus omnibus, quo fiat oppoſitio legitima, caute videndum ne non ſint in vtraq; oppoſitâ ijdem *termini*, idem *ordo terminorum*, eadem *ſignificatio*, & reſpectu circumſtantiarum idem omnino *ſignificandi modus*.

Par. 3. *Oppoſitio contraria*

Oppoſitio *Contraria* eſt duarum propoſitionum vniverſalium repugnantia in qualitate: vt, *Omnis homo currit*, *Nullus homo currit*. Poſſunt contrariæ ambæ eſſe ſimul falſæ (*in materia ſc. contingenti*,) nunquam ſimul veræ: vnde ſequitur, iſta eſt vera, *ergo* illa falſa; non è contra.

Par. 4. *Oppoſitio Subcontraria.*

Oppoſitio *Subcontraria*, eſt duarum propoſitionum particularium repugnantia in qualitate: vt *Aliquis homo currit*, *Aliquis homo non currit*. Poſſunt ſubcontrariæ ambæ eſſe ſimul veræ (*in materia ſc. contingenti*,) nunquam ſimul falſæ: vnde ſequitur, Iſta eſt falſa, *ergo* illa vera; non è contra.

Oppoſitio

Oppositio (omnium minima) *Subalterna* est duarum propositionum affirmantium vel negantium repugnantia in quantitate: vt, *Omnis homo currit*, *Aliquis homo currit*; *Nullus homo currit*, *Aliquis homo non currit*. Istarum vniversalis dicitur *Subalternans*, particularis *Subalternata*. In veritate, subalternata sequitur Subalternantem, in falsitate, subalternans subalternatam: vnde sequitur; subalternans est *vera*, ergo subalternata, & non è contra; atque iterum, subalternata est *falsa*, ergo subalternans & non è contra. Par. 5. *Oppositio Subalterna.*

Oppositio (omnium maxima) *Contradictoria*, est duarum propositionum in quantitate simul & qualitate repugnantia; ita vt vnius vniuersalis, & alterius particularis altera necessario sit affirmativa, altera negativa: vt *Omnis homo currit*, *Aliquis homo non currit*; *Nullus homo currit*, *Aliquis homo currit*. Est & secundarium quoddam contradictionis genus, inter binas singulares; (vt, *Socrates currit*, *Socrates non currit*) atq; inter binas indefinitas, siue illæ sint de idea, (vt, *Cœlum est rotundum*, *Cœlum non est rotundum*;) sive de subiecto supponente materialiter, vel Par. 6. *Oppositio Contradictoria.*

ſimpliciter, (vt, *Homo eſt Species, Homo non eſt ſpecies.*) Quarum omnium lex vna communis eſt: *Impoſſibile eſſe contradictorias* in quavis materia *ambas eſſe ſimul vel veras, vel falſas.*

Par. 7. *Schema oppoſitionum & verſiculi.*

Oppoſitionis doctrinam huiuſmodi ferè ſchemate oculis ſubijciunt.

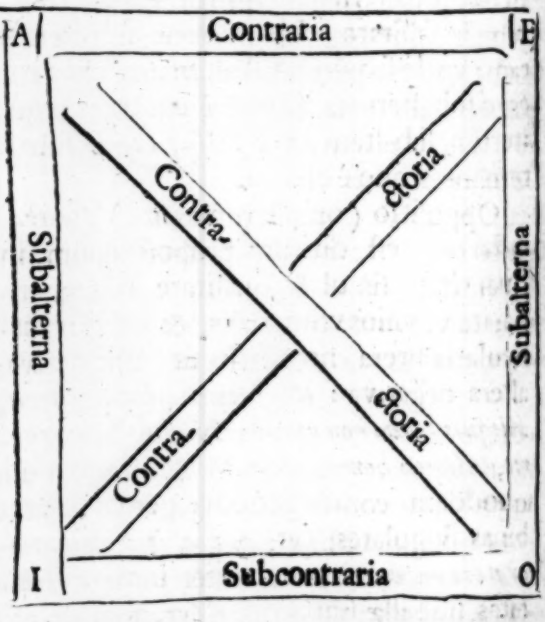

Schemati memoriæ juvandæ ergo verſiculos adijcimus.

Androgei

Androgei *contradicunt*, *contraria* Magnes, Fio *ſubcontraria ſunt*, Capiendo *ſubaltern.* Vtrobique, & in angulis ſchematis, (vbi *Contraria* ad ſummum, ad imum *Subcontraria*, ad vtrumq; latus *Subaltërna*, *Contradictoria* ad oppoſitos angulos collocata ſunt;) & in vocabulis verſiculorum fictitiis *Androgei*, *Magnes*, *Fio*, *Capiendo*; quatuor vocales *A.E.I.O.* ſignant quatuor propoſitionũ differentias ex varia complexione quantitatis & qualitatis ortas: quarum *A* valet *Omnis*, & notat vniverſalem affirmativam; *E Nullus*, & notat vniverſalem negativam; *I Aliquis*, & notat particularem affirmativam; *O Aliquis non*, & notat particularem negativam: juxta vulgares rythmos

Aſſerit A, *negat* E; *ſed vniverſaliter amba:*
Aſſerit I, *negat* O; *ſed particulariter ambo.*

Quæſtiones Capitis quinti.

1 *De Oppoſitione Propoſitionum in genere.* p
2 *De Oppoſitione contraria:* p
3 *De Oppoſitione Subcontraria.* p
4 *De Oppoſitione Subalterna.* p

CAP.

Cap. 6

De Æquipollentia earundem.

Par. 1. *Definitio Æquipollentiæ.*

Æ*Quipollentia* communiter sumpta est duarum propositionum verbo tenus quoquomodo discrepantium omnimoda in sensu consspiratio. Quomodo propositio de prædicato tropico æquipollet propositioni de prædicato proprio; vt ista, *Socrates est vulpes*, huic, *Socrates est versutus*: etsi tropicum quàm proprium majorem ferè habeat Emphasin. Sed in præsenti strictiùs sumitur Æquipollentia; estque *duarum propositionum oppositarũ per adventum negationis reconciliatio in quantitate, & qualitate, tum vocis, tum rei.*

par. 2. *Eius fundamentũ.*

Fundamentum hujusmodi æquipollentiæ est *natura negationis*; cujus apud Latinos (Græcis enim alia longè ratio est Negationis & Æquipollentiæ) ea vis est, vt totum id neget, quodcunq; post se reperit, quamvis sit vel altera negatio: vnde illud *Duæ negationes faciunt affirmativam vnã.* Pro triplici ergo Negationis dispositione triplex erit Æquipollentiæ ratio: cujus v-

niversa doctrina vnico hoc versiculo continetur.

Præ, contradict; Post, contrar; Præ, post q, subaltern. In quo versiculo ly *Præ* & *Post* significant præpositionem vel postpositionem (prout casus exigit) particulæ negativæ *signo* simul & *subiecto*,

Regulæ æquipollentiarum sunt tres.

1 Alterutri *Contradictoriarum* præposita negatio facit eam æquipollere suæ contradictoriæ. Æquipollent ergo ista, *Non Omnis, Aliquis non; Nonnullus, Aliquis; Non aliquis, Nullus; Non aliquis non, Omnis.*

2 Alterutri *Contrariorum* postposita negatio facit eam æquipollere suæ contrariæ Æquipollent ergo ista, *Omnis non, Nullus; Nullus non, Omnis:* etsi idoneorum in linguâ Latinâ authorum frequentior vsus effecerit jamdiu, vt ly *Omnis non* (perinde ac ly *Non omnis*) valeat *Aliquis non* haud infrequentiùs quàm *Nullus.* Quod imprimis tyronibus observandum moneo; quos in scholis sæpissimè contingit ad ista minùs attentos facile decipi, atq; miserrimè hærere in pice. Par. 3. *Æquipollentiarum Regulæ.*

3 Altervtri *Subalternarum* præposita simul

mul & postposita negatio facit eam æquipollere suæ oppositæ. Æquipollent ergo ista, *Non omnis non*, *Aliquis*; *Non aliquis non*, *Omnis*; *Non nullus non*, *Aliquis non*.

"[*Subcontrariæ* reconciliandæ essent omninò quomodo contrariæ, postponendo sc. negationem, si vsus linguæ ferret: sed cùm negatio neutri commodè postponi possit Subcontrariarum (non *affirmanti*, quòd sic eadem esset cum suâ oppositâ, non sensu modò, sed & verbis; nec etiam *negan*ti, quòd sic admitteretur immediatus concursus duarum negationum) de earum conciliatione nulla datur regula.]

Quæstiones Capitis sexti.

1 *De æquipollentia communiter dicta.* ?
2 *De vi negationis.* ?
3 *De Conciliatione Contradictoriarum.* ?
4 *De Conciliatione Contrariarum & Subcontrariarum.* ?
5 *De Conciliatione Subalternarum.* ?

CAP.

Cap. 7.

De Converſione earundem

Par. 1. *Definitio Converſionis.*

Converſio eſt mutatio ſubjecti in locum prædicati & è converſo, manente eadẽ qualitate propoſitionis. In omni converſione legitima requiruntur duo: *Commutatio* ſc. terminorum (non quoad voces, ſed) quoad ordinem; & *Illatio* convertentis ex converſa. Eſt autem propoſitio *Converſa* illa, cujus termini tranſponuntur; *Convertens* verò ea, quæ ex tali tranſpoſitione terminorum infertur. In omni converſione cavendum, ne termini mutilati pto integris inferantur: vnde non ſequitur, *Aliquis homo videt cœcum*, ergo *aliquis cœcus videt hominem*; ſed inferendum eſt, ergo *aliquod videns cœcum eſt homo.*

Par. 2. *Species Converſionis.*

Converſionis tres ſunt ſpecies; *Simplex, Per accidens, Per contrapoſitionem.* Atque his tribus modis omnes propoſitiones poſſunt quidem converti; ſed non ita, vt fiat debita illatio. Converſio ſimplex & per contrapoſitionem ſunt *æquales*; Per accidens eſt *inæqualis*: Simplex & per accidens ſunt *finitæ*;

nitæ; Per transpositionem est *infinita*. Doctrina legitimæ Conversionis hoc disticho comprehenditur.

Par. 3. *Conuersio simplex.*

Feci *simpliciter convertitur*; Eva *per Acci*; Cato *per contra*: *sic fit conversio tota.*

Conversio Simplex est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contrà, manente eadem quantitate. Hoc modo convertuntur *Vniversalis Negativa* in vniversalem negativam, & *Particularis affirmativa* in particularem affirmativam: notatæ *per* vocales *E. I.* in ly *Feci.* vt, *Nullus homo est lapis*, ergo *nullus lapis est homo*; *Aliquis homo est tyrannus*, ergo *aliquis tyrannus est homo.*

Par. 4. *Conuersio per accidens.*

Conversio per accidens sive *Attenuata*, est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contrà manente eâdem qualitate, sed mutata quantitate: vnde & *inæqualis* conversio dicitur. Hoc modo convertitur *omnis propositio vniversalis* in particularem ejusdem qualitatis: quod notatur per vocales *E. A.* in ly *Eva.* Vt, *Omnis homo est animal* ergo *Aliquod animal est homo*; *Nullus homo est lapis*, ergo *Aliquis lapis non est homo.*

Par. 5. *Conuersio per contrapositionem.*

Conversio per Contrapositionem est mutatio subjecti in locum prædicari, & è contrà manente eadem quantitate & qualitate, sed mutatis

mutatis terminis finitis in infinitos. Hoc modo convertuntur *Universalis affirmativa* in vniversalem affirmativam, & *Particularis negativa* in particularem negativam: notatæ per vocales, A.O. in ly *Cato*. Vt, *Omnis homo est animal*, ergo *Omne non animal est non homo*; *Aliquis homo non est tyrannus*, ergo *Aliquis non tyrannus non est non homo*.

Quæstiones Capitis septimi.

1 *De definitione Conversionis.* p
2 *De conversione Simplici.* p
3 *De conversione per accidens.* p
4 *De conversione per contrapositionem.* p

Cap. 8.

De Modalibus.

Par. 1. *Modorũ Numerus.*

Modus est determinatio compositionis in propositione respectu materię: sive simpliciùs, est *vox significans quomodo predicatum ineſt subiecto*. Sunt autem modi primarii quatuor, *Necesse*, *Impossibile*, *Contingens*, & *Possibile*. Quòd verò aliqui addunt *Verum* & *Falsum*, *Per se* & *Per accidens*

dens, id minùs rectè fit: *Verum* enim & *Falsum* determinant propositionis qualitatem magis, quàm quantitatem ratione materiæ; *Per se* verò & *Per accidens* ad ista reducuntur, *Per se* ad Necessarium, *Per accidens* ad Contingens.

Par. 2. *Definitio Propositionis modalis.*

Propositio modalis est quæ aliquo istorum modorum afficitur. In omni propositione modali duo sunt; *Modus*, & *Dictum*. *Dictum* est propositio Categorica de inesse cui modus attribuitur; *Modus* est determinatio ejus ad materiam: proinde Dictum habet rationem *subiecti*, Modus *prædicati*. Vt in ista *Necesse est hominem esse animal*, ly *Homo est animal* Dictum est, & habet rationem subjecti; ly *Necesse* Modus, & (quamvis loci ordine prior) habet rationem prædicati.

Par. 3. *Ratio exprimendi modos.*

Modus enunciari potest vel adjectivè, vt *Necesse est hominem esse animal*: vel adverbialiter, vt *Homo necessario est animal*; vel verbaliter, vt *Contingit Socratem currere*: potestque collocari vel in principio, vt in primo; vel in medio, vt in secundo exemplo; vel in fine, vt *Hominem esse animal necesse est*, & potest efficere sensum vel *compositum*, cum partes dicti intelliguntur in

in eodem tempore; vel *diviſum*, cùm in diverſo: vt *Poſſibile eſt ſedentem ſtare*: quod eſt falſum in ſenſu compoſito, verum in diviſo,

Neceſſarium eſt, quod non poteſt aliter eſſe; vt *hominem eſſe animal*: & habet vim vniverſalis affirmativæ. *Impoſſibile eſt*, quod non poteſt ita eſſe; vt *hominem eſſe lapidem*: & habet vim Vniverſalis negativæ. *Contingens eſt*, quod ita eſt, ſed poteſt non eſſe; vt *Socratem philoſophari*: & habet vim particularis affirmatiuæ. *Poſſibile eſt*, quod non ita eſt, ſed poteſt eſſe; vt *aquam eſſe calidam*: & habet vim particularis negativæ. Par. 4. *Definitiones & vis modorum.*

Quantitas modalium, ſi attendatur penes *Dictum*, (& eſt quantitas *materialis*) eſt omninò vt in Categoricis puris: ſin penes *Modum* (& eſt *formalis*) ea *Univerſalis* eſt quæ habet modum vniverſalem *Neceſſe*, vel *Impoſſibile*; *particularis* quæ particularem, *Contingens*, vel *Poſſibile*: vt iſta, *Impoſſibile eſt aliquem hominem eſſe lapidē*, particularis eſt ex parte *Dicti*, ex parte *modi* vniverſalis. Par. 5. *Quantitas Modalium.*

Qualitas ſimiliter, ſi attendatur penes *Dictum*, eſt vt in Puris: ſi penes *modum*, ea affirmat Par. 6. *Qualitas Modaliū*

affirmat quæ habet modum affirmantem, *Neceſſe*, vel *Contingens*; ea negat quæ negantem. *Impoſſibile*, vel *Poſſibile*: ſin penes *totam modalem*, ea negativa eſt in quâ modus formaliter negatur; affirmativa, in qua non. Vt iſta *Impoſſibile eſt hominem, non eſſe animal*, eſt negativa *ex parte dicti*, negativa etiam *ex parte modi*; ſed *ſecundum ſe totam* affirmativa.

Par. 7. *Veritas & falſitas modalium.*

Modalis omnis vera eſt neceſſaria, falſa omnis impoſſibilis; nec datur medium. De *Neceſſario* vera eſt, cujus materia neceſſaria eſt: falſa, cujus materia eſt impoſſibilis, vel contingens. De *Impoſſibili* vera eſt, cujus materia eſt Neceſſaria, vel Contingens. De *Contingenti* vera eſt, cujus materia eſt contingens: falſa, cujus materia eſt neceſſaria, vel impoſſibilis. De *Poſſibili* vera eſt, cujus materia eſt neceſſaria vel contingens; falſa, cujus materia eſt impoſſibilis.

§. 8. *Oppoſitio & Æquipollentia Modalium.*

Modalium *Oppoſitionem* & *Æquipollentiam* fictitijs quibuſdam vocabulis expreſſere Logici; *Purpurea*, *Iliace*, *Amabimus*, *Edentuli*. Quatuor cujuſlibet vocabuli ſyllabæ quatuor modos ita ſignificant; vt *Poſſibile* primæ, *Contingens* ſecundæ, tertiæ *Impoſſibile*, *Neceſſarium* quartæ reſpondeat:

Quatuor

Quatuor verò vocalium quæ in istis sunt dictionibus, *A* notat vtrumq; (dictum sc: & modum) affirmari; *V* vtrumq; negari; *E* affirmari modum, negari dictum; *I* negari modum, dictum affirmari: juxta versus. Par. 9. *Schema Oppositionis & Æquipollentiæ modalium.*

Destruit V *totum; sed* A *confirmat vtrũq;*
Destruit E *dictum; destruit* I *que modum*

Quibus præmissis, totum negotium sine regularum ambitu ex subjecto schemate conspici potest.

Pur-	*Non possibile non*	*Non possibile*	I-
pu-	*Non contingens non*	*Non contingens*	li-
re-	*Impossibile non*	*Impossibile*	a-
a	*Necesse*	*Necesse non*	ce

A-	*Possibile*	*Possibile non*	E-
ma-	*Contingens*	*Contingens non*	den-
bi-	*Non impossibile*	*Non impossibile non*	tu-
mus	*Non necesse non*	*Non necesse*	li

In quo schemate æquipollent quæ vnâ aliquâ dictione continentur: opponuntur verò ad *imum, summum, latera*, & *oppositos angulos* eodem prorsus modo, quo contingere in puris Categoricis oppositionem ostensum retrò est suo loco. Contrariantur par. 10. *Expositio Schematis.*

ergo *Purpurea*, *Iliace*: Subcontrariantur *Amabimus*, *Edentuli*: Contradicunt *Purpurea*, *Edentuli*; atq; iterum *Iliace*, *Amabimus*: ſubalternantur *Purpurea*, *Amabimus*, atq; iterum *Iliace*, *Edentuli*. Reſpice (bone lector) purarum oppoſitiones & æquipollentias: ne actum agatur.

De *Converſione* verò *Modalium* nihil hic præcipio: nec enim libet ſubtilitatibus parùm neceſſarijs, pluſque habituris operæ quàm fructus, creare ſtudioſis moleſtiam invtilem. Conſulat, qui volet, Ariſtotelem 1. *Prior. cap.* 3.

Quæſtiones Capitis octavi.

1 *De Modis & Modalibus in genere.* p.
2 *De Modis & Modalibus in ſpecie.* p
3 *De Quantitate Modalium.* p
4 *De Qualitate Vocis Modalium.* p
5 *De Qualitate Rei Modalium.* p
6 *De Oppoſitione Modalium.* p
7 *De Æquipollentia Modalium.* p
8 *De Converſione Modalium.* p

Cap. 9

De Exponibilibus.

Par. 1. *Propositiones Exponibiles.*

"Sunt prætet has, & aliæ etiam *secundario dictæ Modales:* in quibus dispo-"sitio prædicati cum subjecto suo quodam "modo determinatur syncategorematica aliqua particula, sed minùs nobili. Summularii *Exponibiles* propterea vocant, quòd, obscuræ cum sint, habeant singulæ per alias plures magis perspicuas (quæ emineneter in eis continentur) exponi. In iis præcipuè sunt *Exclusiva, Exceptiva, & Reduplicativa:* Reliquas, quod exigui sint vsus, memores Compendium esse quod scribimus, facilè negligimus.

Par. 2. *Propositio Exclusiva.*

Propositio *Exclusiva* est, in qua reperitur syncategorema exclusivum, (qualia sunt *solum, tantum, præcise, &c.*) Vt, *Solum homo est rationalis.*

{ *Prædicati*; cum signum exclusivum tenetur ex parte prædicati, & determinat illud: vt, *Elementa sunt tantum quatuor*, & dicitur *Pro-*

est q; ea exclusiva vel < *positio de excluso extremo.* *Subiecti*; cùm signum exclusivum tenetur ex parte subjecti, & modificat totam propositionem: vt *Tantum homo est risibilis*, & dicitur absolutè *Propositio exclusiva*;

Par. 3. *Expositio Exclusivæ.*

Propositio *de excluso extremo* exponitur auferendo signum, & removendo à prædicato quemcunq; alium numerum, aut rem, provt casus exigit: vt ista, *Elementa sunt tantum quatuor*, exponitur sic, *Elementa sunt quatuor, & non plura.* Propositio *exclusiva subiecti*, etsi possit aliter, simplicissimè tamen exponitur per vniversalem affirmativam de transpositionis terminis: vt ista *Solus homo est risibilis*, exponitur sic, *Omne risibile est homo*; & consimiliter de reliquis mutatis mutandis.

Par. 4. *Propositio Exceptiva.*

Propositio *Exceptiva* est, in quâ repetitur syncategorema exceptivum, (qualia sunt *nisi, præterquam, præter, excepto, &c.*) Vt *Omne animal, præter hominem, est irrationale.* In omni exceptione legitimâ terminus exceptus debet esse angustior termino excipiente, sive à quo fit exceptio; & sub eo contineri ac etiam debet terminus excipi-

eps

ens supponere *distributivè*.

Par. 5. *Expositio Exceptivæ.*

Exponitur exceptiva per duas exponentes, quarum *prior* debet esse ejusdem quantitatis & qualitatis de termino excluso in subjecto cum ipsâ exceptiva; *altera* diversæ & quantitatis & qualitatis, in quâ subjectum sit terminus exceptus, prædicatum idem quod totius exceptivæ; vt ista *Omne animal, præter hominem, est irrationale*, exponitur per istas *Omne animal aliud ab homine est irrationale, & Aliquis homo non est irrationalis*: & eodem modo reliquæ, mutatis mutandis.

Par. 6. *Propositio Reduplicativa.*

Propositio *Reduplicativa* est, in quâ reperitur syncategorema Reduplicativum, (qualia sunt *quà, quatenus, inquantum*, &c.) vt, *Homo quà homo est rationalis*; dicitur & *Restrictiva*, vel *Limitativa Propositio*.

Reduplicatio alia est
- *Uniformis*, quæ & *simplex sive Specificativa* dicitur; cum fit reduplicatio secundùm idem nomen, vt, *Homo quà homo, est rationalis*, atque ista reduplicatio non fit nisi in essentiali prædicatione vbi prædicatum convenit subjecto *quatenus ipsum*.
- *Difformis*

Difformis, ſive *compoſita*; cum fit reduplicatio per diverſum nomen: ſive id ſit generis, & *Gènerica* dicitur, vt, Homo quà *animal eſt ſenſibilis*; ſive partis, & *Partialis, vel Synecdochica* dicitur, vt *Homo quantum ad animam eſt immortalis*; ſive Accidentis, & *Accidentalis* dicitur, vt, *Socrates qnatenus philoſophus diſputat.*

Par. 7. *Expoſitio Reduplicativæ.*

Exponitur Reduplicatiua per *quatuor*, exponentes; quarum *prima* principale prædicatum attribuit ſubiecto, *ſecunda* reduplicativum attribuit ſubiecto, *tertia* prædicatum principale vniverſaliter attribuit reduplicativo, *quarta* eſt cauſalis inferens principale prædicatum ex reduplicatiuo: vt iſta, *Homo qua animal eſt ſenſibilis*, exponitur per iſtas, *homo eſt ſenſibilis, & Homo eſt animal, & omne animal eſt ſenſibile, & Quia aliquid eſt animal, ipſum eſt ſenſibile.* Conſimiliter de negativis, & alijs omnibus mutatis mutandis. Ita ſecundum *Summularios*: ſed expeditius res totius peragetur, nec minus commodè, exponendo ſimpliciter

ter per vnam tantum causalem; sic ista, *Homo qua animal est sensibilis*, exponetur sic *Quia homo est animal, propterea est sensibilis.*

Quæstiones capitis noni.

1 *De Exponibilibus in genere.* p
2 *De exclusiuis.* p
3 *De Exceptivis.* p
4 De *Reduplicativis.* p
5 *De alijs Exponibilibus.* p

Cap. 10.

De Hypotheticis.

Par. 1. *Hypothetica in genere.*

PRopositio *Composita*, (siue *Hypothetica late,*) est quæ constat ex pluribus Categoricis per coniunctionem aliquam vnitis. Estque ea duntaxat triplex: *Conditionalis*, (siue hypothetica stricte,) *Copulativa, & Disiunctiua. Causalis* enim, & *Rationalis* ad Conditionalem; *Adversativa*, & *Comparativa*, & *significativa loci aut temporis* ad copulativam referuntur.

Par. 2. *Conditionalis.*

Propositio *Conditionalis*, (sive *Hypothetica*

tica ſtrictè) eſt, in qua plures Categoricæ vniuntur per coniunctionem conditionalem, vt *Si homo ſit rationalis, eſt riſibilis.* Referuntur huc cauſalis; vt *Quia homo eſt rationalis, eſt riſibilis:* & Rationalis, vt *Homo eſt rationalis, ergo riſibilis:* niſi Rationalis argumentationibus potius annumeranda ſit, vtpote apertum Enthymema, quam propoſitionibus. Omnis conditionalis habet vim illativam: vnde Categoricarum prior, quæ habet rationem inferentis, *Antecedens*, poſterior, quæ illatæ, *Conſequens* dicitur.

Par. 3. *Copulatiua.*

Propoſitio *Copulativa* eſt, in qua plures Categoricæ vniuntur per coniunctionem copulativam; vt, *Homo eſt rationalis, & brutum irrationale.* Referunt huc adverſitiva; vt, *Socrates. etſi non ſit orator, eſt tamen Philoſophus:* & comparativa; vt, *Socrates tam eſt doctus, quàm Plato:* & ſignificativa loci, vt, *Vbi Socrates legit, Plato diſputat*; aut temporis, vt, *Dum Socrates legit, Plato diſputat.*

[Propriè tamen loquendo, & ſecundum doctrinam Ariſtotelis, *propoſitio copulativa* non debet cenſeri in hac claſſe, nec in Hypotheticis numerari. Copulati-

vi

«in enim non est *una* propositio, sed *plures* «categoricæ: vnitæ quidem specie tenus & «quoad vocem, sed sine vlla σχέσει ipsarum «inter se quoad rem ipsam. Nec valet ôm«nino ad *Syllogismum*, sicut valent condi«tionalis & Disiunctiva; neque enim datur «*syllogismus copulativus*, sicut dantur con«ditionalis & disiunctivus: sed eius vsus est «solum in *inductionibus* & *exemplis*, vbi ex «pluribus propositionibus æqualibus col«ligitur conclusio.]

Propositio *Disiunctiua* est, in quâ plures Categoricæ vniuntur per coniunctionem disiunctivam; vt, *Aut dies est, aut nox est.* Par. 4. *Disiunctiva.*

Veritas & falsitas *Conditionalis* non pendet ex veritate aut falsitate partium, vel vnius, vel vtriusque, sed ex bonitate aut malitia consequentiæ. Proinde *vera* est, in qua consequens sic ab antecedente dependet, vt sit necessaria consecutio, licet alterum vel vtrumq; sit falsum; vt, *Si homo est lapis, est insensibilis: falsa*, in quâ non est necessaria consecutio consequentis ex antecedente, licet vtrumq; sit verum; vt *Si Sol lucet, Socrates currit.* Sed in *Causali* præter necessitatem consequendi, requiritur veritas vtriusq; Par. 5. *Veritas & falsitas conditionalis.*

triuſq; partis, atq; vlterius etiam vt veritas antecedentis ſit cauſa veritatis conſequentis; vt *Quia ſol lucet, dies eſt*: quod ſupponit vtrumque, ſc. & lucere ſolem, & diem eſſe, ac inſuper illud eſſe cauſam huius.

Par. 5. *Veritas & falſitas Copulativæ & Diſiunctivæ.*

Veritas *Copulativæ* pendet ex veritate omnium partium: proinde *vera* eſt cuius omnes partes ſunt veræ; vt, *Socrates eſt homo, & animal, & corpus, falſa*, cuius aliqua pars falſa eſt, licet reliqua ſit vera; vt, *Et dies eſt & nox*. Veritas *Diſiunctivæ* pendet ex veritate alicuius partis. Proinde *vera* eſt, cuius vna aliqua pars eſt vera, licet reliqua ſit falſa; vt, *Aut dies, aut nox eſt: falſa* cuius omnes partes ſunt falſæ; vt, *Socrates vel eſt aſinus, vel lapis.*

Par. 6. *Oppoſitio Hypotheticarum.*

Hypotheticæ *Quantitatem* non habent propriè nec *Qualitatem*, præter quas à ſuis Categoricis habent; proinde nec eas habent *oppoſitiones*, nec *æquipollentias* quas Categoricæ. Vnius tantum ſunt capaces oppoſitionis *Contradictoriæ*, quæ fit præpoſita particulâ negationis toti Hypotheticæ: vnde iſti, *Si Socrates currit, eſt animal*, contradicit iſta, *Non ſi Socrates currit, eſt animal*. Pari modo ſe habet & in Copulativis, ac Diſiunctivis.

Quæ-

Quæstiones capitis decimi.

1 *De Hypothetica latè.* P
2 *De Hypothetica strictè, sive Conditionali.* P
3 *De Copulativâ.* P
4 *De Disiunctiva.* P
5 *De Oppositione Hypotheticarum.* P

Finis Libri Secundi.

COMPENDII LOGICÆ

ARTIS LIBER TERTIVS.

CAP. I.

De Argumentatione.

Diſcurſus tertius humanæ mentis actus, & perfectiſſimus eſt: eum dirigit tertia Logicæ pars quæ tradit inſtrumenta diſcurſus, *Argumentationem*, & *Methodum*; quarum Argumentatio diſcurrit inferendo, Methodus ordinando. Par. 1. *Diſcurſus duplex.*

Argumentatio eſt *oratio problemati per illationem faciens fidem.* Problema eſt propoſitio quæſita ſiue quæſtio, quæ probanda eſt: quæ eadem poſtquam illativè probata eſt *Concluſio* dicitur, & ſequitur notam illativam. Quod eandem præcedit totum, dicitur *Antecedens*, & infert *Conſequens* ſiue *Concluſionem.* Nota illativa eſt communiter *Ergo*; interdum dictio aliqua ei æquivalens; vt *Igitur*, *Proinde*, *&c.* & in eâ Par. 2. *Definitio Argumẽtationis.*

eâ consistit Argumentationis nexus omnis; etsi quandoque ad sermonis elegantiam non exprimatur.

Par. 3. *Consequẽtia duplex.*

Consequentia alia est

Materialis; quando consequens infertur ex Antecedente, non propter modum colligendi; sed solâ vi terminorum, qui sunt *materia* argumentationis: vt, *Socrates est risibilis*, ergo *aliquis homo est rationalis*: Non enim teneret similis consequentia mutatis terminis sic, *Socrates est risibilis*, ergo *aliquis homo currit*.

Formalis quando consequens infertur ex antecedente propter ipsum modum colligendi, qui est, *Forma* argumentationis: vt, *Omne rationale est risibile*, *Omnis homo est rationalis*, ergo *omnis homo est risibilis*. Teneret enim similis consequentia in quibuslibet terminis, eodem modo dispositis, quantumlibet alias diffentaneis.

principia

Principia generalia bonæ consequentiæ sunt ista duo. *Ex vero nill nisi verum sequitur:* proinde nec falsum nisi ex falso sequi potest. *Ex falso & falsum sequi potest, & verum:* vnde sequitur Consequens verum posse inferri vel à falso, vel à vero antecedente. Hinc versus. Par. 4. *Principia bonæ consequentiæ*

Ex falsis falsum, verumq; aliquando sequetur.

Ex veris possunt nil nisi vera sequi.

Argumentatio potest considerari vel *quoad formam* & modum colligendi, quæ generalior est consideratio; vel *quatenus restringitur ad certam materiam,* vt suo loco videbitur. Argumentationis species solent assignari quatuor; *Syllogismus, inductio, Enthymema, Exemplum:* sed ad duas omnino possunt referri; cum Enthymema non sit nisi *Syllogismus* quidam *imperfectus,* nec Exemplum nisi *imperfecta inductio.* Quin & minus principales quæ vocantur Argumentationes, aut nullius sunt vsus, aut ad Syllogismum reducuntur: vt *Sorites,* & *Dilemma,* qui sunt syllogismi quidam redundantes; Sorites *Categoricus,* Dilemma *Hypotheticus.* Par. 5. *Argumentationis species.*

Quæstiones capitis primi.

1 *De Analyticis Aristotelis.* ?
2 *De definitione argumentationis.* ?
3 *De bona & mala consequentia.* ?
4 *De speciebus Argumentationis.* ?

Cap. 2.

De Partibus Syllogismi.

Par. 1. *Definitio Syllogismi.*

Syllogismus est *oratio, in qua, quibusdam positis & concessis, necesse est aliud sequi prater & propter ea, quæ posita sunt & concessa.* Est is duplex. *Categoricus*, cuius omnes propositiones sunt Categoricæ; & *Hypotheticus*, cuius aliqua saltem est hypothetica late. Vtriusq; potest considerari tum *materiale*, tum *formale*: sed de Hypotheticis suo loco.

Par. 2. *Materia Syllogismi duplex.*

Materia Syllogismi
- *Remota*, sunt *simplices termini*; qui in propositionibus syllogismi subjiciuntur & prædicantur.
- *Proxima*, sunt *propositiones*; quæ ex eiusmodi terminis conficiuntur.

Vtraq;

Vtraq; materia, remota & proxima, ternario numero ita continetur: vt cum sint tres *Propositiones*, totidemque *Termini*, singulæ propositiones duos terminos habeant; & singuli termini bis in totius syllogismi propositionibus reperiantur.

Par. 3. *Termini Syllogism.*

Termini syllogismi sunt tres; *Maior*, *Minor & Medius*. Medius terminus dicitur Aristoteli simpliciter *Terminus*, nonnullis *Argumentum*, plerisque & communiter *Medium* (ratione sc. vsus, non situs;) reliqui *Extremitates* sive *Extrema* dicuntur. *Maior Terminus*, siue *Maius Extremum* est prædicatum quæstionis. *Minor Terminus*, siue *Minus extremum* est subiectum quæstionis: *Medium*, siue *Argumentum* est Terminus extra quæstionem, ejus prædicatum cum subiecto vniens.

Par. 4. *Propositiones syllogismi.*

Propositiones syllogismi sunt tres; *Maior*, *Minor*, *& Conclusio*, *Conclusio*, (quæ & *Complexio*) est pars syllogismi consequens illata ab Antecedente, (Maiore sc. & Minore propositione, quæ propterea *Præmissæ* dicuntur.) Præmissarum *Maior Propositio*, (quæ & κατ' ἐξοχὴν simpliciter *Propositio* dicitur) est in qua Medium cum Maiore extremo coniungitur: *Minor Propositio*

tio (quæ & *Assumptio*, in quâ Medium cum minore extremo coniungitur. Vt in istâ *Omne animal est sensibile, Homo est animal*, ergo *Homo est sensibilis*; ly *Sensibile* est Maior Terminus, ly *homo* Minor, ly *Animal* Medius: ly *Omne animal est sensibile*, Maior propositio; ly *homo est Animal*, Minor; ly *homo est sensibilis* Conclusio.

Par. 5. *Ordo propositionũ.*

Maior propositio fere *primum* locum obtinet, Minor secundum, Conclusio novissimum in Syllogismo: iste enim est ordo maximè naturalis. Falluntur tamen qui in Scholis propositiones secundum hunc ordinem perpetuo metiuntur: contingit enim non raro *per crypticam propositionum transpositionem* vt ordo naturalis variè invertatur; quod, cum *quatuor* alijs modis fiat, tum frequentius transpositis Maiore & Minore. Iudicandæ proinde sunt *ex terminis* qui nunquam fallunt, non *ex ordine*.

Par. 6. *Canones partium Syllogismi.*

1. *In Syllogismo sint tres tantum termini.* Vbi aut quartus novus terminus admittitur, aut mutatur significatio vel suppositio alicuius è tribus, vitiosus fit syllogismus.

2 *Medium ne ingreditor conclusionem.* Nec totum sc: nec aliqua eius pars.

3 *Conclusio semper sequitur deteriorem partem*

partem. Est autem debilior, siue deterior Vniversali *Particularis*, & *negativa* Affirmativa.

4 *Ne esto plus minusue in conclusione, quam in præmissis.*

Distribuitur Syllogismus; quoad qualitatem, in *Affirmativum* & *Negativum*: quoad Quantitatem, in *Universalem, particularem, indefinitam*, & *Singularem*. Attenditur autem *Quantitas* & *Qualitas* Syllogismi omnino *penes conclusionem*: ita vt, quomodocunque se habeant præmissæ: ille *Syllogismus* haberi debeat *Affirmativus*, cuius conclusio est affirmativa; & *Vniversalis*, cuius conclusio est vniversalis. Par. 7. *Syllogismi species*

Quæstiones capitis, secundi.

1 *De Syllogismi nomine & definitione.* p
2 *De tribus Syllogismi Terminis.* p
3 *De tribus Syllogismi Propositionibus.* p
4 *De crypsi Syllogistica.* p
5 *De variis Syllogismorum speciebus, & divisionibus.* p

Cap. 3

De fundamento formæ ſyllogiſticæ.

Par. 1. *Regula propoſitionis.*

FVndamentum formæ & diſpoſitionis ſyllogiſticæ ſitum eſt in illa veritate, naturæ lumine ſatis perſpectâ: *Quæcunque duo in aliquo tertio convenirent, eadem & inter ſe convenire.* Hinc duplex illa nobiliſſima Regula, quam vocant *Dictum de omni & nullo*: quorum *dictum de omni* fundamentum eſt ſyllogiſmorum Affirmativorum; *dictum de nullo* Negativorum.

Par. 2. *Dictum de omni, & nullo.*

Dictum de omni eſt huiuſmodi: *Quicquid affirmatur vniverſaliter de aliquo ſubiecto, affirmari neceſſe eſt de iis quæ ſub eo continentur.* Dictum de nullo huiuſmodi: *Quicquid negatur vniverſaliter de aliquo ſubiecto, negari neceſſe eſt de iis quæ ſub eo continentur.* Neceſſitas illationis ab hoc *dicto de omni & nullo* vim ſuam habet omnem, eamq; in omnibus modis & figuris parem: ſed evidens eſt illa neceſſitas in modis tantum primæ figuræ directis, qui propterea *Perfecti* dicuntur; reliquorum e-

evidentia neceſſe habet oſtendi per reductionem ad iſtos, & propterea imperfecti habentur.

Ex hoc dicto; velut principio, ſequuntur tanquam Corollaria, duæ Syllogiſmorum Regulæ generales. Par. 3. *Corollaria.*

1 *Ex vtraq; præmiſſa particulari nihil ſequitur:* repugnat enim dicto de omni & nullo, quo requiritur vt altera ſaltem præmiſſarum ſit vniverſalis.

2 *Ex vtraq; præmiſſa negativa nihil ſequitur.* Neceſſe eſt enim medium terminum cum altero extremorum conſentire; quod niſi in affirmativa propoſitione fieri non poteſt. Vtramque regulam diſticho complectuntur.

Syllogizari non eſt ex particulari;
Neq; negativis recte concludere ſi vis.

Tradidit Ariſtoteles Syllogiſmorum ſex quaſdam virtutes ſiue *Poteſtates*, itemque vitia ſive *Imbecillitates* totidem. Sunt autem illæ Poteſtates. Par. 4. *Syllogiſmorum virtutes*

1 *Plura concludendi:* in quâ fundantur modi Syllogiſmorum indirecti.

2 *Ex falſis verum colligendi.*

3 *Probandi per circulum:* cum ſc. ex concluſione, & altera præmiſſarum converſa,

infertur reliqua,

4 *Evertendi per conversionem:* cum sc. ex oppositio conclusionis, ex altera præmissarum, evertitur reliqua.

5 *Deducendi ad impossibili:* quam explicamus infra cap. 5.

6 *Concludendi ex oppositis:* cum sc. ex præmissis (aut *verbo tenus*, aut *re ipsa*) oppositis conclusio falsa colligitur; quod fit in modis tantum negativis secundæ & tertiæ figuræ.

Par. 5. *Syllogismorum vitia.*

Illa vero sex vitia siue Imbecillitas Syllogismorum, sunt.

1 *Petitio quæsiti:* cum id sumitur ad probationem, quod est in quæstione.

2 *Non propter hoc falsum accedere:* cum in deductione ad impossibile hypothesis sumpta ita se habet, vt vel ea dempta nihilominus accidat impossibile ex reliquis propositionibus.

3 *Falsa ratio:* cum ex propositionibus (syllogismi, vel prosyllogismi) falsitas irrepit in conclusionem. Nam semper prima falsitas est causa sequentium.

4 *Impedimentum Cataſyllogismi:* quia, nisi concedamus duas propositiones in quibus idem terminus reperitur, non potest con-

contra nos concludi syllogisticè.

5 *Impedimentum elenchi*: quia nisi concedamus propositionem aliquam vniversalem, aut affirmativam, non potest thesis nostra everti.

6 *Deceptio*: qua contingit, vt aliquid scientes, fallamur tamen; quoties sc. eandem rem, sed diversis respectibus, & sciamus & ignoremus.

De istis omnibus, cum *Potestatibus*, tum *imbecillitatibus syllogismorum*, consulat qui volet fusè differentem Aristotelem in secundo libro Priorum Analyticorum.

Quæstiones capitis, tertij.

1 *De Regula Proportionis.* p
2 *De Dicto de omni & nullo.* p
3 *An ex puris particularibus vel negativis aliquid efficiatur?* p
4 *De syllogismorum Potestatibus.* p
5 *De Syllogismorum imbecillitatibus.* p

CAP.

De tribus Syllogiſmorum Figuris.

Par. 1. *Forma Syllogiſ. morum duplex.*

DVplici Syllogiſmorum materiæ duplex reſpondet forma; *Figura ſ. & Modus.* Horum figura reſpicit terminos, materiam remotam; *Modus* Propoſitiones, materiam proximam.

Par. 2. *Tres ſyllogiſmorum figuræ.*

Figura eſt *debita medii termini cum extremis diſpoſitio quoad ſubiectum & prædicationem.* Eſtque ea triplex, pro triplici medij diſpoſitione.

Vel enim *Medium*

- *Prædicatur* de vno extremorum, & ſubijcitur alteri; quæ eſt diſpoſitio maximè naturalis, & cum neceſſitate parit etiam evidentiam: vt in *Prima* figura; vbi medium eſt *Subiectum* in maiore, & *Prædicatum* in minore propoſitione.
- Prædicatur de vtroq; vt in *ſecunda* figura; vbi medium eſt *prædicatum* in vtraq; præmiſſa.

Sub.

Subiicitur vtrique vt in *Tertia* figura: vbi Medium eſt *Subiectum* in vtraq; præmiſſa juxta verſum.

Sub. Præ, prima: *bis præ, ſecunda; tertia bis Sub.*

Modus eſt *apta propoſitionum ordinatio quoad quantitatem & qualitatem.* Par. 3. *Modi definitio.*

Modus aliud eſt

Directus, in quâ infertur concluſio directè & immediate ſequens à præmiſſis, & factum cognoſcitur, quoties in concluſione *Maior terminus* prædicatur de Minore.

Indirectus, in quâ infertur concluſio, non quæ ex præmiſſis immediate ſequitur, ſed quæ vi converſionis ſequitur ex illa. Id factum cognoſcitur, quoties in concluſione *Minor terminus* prædicatur de Majore.

Modi ſunt omnino diſtincti 16. qui multiplicati ſecundum triplicem figuram faciunt 48. ſuntq; maiori adhuc numero ſi addantur indirecti. Sed ex illis 16 octo ſunt prorſus invtiles, ſc. *EE. EO. IE. II. IO. OE.* Par. 4. *Modorũ numerus.*

OI.

OI.OO, quòd adverſentur *Dicto de Omni & Nullo*, & Regulis ſuperiore cap. parag. 3. datis niſi quod I E. indirectè concludat in *Friſeſmo*. Reliqui octo vtiles ſunt; ſc. *AA. AE. AI. AO. EA. EI. IA. OA.* habentque in figuris locum ita, vt quatuor in *prima*, totidemq; in *ſecunda*, in *tertia* ſex modi diſponantur, omnes directi: qui cum quinque primæ figuræ indirectis his verſiculis continentur.

1. *Barbara, Celarent, Darij, Ferio*, Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapeſmo, Friſeſmorum: 2. *Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco*: 3. *Darapti, Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Feriſon*. In quibus vocabulis tres ſyllabæ totidem ſignant Propoſitiones; prima *Maiorem*, ſecunda *Minorem*, vltima *Concluſionem*: & propria cujuſq; ſyllabæ vocalis quantitatem & qualitatem propoſitionis per ſyllabam ſignificatæ oſtendit.

Par. 5. *Regulæ figurarũ ſpeciales.*

Primæ figuræ *quatuor* ſunt modi *directi, quinq; indirecti*; in primis duobus verſiculis comprehenſi: In hac figurâ *Concluſio eſt libera, Maior Univerſalis* vbiq; *Minor Affirmativa*. Secundæ figuræ ſunt *quatuor* modi directi, ab initio tertii verſus: in hac figura *Minor eſt libera, Maior* vbique *Univerſalis*

niverſalis, Concluſio negativa, Tertiæ figuræ ſunt *ſex* modi directi; in reliquo tertii & in toto quarto verſu comprehenſi: in hac figura *Maior eſt libera, Minor* vbique *Affirmativa, Concluſio particularis.* Sunt & in ſecunda & tertia figura modi *indirecti*, ſed minoris vſus: qui propterea negliguntur à pleriſque. Par. 6. *Exempla figurarū.*

Exemplū ſyllogiſmi in figura.

1ª
- Bar- *Omne rationale eſt riſibile.*
- ba- *Omnis homo eſt rationalis.* ergo
- ra *Omnis homo eſt riſibilis.*

2ª
- Ceſ- *Nullus iuſtus eſt crudelis.*
- a- *Omnis Tyrannus eſt crudelis.* ergo
- *Nullus Tyrannus eſt iuſtus.*

3ª
- Da- *Omnis homo eſt rationalis.*
- rap- *Omnis homo eſt riſibilis.* ergo
- ti *Aliquod riſibile eſt rationale.*

Syllogiſmi & in reliquis modis ad hotū rationem formari poſſunt, ſervatâ rectâ diſpoſitione terminorum, & quantitate ac qualitate propoſitionum.

Quæ-

Quæstiones capitis quarti.

2 *De triplici syllogismorum figura.*
2 *De Modorum numero.*
3 *De prima figura, & eius modis.*
4 *De secunda figura & eius modis.*
5 *De tertia figura, & eius modis.*
6 *De modis figurarum indirectis.*

Cap. 5.

De Reductione Syllogismorum.

Par. 1. *Definitio Reductionis.*

Reductio est *mutatio syllogismi quoad formam, vt in imperfectis modis necessitas illationis fiat ex inevidenti evidens.* Reducuntur ergo Syllogismi ad Perfectos. Perfecti sunt, qui in quatuor directis modis primæ figuræ concluduntur: imperfecti, qui in reliquis modis aut figuris.

Par. 2. *Reductio duplex.*

Reductio vel est { *Ostensiva*; fitq; sola propositionum conversione, aut transpositione. / *Ad impossibile*; estq; cum adversarius ad impossibile aliquod, aut absurdum cogitur.

Ad

Ad Reductionem obſervandæ ſunt in modo nũ nominibus *initiales* quatuor literæ B.C.D.F. totidemq; *intermediæ* S.P.M. C. *initiales* oſtendunt ad quem modum primæ figuræ quilibet modus ſit reducendus: ad eum ſc: qui eandem habet initialem, vt *Baroco* ad *Barbara*, *Diſamis* ad *Darij*, *&c.* *Intermediæ* oſtendunt modum reductionis; ita vt *S.* notet propoſitionem eſſe convertendam ſimpliciter, *P.* convertendam eſſe per Accidens, *M.* propoſitiones eſſe tranſponendas *C.* modum reducendum eſſe per deductionem ad impoſſibile: juxta verſus. Par. 3. *Vſus literarum in Reductione.*

Simpliciter verti vult S; P. vero per acci.
M. vult tranſponi; C. per impoſſibile duci.

Illud tamen notandum, *literam intermediam* ad Syllabam vocalis præcedentis pertinere ſemper, non ſequentis.

Exemplum oſtenſiuæ Reductionis ſit modus *Diſamis* tertiæ figuræ: cuius initialis *D.* oſtendit eum reducendum ad *Darij*, *M.* tranſponendas præmiſſas; *S.* in prima & vltima ſyllaba ſimpliciter convertendas Maiorem & Concluſionem, hunc in modum. Par. 4. *Exemplũ Reductionis oſtenſiuæ.*

Diſ-

Dis- *Aliquis Tyrannis est iniustus.*
am- *Omnis Tyrannus est crudelis:* ergo
is. *Aliquis crudelis est iniustus.*

Da- *Omnis tyrannus est crudelis.*
ri- *Aliquis iniustus est Tyrannus:* ergo
i. *Aliquis iniustus est crudelis.*

Par. 5. *Exemplũ Reductionis per impossibile.*

Exemplum Reductionis per impossibile sit modus *Baraco* secundæ figuræ: cuius Initialis *B.* ostendit reducendum ad *Barbara*; *C*: reducendum per impossibile. Fit autem talis reductio, *cum ex contradictoria conclusionis cum altera præmissarum infertur contradictoria alterius præmissa*; minoris sc: in secunda figura, maioris in tertia; juxta versus.

Servat maiorem, mutat q̃ secunda minorem;
Tertia maiorem mutat, servatque minorem.

reducitur ergo Baroco hunc in modum.

Ba- *Omne rationale est risibile.*
roc *Aliquod animal non est risibile:* ergo
o. *Aliquod animal non est rationale.*

Bar- *Omne rationale est risibile.*
ba- *Omne animal est rationale:* ergo
ra. *Omne animal est risibile.*

Vsus

Vſus talis reductionis eſt, vt qui conceſſis Maiore & Minore negat ex illis ſequi concluſionem in modis ſecundæ aut tertiæ figuræ, aut indirectis primæ; per abſurdam concluſionem alteri conceſſarum contradictoriam, ex contradictoria concluſionis illatam, cogatur tandem agnoſcere colligendi neceſſitatem, quam negabat in illis modis. Atque omnis eiuſmodi Argumentatio ducens ad impoſſibile nititur duobus iſtis fundamentis: *Contradictoriarum alteram perpetuo eſſe veram, alteram falſam*; Et, *Ex veris niſi vera ſequi non poſſe.* §. 6. *Vſus reductionis per impoſſibile.*

" Soli ex omnibus modis *Baroco* & *Bo-*
"*cardo* ſignantnr litera *C*; quod illæ non a-
" lio modo reduci poſſint, quam per im-
" poſſibile: non quod illæ ſolæ ita reducãtur.
"Nam & imperfecti omnes reducuntur per
" impoſſibile; quamvis non ſemper ad Mo-
"dum ſuæ Initialis. Id quod aliqui conati
" ſunt iſtis vocibus exprimere; *Neſciebatis*,
"*Odiebam*, *Letare*, *Romanis*: in quibus
" quatuor vocales denotant quatuor per-
" fectos modos, pro ratione quantitatis &
" qualitatis concluſionum per illas voca-
"les ſignatarum; ſc. A. *Barbara*, E. *Cela-*
rent. Par. 7. *Reductio omnium imperfectorum modorum per impoſſibile.*

"*rent*, I. *Darii*, *O. Ferio.* Deinde tot ſylla-
"bæ tot modis deſignant, idq; vulgato or-
"dine: ita vt ly *Neſciebatis* ſignificet quin-
"que indirectos primæ, ly *Odiebam* qua-
"tuor ſecundæ. ly *Letare Romanis* ſex
"tertiæ figuræ modos. *Ergo* in ly *Romanis*
"prima ſyllaba *Ro* oſtendit quorum mo-
"dum tertiæ figuræ, ſc. *Datiſi*, reducen-
"dum eſſe ad *Ferio.*

Par. 8. *Reductio perfectorum Modorum ad perfectiſſimos.*

"Nec imperfecti ſolum ad perfectos; ſed
"& ex perfectis, particulares & minus per-
"fecti ad vniverſales & perfectiſſimos, hoc
"eſt, *Darii & Ferio* ad *Barbara* aut *Cela-*
"*rent* reducuntur per impoſſibile: licet
"non immediatè. Reducuntur enim *Darii*
"ad *Cameſtres*, & *Ferio* ad *Ceſare* figuræ
"ſecundæ modos per impoſſibile, eo pacto
"quo reducuntur modi ſecundæ figuræ ad
"modos primæ: & tum poſtea reducuntur
"oſtenſiue ad *Celarent* in primâ.

Quæſtiones capitis quinti.

1 *De definitione & vſu reductionis.*
2 *De reductione oſtenſiva, & ad impoſſibile.*
3 *De Reductione indirectorum primæ figuræ.*

4 De

De Reductione modorum secundæ figuræ. p
5 *De Reductione modorum tertiæ figuræ.* p
6 *De reductione perfectorum primæ figuræ ad perfectissimos.* p
7 *De resolutione Syllogismorum vnius figuræ in aliam.*

Cap. 6.

De Inventione medii termini.

Copia argumentorum ad quodvis problema concludendum pendet *ex inventione aptorum Mediorum*: de quâ quantum ad figuras dari possunt *Regulæ* quædam *generales* Figurarum ac Modorum rationi accommodatæ; *speciales* enim *Regulæ* ex natura Thematum siue Terminorum Problematis ex locis Topicis colligendæ sunt. Par. 1. *Vsus huius doctrinæ.*

Quicquid potest esse *Medium* in aliquo Syllogismo, erit necessario alterius extremorum (quæ in problemate seu Conclusione continentur) aut *Antecedens*, aut *Consequens*, aut *Repugnans*. *Antecedens* alicujus termini est, quod potest ei vniversaliter subji- Par. 2. *Medii inveniendi ratio ad extrema.*

jici: *consequens*, quod potest de eo vniversaliter prædicari: *repugnans*, siue extraneum, quod nec ei subijci potest, nec de eo prædicari. Horum autem singula considerari debent ratione habita ad vtrumq; extremum; *Maiorem* ic: *Terminum* & *Minorem*. quorum Maior *Prædicatum* est Conclusionis, Minor *Subiectum*.

Par. 5. *Regulæ inveniendi mediũ.*

Ad inveniendum ergo Medium probandæ cuivis conclusioni aptum, obseruentur Regulæ.

1 Si concludenda sit *Universalis affirmativa*; quærendum tale Medium quod sit *Antecedens Maioris* extremi, & *Consequens Minoris*: & fiet syllogismus in *Barbara*.

2 Si *Particularis affirmativa*; quærendũ Medium, quod vel sit *Antecedens Maioris*, & *Consequens Minoris*; & erit syllogismus in *Darii*: vel *Antecedens vtriusque* & erit in *Darapti*, *Disamis*, aut *Datici*.

3 Si *Universalis Negativa*; quærendum Medium, quod vel sit *Repugnans maioris*, & *consequens minoris*; & erit syllogismus in *Celarent*: aut *Cesare*: vel *Consequens Maioris & repugnans Minoris*; & erit in *Camestres*.

4 si

4 Si *Particularis negativa*: quærendum Medium, quod vel ſit *Repugnans Maioris & Conſequens Minoris*; & erit in *Ferio*, aut *Feſtino*: vel *Conſequens Maioris & repugnans Minoris*; & erit in *Baroco*: vel *Repugnans Maioris & Antecedens Minoris*; & erit in *Felapton*, *Bocardo*, vel *Ferison*.

5 Si ſumatur Medium quod ſit vel *Repugnans vtriuſq;* Extremi; vel *Conſequens vtriuſq;* vel *Antecedens Maioris, & repugnans Minoris*, nihil colligitur.

Par. 4. *Schema de inventione Medii.*

Rem omnem ſubiectum ſchema delineat.

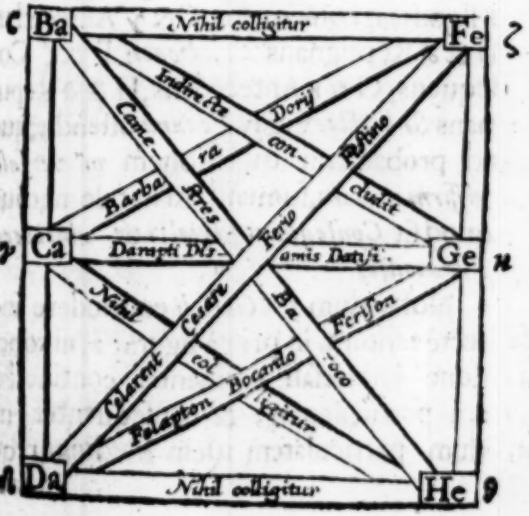

cui explicando verſiculos excogitarunt *Fecana, Cageti, Dafenes, Hebare, Gedaco, Gebali* ſtant: non ſtant *Febas, Hedas,* & *Hecas.*

Par. 5. *Expoſitio Schematis.*

In quibus verſiculis tertia cuiuſque vocabuli *ſyllaba* notat *Concluſionem*, eiuſque ſyllabæ vocalis concluſionis *quantitatem & qualitatem*; vt ſupra. In Prioribus ſyllabis duarum vocalium *A* & *E*, A notat *maius extremum* ſive prædicatum Quæſtiones; *E minus extremum*, ſiue ſubiectum: literarum vero B,C,D,F,G,H, tum in verſiculis tum in ſchemate, atq; etiam Græcarum ad oram ſchematis pictarum ϛ,γ,δ,ζ,η,ϑ, B & β ſignificat conſequens, C & γ Antecedens, D & δ Repugnans *Prædicati*; F & ζ Conſequens, G & η Antecedens, H & ϑ Repugnans *Subiecti*. E.g.ly *Fecana* oſtendit, quod ad probandam quæſtionem *vniverſalem Affirmativam*, ſumendum ſit tale medium, quod ſit *Conſequens ſubiecti & Antecedens Prædicati.*

Par. 6. *Notandæ nonnulla in hac materia,*

Notandum 1°, *Gebali* concludere indirectè tantum, in primâ figurâ: 2, in concluſione vniverſali eminenter contineri ſuam particularem; & conſequenter modum particularem idem Medium requirere,

rere, quod modus vniuerſalis eiuſdem figuræ ſibi affinis; vt *Fecana* non tantum concluſioni in *Barbara* ſubſervire, ſed & in *Darii*: 3°, *Febas*, *Hedas*, & *Hecas* propterea invtiles eſſe, quod in *Febas* eſſent duæ affirmativæ in ſecunda figurâ; in *Hedas* ambæ præmiſſæ eſſent negatiuæ; in *Hecas* eſſet minor negativa in prima vel tertia figura.

Quæſtione capitis ſexti.

1 *De Copia Argumentorum.* p
2 *De habitudine Medii ad extrema.* p
3 *De Coniugationibus in vtilibus.* p
4 *De Medio reſpectu Problematis A.* p
5 *De Medio reſpectu Problematis E.* p
6 *De Medio reſpectu problematis I.* p
7 *De Medio reſpectu Problematis O.* p

Cap. 7.

De Syllogiſmis quibuſdam ſpecialibus.

Par. 1. *Syllogiſmi quidã ſpeciales.*

SVnt quædam Syllogiſmorum formæ, quæ propter aliquam à ſuperioribus diſcrepantiam peculiari indigent conſideratione; quales ſunt *Syllogiſmus Expoſitorius*

positorius. Syllogismus ex Obliquis, & Syllogismus Modalis.

Par. 2. *Expositorium syllogismus.*

Syllogismus Expositorius est, in quo datur terminus aliquis, & propositio singularis. Ejus vsus præcipuus est in *tertia figura*: in qua sæpe propositiones particulares exponuntur per singulares; quo illationis necessitas evidentius, & pene ad sensum pateat. Non tamen peculiaris est eiusmodi expositio tertiæ figuræ, (vt nonnullis placuit;) sed habet suum vsum & in reliquis. Aptissimè quidem convenit *tertiæ*; quod in illa Medium vbique subijciatur, & singularium maximè sit subijci: vt

Socrates est homo.
Socrates est doctus: ergo
Aliquis homo est doctus.

Par. 3. *Syllogismus ex Obliquis.*

Syllogismus ex obliquis est, cum aliquis terminorum, præcipuè vero medius; est obliquus. De quo beviter tres regulæ obseruentur.

1 Extremum in præmissis obliquum, obliquum maneat & in conclusione.

2 Medio existente obliquo in altera præmissa, Extremorum illud quod cum eo in illa coniungitur in conclusione rectum esto, reliquum vero obliquum: vt

omnis

Omnis hominis equus currit, Socrates est homo: ergo *Socratis equus currit.*

3 Ex negativa de termino obliquo, & affirmativa de recto, conclusio sequitur de obliquo.

Par. 4. *Syllogismus Modalis.*

Syllogismus Modalis est, in quo propositio aut propositiones modificantur: Estq; si omnes modificentur, *merè Modalis*; sin aliqua sit Modalis, aliqua de ineſſe, *Mixtus* Syllogismus. In his explicandis penè nimius est *Aristoteles lib.* 1. *Prior. Analyt.* Is consulendus: quod nunc agitur, compendium est.

Quæstiones Capitis septimi.

1 *De Syllogismo Expositorio.* p
2 *De Syllogismo ex Obliquis.* p
3 *De Syllogismo merè Modali.* p
4 *De Syllogismo mixtè Modali.* p

Cap. 8.

De *Enthymemate & Sorite.*

Par. 5. *Enthymematis definitio.*

SYllogismi secundario dicti sunt aut *Deficientes*, aut *Redundantes.* Deficiens est

est Enthymema. Est autem *Enthymema Logicum*, nam Rhetoricum alius est rationis) Argumentatio, in qua ex vna præmissa infertur conclusio: vt, *Socrates currit*, ergo *est Animal*. Deficit autem Enthymema non reipsa, sed quoad enunciandi modum: nec deest altera præmissa, (vt quam termi- sufficiunt) sed reticetur. Vtimur Enthymemate: aut *brevitatis* ergô, cùm præmissa quam supprimimus est evidens; aut *fugæ & occultationis*, cùm est infirma; aut *ornatus* ne impediatur orationis flumen.

Par. 2. *Reductio Enthymematis ad Syllogismus.*

Enthymema ad Syllogismum reducitur per additionem illius præmissæ quæ deest, *Maioris* sc: vel *Minoris*. Vtra verò harum desit, cognoscitur ex terminis. Deest enim *Maior*, si *Subiectum* Consequentis reperiatur in Antecedente: si vero *Prædicatum* Cósequentis reperiatur in Antecedente, tum deest *Minor*. Propositio autem quæ supplenda est, ex duobus illis terminis confici debet, qui semel tantum reperiuntur in Enthymemate. Consequutio Enthymematis in Scholis *Argumentum* dici solet; quæ si sit falsa & independens, negamus *Argumentum*, sive *Consequentiam*.

Par. 3. *Prosyllogismus.*

Syllogismus Redundans, virtualiter con-

net

net plures Syllogismos: eosque vel Inæqualiter, vel *Æqualiter*. Inæqualiter plures complectitur, qui alicui præmissæ principali *Prosyllogismum* adjungit, qui eam *confirmet*, aut *illustret*: vt

Nullus iniustus est amandus.

Omnis tyrannus (crudelis quum sit) est iniustus: ergo:

Nullus tyrannus est amandus.

Par. 4. *Resolutio Prosyllogismi.*

Resolvitur q; in plures, si (præter principalem syllogismum) ex prosyllogismo, tanquam *antecedente*, & præmissa cui additur tanquam *consequente*, fiat Enthymema; illudq; tandem, quo dictum est modo, reducatur ad perfectum Syllogismum. Incommodè loquuntur in Scholis, qui inter disputandum penultimum syllogismum *Prosyllogismum* vocant; cùm potiùs posterior quilque syllogismus inter disputandum sit *Prosyllogismus* prioris, vtpote ad aliquam ejus præmissam confirmandam adhibitus: perpetuò enim quod in *Genesi* prius est, id est posterius in *Analysi*; & è converso.

Pat. 5. *Sorites.*

Syllogismus Redundans, qui virtualiter & æqualiter continet plures, Sorites dicitur. Est autem *Sorites* Argumentatio, in quâ plures propositiones ita coacervantur,

tur, vt prædicatum prioris propositionis perpetuò subsumatur velut subjectum sequentis, donec tandem vltimum prædicatum cum primo subjecto componatur: vt

Omnis homo est Animal.
Omne animal est vivens
Omne corpus est substantia: ergo
Omnis homo est substantia.

Par. 6. *Sortis leges & resolutio.*

Sorites vim habet in terminis duntaxat necessariò subordinatis: subordinatione sc. vel *prædicamentali*, vel *Causali*. Fundatur hoc Argumentandi genus *in prima regula Antepredicamentali*; & eodem modo intelligendum est, quo illa. Resolvitur *Sorites* in tot Syllogismos in *Barbara*, quot sunt termini subsumpti ante conclusionem; qui singuli erunt *Media* singulorum Syllogismorum: proinde in dicto exemplo sunt virtualiter tres Syllogismi; quorum primi Medii erit ly *Animal*, secundi ly *Vivens*, tertii ly *Corpus*.

Quæstiones Capitis octavi.

1 *De Enthymemate.* ?
2 *De Prosyllogismo.* ?
3 *De Sorite.* ?

CAP.

Cap. 9.

De Syllogismo Hypothetico.

Syllogismus Hypotheticus, est in quo reperitur propositio aliqua hypothetica. Estq; vel *purè*, vel *ex parte solum* Hypotheticus. *Purè Hypotheticus* est cujus omnes propositiones sunt hypotheticæ: vt Par. 1. *Syllogismus merè Hypotheticus.*

Si Socrates sit homo, est animal.
Si Socrates sit rationalis, est homo: ergo
Si Socrates sit rationalis, est animal.

reduciturq; ad Categoricum: in *Barbara*, remoto tantum subjecto Antecedentis sic

Omnis homo est animal.
Omne rationale est homo: ergo
Omne rationale est animal.

Syllogismus ex parte Hypotheticus, est cujus tantùm major Propositio est hypothetica. Estq; *Conditionalis*, & *Disiunctivus*: Copulativus enim non datur, nisi negativus; qui ad disiunctivum pertinet. *Conditionalis*, sive *strictè Hypotheticus*, est qui cōstat ex majore Conditionali, Par. 2. *Syllogismus Conditionalis*

Ejus

Ejus duplex forma est, sc.

1 à positione antecedentis ad positionem Consequentis: vt, *Si est homo, est animal; Sed est homo*: ergo *est animal*: non è converso.

2 ab eversione Consequentis ad eversionem Antecedentis: vt, *Si est homo, est animal; Sed non est animal*: ergo *non est homo*: non è converso.

Par. 3. *Reductio Conditionalis ad Categoricum.*

Reducuntur *Conditionales* ad *Categoricos*: Conditionales *prioris formæ*, ad modos *primæ figuræ*, in quibus minor est affirmativa; *posterioris* vero ad modos *secundæ*, in quibus Minor est negativa. In vtraque, Major Conditionalis debet fieri Categorica, conjungendo *Prædicata* Antecedentis & Consequentis, omissis *subiectis* vtriusq; vt in superioribus exemplis Major sic fit Categorica, *Omnis homo est animal*.

Par. 4. *Syllogismus Disiunctivus*

Syllogismus disiunctivus est, qui constat ex Majore Disiunctiva. Ejus vnica tantùm est forma simpliciter necessaria, sc. à negatione reliquarum partium ad positionem vnius; vt, *Aut dies, aut nox est; aut dies non est*: ergo *nox est*. A positione vero vnius ad negationem

negationem reliquarum, ibi duntaxat neceſſitatem habet, vbi termini diſiuncti ita immediatè ſunt oppoſiti, vt neceſſe ſit vnum ineſſe ſubjecto, reliquum non ineſſe. Reducitur autem *Diſiunctivus* ad *Categoricum*; mutando Majorem diſiunctivam, primo quidem in Conditionalem, tùm vero deinceps in Categoricam.

Par. 5. *Dilemma.*

Hypotheticus Redundans dicitur Dilemma. Eſt autem *Dilemma*, Argumentatio, quæ facta diſiunctione membrorum, ita adverſarium conſtringit vtrinque, vt quamlibet interrogationis partem accipiat, cauſa tamen cadat. Dicitur & *cornutus ſyllogiſmus* quod vtrinque adverſarium velut cornibus petat, & feriat: vt, *Vxorem ſi ducas formoſam, habebis communem, ſi deformem, pœnam: ergo nulla ducenda.*

Par. 6. *Dilemmatis leges & reſolutio.*

Dilemma ita comparari debet, vt 1°, *diſiunctio ſit plena*; 2°, *vtraq; pars feriat*; 3°, *non poſſit retorqueri*. Reſolvitur in vnum *Syllogiſmum Hypotheticum*, ab everſione conſequentium ad everſionem antecedentis; & *plures Categoricos* ita, vt ex ſingulis membris minoris cum ſuis Proſyllogiſmis fiant ſinguli Categorici.

Quæ-

Quæstiones Capitis noni.

1 *De syllogismo mere Hypothetico.* p
2 *De syllogismo Conditionali.* p
3 *De syllogismo Disiunctivo.* p
4 *De Dilemmate.* p

Cap. 10.

De Inductione & Exemplo.

Par. 1. *Inductio.*

Inductio est argumentatio, quæ ex singularibus (*sive particularibus*) sufficienter enumeratis colligit vniversale. Ea *explicata* est, si omnia particularia enumerentur expresse: *implicata*, si aliquibus expresse numeratis, reliqua adjectâ aliquâ claúsulâ, vt *& sic de cæteris, &c.* quamvis brevitatis studio non expressa, intelligi tamen significentur: vt, *Iste magnes trahit ferrum, & ille, & hic, & pariter se habet in reliquis*: ergo *Omnis magnes trahit ferrum*. Estq; Inductio alia Affirmativa, alia negativa.

Par. 2. *Inductionis vis.*

Inductio est *vtilis* admodum, & *potens* argumentandi genus: vt quo probentur prima principia, & Vniversalissima; quarum non

non dantur cauſæ, nec vniverſaliora, per quæ poſſint probari. Nititur autem Inductio hoc principio velut fundamento neceſſario; *Quod omnibus inferioribus convenit, id toti ſuperiori convenire.* Evertitur Inductio, ſi fiat exceptio, aut inſtantia in contrarium.

§. 3. *Exemplū*

Exemplum eſt Argumentatio, in qua ex ſingulari notiore infertur ſimile ignotius. Fitq; duobus modis: nam aut ſuadendæ quæſtioni *vniverſali* affertur, aut *ſingulari*. Vniverſali; vt ſi oſtenderes *exemplo Marij & Syllæ duos ſummos principes lacerraturos Rempublicam:* Singulari, vt ſi oſtenderes *eodem exemplo Cæſarem & Pompeium laceraturos Rempublicam.*

Par. 4. *Exempli vis.*

Exemplum poteſt eſſe vel *vnius* ſingularis, vel *plurium*; modò omnium non ſit. Eſt Exemplum omnium Argumentationum inefficaciſſimum: *illuſtrat* enim magis, quã *probat*; nec tam *cogit*, quàm *ſuadet*: vt quod fundamento nitatur tantum probabili. *Similibus* ſc. *eadem aut ſimilia convenire.* Evertitur exemplum facillimè, ſi diſſimilitudinis ratio oſtendatur.

Quæstiones Capitis decimi.

1 *De Inductione.* p
2 *De Exemplo.* p

Cap. II.

De fine & præcognitis Demonstrationis.

Par. 1. *Argumentationis species quoad Materiale.*

ARgumentatio, quatenus contrahitur ad certam materiam (nam de *formali* & incontractâ hactenus egimus) vel *Apodictica* est, quæ & demonstratio; vel *Dialectica*, quæ & Syllogismus Topicus; vel *Sophistica*, quæ & Elenchus, sive Fallacia dicitur.

Differunt ista ex parte
- Medij; quod est in
  - Demonstratione, *Necessarium.*
  - Topico Syllogismo, *Probabile.*
  - Elencho, *Captiosum.*
- Finis; qui est in
  - Demonstratione, *Scientia.*
  - Topico Syllogismo, *Opinio.*
  - Elencho, *Deceptio.*

De

Demonſtratio eſt *Syllogiſmus faciens Scire.* Scire autem vnumquodq; dicimur *cum cauſam cognoſcimus propter quam res eſt*, quòd illius rei cauſa ſit, nec poſſit res aliter ſe habere. Vnde duplex oritur Scientiæ *Certitudo.* Altera *Obiecti*, vel *Scibilis*, quando rei cauſa proxima apprehenditur: altera *Subiecti*, vel *Scientis*; quando ſciens certus eſt rem non poſſe aliter ſe habere. Per illam diſtinguitur ſcientia ab *Errore*: per hanc & ab *Opinione*, quæ includit in ratione ſui formidinem oppoſiti.

Omnis ſcientia eſt concluſionis; oriturq; ex præcedente cognitione præmiſſarum. *Præcognita* autem cujuſque ſcientiæ ſunt tria; *Subiectum*, *Paſſio*, & *Dignitas* ſive principium. Modi autem quibus iſta præcognoſcuntur *Præcognitiones* appellantur: ſuntque duæ; *Quod ſit*, & *Quid ſit*. Par. 3. *De præcognitis & præcognitionibus.*

Subiectum eſt minor extremitas quæ in quæſito ſubjicitur, & de quâ paſſio demonſtranda eſt: vt *Homo.* De eo vtrumq; præcognoſcendum eſt, & *Quod ſit*, & *Quid ſit*. *Quod ſit*, quia alias fruſtra quæreretur ſcientia de eo; de non ente enim non eſt ſcientia: *Quid ſit* verò, non *nominis* ſolùm, ſed & *Rei*; cùm *quid ſit rei ſubiecti*, ſit Me- Par. 4. *Subiecti præcognitio.*

dium Demonſtrationis, & Medium præcognoſci neceſſe eſt Concluſioni, ſaltem *confuſè*. Præcognitio quòd ſit dicitur *Hypotheſis*; Quid ſit, *Definitio.*

par. 5. *Præcognitio paſſionis.*

Paſſio eſt accidens proprium, de ſubjecto demonſtrabile; eſtq; ſemper Major extremitas quæ in Concluſione prædicatur vt *Riſibile*. Ipſam neceſſe eſt Præcognoſci *Quid ſit*; *Nominis* dico, non *Rei*: nam Subjectum ingreditur ejus quid ſit Rei. Non verò præcognoſcitur *Quod ſit*; illud enim eſt ipſummet *Quæſitum*, cujus ſcientiam inveſtigamus per Demonſtrationem.

Par. 6. *Præcognitio dignitatis.*

Dignitas, ſive principium eſt propoſitio per ſe nota in qua Paſſio cum definitione Subjecti conjungitur; eſtq; ſemper Major Propoſitio Demonſtrationis, vt, *Omne animal rationale eſt riſibile*. Ea cognita, *virtualiter* cognoſcitur concluſio, vt quæ in ea virtualiter continetur, quæ tamen non *actu* cognoſcitur, donec aſſumatur Minor: quibus cognitis, (etſi natura poſteriùs, tamen) *ſimul tempore* cognoſcitur Concluſio. Dignitas præcognoſci non poteſt *Quid ſit*, cùm ſit propoſitio complexa, & *Quid ſit* ſit tantùm in complexorum: præcognoſci tamen debet *Quod ſit*, hoc eſt, quòd ſit vera,

alias

alias non posset facere fidem conclusioni.

Quæstiones capitis vndecimi.

1 De *Speciebus Argumentationis quatenus ad Materiam certam restringitur.* p
2 Sitne Scientia, & Demonstratio? p
3 *An aliquid sciatur de novo?* p
4 De *fine & vsu* Demonstrationis. p
5 *An omnis doctrina discursiva sit ex præexistente cognitione?* p
6 De *præcognitorum numero.* p
7 De Præcognitione Subiecti. p
8 De Præcognitione passionis. p
9 De Præcognitione Dignitatis. p
10 *An cognitis Maiore & Minore simul tempore cognoscatur Conclusio?* p
11 De *prima definitione* Demonstrationis. p
12 De definitione ipsius scire. p
13 De *scientiarum subalternatione.* p

Cap. 12.

De Conditionibus Propositionum Demonstrationis absolutis.

Par. 1. *Secunda definitio Demonstrationis*

DEmonstrationis definitio prior erat *ex finali*: alteram exhibet Aristoteles *ex materiali* talem; Demonstratio est *Syllogismus ex veris, primis & immediatis; & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis.* In qua definitione quinq; ponuntur conditiones Propositionum seu præmissarum in Demonstratione: quarum duæ priores *Absolutæ* sunt, & ipsas respiciunt propositiones in se consideratas, *Necessitas* sc. & *Immedietas*; reliquæ *Relatæ* sunt sive comparatæ, & respiciunt Propositiones in habitudine ad Conclusionem.

Par. 2. *Necessitatis gradus.*

Prima conditio *Necessitas* est: oportet enim omnes propositiones in Demonstratione esse necessarias. Sunt autem tres Necessitatis gradus; *de Omni, Per se,* & Vniversale primum, sive *Quatenus ipsum*

Par. 3. *Propositio de Omni.*

De *Omni* Propositio tum esse censetur cũ prædicatum subjecto & omni inest & omni tempore: vt, *Homo est Animal.* Dicitur;

de

de Omni posterioristicum, ad discrimen propositionis vniversalis quantitatis, quæ *De Omni Posterioristicum* dicitur. Differt autē hoc ab illo, quòd ad Prioristicum sufficit *vniversalitas Subiecti*, ad Posterioristicum præter *Subiecti* requiritur & *Temporis* vniversalitas: in illo, vniversalitas attenditur *ex signo vniversali*; in hoc, *ex naturali habitudine* prædicati ad subjectum, quantumvis absit vniversale signum.

Pat. 4. *Propositio per se.*

Per se Propositio tunc esse censetur, cùm est in aliquo modorum *dicendi per se*, sed præsertim cùm est in *primo* vel *secundo* modo: *Tertius* enim modus est invtilis omninò ad Demonstrationem, & *quartus* modus ad potissimam Demonstrationem, nisi in quantùm est reducibilis ad primum vel secundum. Sunt ergo *quatuor modi dicendi per se*; quibus opponuntur *tres modi dicendi per accidens.*

Pat. 5. *Primus modus Per se ita-tis.*

Primus modus dicendi per se est, quando Prædicatum est de definitione subiecti: vt ista, *Homo est animal.* Prædicatum autem est in definitione subjecti vel actu, vt *Genus proximum*, *Differentia proxima*, & ex eis constans *integra Definitio*; vel implicitè, vt *Genus remotum*, & *differentia remota.*

Par. 6. *Secundus modus perſeitatis.*

Secundus modus dicendi per ſe eſt, quando Subjectum eſt de definitione prædicati. Id quod fit, quoties *propria affectio* (vna aut per ſe, aut per diviſionem adæquatam) de proprio Subjecto prædicatur: vt, *Homo eſt Riſibilis, Numerus eſt par aut impar.* His duobus modis dicendi per ſe opponitur *primus modus dicendi per accidens*, cùm neuter terminorum eſt de definitione alterius: quod fit, quoties accidens commune prædicatur de ſubjecto, aut è contrà; vt, *Corvus eſt niger.*

Par. 7. *Tertius modus Perſeitatis.*

Tertius modus dicendi per ſe eſt, quando exiſtentia prædicatur de ſubſtantia: quod fit quoties in propoſitione quam vocant ſecundi adjacentis terminus ſubſtantialis ſubjicitur, vt, *Homo eſt.* Huic opponitur *ſecundus modus dicendi per accidens*, cum exiſtentia de accidente prædicatur: vt, *Albedo eſt.*

Par. 8. *Quartus modus perſeitatis,*

Quartus modus dicendi per ſe eſt, quando cauſa externa (*Efficiens nimirum, vel Finis*) prædicatur de ſuo effectu, aut viciſſim effectus de ipſa: vt, *Iugulatus interiit.* Ei opponitur *tertius modus dicendi per accidens*, cum cauſa fortuita de effectu prædicatur, aut contrà: vt, *Socrate ambulante corruſcavit.*

Quatenus

Quatenus ipsum, sive *vniversalis primum* (qui tertius necessitatis gradus est) Propositio tunc esse censetur, quando Prædicatum ita vniuersaliter subiecto attribuitur, vt primo ei insit, & cum eo reciprocetur. vt, *Homo est risibilis.* Hic gradus necessitatis omnium est perfectissimus, & supponit priores duos. Omnes propositiones secundi modi dicendi per se sunt *quatenus ipsum*: ille etiam primi modi, in quibus aut differentia proxima, aut tota definitio prædicatur de specie. Par. 9. *Propositio quatenus ipsum.*

In omni Demonstratione omnes propositiones debent esse *De omni:* & conclusio etiam *Per se secundo modo.* In *demonstratione* autem simpliciter *Potissima* requiritur vt omnes propositiones habeant singulos Necessitatis gradus; vt sint & *De omni*, & *Per se* & *quatenus ipsum.* Par. 10. *Quo gradu propositiones debet esse necessaria.*

Secunda absoluta Conditio propositionum in Demonstratione est *Immediatas.* Par. 11. *Immediatas duplex.*

1 *Subiecti*; quando prædicatum ineſt ſubiecto, nullo mediante alio ſubiecto, cui prius inſit: id quod fit in omni

Eſtque ea duplex.

ni propoſitione *Quatenus ipſum*; vt, *Homo eſt riſibilis.*

2 *Cauſæ*; quando prædicatum ineſt ſubiecto, nulla mediante cauſa propter quam ei inſit: id quod fit in propoſitionibus primo & *per ſe notis*; vt, *Totum eſt maius ſui parte.*

Immedietas *Cauſæ* perfectior eſt immedietate *Subiecti.* Propoſitiones ergo dicuntur *primæ atq; immediatæ*; quarum non datur Medium, aut *ineſſendi* prædicati in ſubiecto, aut *demonſtrandi* prædicatum de ſubiecto.

Par. 12. *Qualis immedietas requiratur in propoſitionibus.*

Concluſio in omni Demonſtratione debet eſſe immediata *Immedietate ſubiecti*, ſed nunquam *Immedietate cauſæ*: quia habet ſemper demonſtrari per medium. Dignitas ſiue *Maior Propoſitio* vtraq; immedietate talis ſit: Atq; etiam *Minor Propoſitio* in Demonſtratione potiſſimâ; in ea enim vtraq; præmiſſa debet eſſe principium per ſe notum & indemonſtrabile, ac proinde primum, & immediatum etiam immedietate cauſæ.

Que-

Quæstiones capitis duodecimi.

1 *De Secunda Definitione Demonstrationis.* p
2 *De tribus gradibus necessitatis.* p
3 *De gradu de omni.* p
4 *De gradu per se, & quatuor eius modis.* p
4 *De Primo modo dicendi per se.* p
6 *De secundo modo dicendi per se.* p
7 *De tertio modo dicendi per se.* p
8 *De quarto modo dicendi per se.* p
9 *De vtilitate aut invtilitate dictorum modorum ad Demonstrationem.* p
10 *De gradu Quatenus ipsum.* p
11 *De necessitate requisita in singulis propositionibus Demonstrationis.* r
12 *De duplici Immedietate.* p
13 *De Indemonstrabilitate Principiorum.* p
14 *De variis principiorum divisionibus, & speciebus.* p

Cap. 13.

De Conditionibus Propositionum relati.

Par. 1. *Conditiones propositionũ respectu conclusionis.*

RElIquæ conditiones in definitione demonstrationis conveniunt Propositionibus, quatenus *præmissæ* sunt, hoc est, cum respectu ad Conclusionem: quas proinde *Relatas* seu Comparatas diximus. Sunt eæ tres; *Prioritas*, *Notioritas*, *Causalitas*: debent enim præmissæ esse Priores, Notiores; & causæ conclusionis.

Par. 2. *Prioritas præmissarum.*

Prius dicitur, quod potest esse sine altero, sed non illud sine ipso; vt *Binarius* prior est *Ternario*, Principia ergo siue præmissæ priores sunt conclusione: licet non *tempore*, (nam conclusio vera est, quam primum præmissæ veræ sunt) *Natura* tamen; nam conclusio vera est propter præmissas, non illæ propter hanc. Hinc præmissæ dicuntur *Principia Essendi* conclusionis.

Par. 3. *Notioritas præmissarum*

Notius dicitur, quod potest à nobis cognosci sine altero, sed non illud sine ipso; vt, *Binarius* notior est *Ternario*. Præmissæ ergo sunt notiores nobis Conclusione; alias enim

non possent efficere in nobis cognitionem Conclusionis: quia *propter quod vnumquodque est tale, illud ipsum necesse est sit magis tale.* Licet enim Singularia & effectus quorum est *Conclusio*, sint nobis notiora Vniversalibus & Causis, quorum sunt *Præmissæ*; simpliciter & *cognitione confusa: distincta* tamen & accurata *cognitione*, Vniversalia & Causæ sunt etiam *nobis* notiora (& non *natura* tantum) Singularibus & Effectibus. Hinc præmissæ dicuntur *Principia Cognoscendi* Conclusionem.

Ex duabus istis conditionibus, sequitur tertia; quæ est *Causalitas*. Præmissæ enim, si sint & *Priores* quoad naturam, & quoad nos *notiores* Conclusione; *Causæ* etiam ejus sint necesse est: vnde & *Principia* audiunt. Neq; hoc *Cognoscendi* solum, & respectu *consequentiæ* conclusionis; (tales enim sunt præmissæ in omni Syllogismo rectè formato;) sed, quod Demonstrationi peculiare est, *Essendi* etiam, & respectu *inhærentiæ* prædicati in subiecto: nam *Medium*, quod est in præmissis, est causa *Affectionis*, quæ est in Conclusione.

Par. 4. *Causalitas præmissarum*

Quæ-

Quæstiones capitis decimi tertij.

1 *De prioritate & Notioritate Præmiſſarum in demonſtratione.*
2 *An Vniverſalia in prædicando ſint nobis notiora Particularibus?*
3 *An Vniverſalia in cauſando ſint nobis Notiora Effectibus.*

Cap. 14

De Demonſtrationis variis gradibus.

Par. 1. *Demonſtrationes non omnes æquè perfectæ.*

QVæ hactenus de demonſtratione dicta ſunt ſimpliciter, de pefectiſſimâ duntaxat demonſtratione, quam *potiſſimam* vocant intelligenda ſunt abſolutè: aliis verò Demonſtrationis ſpeciebus, (vel gradibus potius) conveniunt ſolum per Analogiam ad potiſſimam; idque ſecundum magis & minus pro diuerſo gradu perfectionis: quod vt cognoſcatur plenius, conſiderandi ſunt Demonſtrationum gradus, atque vt illi, quæſtionum ſcibilium numerus.

Par. 2. *Quæſtiones an ſit, & quid ſit.*

Quæſtiones ſcribiles ſunt quatuor; quarum

rum duæ ſunt ſimplices, *An ſit*,& *Quid ſit*: duæ complexæ, *Quod ſit*,& *Propter quid ſit*. *An ſit* quærit exiſtentiam ſubiecti, vel prædicati; vt; *An ſit Luna? An ſit Eclipſis? Quid ſit* duplex eſt: vel nominis, vel rei: Quid ſit *Nominis* quærit ſignificationem vocis; vt *Quid luna ſignificet*? Quid ſit *Rei* quærit definitionem rei per vocem ſignificatæ; vt *Quid ſit luna*? Hæ quæſtiones, cum ſint ſimplices, habent præcognoſci ante Demonſtrationem, non ſciri per Demonſtrationem. Quæſtio Demonſtrationis eſt quæſtio concluſionis; & proinde complexa.

Par. 3. *Quæſtiones quod ſit, & cur ſit.*

Quæſtionum complexarum, *Quod ſit*, ſive *vtrum ſit*, quærit connexionem prædicati propoſitionis cum ſubiecto; vt, *Vtrum luna ſit Eclipſabilis? Cur ſit*, ſiue *Propter quid ſit*, quærit cauſam connectionis prædicati cum ſubiecto; vt *Cur luna eclipſetur*? Harum quatuor quæſtionum tertia ſe habet ad quartam, vt prima ad ſecundam: tunc enim quærimus *Quid ſint* in ſimplicibus terminis, cum novimus eſſe; & tunc quærimus *Cur ſint* in propoſitionibus, cum novimus quod ſint.

Par. 4. *Demonſtratio quod & Propter quid.*

Ex duplici ergo iſta quæſtione, ὅτι & διότι oritur duplex Demonſtratio, prior & im-

imperfectior, (quæ dicitur demonſtratio ὅτι, ſiue *Demonſtratio quod ſit*) probat tertiam quæſtionem, ſc: *Prædicatum illud inesse illi ſubiecto:* Poſterior & perfectior, (quæ dicitur demonſtratio διότι, ſiue *Demonſtratio propter quid,*) probat quartam quæſtionem, ſc: *Prædicatum illud propter illam cauſam ineſſe illi ſubiecto.* Vtraque rurſus aut *Vniverſalis* eſt, aut *Particularis*, atque iterum aut *Affirmativa*, aut *Negativa*.

Par. 5. *Demonſtratio Vniverſalis, & particularis.*

Demonſtratio *Vniverſalis* eſt, in qua demonſtratur prædicatum ineſſe ſubiecto, cui primo ineſt & immediate: vt, ſi demonſtretur *Senſibilitas* de *Animali*. *Particularis* eſt, in qua demonſtratur prædicatum ineſſe ſubiecto cui non ineſt primo & immediate: vt: ſi demonſtretur *ſenſibilitas* de *Homine*. Vnde iſta concluſio, *omnis homo eſt ſenſibilis* facit ſyllogiſmum vniverſalem quidem *Prioriſticè*, ſed *Poſterioriſticè* non; quia non eſt *quatenus ipſum, & vniverſalu primum*.

Par. 6. *Demonſtratio Affirmativa, & Negativa.*

Demonſtratio *Affirmativa* eſt, in qua Affectio demonſtratur ineſſe ſuo primo ſubjecto, vel alicui eius parti: vt, *Senſibilitas* ineſſe *Animali*, vel *Homini*. *Negativa* eſt, in

in qua affectio demonstratur non inesse ei, quod nec est eius primum subiectum, nec subiecti pars: vt *Sensibilitas* non inesse *Lapidi.*

Demonstratio *Vniversalis* nobilior est particulari; & *Affirmativa* Negatiua: non tamen absolute, & simpliciter; sed *ceteris paribus*. At Demonstratio *Propter quid* simpliciter: potior & nobilior est demonstratione *quod*: vnde quælibet Demonstratio *Propter quid*, licet Particularis, aut Negatiua; nobilior tamen est quauis Demonstratione *quod*, quantumvis Affirmativa & Vniversali. Est & Demonstrationis, præter dictos, gradus quidem alius; *Demonstratio* sc. *ducens ad impossibile*: omnium infima, & vix digna, quæ Demonstrationibus annumeretur; quæ tamen ingentem habet vsum, & est propterea a bonis autoribus recepta. §. 7. *Comparatio harũ omnium inter se.*

Demonstratio quod duobus fit modis. Altero, cum causa demonstratur inesse subjecto per effectum Proximum; vt, *Rationalitas Homini* per *Risibilitatem*: & dicitur *Demonstratio ab effectu*. In tali demonstratione *Medium* est effectus proximus, *Predicatum* Conclusionis causa ejus: Par. 8. *Demonstratio ab Effectu.*

Maior propositio est in primo, vel saltem quarto modo dicendi per se; *Minor* in secundo si sit Demonstratio (vt fere est) affirmativa, siue primæ figuræ.

Par. 9. *Demonstratio à Causa remota.*

Altero modo fit *Demonstratio quod*, cum effectus demonstratur inesse subiecto per causam remotam non reciprocam, vel potius demonstratur non inesse ei quod non est eius subiectum per talem causam: & dicitur *Demonstratio à causa remota*. Est autem talis Demonstratio vix alia quam negativa, & consequenter secundæ figuræ in *Camestres*: nam eius *Medium* est causa remoti non reciproca, quæ in Maiori propositione coniugenda est cum Effectu, in Minori remouenda à *non subiecto*; non enim potest conjungi cum subiecto in minore, nisi esset reciproca cum eo, vt si probetur *Lapidem non respirare, quia non est animal*. In tali demonstratione Maior debet esse de *omni*, & *per se quarto modo*: sed nulla propositio immediata.

Par. 10. *Demonstrationis variæ divisiones.*

Ex prædictis liquet, Demonstrationem varias subire posse distributiones, pro varia sui ratione. Est enim *Demonstratio*, spectata quoad.

1 *Quantitatem*; alia vniuerſalis, alia particularis.
2 *Qualitatem*; alia affirmativa, alia Negativa.
3 *Modum procedendi*, alia oſtenſiva, alia Deductiua ad impoſſibile vel abſurdum.
4 *Ordinem*; alia à priori, alia à poſteriori.
5 *Medium*; alia â cauſâ, alia ab Effectu.
6 *Finem*; alia (demonſtrans) Quod ſit, alia Cur ſit.
7 *Vim*; alia potens, alia potior; alia potiſſima.

Quæſtiones capitis decimi-quarti.

1 *De quatuor quæſtis.* p
2 *De demonſtratione Univerſali & Particulari.* p
3 *De demonſtratione Affirmativa & Negativa.*
4 *De demonſtratione Oſtenſiva & ducente ad impoſſibile.* p
5 *De demonſtratione quod ad effectu.* p
6 *De Demonſtratione quod à cauſa remota non reciproca.* p

7 De Demonſtrationis ſpeciebus & diviſionibus alijs.

Cap. 15.

De Domonſtratione libri.

Par. 1. *Quatuor Cauſarũ genera.*

DEmonſtratio Propter quid non omnis eſt potiſſima; ſed habet ſuos quoſdam gradus: in omni tamen Medium eſt aliqua cauſa Paſſionis. Cauſarum autem genera ſunt quatuor.

Eſt.n.omnis cauſa vel
- Interna; eaq; vel
  - 1 *Materialis*; ex quâ res fit: vt ſtatuæ Æs.
  - 2 *Formalis*; per quam res fit: vt ſtatuæ *propria ſua figura.*
- Externa; eaq; vel
  - 3 *Efficiens*; à qua res fit: vt ſtatuæ Polycletus.
  - 4 *Finalis*; propter quam res fit: vt Statuæ *Memoria viri alicuius illuſtris.*

Par. 2. *Ex quibus cauſis poſſit demonſtrari*

Demonſtrari non poteſt per omnia cauſarum genera. Sunt enim è Cauſis *Materialis & Formalis*, qua tales, ſimpliciter invtiles demonſtrationi: quamvis enim *Materia ſubiecti* poſſit eſſe aliquando, &

in

in potiſſima *Forma ſubiecti* ſemper ſit Medium; hoc tamen fit quatenus ſunt *Efficientes* Affectionis præciſè: nam Cauſa effectus demonſtrandi eſt Medium; is autem *Affectio* eſt, non *Subiectum*. Relinquntur ergo externæ tantum cauſę; *Finalis & Efficiens*. Demonſtrationes *per finalem* cauſam potiſſimum contingit fieri in *Artibus & Prudentiis*; in quibus res aguntur aut fiunt propter finem: in *Diſciplinis* vero *theoreticis* parciorem habent vſum Demonſtrationes per finalem; frequentiorem multo *per Efficientem* cauſam.

Cauſa Efficiens vel eſt
- *Remota*, quæ effectum non immediate, ſed alio mediante effectu, producit: quomodo *elevatio vaporis in nubem* eſt cauſa *pluviæ*.
- Proxima
  - *Intrinſeca*; quę ſubiecto effectus ineſt: quomodo *Rationalitas* eſt cauſa *Riſibilitatis*.
  - *Extrinſeca*; quę ſubiecto effectus non ineſt: quomodo

Par. 3. *Cauſa efficientis diviſio.*

modo *interpositio terræ* est causa *Eclipsis.*

Par. 4. *Varij modi Demõstrationũ sibri.*

Præter has sunt & aliæ Causæ Finalis & Efficientis divisiones: ex quarum varietate variæ orivntur differentiæ Demonstrationum *sibri.*

Vt cum probatur effectus.

1 *Per finalem remotam:* vt Animal habere pulmones, propter conservationem vitæ.

2 *Per finalem proximam*; vt Animal habere pulmones, propter refrigerium cordis.

3 *Per efficientem remotam*, sed cum effectu reciprocam; vt, Animal augeri, propter animam.

4 *Per efficientem proximam exarinsecam*; vt, Lunam eclipsari, propter interpositionem terræ.

5 *Per efficientem proximam intrinsecam*, sed subiecto essentialem; vt Lunam paulatim illuminari propter figuram sphæricam. Habent hi demonstrationum siue modi, sive *species*, suos vsus: constantque ex propositionibus, pro sui quique medij exigentia, aut omnibus aut aliquibus aliquo

sal-

saltem gradu necessarijs. Sed minutatim singula explicare non licet, ad potissimam properantibus.

Quæstiones capitis, decimiquinti.

1 *De quatuor causarum generibus.* p
2 *De Inutilitate Materialis & Formalis Causæ ad Demonstrationem.* p
3 *De demonstratione per causam Finalem.* p
4 *De demonstrationem per Efficientem Remotam Reciprocam.* p
5 *De demonstratione per efficientem Proximam extrinsecam.* p
6 *De demonstratione per Affectionem priorem.*

Cap. 16.

De Demonstratione Potissima.

QVas hactenus exposuimus Demonstrationum differentias, nulla earum *Potissima* illa est, quam quærimus, *Demonstratio*: in quâ scl vna omnes necessitatis & Immediatis gradus perfectè reperiantur Par. 1. *Potissima Demonstratio quæ sit.*

tur. Ea vero duntaxat talis est, *in qua Effectus demonstratur inesse Subiecto primo & Immediato per causam Efficientem proximam subiecto Essentialem*: hoc est, in quâ propria Affectio probatur inesse speciei per essentialem Speciei definitionem; vt in ista,

Par. 3. *Leges potissimæ demonstrationis.*

Omne Animal rationale est Risibile.
Omnis Homo est Animal rationale:
ergo
Omnis Homo est Resibilis.

1 *Medium esto causa vtriusque extremi:* Formalis sc. *Subiecti* siue speciei, efficiens *Prædicati* siue Passionis. Proinde illæ in quibus Medium non est definitio Subiecti non sunt potissimæ.

2 *Omnes propositiones sint de omni.* Proinde non potest fieri demonstratio potisima nisi in *Barbara.*

3 *Omnes propositiones sint per se primo aut secundo modo.* Conclusio semper secundo; Præmissarum Maior etiam secundo, Minor primo. Proinde illæ in quibus altera præmissarum est per se tantum quarto modo non sunt potissimæ.

4 *Omnes propositiones sint quatenus ipsum.* Proinde illæ, in quibus vel Conclusio

vel

vel aliqua Præmiſſarum non eſt reciproca, non eſt potiſſima.

5 *Utraq; præmiſſarum ſit principium.* Major, vt *hypotheſis*, Minor, vt *definitio*: & cõſequenter immediatum immedietate cauſæ, ac indemonſtrabile.

Par. 3. *De Analyſi Demonſtrationis.*

Ex his ſequuntur quædam *Potentiæ* Demonſtrationis: quæ ſunt præcipuè tres iſtę; *Analyſis, Regreſſus, Converſio in definitione.* *Analyſis* eſt Reſolutio effectus in cauſas ſuas primas ad pariendam perfectam ejus ſcientiam. Cùm enim ſit catena quædam & ſubordinatio *Efficientium & Effectorum*, quamvis effectus poſterior poſſit quidem demonſtrari per effectum priorem; non tamen in eo acquieſcit mens, ſed vlterius requirit cauſam etiam illius effectus, atq; deinceps, quoad perveniatur ad primam cauſam, cujus non datur cauſa, quæ eſt *Forma ſubiecti*, & in quâ ſola quietatur animus: vt ſi demonſtretur *Augmentatio* de omni vivente per *Nutritionem*; illa rurſus per *facultatem vegetantem*, atque illa demùm per *Animam.*

Par. 4. *De regreſſu demonſtrationis.*

Regreſſus eſt *Reciprocatio cauſæ & effectus per Demonſtrationem*: quâ effectum per cauſam, per quam ipſe priùs demonſtrabatur

ſtrabatur, reciprocè demonſtramus. Dicitur hæc Potentia *Regreſſus*: quia intellectus noſter poſtquam è confuſa quadam & experimentali cognitione effectus, tanquam ſenſui propinquioris, *progreſſus fuerit* ad ſimilem & confuſam cauſæ cognitionem; atque per multiplicem commentationem, & collationem cauſæ ad effectum, maturaverit illam cognitionem vſq; adeò vt ex confuſa fiat diſtincta: *regreditur* deinde à cognitione illâ cauſæ diſtinctâ, & ſimilem, & diſtinctam cognitionem effectus. *Progreſſus* ergo fit per *Demonſtrationem Quod* ex poſteriori; reſpicitq; confuſam cognitionem *cauſæ per effectum*: *Regreſſus* verò per *Demonſtrationem Propter quid*, & à Priori; reſpicitq; diſtinctam cognitionem *effectus per cauſam* differtq; propterea à vitio illo Demonſtrationis, quem *Circulum* appellant, cùm quæritur talis reciproca Demonſtratio, quæ ſit vtrobiq; *Propter quid* & à priori: quem vt impoſſibilem meritò rejecit Ariſtoteles.

Par. 5. *De converſione demonſtrationis in definitionem.*

Converſio demonſtrationis in definitionem eſt, cùm ex terminis Demonſtrationis per eorum tranſpoſitionem conſtruitur definitio Accidentis Proprii, eſt autem Accidentis Proprii, De

Definitio duplex; vel *partialis*; eaq; aut
1. *Nominalis*; quæ genere & subjecto constat: vt *Eclipsis est defectus luminis in luna.* (sumendo ly *Nominale*, not vt *Reali* opponitur, sed vt *Causali.*)
2. *Causalis*; quæ ex ejus causa constat: vt, *Eclipsis est interpositio terræ.*
3. *Totalis*; quæ nominalem simul & causalem complexa, ex genere, subjecto, & causa proxima constat: vt, *Eclipsis est defectus luminis in luna propter interpositionem terræ.*

Istarum definitionum *Nominalis* est Demonstrationis conclusio; *Causalis* Principium; *Totalis* integra Demonstratio, solo terminorum situ ab ea differens: Definitum enim, est *Maius extremum*; subjectum, *Minus*, Causa, *Medium.*

Quæstiones Capitis decimisexti.

1 *De Medio potissimæ Demonstrationis.* P

2 *De primo Necessitatis gradu in omnibus propositionibus potissimæ Demonstrationis.* P

3 De

3 De *ſecundo gradu.* ?
4 De *tertio gradu.* ?
5 De *Immedietate principiorum.* ?
6 De *Analyſi demonſtrativa.* ?
7 De *Regreſſu, & Circulo.* ?
8 De *converſione Demonſtrationis in definitionem.* ?

Cap. 17.

De *Syllogiſmo Topico in Genere.*

Par. 1. *Quid Syllogiſmus Dialecticus; & quid probabile.*

Syllogiſmus *Topicus*, (qui & *Dialecticus ſtrictè*) eſt qui ex probabilibus vel quaſi probabilibus parit probabilem opinionem concluſionis. *Probabile* verò eſt; quod 1°, aut omnibus videtur, aut pleriſque, aut ſapientibus, vel omnibus, vel pleriſque vel celeberrimis; vt *Parentes eſſe honorandos, Sola honeſta eſſe bona*: aut 2°, quod alteri probabili ſimile eſt; vt, *vnam eſſe Logicam*, quia vna eſt grammatica: aut 3°, quod oppoſitum alicui probabili oppoſitè proponitur; vt, *Inimicos odio habendos*, quia amici diligendi: aut 4°, quod in aliqua diſciplina receptum eſt; vt *Contraria contrarijs curari*, quia docent Medici.

Syllo-

Par. 2. *De Problemate.*

Syllogiſmi Topici partes proximæ ſunt *Problema*, & *Propoſitiones*. *Problema*, ſive *Quæſtio*, eſt id de quo diſſeritur probabiliter: eſtq; Syllogiſmi jam facti Concluſio. Vt autem problema aliquod ſit *Dialecticum* duæ requiruntur conditiones;

ſc. quòd ſit
- 1. *Utile*: idq; vel ad vitam, & dicitur problema Ethicum; vt *An voluptas ſit bona?* vel ad ſcientiam, & dicitur Phyſicum vt, *An Mundus ſit æternus?* vel ad aliquod inſerviens illis, & dicitur Logicum; vt, *An diviſio ſit Syllogiſmus?*
- 2. *Dubium*: in quo ſc. diſſentiunt, aut vulgus à ſapientibus vt, *An divitiæ faciunt felicem?* aut vulgus inter ſe; vt, *An vſura ſit licita?* aut ſapientes inter ſe: vt, *An Cor ſit membrum nobiliſſimum?*

Par. 3. *Quatuor Prædicata Topica*

Problematis partes ſunt Termini: *Subiectum* & *Prædicatum*. De *Subiecto* nihil præcipitur. *Dialecticus* enim nulli certo ſubiecto eſt adſtrictus. Prædicata verò ſunt quatuor: *Genus*, *Definitio*, *Proprium*, & *Accidens*. Horum *Definitio*, & *Proprium* cum

cum ſubjecto reciprocantur; ſed ita vt definitio oſtendat quid ſit res, Proprium verò non: *Genus*, & *Accidens* non reciprocantur; ſed Genus eſt eſſentiale ſubjecto, Accidens verò non.

Par. 4. *Argumentum quid.*

Propoſitiones ſunt, ex quibus de problemate probabiliter diſſeritur: ſuntq; Syllogiſmi Topici Præmiſſæ. In iis Terminus vnicè ſpectandus eſt *Medium*, ſive *Augumentum*: reliqui enim, Problematis potiùs ſunt, quàm Propoſitionum. *Argumentum* eſt, quod ad aliquid arguendum eſt affectum. Argumenta ex *Locis* ſunt eruenda: vnde & hæc doctrina *Topica* appellatur; quòd in Argumentis ſecundùm Locos inveniendis ac judicandis tota verſetur.

Par. 5. *Inſtrumenta* Inventione.

Inſtrumenta inventionis Dialecticæ ſunt iſta quatuor: *Acceptio Propoſitionum*; *Ambigui Diſtinctio*; *Diſcriminis rerum inveſtigatio*; & *Conſideratio ſimilitudinis rerum*. De quorum vtilitate, & vſu, copioſe ſatis ac perſpicuè *Ariſtoteles* in totâ poſteriore parte *lib.* 1. *Topicorum*.

Qua-

Quæstiones Capitis decimiſeptimi.

1 *De libris Topicorum Aristotelis.* p
2 *De vtilitate Dialectica,* p
3 *De Syllogiſmo Dialectico; & opinione* p
4 *De Propoſitione Probabili.* p
5 *De Problemate Dialectico.* p
6 *De quatuor Prædicatis Topicis.* p
7 *De numero & vtilitate Inſtrumentorum Inventionis Dialectica.* p
8 *De Propoſitionum Sumptione.* p
9 *De Diſtinctione Ambigui.* p
10 *De Indagatione diſcriminis.* p
11 *De Similitudinis Conſideratione.* p

Cap. 18

De Locis Topicis.

Par. 1.

Locus Maxima, & differentia maxime.

Locus eſt Argumenti ſedes. Eſtq; Locus duplex: *Maxima*, & *Differentia Maxima*. *Locus Maxima* eſt præceptum Logicum, in quo fundatur vis Argumenti: *Locus Differentia Maxima* eſt notatio præcepti ſecundùm differentiam ſimplicis thematis vnde ducitur Argumentum. Exempli

pli gratia: ſiquis probaverit *Socratem eſſe hominem*, eo argumento quòd ſit *Animal Rationale*: Argumentum talis ſyllogiſmi dicetur ductum à *loco Definitionis*, atq; etiam ejus vim omnem niti hoc *loco*, quod ſc: *Cuicunq; definitio attribuitur, eidem & definitum*: hic per locum intelligendo *Maximam*; illic *Differentiam Maximæ*.

Par. 2. *Vtriuſq; comparatio & vſus.*

Cuilibet loco Differentiæ Maximæ, reſpondet locus Maxima: vt loco *à Definitione* iſta, *Cui attribuitur Definitio, eidem & Definitum*. Locos Differentias Maximarum ſimpliciter *Locos*; Locos Maximas, ſimpliciter *Maximas* appellabimus. Loci ad *Inventionem*; Maximæ ad *Iudicium* pertinent magis. Maximæ non ſunt omnes ita perpetuò veræ, quin vt quandoque earum aliquæ admittant exceptiones, quas *Fallentias* dicemus.

Par. 3. *Locorum claſſes ſecundum alios.*

Locorum ordinem variè varii inſtituunt. A page, qui *Rhetorico* hic obtrudunt. *Dialecticos* Ariſtoteles vniverſos ad *quatuor prædicata* topica retulit. Qui explicatiùs & diſtinctiùs; eorum aliqui locos faciunt (qui internos, quà externos, quà medios) omnino *Viginti quatuor*: quem numerum alii ad *tredecem* contraxerunt; ad *decem* alii: alii; aliter.

Haud

Haud fortaſſis incommodè facturi ſumus, ſi ad *ſeptem* complexiones claſſium ſive Notarum locos omnes & Argumenta reduxerimus: & ſunt iſtæ 1. *Cauſa, & Effectus.* 2. *Subiectum & Accidens.* 3. *Diſſentanea & Comparata.* 4. *Coniugata & Notatio.* 5. *Totum & Pars.* 6. *Genus & Species.* 7. *Definitio & Diviſio*: : quibus octavo loco addi poteſt Inartificialium argumentorum ſedes *Teſtimonium*, ſive *Authoritas.* Nos hunc ordinem ſecuturi, ſingulis Locis ſuas *Maximas*, & Maximis *Fallentias* ſubjiciemus. Par. 4. *Locorum claſſes, & ordo.*

Quæſtiones Capitis decimioctavi.

1 *De locis Maxima & Differentia Maxima.*
2 *De Locis Rhetoricis hinc excludendis.* p
3 *De Locis Internis, Externis, Medijs.* p
4 *De octo locorum claſſibus.* p
5 *De vſu locorum, & de Argumentis inde eruendis.* p

Cap. 19.

De Locis à Causa & Effectu.

Par. 1. *Loci præcognitio.*

CAusarum genera quatuor diximus suprà. Sunt & aliæ earum divisiones: sed præsenti negotio accommodatissimæ sunt hæ. 1. in *Solitariam, sive totalem*; vt, Aurum Monetæ, Sol Diei: & *Sociam, sive partialem*; vt Lignum Domus, Natura eruditionis. 2. in Causam *Actu*; vt, Ædificans domus: & *Potentia*, vt, Architectus Domus, 3. in *Remotam*; vt, Morbi Convivium, Calicis Sulphur, Pharmaci Sanitas: & *Proximam*; vt Eruditas Morbi, Aurum Calicis, Pharmaci Purgatio. 4. in *Causam per se*; vt, Sol luminis, Architectus Domus: & *Causam per Accidens*; vt Sol cæcitatis, Musicus Domus.

Hujus loci Maximæ sunt istæ.

Par. 2. *Maxima prima.*

1 *Posita causa, ponitur effectus; & sublata tollitur*: vt, si Sol lucet, dies est; si non lucet, dies non est. Fallit prior Maximæ pars 1°, in *causa remota*; vt qui bibit vinum, non semper inebriatur: 2°, in *causa impedita*; vt gravia non semper descendunt, quia possunt ab aliquo intermedio sustinente prohiberi:

beri: 3°, in *causa per accidens*; vt, ex malis moribus non semper fiunt bonæ leges, nec fodiens agrum semper reperit thesaurum: 4°, in *causa non sufficiente per se*; vt, non semper, vbi industria est, doctrina est; nec semper fertilis ager, qui benè colitur: quia vtrobique alia requiruntur. Fallit posterior pars 1°, in *causa per accidens*; vt, potest non fodiens agrum reperire thesaurum: 2°, in *causa quæ aliquando fuit*; vt, manet ædificium mortuo architecto: 3°, *quoties effectus potest à variis causis æquè produci*; vt, potest Socrates, etiam veneno non epoto, mori ex alia causa.

II *posito effectu ponitur causa, & sublato tollitur*: vt, si Luna eclipsetur, terra interponitur; si non, non interponitur. Fallit pars prior 1°, in *effectu per accidens*; vt, potest reperiri thesaurus, etiamsi ager non fodiatur: 2°, in *effectu permanente post causam*; vt, manet domus mortuo ædificatore: 3°, in *effectu producibili à diversis causis*; vt, potest esse mors non epoto veneno. Fallit pars posterior 1°, in *effectu per accidens*; vt, fodiens agrum potest non reperire thesaurum: 2°, in *effectu quæ aliquando fuit*; vt, corruere potest ædificium, superstite ædificatore

Par. 3. *Secunda.*

catore: 3°, in *effectu liberi agentis*; vt, potest esse Medicus, etsi non sanet.

III *Qualis causa, talis effectus; & è contrà:* vt, bonæ arboris fructus bonus, & è contrà. Fallit vtrumque 1°, in *causis & effectibus æquivocis*; vt, pictoris deformis pulchra potest esse tabula: 2°, in *causa materiali* propter aliquod extrinsecum; vt, non quia aqua fluida est, ergo & glacies.

par. 4. *Tertia.*

IV *Propter quod vnumquodque est tale, illud est magis tale*: vt, Aer calidus propter ignem, arguit ignem calidiorem. Fallit 1°, *vbi vtrumq; non est tale*; vt, vinum quod efficit hominem ebrium, nõ est magis ebrium, quia non ebrium: 2°, *vbi illud tale non recipit magis & minus*, vt non est pater magis homo quàm filius, etsi sit causa cur filius sit homo, quia humanitas non recipit magis ac minus: 3°, in *causa non sufficiente per se*; vt, non semper præceptor, etiamsi faciat discipulum doctum, est ipse doctior discipulo, qui indole & industria accedente quandoq; evadit doctior præceptore.

Par. 5. *Quarta.*

V *Causa naturæ prior est effectu*: vt, ratio risibilitate. Et hæc nunquam fallit: nam & *finalis causa*, in qua sola fallere videtur, etsi mediis posterior sit *actu & executione*, est tamen

Par. 6. *Quinta.*

tamen prior *in intentione agentis*; quia etiam sola ratione est causa. Sciendum tamen pleraſq; istarum Maximarum intelligi præcipuè & simpliciter de *Causis Internis* & Essentialibus; de *Externis* verò aliquâ solùm ex parte, secundùm quid, & per analogiam: & proinde argumenta ijs nixa non semper necessariò & *dictè* concludere, sed (vt plurimum) *probabiliter* tantùm & verisimiliter.

Quæstiones Capitis deciminoni.

1 *De varijs causarum divisionibus.* p
2 *De prima Maxima.* p
3 *De Secunda.* p
4 *De Tertia.* p
5 *De Quarta.* p
6 *De Quinta.* p

Cap. 20

De locis à Subiecto & Accidente.

NOn hic *Subiectum*, pro substantia cui inhæret Accidens, aut *Accidens* pro eo

Par. 1. *Præcognitio loci.*

eo quod ſubſtantiæ inhæret, præciſè & adæquatè ſumuntur: ſed *Subiectum* pro omni eo cui aliquid attribuitur quod non pertinet ad ejus eſſentiam; & *Accidens* pro omni tali attributo accipitur. Vt *Numerus eſt ſubiectum paritatis*, accidens ſc. accidentis. Accidens multifariam diſtribuitur, ſicut & Subjectum. Nam eſt accidens, 1° *Proprium*, & *Commune*: 2°, *Separabile*, & *Inſeparabile*: 3°, *Inhærens* ſive internum, & *Adherens* ſive externum: 4°, & potiſſimum, *Antecedens*, vt laſſitudo febris, luna pallida pluviæ, & omnia omninò ſigna prognoſtica; *Concomitans* ſive connexum, vt eclipſis Pleniluniũ; & *Conſequens*, vt Dies Aurorę, Partus conceptionis. *Signa* etiam & *Circumſtantiæ* hujus ſunt loci.

Hujus loci maximæ ſunt.

Par. 2. *Maxima prima.*

I *Poſito ſubiecto, ponitur Accidens Proprium, & ſublato tollitur, & è contrà*: vt, ſi ſit homo, eſt riſibilis, & è contrà, & ſi non ſit homo, non eſt riſibilis, nec è contrà. Nunquam fallit iſta; propter Subjecti & propij Accidentis reciprocationem.

Par. 3. *Secunda,*

II *Poſito ſubiecto, ponitur accidens commune, ſed non è contrà*: vt, ſi ſit nix eſt alba; non ſi ſit album eſt nix, Fallit prior pars in

Accidens

Accidente ſeparabili; vt, non ſi ſit aqua, neceſſariò eſt frigida. Fallit poſterior pars 1°, *accidente proprio primo modo*: vt, ſi ſit ſcientia, eſt homo: 2°, in *accidente individuo*: vt, ſi ſit hæc albedo, eſt nix: quia accidens non mutat ſubjectum.

III *Sublato accidente communi, tollitur ſubiectum, ſed non è contrà*: vt, ſi non ſit album, non eſt nix; poteſt tamen eſſe album, etiamſi nix non ſit. Fallit prior pars, in *Accidenti Separabili*: poſterior in *accidente primo modo proprio*, & in *Accidente ac ſubiecto Individuis*, quemadmodum in priori maxima. Par. 4. *Tertia.*

IV *Poſita re, ponitur loci & temporis circumſtantia, & ſublata circumſtantia tollitur res*: vt ſi Milo interfecit Clodium, Milo tunc vixit, & adfuit, Si nec tunc vixit, nec adfuit non interfecit. Nunquam fallit in circumſtantia requiſita neceſſariò. Par. 5. *Quarta.*

V *Poſito antecedente, concomitante, conſequente, ponitur pro cuiuſq; exigentia conſequens, concomitans, & antecedens*: ſc: concomitans in eſſe, antecedens in eſſe vel præfuiſſe, conſequens in eſſe vel futuro eſſe: *& ſublato tollitur*. Vt, ſit Eclipſis eſt plenilunium, ſi parit concepit: ſi ſit Auro- Par. 6. *Quinta.*

ra, sol orietur. Fallit 1, in *non necessario cohærentibus*; vt, potest esse non pauper qui est Philosophus, & cometam non sequi bellum: 2°, in *necessario etiam cohærentibus, si non sit mutua necessitas*: vt, etiamsi si sit Eclipsis sit plenilunium, non tamen si sit plenilunium continuò erit Eclipsis. Sed & ista non necessaria, magnam tamen vim habent ad faciendam fidem, præsertim si multa conglobata in vnum fuerint: Vnde hunc locum plurimi faciunt *Astrologi*, *Physiognomici*, & *Oratores*, maximè in quæstione *Facti*.

Quæstiones Capitis vicesimi.

1 *De Subiecti & Accidentis variis diuisionibus.* ?
2 *De Circumstantijs & Obiectis.* ?
3 *De Antecedentibus, Concomitantibus, Consequentibus, & Signis.* ?
4 *De maxima prima.* ?
5 *De Secunda.* ?
6 *De Tertia.* ?
7 *De Quarta.* ?
8 *De Quinta.* ?

Cap.

Cap. 21.

De Locis à Diſſentaneis & Comparatis.

Diſſentanea ſuut *Oppoſita*; aut *Diſparata*, vt *Bos & Equus*. Oppoſitorum quatuor ſunt genera, de quibus part. 1. cap. 15. *Comparata* aut ſunt ratione qualitatis; vt *Similia*, & *Diſimilia*: aut ratione quantitatis, vel etiam gradum; vt *Pariæ & Impariæ*, & quæcunque poſſunt dici *Magis*, *Minus*, vel *Æque*. De quibus omnibus variæ ſunt Maximæ. Par. 1. *Præcognitio loci.*

De Relatis hæc. *Poſito altero relatorum* (in eſſe, vel cognoſci) *ponitur reliquum, & ſublato tollitur*: vt, ſi ſit filius, eſt pater &c. Fallit 1, in *relatis ſecundum dici*; poſito ſcibili poteſt non eſſe ſcientia: 2, *ſi intelligatur in eodem ſubiecto, & non ſimpliciter*; nam qui eſt pater huius, non modo poteſt non eſſe, ſed omnino non poteſt eſſe filius ejuſdem. Par. 2. *Maxima Relatorum.*

De contrarijs iſtæ. Par. 3. *Maxima contrariorum.*

1 *Poſito vno Contrariorum, tollitur alterum*: vt, ſi aqua ſit calida, frigida non eſt. Fallit in *remiſſis qualitatibus*; nam aqua quæ

quæ calida est ad sex, est frigida ad duos gradus: quia remissio qualitatis fit semper per admistionem contrarij.

II *Sublato vno contrariorum, ponitur alterum*: vt si aqua non sit sicca, erit humida. Fallit 1, in *contrarijs mediatis*; vt mel nec album, nec nigrum est, sed flavium: 2, in *subiecto non capaci*; vt, Anima nec alba est, nec nigra; nec frigida nec calida.

III *Contrariorum idem est genus, & subiectum*: vt, si albedo est color, & nigredo color erit; si amor sit in concupiscibili, & odium erit. Hæc nunquam fallit.

IV *Contrariorum contraria est ratio*: si dolor sit fugiendus, voluptas est sequenda; & si Frigus congreget heterogenea, Calor secernit. Fallit 1, in *prædicatione generis aut affectionis generica*; vt, quia Albedo est color, aut visibilis, non propterea nigredo non erit: 2, in *ratione subiecti*; vt, quia finitas convenit animatis, non propterea morbus inanimatis: sed potius è contra. 3, in *causis per accidens*; non enim, si Musicus ædificat, ergo destruet Immusicus: 4, in *causis quarum actio determinatur à dispositione materiæ*; non enim emollet lutum frigus; quia indurat calor.

V *Ma-*

V *Maioris boni contrarium eſt maius Malum & è contra*, vt quia Sanitas melior diuitijs, Ægritudo peior erit Paupertate. Fallit, *vbi bonorum alterum altero includitur, aut ab eo ſupponitur*: vt vtilius eſt poſſe philoſophari, quam ſcire literas, & tamen è duobus vtilius ignoratur phiroſophia.

De Privantibus iſtæ.

I *Poſito habitu, tollitur privatio, & è contra*: vt, ſi videt, cœcus non eſt; ſi cœcus eſt; non videt Et nunquam fallit. Par. 4. *Maximæ Privativorum.*

II *Sublato habitu, ponitur privatio, & è contra*: vt, Non videt, ergo eſt cœcus: non eſt cœcus, ergo videt. Fallit 1, in *ſubiecto non capaci*; lapis enim non videt, nec tamen cœcus eſt: 2, in *ſubiecto capaci, ante tempus ſuæ capacitatis*; vnde catulus ante nonum diem etſi non videat, cœcus tamen non cenſetur.

De contradicentibus vnica iſta æternæ veritatis. *Poſito altero contradictoriorum, tollitur reliquum; & ſublato ponitur*: vt, ſi paries ſit albus, non eſt non albus; ſi ſit non albus, non eſt albus. Par. 5. *Maxima contradictoriorum.*

De diſparatis iſta. *Poſito vno diſparatorum, tolluntur reliqua.* vt, ſi Socrates ſit homo, non erit bos, aut lapis. Fallit, in *accidentibus* Par. 6. *Maxima Diſparatorum.*

dentibus quãdo in concreto attribuuntur ſubiectis; idem enim lac eſt album & dulce.

Par. 7. *Maxima Similium &c.*

De Similibus & diſſimilibus, Proportionatis etiam ac Improportionatis iſtu. *Similibus & Proportionatis Similia conueniunt & Proportionalia: Diſſimilibus & Improportionatis Diſſimilia, & non proportionalia:* vt ſi plato ſit mortalis, & Socrates erit: ſi oculus totum corpus, & anima ratio dirigit. Fallit, *niſi intelligatur reduplicatiue*, de ſimilibus ſc. qua ſimilia, &c. omne enim ſimile, eſt etiam diſſimile: aliàs ſimile non eſſet, ſed idem: vnde non ſequitur corvum rationalem eſſe, quia Æthiops eſt rationalis: & ſimiliter de reliquis. Atque hic oportet reſpondentem, ſi excipiat adverſus argumenta in hac maxima fundata, oſtendere in quo, quæ proponuntur vt ſimilia, ſunt diſſimilia.

Par. 8. *Maximæ generales comparatæ Rei.*

Magis, minus, & æquè, & de *rebus* inter ſe comparatis dicuntur: & de *propoſitionum probabilitate*. De Comparatione Rerum Maximæ ſunt, *Generales* quædam, omni genus collationi accommodæ: quædam *ſpeciales* de magis & minus bono Generales ſunt iſtiuſmodi.

I *Quod natura eſt tale, magis tale eſt quod*

quod per participationem: vt, Sol luminosior aere. II. *Quod per se magis, quam quod per accidens*: vt, Dieta salubrior vomitu. 3 *Quod remotius à contrario magis quam quod propinquius*: vt, frigidius Cælum sub polis quam sub Tropicis. IV, *Quod magis efficit, magis quam quod minus*. vt, Ignis vehementius calefaciens calidior. V, *Cui magis inest causa; magis quam cui minus*: vt, Iuvenis sene robustior. VI *Cui magis definitio competit, aut media, quam cui minus*: Quod ad finem magis conducit, vtilius. Et multæ aliæ: quæ omnes fallunt, *nisi adhibita limitatione*, Cæteris paribus, &c. Nam termini comparati fere excedunt in vicem, & exceduntur.

Par. 9. *Maximæ speciales comparati Boni.*

Maximæ Speciales de magis & Minus Bono sunt eiusmodi. I. *In quo sunt plura bona, melius*, vt, felicitas Peripatetica Stoica. II. *Quod pluribus bonum melius*: vt, Iustitia fortitudine. III. *Quod propter se expetitur, melius*: vt, Pax Bello. IV. *Quod per se bonum, melius*; vt, Bonæ leges malis moribus. V. *Quod stabilius, melius*: vt Virtus Decore. VI. *Quod solitare bonum, melius*, vt, ἀναρκεία divitijs. VII. *Quod ad melioren finem melius*: vt, artes liberales quæstuarijs.

ſtuarijs. VIII. *Quod nobilioris obiecti melius*; vt, Theologia Medicina. IX. *Quod ad perfectionem, quam ad neceſſitatem melius*; vt viſus tactu. X. *Quod fieri propius melius*; vt Meſſis ſemente. XI. *Quod meliori ſimilius, melius*, vt, Æs plumbo, Plurimæq; huius generis apud *Ariſtotelem lib. 3. Topic.* & alios. Quæ ſunt omnes intelligendæ cum limitatione *Cæteris Paribus.*

Par. 10. *Maximæ comparatæ rationis.*

Maximæ *comparatæ Rationis*, ſiue probabilitatis propoſitionum ſunt iſtæ. I *Eorum quæ æquè ſunt, aut non ſunt talia, ſi vnum ſit tale- & reliquum, ſi non ſit, nec reliquum*: vt, pariter ſe habere videntur honores & divitiæ ad felicitatem; ſi ergo honores reddant beatum, nec divitiæ reddent: ſi cibus ſit neceſſarius ad vitam ſuſtinendam & potus erit neceſſarius. II. *Si quod magis videtur eſſe tale, non ſit; etiam quod minus videtur eſſe non erit*: vt, Non placuit omnibus Homerus; qui placebit Mævius. III. *Si quod minus videtur eſſe, ſit tale; etiam id quod magis*. Vt, Fur ſi ſit ſuſpendio dignus, certè dignior ſacrilegus.

Quæ-

Quæstiones capitis vicessimi primi.

1 *De Dissentaneis, & Comparatis.* p
2 *De Maxima disparatorum.* p
3 *De Maxima Relatorum.* p
4 *De Maximis Contrariorum.* p
5 *De Maximis Contradictoriorum & Privativorum.* p
6 *De Maximis similium, Dissimilium, Proportionatorum: & Improportionatorum.* p
7 *De Maximis Generalibus comparatæ Rei.* p
8 *De Maximis Specialibus comparatæ Rei secundum magis & minus bonum.* p
9 *De Maximis comparatæ Rationis.* p

Cap. 22.

De locis à Coniugatis & Notatione.

Coniugata sun propriè, quæ ob significationis affinitatem vocis quoque affinitate coniuncta sunt: vt *Iustus*, *Iustitia*, *Iuste*. Præcipua eorum vis est in *abstracti* & *con-*

par. 1. *Præcognitio loci.*

concreti consecutione; secundaria & in reliquis: atque spectanda potius coniugatio est ex rerum, quam nominum ordine; vnde *Somnus & Dormire* sunt Coniugata, *Somnus & Somnolentus* non sunt. *Notatio* est vocis explicatio secundum Etymologiam: vt, *Consul à Consulendo Reipublicæ.*

Coniugatorum maximæ sunt

§.2. *Maxima Coniugatorum prima.*

I *Cui vnum coniugatorum convenit, & alterum cui non vnum, nec alterum*: vt, si Socrates est justus, ergo agit justè. Fallit 1. in *his quæ sunt coniugata tantum quoad vocem*; non enim si Socrates bibit vinum, statim erit vinolentus: 2, *quando arguitur ab vna actione aut paucis ad habitum*, propterea non sequitur Socratem, si agit justa, esse justum: 3 *quando arguitur à potentia ad actum*; vt est Socrates risibilis, quamvis non rideat.

Par. 3. *Secunda.*

II *Quorum vnum convenit alteri, eorum Coniugatum vnius convenit Coniugato alterius; & negativè similiter*, vt, si albedo sit color & album erit coloratum: & si frugalis non sit avarus, nec frugalitas erit avaritia: Fallit. 1, *cum coniugata sunt talia solum quoad vocem*; vt non sequitur vinum esse malum, quod vinolentia sit mala: 2, *arguendo affirmativè*

affirmativè a concretis ad abſtracta, vbi prædicatio non eſt per ſe; vt non propterea albedo eſt dulcedo, quia album (vt lac) eſt dulce: 3, *arguendo negative ab abſtractis ad concreta*: vt quia nulla albedo eſt dulcedo non propterea nullũ albũ erit dulce.

Notationis Maximæ ſunt.

Par. 4. *Maximæ Notationis & Notati.*

1 *Quod convenit aut non convenit notationi, notato conuenire aut non convenire par eſt*: vt, Sapientiæ ſtudium ſi præferendum arti militari, certe & philoſophia præferenda erit. 2. *De quo dicitur notatum, & notatio; & de quo negatur notatio, & notatum*: vt: ſi ſolſtitium, ſol ſtat: &, ſi non ſit ſacræ rei ablatio, Sacrilegium non eſt. Locus à Notatione plus habet amænitatis quam virium: proinde ejus Maximæ ſæpiſſimè fallunt, vt 1°, *ſi notationes ſint frigidæ aut nimium coactæ*; vt, non ſequitur Magiſtratum eſſe doctiorem diſcipulo, quia ter magis ſcit: 2°, *ſi vera notatio in argumentatione accipiatur modo non vero*: vnde non ſequitur Socratem tueri papillum quia eſt Tutor, dicitur enim tutor à tuendo quidem, quod tueri debeat, non quod actu tueatur: 3°, *ſi mutatio contingat in notato, non in notatione*; vt, non ſequitur con-

vivas, quia discumbunt ad cænam, propterea fusos in lectis cænare; quia mos iam exolevit, qui tunc obtinuit, cum hæc significatio huic voci imposita fuit: *multisq; alijs modis*, quos attentior quisq; per se facile observabit.

Quæstiones capitis, vicesimi secundi.

1 *De Coniugatis.* 1
2 *De Notatione & Notato.* 1
3 *De Maximis Coniugatorum.* 1
4 *De Maximis Notationis & Notati.* 1

Cap. 23

Loci à Toto & Parte.

Par. 1. *Præcognitio loci.*

TOtum & Partes Relata sunt. *Totum* est, quod partium omnium vnione absolvitur; vt *Homo*: *Partes*, quæ in Totum vniuntur; vt *Caput*, *Pectus*, *Crura*, *Totius essentialis* partes sunt essentiales *Materia*, & *Forma*, *Totius Integri* partes sunt Integrantes, quæ situ ita differunt, vt possit pars à parte separari; vt *Domus* partes sunt *Fundamentum*, *Parietes*, *Tectum*. Integrum

Hom-

Homogeneum in partes *Homogeneas* seu *Similares* distribuitur: quarum sc. quælibet habet nomen & definitionem Totius: vt *Aqua* quælibet pars est *Aqua*. Integrũ *Heterogeneum* in partes *Heterogeneas* siue *Dissimilares* distribuitur: quæ sc. diversas habent à Toto & inter se appellationem simul & naturam: vt *Hominis* partes sunt *Caput, Manus, Pes &c.* Partes spectari possunt, vel singulæ separatim, vel coniunctim vniversæ.

Totius & Partis Maximæ sunt. Par. 2. *Maxima Totius & Partis.*

1 *Posito toto ponuntur partes*: Vt si sit domus, erit fundamentum.

2 *Sublatis partibus, tollitur totum*: vt si Fundamentum non sit, certe Domus non erit. Fallit vtraque 1. in *partibus æquivocis & improprie dictis*; vt non sequitur si pili & vngues non sint, nec hominem esse: 2 in *toto mutilato parte aliqua non simpliciter necessaria*; vt, potest esse homo, quantum vis amputato digito, vel manu.

3 *Sublato toto, partes tolluntur*: vt, si domus non sit, nec fundamentum erit.

4 *Positis partibus, ponitur totum*: vt, si sit fundamentum, parietes, tectum, erit domus. Fallit vtraque in *partibus divisim*

acceptis: vt potest esse fundamentum, ita tamen vt domus non sit.

Quæstiones capitis, vicesimi tertij.

1 *De Toto & Partibus essentialibus.* ?
2 *De Toto & Partibus Homogeneis.* ?
3 *De Toto & Partibus Heterogeneis.* ?
4 *De Maximis Totius & Partis.* ?

Cap. 24.

De Locis à Genere & Specie.

Par. 1. *Præcognitio, loci.*

TOpice Genus & Species non accipiuntur per omnia, vt in Prædicabilibus. *Genus* enim hic est omne prædicatum essentiale: siue sit *Genus proprie dictum* de specie aut individuo prædicatum, vt Animal de homine aut Socrate: siue *Species* de individuo, vt, Homo de Socrate: sive *Differentia Generica aut Specifica* de inferioribus Specei quam constituit, vt, Sensibile de Homine, Rationale de Socrate. *Species* pariter hîc, non sola illa propriè dicta, quæ generi immediate subijcitur, sed & *differentia Specifica*, & ipsum etiam *individuum* in

in vniversum quicquid superiori subijcitur, in quantum subijcitur. *Speciei* appellatione continetur.

Generis & Speciei Maximæ sunt. Par. 2. *Maxima* 1ª, & 2ª

1 *Sublato genere, tollitur species*: vt, si non sit animal, nec est homo, nec brutum, nec rationale, &c.

2 *Posita specie, ponitur genus*: vt. si sit homo aut rationale, erit animal. Nunquam fallunt.

3 *Quod convenit aut non convenit generi; convenit etiam, aut non convenit speciei*: vt si animal sit sensibile, & homo; si non sit incorporeum, nec Homo. Fallit 1°, in *suppositione materiali, vel simplici*: neq; enim homo est genus, quia Animal est; neque non est species, quia Animal non est: 2, *in ijs quæ generi conveniunt aut non conveniunt ex parte tantum, & non universaliter*: vt, Homo neque est irrationalis quia aliquod animal est; neque non est rationalis, quia aliquod Animal non est. Par. 3. *Tertia.*

4 *Quod convenit aut non convenit speciei, convenit, aut non convenit generi*: Explica: *si alicui speciei, generi ex parte*; vnde fiunt syllogismi in tertia figura: vt, si homo sit rationalis, aut non sit quadru-

pes; certe aliquod animal erit rationale, & aliquod non erit quadrupes. *Quod si speciebus omnibus, toti generi*: vnde fiunt Inductiones: vt si homo, & equus, &c. sint sensibiles, aut non sint immortales: certè omne Animal erit sensibile, & nullum erit immortale.

Quæstiones Capitis, vicesimi quarti.

1 *De Genere & Specie.* ?
2 *De Maxima prima & secunda.* ?
3 De *Maxima tertia.* ?
4 *De Maxima quarta.* ?

Cap. 25.

De *Locis à definitione & devisione,*

Par. 1. *Præcognitio loci.*

Definitio *Topice*, non *essentialem* tantum *definitionem*, sed & quamlibet perfectam rei *descriptionem*, adeoque & omne prædicatum convertibile, sicut *differentiam* constitutivam, & quarto modo *proprium*, complectitur. *Divisio* vero ita sumitur, sicut in primo libro dictum est cap. 18.

Defi-

Definitionis Maxima vnica hæc eſt. *Poſita aut ſublata definitione, ponitur aut tollitur definitum, & è contra:* vt, ſi ſit animal rationale, eſt homo, & è contra; ſi non ſit homo, non eſt animal rationale, nec è contra. Fallit, *in ijs quæ conveniunt definitioni aut definito, quatenus ſunt definitio aut definitum:* non enim ſi animal rationale ſit complexa vox, & homo erit, alias perpetuo vera eſt: fundatur enim in mutua eorum reciprocatione. Par. 2. *Maxima definitionis.*

Diviſionis enim vnica eſt maxima hæc. *Membrorum condividentium vno aut altero ſublato ponitur reliquum: & poſito, tollitur:* vt, ſi hoc animal non ſit brutum, erit homo: ſi ſit homo, non erit brutum. Hoc perpetuò obtinet in omni bona diviſione: fundatur enim in primo & tertio eius Canonibus aſſignatis ſupra lib. 1. cap. 18. Par. 3. Par. 3. *Maxima diviſionis*

Quæſtiones capitis viceſimi quinti.

1 *De Definitione & diviſione.* p
2 *De Maxima Definitionis.* p
3 *De Maxima Diviſionis.* p

CAP.

Cap. 26.

De *Loco à Testimonio.*

Par. 1. *Præcognitio loci.*

INartificialia argumenta restant, quæ vel experti artis obvia sunt. Pugnant hæc *anthoritate*, non *ratione*: & ducuntur à Testimonio.

Testimonium aliud est
- *divinum*; propter
  - *Revelationem*; vt Scripturæ, Somnia, Visiones &c.
  - *Operationem*; vt Dei judicia, Miracula Experimenta Divinæ justitiæ, Potentiæ aut providentiæ quo & naturæ totius vox refertur,
  - *Proprium*; & est sensuum testimonium.
- *Humanũ*
  - *Publicum*; vt Consuetudo, Tabulæ publicæ, Leges, Monumenta, lapides &c.

Commune

Commune { *Privatum*; vt Chirographa, Confessiones, Testamentum, Iusiurandum, Pactum, Sententiæ Authorum, &c. Par. 2.

Testimonium aliud alio firmius est, de quo plurimæ dari possunt maximæ; nos è multis præcipuas aliquot exhibemus. *Maximæ prima.*

I *Testimonium non valet negativè*: non enim sequitur non ita esse, propterea quòd nullibi dixit Aristoteles. Fallit 1, in *his quæ non sunt statuenda sine certa authoritate*; vt, quia Scripturæ sacræ non dicunt, ergo non est dogma fidei; nec capitale est temerè jurare, quia nulla lex dicit esse capitale: 2, in *his de quibus author debuit aut promisit perfectè disserere*; vt, Aristoteles lib. 5, Metaphys. vbi tamen instituit enumerare singulas species Quantitatis, non meminit Loci, Locus proinde Quantitas non est.

II *Divino testimonio certa fides adhibenda est*: vt, Christus est Messias, quia Scripturæ docent. Nunquam fallit. Par. 3. *Secunda.*

III *Sensuum Testimonio certa fides adhibenda* *& Tertia*

benda est: vt, Ignis calidus est, quia sensus docet. Fallit, *quoties reddi ratio potest, cui sensus fallatur*; vt, baculus non propterea curvus est, quia in aqua talis videtur.

Par. 4. *Quarta.*

IV *Peritis credendum in sua arte*: vt, Partus perfectus nascitur mense septimo, hoc enim asserit Hippocrates. Fallit 1°, *vbi periti aut æquè periti diversum sentiunt*, vt, non dantur Ideæ, Platone quamvis asserente; quia refragatur Aristoteles: 2°, *vbi sensus, aut ratio contradicit*; vt, Nix alba non est, etsi dixerit Anaxagoras; nec Galaxia de natura elementari, etsi dixerit Aristoteles; quia sensus illic, hic ratio repugnat.

Par. 5. *Quinta.*

V *Plurimorum testimonium præfertur testimonio paucorum*: vt, verisimilius est dari elementum ignis; quod pleriq; putant, quàm non dari, quæ paucorum est opinio. Fallit 1°, *vbi pauciores sunt prudentiores*; vt, virtus præferenda est divitiis, quòd sic prudentiores censeant: 2, *vbi pauciorum sententia firmioribus rationibus probatur*; vt; Logica Ars est potiùs quàm scientia, etsi pauciores id censeant, quia rationibus firmissimis constat ita esse.

Par. 6. *Sexta.*

VI *Antiquorum testimonium præferendum est testimonio recentiorum.* Quod intelligendum

telligendum in eis præsertim quæ ad *pietatem* spectant & *mores*: nam in his quæ *artis* sunt *aut ingenij*, haud dubiè superantur Neotericis priscii; quò facilius est inventis addere, quàm nova invenire.

Quæstiones Capitis vic esimisexti,

1 *De Argumentis inartificialibus.* p
2 *De Maxima Prima.* p
3 De *Maxima secunda & tertia.* p
4 *De Maxima Quarta.* p
5 *De Maxima Quinta.* p
6 *De Maxima Sexta.* p
7 *De reliquis Maximis.* p

Cap. 27.

De Fallacijs in genere.

Par. 1. *Quid Elenchus, sive Fallacia.*

Syllogismus captiosus, qui probabilitatem mentitur, quam habet Dialecticus; *Syllogismus Sophisticus*, vel *Elenchus*, vel *Fallacia* indifferenter appellatur. *Sophistæ* vetcribus dicti, qui gloriam ex disputatione aucupabantur; atque id quinque potissimùm mediis, quæ propterea *Metæ Sophistarum*

ſtarum dicuntur: cogendo ſc. reſpondentem ad *Redargutionem*, *Falſum*, *Inopinabile*, *Solœciſmum*, aut *Nugationem*.

Par. 2. *Quinque Sophiſtarum Metæ.*

Redargutio, eſt præconceſſi negationis prænegati conceſſio; quando reſpondens cogitur ſibi contradicere. *Falſum*, eſt propoſitionis manifeſtè falſæ per reſpondentem admiſſio. *Inopinabile*, eſt propoſitionis à communi hominum opinione alienæ admiſſio. *Solœciſmus*, eſt vitium orationis peccantis adverſus Grammaticorum Regulas. *Nugatio*, eſt ejuſdem invtilis & inanis petitio.

Par. 3. *Fallaciarum numerus.*

Fallaciæ poſſunt diſponi ſecundum locorum Dialecticorum ſeriem, quorum mutiuntur probabilitatem: ſed non incommodè Ariſtoteles omnes ad generales quaſdam notas retulit, numero tredecim; iſtis verſiculis comprehenſas:

Æquivocat, Amphi, Componit, Divide, Acc. Fig.
Acci. Quid, Ignorans, Non cauſa, Cum petit, Interr.

quorum prior verſiculus *ſex* Fallacias *in Dictione* complectitur; poſterior *ſeptem* reliquas, quæ *extra Dictionem* ſunt.

Qua-

Quæstiones Capitis vicesimiseptimi.

1 *De Elenchi definitione & Nomine.* p
2 *De necessario vsu doctrinæ Fallaciarum in arte Logica, & de libris Elenchorum Aristotelis.* p
3 *De Sophistis veteribus.* p
4 *De Quinq; Metis Sophistarum.* p
5 *De Fallaciarum Numero.* p
6 *De dispositione sophistica, sive de arte interrogandi.* p
7 *De Solutione fallaciarum; sive de arte Respondendi.* p

Cap. 28.

De Fallaciis in Dictione.

Fallacia omnis in Dictione oritur, ex dictionis aliqua Multiplicitate. Par. 1. *Multiplex triplex.*

Est autem *Multiplex* aliud

1. *Actuale*; quando dictio invariata, multa significat: vt in *Æquivocatione*, & *Amphibolia.*

2. *Potentiale*; quando dictio quoad prolationem aliquo modo variata, multa significat: vt in *Compositione*, *Divisione*,

sione, & Accentu.

3. *Phantasticum*; quando dictio vnum reipsa significat videtur tamen multa significare: vt in *Figura dictionis*.

Par. 2. *Fallacia Æquivocationis.*

Fallacia *Æquivocationis*, sive *Homonymia*, est, quando vox aliqua simplex aliter atq; aliter accipitur in argumentatione. Contingit id tribus modis: 1, *cum dictio multa Principaliter significat*: vt, si probetur aliquod cœleste sidus esse animal vel latrare, quia est Canis: 2, *cum dictio non proprie significans, per Analogiam aut Metaphoram ad ad alia transfertur*; vt, si probetur aquam pedes habere, quia currit; aut pratum os, quia ridet; aut vrinam valere, quia sana est: 3, *quando ambiguitas attenditur penes accidentia partium orationis secundum Grammaticam*; vt, si probetur dentem stare, quia surgebat. In hac fallacia sunt quatuor termini: & solvitur distinguendo vocem ambiguam secundum varia ejus significata.

Par. 3. *Fallacia Amphibolia.*

Fallacia *Amphibolia* (sive *Amphibolie*) est, quando oratio aliqua ambigua est propter constructionem. Contingit id tribus modis: 1, *manente eadem constructione*

ne, ſub diverſa tamen habitudine; vt, ſi probetur hunc librum poſſideri ab *Ariſtotele*, quia eſt liber *Ariſtotelis*: 2, *mutato conſtructionis ordine*; vt, ſi probetur columnam ſentire, quam Socrates tangit, quia quicquid Socrates tangit illud ſentit: 3, *cum oratio præter propriam ſignificationem, tranſumptam etiam & tropicam habet*; vt, ſi probetur qui indocilem docere vult terram ſcindere, quia littus arat: quo ferè pertinent & cæteræ locutiones proverbiales. In hac etiam ſunt quatuor termini: & ſolvitur oſtendendo orationis ambiguitatem.

Par. 4. *Fallaciæ compoſitionis & diviſionis*

Fallacia *Compoſitionis*, eſt cum conjunctim accipiuntur, quæ erant accipienda diviſim. Huic ex adverſo reſpondet Fallacia *Diviſionis*, cum ſeorſim & diviſim accipiuntur, quæ erant accipienda conjunctim. Illa dicitur fallacia *à bene diviſis ad male coniuncta*: iſta *à benè coniunctis ad male diviſa*. Contingit vtrumque quatuor modis: 1, *cum dictum in Modali poteſt ſupponere proſe toto, vel pro parte ſui*, vt, ſi probetur poſſibile eſſe vt niger ſit albus, quia poſſibile eſt album eſſe nigrum: 2, *ratione coniunctionis copulativæ vel diſiunctivæ*; vt, ſi probetur Quinque eſſe Par & Impar, quia Duo

&

& Tria ſunt par & impar: 3, *cum dictio aliqua diverſis in oratione coniungi poteſt*; vt, ſi probetur Socratem ſemper futurum, qui Qui vivit ſemper erit, 4, *cum voces vnæ in præmiſſis, in concluſione dividuntur, aut è contrà*; vt, ſi probetur canem eſſe patrem Socratis, quia eſt pater, & eſt Socratis; aut Socratem eſſe, quia eſt mortuus. In his ſunt quatuor termini: & ſolvuntur ſeparando ſenſum diviſum à compoſito; & oſtendendo vter ſit verus & genuinus, vter non.

Par. 5. *Fallacia accentus.*

Fallacia *Accentus* ſive *Proſodiæ* eſt, cùm propter aliquam in pronuntiatione ſimilitudinem fit deceptio. Contingit id quatuor modis: 1, *ratione quantitatis aut toni diverſi*; vt, ſi probetur poma fugienda eſſe, quia mala; aut judicem ſuſpendendum, quia debet pendere: 2, *ratione diverſæ ſcriptuæ, cum, vel ſine dipthongo, aut aſpiratione*; vt, ſi probetur judicem corruptum eſſe, quia vendit Equum; aut porcorum ſtabulum eſſe in phano, quia ibi Ara eſt: 3, *ratione coalitionis diverſarum vocum in vnam, aut vnius è contrà in plures diſtractionis*; vt, ſi probetur Rempublicam conculcari, quia via quæ res eſt publica conculcatur; aut ſenatum reprehendendum, quia in curia eſt,

quia

quia incuria reprehendenda: 4°, *ratione modi pronunciandi*; vt, cum illa quæ dicuntur per conceſſionem, aut Ironiam, aut interrogationem, aut quid ſimile, accipiuntur vt ſimpliciter & categoricè dicta. In hac ſimiliter ſunt quatuor termini: & ſoluitur oſtendendo diverſum accentus, aut ſcripturæ rationem.

Fallacia *Figuræ dictionis* eſt, cum propter ſimilitudinem aliquam dictionum, id vni competere videtur, quod alteri. Idque vel *gramaticè*; vt ſi probetur *Poetam* eſſe generis fæminini, qui *Muſa* eſt: vel *logicè*; vt, ſi probetur videre eſſe agere, quia Docere eſt: vel alio quocunq; modo. Hæc fallacia minutior eſt, quam vl facile decipiat: & contenta negari, operoſam ſolutionem non expectat. par. 6. *Fallatia figuræ dictionis.*

Quæſtiones capitis viceſimi octavi.

1 De *Fallatiarum indictione ſufficientia ſecundum triplex multiplex.* p
2 De *Fallatia Æquivocationis, & eius ſolutione.* p
3 De *Fallatia Amphibolia, & eius ſolutione.* p

4 *De Fallaciis Compositionis & Divisionis; earumq; solutione.*
5 *De Fallaciâ Accentus.*
6 *De Fallaciâ Figuræ Dictionis.*

Cap. 29

De Fallacijs extra dictionem.

par. 1. *Fallaciæ extra dictionem.*

Fallaciæ *extra dictionem* sunt; in quibus contingit deceptio non tàm ex Multiplici aliquo latente in vocibus ipsis, quàm ignoratione Rerum, & sunt *septem*: quæ sequuntur, suo ordine.

Par. 2. *Fallacia Accidentis.*

Fallacia *Accidentis* est, cùm alteri connexorum attribuitur, quod alteri convenit tantum per accidens. *Accidens* enim is appellatur, quicquid aut non est de essentia rei cui attribuitur; aut si sit, est tamen ei alienum in quantum ea confertur cum aliqua tertia. Contingit hæc fallacia tribus modis: 1°, *cum proceditur ab accidente ad subiectum, aut è contrà*; vt, si probetur Socratem crudas carnes comedisse, quòd illas comederit, quas emisset: 2°, *cum mutatur genus suppositionis, materialis in formalem, simplex in personalem, &c. aut è contrà*: vt,

ſi probetur ſyllabam rodere caſeum, quia mus eſt ſyllaba; aut Socratem, quia homo eſt, eſſe ſpeciem. 3°, *cum proceditur à ſuperiore ad inferius, & è contrà*, in eis quæ conveniunt alterutri ſecundùm rationem ſuperioris & inferioris; vt, ſi probetur Rationale converti cum Animali, quia cum Homine convertitur. Sequi ab aliis aſſignentur modi reduci ad hos poſſunt; ſicut & iſtorum fortaſſe nonnulli, ad alis fallacias: nihil enim impedit, eundem nonnunquam Elenchum ad diverſas fallacias referri poſſe. Solvitur fallacia Accidentis diſtinguendo id, quod alicui convenit *per ſe*, ab eo quod *per accidens*.

Par. 3. *Fallacia à ſecundum quid ad ſimpliciter.*

Fallacia *à dicto ſecundum quid ad dictum ſimpliciter* eſt, cùm illud, quod verum eſt tantùm ſecundùm quid, accipitur vt ſimpliciter, & abſolutè verùm. *Simpliciter* autem dici, eſt ſine aliquo addito dici: *ſecundum* quid verò, cum aliquo addito. Contingit hæc fallacia tribus modis: 1°, *cum determinatio addita deſtruit terminum cui additur*: vt, ſi probetur eſſe hominem, quia eſt mortuus vel pictus homo; cujuſmodi dicitur *contradictio in adiecto*: 2°, *cum determinatio addita ſignificat partem*; vt, ſi probetur

betur Æthiopem esse album, quia est albus dentes: 3°, *cum determinatio addita significat notabilem aliquam circumstantiam loci, temporis, personæ, &c,* vt, si probetur arma deposita domino non reddenda, quia non domino furioso. Solvitur distinguendo id quod est simpliciter, ab eo quod est quadantenus & secundum quid.

Par. 4. *Fallacia Ignorationis Elenchi.*

Fallacia *ab ignoratione Elenchi*, est cùm ea pro veris contradictoriis accipiuntur, quæ non sunt talia. *Elenchus* est syllogismus probans contradictoriam propositionis negatæ: qui vt sit legitimus requiruntur *quatuor* conditiones veræ contradictionis; vt sc. sit, 1°, *eiusdem eodem modo*, 2°. *secundum idem.* 3°, *ad idem*, 4°, *in eodem tempore.* In hujus fallaciæ conclusione contradictoria eidem attribuuntur; sed quæ ob defectum alicujus requisitæ conditionis non sunt vera contradictoria. Contingitq; : 1°, *cum collatio non est eiusdem eodem modo*; vt, si probetur cadaver Socratis esse & non esse hominem, quia est mortuus, non est vivus homo: 2°, *cum non est eiusdem secundum id*; vt, si probetur Æthiopem esse album & non album, quia est albus dentes, cutem non albus: 3°, *cum non est ad idem*; vt, si probe-

tur

tur Socratem eſſe divitem, & non divitem, quia in comparatione ad Irum dives eſt, non eſt ad Crœſum: 4°, *cum non eſt de eodem tempore*; vt ſi proberur Socratem venturum & non venturum, quia venturus eſt cras, nō venturus hic die. Ad *ignorationem Elenchi* omnis Fallacia poteſt aliquo modo reduci; quemadmodum ad *Contradictionem* omnis oppoſitio. Solvitur oſtendendo defectum contradictionis in aliqua dictarum quatuor conditionum.

Fallacia *à non cauſa vt cauſa*, eſt cùm aut cauſa *non vera* ſumitur pro cauſa vera; aut cauſa *non talis* pro cauſa tali.: vt, *inſufficiens* pro ſufficiente, *per accidens* pro per ſe, *remota* pro proxima &c. Iſtis enim duobus modis contingit: 1°, *à cauſa non vera vt cauſa vera*: vt, ſi probetur bellum inteſtinum eſſe propter cometam: 2°, *à cauſa non tali, vt cauſa tali*; vt, ſi probetur vini vſum tollendum, quia facit ebrios. Hæc fallacia vſum habet pervtilem in ſyllogiſmis ducentibus ad Impoſſibile. Solvitur negando cauſam falſam & adducendo germanam. Par. 5. *Fallacia non cauſæ pro cauſa.*

Fallacia *Conſequentis*, eſt cum ex antecedente infertur vt conſequens, quod tamen §. 6. *Fallacia conſequentis.*

non est consequens. Contingit id, quoties contra regulas conversionum, aut Syllogismorum conditionalium peccatur; quas videre est retrò *Lib. 2. c. 7. Par. 4. & Lib. 3. c. 9. Par. 2.* Solvitur ostendendo infirmitatem consequentiæ, vel ex regulis; vel ex aliis consequentiis ejusdem formæ, & tamen infirmis.

Par. 7. *Fallacia petitionis principij.*

Fallacia *petitionis principij*, est cùm id sumitur tanquàm principium ad probationem, quod non est concessim. Contingit multis modis, 1°, *cum supponitur idipsum quod quæritur sub iisdem terminis*, quæ dicitur *Petitio Statim*; vt, si probetur hominem esse, quia homo est: 2°, *cum sub diversis, sed synonymis*; vt, si probetur gladium acutum esse, quia ensis est: 3, *cum quæsitum probatur per æque ignotum*; vt, si probetur hominem esse risibilem, quia equus hinnibilis, 4, *cum per ignotius*: vt si probetur terram sensim illuminari à Sole, quia movetur circa Solem: 5, *cum propositiones mutuo & circulariter se probant*; vt, si probetur ignem esse calidissimum, quia tenuissimus est; & mox tenuissimum, quia calidissimus. Solvitur ostendo vanitatem & nugationem talis Argumentationis.

Fallacia

Fallacia *ſecundum plures interrogationes vt vnam* eſt, cùm plures quæſtiones ita proponuntur conjunctim, vt vna tantùm quæſtio videri poſſit: Contingit id duobus modis: 1, *cum quæritur idem prædicatum de diverſis ſubiectis*; vt, ſuntne mel & fel dulcia? 2, *cum de ſubiecto eodem diverſa prædicata quæruntur*; vt, eſtne homo animal & lapis? Solvitur reſpondendo non vna reſponſione ad omnes interrogationis partes ſimul; ſed diſtinctè ad ſingulas. Par. 8. *Fallacia ſecundum plures interrogationes.*

Quæſtiones Capitis viceſimi noni,

1 *De Fallacijs extra dictionem in genere* p
2 *De Fallacia Accidentis.* p
3 *De Fallacia à dicto ſecundum quid ad dictum ſimpliciter.* p
4 *De Fallacia ignorationis Elenchi.* p
5 *De Reductione omnium fallaciarum ad ignorationem Elenchi.* p
6 *De Fallacia à non cauſa, vt cauſa.* p
7 *De Fallacia Conſequentis.* p
8 *De Fallacia Petitionis Principij.* p
9 *De Fallacia ſecundum plures interrogationes vt vnam.* p

Cap. 30.

De *Ordine & Methodo in Genere,*

Par. 1. *Methodi vox, & definitio.*

COnsiderata Argumentatione, reliquum est alterum discursus Instrumentm, *Ordo* seu *Methodus*. Qui accuratius ista distinguunt, *Ordinem* volunt esse integræ alicuius disciplinæ, *Methodum* etiam particularium conclusionum, atque *Ordinem* disponere, *Methodum* etiam inferre: Nos vtrumq; habemus pro eodem. Est autem ordo, seu Methodus, *ratio ita disponendi partes alicuius Disciplinæ vel Tractationis vt facillimè à nobis integra discatur.*

Par. 2. *Methodus inventionis.*

Methodus alia est *Inventionis* alia *Doctrinæ*: diuersus enim prorsus via ad disciplinarum præcepta indaganda, & ad indagata docenda incedimus. *Inventio* prior est; *Doctrina* nobilior. Vtraque à *notioribus nobis* ad ignotiora nobis procedit, sed alio tamen & alio modo: nam præcepta indagamus *ascendendo*; hoc est, progrediendo à sensibilibus & singularibus, quæ sunt *notiora nobis simpliciter*, ad intelligibilia

bilia & vniverſalia, quæ ſunt *notior natura*: ſed præcepta tradimus *deſcendendo*; hoc eſt, progrediendo ab vniverſalibus & intelligibilibus, quæ ſunt *notiora natura, & nobis etiam diſtinctè*, ad minus vniverſalia & ſenſui propinquiora, velut *ignotiora*.

Methodi *Inventionis* quatuor ſunt *Media*, & velut gradus per quos aſcendimus. Primus *Senſus eſt*; cuius adminiculo colligimus aliquam ſingularis rei notitiam: Secundus *Obſervatio*, ſiue *Hiſtoria*; quâ colligimus, & mente collocamus, quæ ſenſu aliquoties hauſimus: Tertius *Experientia*; quâ collectas plures obſervationes ad certum vſum applicamus: Quartus & vltimus *Inductio*; quâ collectas plures Experientias ad vniverſalem concluſionem conſtituendam adhibemus. Par. 3. *Methodi inventionis media*

Methodus doctrinæ alia eſt:

1 *Compoſitiva*; quæ à notione *Subiecti* incipiens principia eius & affectiones & ſpecies inveſtigat: hæc tradendis diſciplinis. *Theoreticis* inſervit. Par. 4. *Methodus Doctrina duplex.*

2 *Retſolutiva*; quæ à notione *Finis* incipiens, eius ſubjectum & Media inveſtigat; hæc

hæc disciplinis *Practicis*, hoc est, Prudentijs & Artibus, Prudentis inservit.

Par. 5. *Lex brevitatis.* Leges vtriq; Methodo communes sunt. I. Lex brevitatis. *Nihil in disciplina desit, aut redundet.* Mutilatio enim est, non compendium, si qua Pars necessaria desit; Redundantia verò & Tautologia in præceptis nauseam pariunt: in *præceptis* dico, non in exemplis, aut commentarijs; *exempla* enim si sint frequentiora, & *commentarij* si pleniores, ita non damnamus, vt probemus magis.

Par. 6. *Lex harmoniæ:* II Lex Harmoniæ, *Doctrinæ singulæ partes inter se consentiant.* Pessimè docet, qui quod hic ponit, alibi per incogitantiam evertit.

Par. 7. *Lex vnitatis.* III Lex vnitatis, sive Homogeniæ. *Nihil in doctrina præcipiatur, quod non sit subiecto at fini homogeneum.* Dico *subiecto*, propter scientias; *Fini*, propter artes & prudentias. Damnat Aristoteles merito transitum à genere ad genus.

Par. 8. *Lex generalitatis.* IV Lex Generalitates, sive Antecessionis, & consecutionis. *Præcedat in docendo id, sine quo alterum intelligi nequit, sed ipsum*

sine

ſine altero. Lumen enim accipiant oportet, & robur, ſequentia à præcedentibus; non hæc ab illis.

V Lex connexionis. *Singulæ partes doctrinæ aptis tranſitionibus connectantur.* Crebris enim interruptionibus turbantur intellectus & memoria: apta vero colligatione & vtrunq; juvabitur, & methodi ratio manifeſta fiet. Operę facturus precium qui docet, Methodi connexionem & rationem vniverſam *tabula* aliqua ſiue *diagraphe* cõpendiaria diſcipulis repreſentabit. Par. 9. *Lex connexionis.*

Quæſtiones capitis trigeſimi.

1 De *Ordinis & Methodi diſtinctione.* p
2 De *Vtriuſq; deſinitione.* p
3 De *Methodo inventionis.* p
4 De *Quatuor Mediis inventionis.* p
5 De *Methodo Doctrinæ: an ſequatur rerum naturam magis, vel noſtræ cognitionã facilitatem.* p
6 De *Lege brevitatis.* p
7 De *Lege Harmoniæ.* p
8 De *Lege Vnitatis.* p
9 De *Lege Generalitatis.* p
10 De *Lege Connexionis.* p

Cap. 31.

De Methodis in ſpecie.

Par. 1. *Methodi Compoſitivæ partes.*

Methodum *Syntheticam*, ſiue *Compoſitam* Scientiarum, quæ contemplatiuæ ſunt, propriam diximus. Partes eius tres ſunt: *Subiectum*, Subjecti *Affectiones*, & Affectionum *Principia*; quæ ſunt omnia ſuo modo Præcognita, quemadmodum oſtenſum ſupra eſt cap. 10. huius libri. Nec eſt quod *Species* quartam partem addamus; tum quod poſſit eſſe Subiectum alicuius ſcientiæ, quod non habet ſpecies: tum quod ſpecies ſubiecti totalis ſunt etiam ſubiecta ſuo modo, ſc. partialia.

Par. 2. *Lex vnitatis.*

De hac Methodo ſunt ſpeciales leges.

I Lex vnitatis. *Vnitas ſcientiæ pendet à ſubiecti vnitate.* Subiecti ſc: vel Materialis, vel ſaltem formalis. *Materiale* ſubiectum eſt res conſiderata; *Formale* eſt ratio ſecundum quam conſideratur. Illud vnum poteſt eſſe & idem multarum diſciplinarum; vt, *Arithmetica* & *Muſica* conſiderant *Numerum*: Hoc vniuſcuiuſque Proprium;

prium; vt, Arithmetica Numerum conſiderat, *qua numerum*; Muſica eundem, *quà ſonorum*.

II Lex Generalitatis. *Magis vniverſalia præcedant minus vniverſalia*. Prius ergo agendum de ſubiecto in genere, quã de ſpeciebus eius: vt, in *Phyſica* prius agendum eſt de *corpore naturali in communi*, quam de *cælo*, aut *Elementis*, aut *Animalibus*. Amplia legem & ad vniverſalia in cauſando: agendum enim prius de *Principijs*, quam de *Affectionibus* Subiecti. Par. 3. *Lex Generalitatis.*

Vnde in Scientijs Methodi ratio hæc eſt. primo agendum de *Subiecti notione* paucis, tantum vt aliquo modo præcognoſcatur: ſecundo loco de eius *Principijs*: tum de *cõmunibus* eius *affectionibus*: de *Speciebus* deinceps, deſcendendo à *ſimplicioribus* ad magis *compoſitas*, dum ad *infimas* perveniatur. Hac Methodo accurate viitur Ariſtoteles in tradenda diſciplina *Phyſica*. Par. 4. *Methodi ratio in diſciplinis contẽplativis.*

Methodi *Analyticæ* ſiue *Reſolutiuæ*, quæ Prudentijs & Artibus inſervit, partes ſunt tres; *Finis*, *Subiectum*, & *Media*: Finis enim introducendus eſt in ſubiectum per Media quædam. Par. 5. *Methodi Reſolutiuæ partes*

Ejus

Ejus ſpeciales ſunt leges.

Par.6. *Lex vnitatis.*

I Lex vnitatis. *Vnitas diſciplinæ operatricis pendet ab vnitate finis.* Quod enim ſubjectum eſt in contemplativis, id finis eſt in operativis:

Par.7. *Lex generalitatis.*

II Lex Generalitatis. *Magis vniverſalia præcedant minus vniverſalia* Intellige de vniverſalibus & in cauſando, & in prædicando: atq; in cauſando rurſum, & reſpectu *cauſæ finalis*, quia præcognitio Finis præcedere debet Mediorum inveſtigationem; & reſpectu *Cauſæ Efficientis*, quia notitia principiorum debet præcedere notitiam Mediorum.

Par.8. *Methodi ratio in diſciplinis operatricibus.*

Vnde in operatricibus methodi ratio hæc eſt. Primo agendum de *notione finis*, vt de præcognoſcendo: mox de *Subiecto*, in quod finis introducendus eſt: tertio loco de *Principijs Mediorum*: quarto de *Mediis* ipſis ijſq; primo *in genere*, poſtea *ſpecialius*, dum ad infima perveniatur. Vt in *Ethica* prudentia, primo agitur de *Felicitate*, vt de Fine; tum de *Hominis intelectu, voluntate affectibus*, vt ſubiecto felicitatis; inde de *Electione*, *Fuga*, *Conſuetudine*, &c. quæ ſunt principia virtutum; de *virtutibus* demum ipſis, vt Medijs ad Felicitatem, in genere, & in ſpecie.

quæ-

Quæstiones capitis, tricesimi primi.

1 *An sit vnica omnium Disciplinarum Methodus?* p
2 *De Methodo Compositiva.* p
3 *De Lege vnitatis in illa.* p
4 *De Lege Generalitatis in illâ.* p
5 *De Methodo Resolutiua.* p
6 *De Lege vnitats in illâ,* p
7 *De Lege Generalitatis in illâ.* p
8 *An sit præter istas alia Methodi species.* p

FINIS.

APPENDIX PRIMA DE VSV LOGICÆ.

CAP. 1.

De Tractatione Simplicis Thematis: ſive de Geneſi Thematica.

DIſciplinarum *inſtrumentalium*, in quarum numero eſt Logica, vis omnis in vſu ſita eſt: *Vſum* proinde *Logicæ* reliquum eſt vt paucis oſtendamus. Is autem duplex: vel enim ipſi aliquid ſecundùm artis *Logicæ* præcepta cõmentamur; vel ab aliis commentata artificioſè reſolvimus. Illa γένεσις dicitur, ſive *Tractatio*: hæc ἀνάλυσις, ſive *Reſolutio*. *Tractatio* omnis vel eſt *ſimplicis Thematis*, quod explicandum; vel *Problematis*, quod argumentis diſcutiendum; vel *integræ Diſciplinæ*, quæ Methodicè diſponenda proponitur: Geneſi *Thematicam*, *Problema-* Par. 1. *Diſtributio & ordo dicendorum.*

blematicam, Methodicam non incommodè dixeris.

Par. 2. *Expensio Thematis simplicis.*

Thema simplex est *quidquid concipi ex. primitive potest citra affirmationem, & negationem.* Themata autem simplicia, vt non sunt omnia vnius rationis, ita nec vno omnia modo tractanda. Expendat itaq; oportet animo priùs thema aliquod tractaturus, quàm ad operandum accedat, ipsius conditionem: sitne Ens *Reale*, an *Rationis*; *Universale*, an *Singulare*; *Substantiale*, an *Accidentale*; *Totale*, an *Partiale*; *Absolutum*, an *Relatum*; *Abstractum*, an *Concretum*; *Vnum*, an *Aggregatum*; &c. Sed non persequor ista sigillatim. Consultius fuerit, tantùm præcepta quędam magis communia exhibuisse, quæ tractandis Thematibus plerisq;, præsertim perfectioribus, inserviant; eorumq; praxin vnico exemplo ostendisse.

Par. 3. *Explicatio Nominis.*

Thematis expensi Tractatio in *Explicatione* consistit tùm *Nominis*, tùm *Rei*. Ordiendum autem à *Nomine*: cujus explicandæ sunt ὁμωνυμία, συωνυμία, & παρωνυμία. Ὁμωνυμία explicatur aperiendo, si qua sit, vocis ambiguitatem; varias ejus significationes, & acceptiones in medium afferendo

afferando; vnamq; ex omnibus deligendo eã, de quà præsens instituitur tractatio. Συνωνυμία explicatur recensendo varias ejus appellationes, & in eâdem, & in aliis linguis. Παρωνυμία explicatur declarando vocis notationem, & Originem; atque etiam Conjugata. Ad explicationem Nominis *Lexica* magno erunt adjumento, cùm *Generalia* variarum linguarum, præsertim quæ Etyma vocum notant, & linguarum Harmoniam: tùm quarundam Disciplinarum *Propria*, qualia sunt Dictionaria *Theologica*, *Iuridica*, *Medica*, *Philosophica*. Cæterum prædicta non sunt omnia & semper, & vbiq; adhibenda in Nominibus explicandis: Sed delectu opus est, & judicio, vt ea solùm adhibeantur, quæ ipsi Rei explicandæ opportuna videbuntur.

Par. 4. *Explicatio Rei.*

Res explicantur *Attributione*, & *Distributione*: illa fit, cùm Themati subjecto alia attribuuntur; hæc, cùm ipsum Thema in suas partes distribuitur. Attribuuntur autem Themati quædam *Essentialia*; quædã non *Essentialia*. Essentialia hîc intellige, non solùm quæ propriè constituunt Essẽtiam, *Genus* & *Differentiam*: Sed illa vniversa quæ ad constituendam plenam &

perfectam ReiDefinitionem quoquo modo pertinere ſuprà dictum eſt, *lib.* 1. *Compend. c.* 17. *Par.* 5. Qualia ſunt in ſubſtantiis *Propria* Accidentia; in Accidentibus propria *Subiecta*, & *Obiecta*, in vtriſque *Cauſæ Efficientes*, & *Finales*: quæq; aliquibus iſtorum proportione reſpondent. (vt *Materia* in Artificialibus habet rationem *Subiecti*: *Correlatum* habet rationem *Obiecti* in Reſpectivis. & *Fundamentum* Cauſæ *Efficientis*, in Potentiis *Actus* proprius habet rationē *Finis*, &c.) Quæ præter iſta ſunt, omnia ſunt non Eſſentialia, *Eſſentialia* meritò primum in Tractatione locum vendicant: *Non Eſſentialibus* conveniet noviſſimus: inter hæc & illa *Diſtributio* medio loco commodiſſimè collocabitur.

Par. 5. *Per Attributa Eſſentialia.*

Inter Eſſentialia *Genus*, quia communiſſimum, primum: idq; aſſignandum eſt ſemper, quàm fieri poteſt Propinquum; præmiſſis tamen ſicubi opus erit, & remotioribus. Genus ſequitur *Differentia*; cujus aut defectum ſupplebunt, aut naturam pleniùs declarabunt Accidentia *Propria*: & hoc maxime in ſubſtantiis, additis etiam (*cauſis Efficientibus* Principalibus, Impulſivis, & Inſtrumentalibus: & *Fine* tùm proximo

proximo, tùm etiam remotis. At quoties Thema Accidentale tractandum venit, *Generi* ſubnectenda erunt, præter jam dicta, *Subiectum* ejus proprium, & adæquatum *Obiectum*. Iſta autem dico omnia, vel aliqua, plura, vel pauciora: prout caſus exiget, & conditio ipſius Thematis. Ex quibus demùm integra conficienda eſt *Definitio Rei Eſſentialis*: quæ claudat hanc Tractationis partem. Placuiſſe video permultis diverſam omninò ab iſtâ pergendi rationem: quos integram Definitionem primo ſtatim loco poſuiſſe juvat, mox eam per ſingula membra reſoluiſſe. Quibus aſſentior in texendis Diſciplinarum Compendiis; atque aliàs etiam quoties inſigni brevitate opus eſt. Aſt vbi Thema aliquod laxiùs tractandum proponitur, ſuaderem ſtudioſis, præſertim minus exercitatis, vt illâ potiùs incedant via, quam jam oſtendi: quòd naturæ convenientius ſit à primis & ſimplicibus Terminis, ad ortos & compoſitos colligendo procedere: quàm è contrà, reſolvendo.

Par. 6. Inveſtigatâ Definitione, ac propoſitâ, Thema mox diſtribuendum eſt in ſuas *Species* aut *partes*: ſive eas habeat proprias *Per Diſtributionem* & *onem*.

& per ſe, ſive improprias, aut per accidẽs. Sed partes vel nominaſſe tantùm vt plurimum ſufficiet; aut ſaltem explicuiſſe quã pauciſſimis, quantum ſcilicet neceſſe eſt ad pleniorem ipſius Thematis intelligentiam: neutiquam verò ſunt juſtâ tractatione, & fuſiùs declarandæ. A diviſione ad Attributa tranſeundum *non Eſſentialia*:

Par. 7. quæ ſunt aut *Effecta*, aut *Comparata*.

Per effecta. Effecta plerunque latè admodùm patent, & copioſam ſuppeditant tractandi materiam. Sed *Effecta Thematis*, ſiqua ſint aut minùs nobilia, aut nimiùm cõmunia, poterit quiſq; pro ſuo arbitrio, vel tacitus omittere, vel nominata præterire. Nobiliora verò, & magis propria conveniet ad certas velut claſſes, maximè ſi multa ſint, revocare; quò diſtinctiùs, & enucleatiùs explicentur. Sed quia ſæpius contingit vt *Effecta* cum *Proprijs* Accidentibus, aut *Fine*, aut aliis Attributis, vel reipſa coincidant, vel ſaltem (propter cognationem quam cum illis habent) coincidere videantur; diſpiciat oportet cum judicio Thema aliquod tractaturus, quò quæq; commodiſſimè referri poſſint, debeantve; an ad *Effecta*, an verò ad *proprietates*, aut *finem*

nem, aut aliud aliquod Thematis Attributum: ne cogatur idem bis aut plures in vnius Thematis tractatione repetere. Porrò hic Effectorum locus eſt afferendis exemplis maximè opportunus.

Par. §. *Per cognata.*

Poſt Effecta ſequuntur *Comparata*; quæ vel Cognata ſunt, vel Oppoſita: quorum *Cognata* comparentur cum Themate, vt cum eo conuenientia; *Oppoſita*, vt pugnãtia. Thema explicatur per comparationem *Cognatorum*, cùm ea quæ ipſi aliquâ ratione ſunt eadem, aut ſimilia afferuntur, oſtẽditurq; in quo ſita ſit *identitatis* aut *ſimilitudinis* inter ea ratio; itemq; *diuerſitatis* & *diſſimilitudinis*. Ratio identitatis & ſimilitudinis inter Cognata declaratur, cum oſtenditur in quo eodem aut ſimili conueniant, vel *Genere*; vt Comitas, & Vrbanitas: vel *Cauſa efficiente*, vt Augmentatio & Nutritio: vel *Materiâ*; vt Ros & Pruina: vel *Fine*; vt ſcribere & loqui: vel *Subiecto*, vt Fides, & Charitas: vel *Effecto*; vt magnes, & Succinum: vel *Proportione*; vt Sol & Oculus: vel alio quoquam cognationis vinculo. Quinetiam, quandoquidem eſt aliquod perpetuò inter Cognata diſcrimen, (aliàs *Cognata* non eſſent amplius

ùs, ſed *Eadem:*) convenientiâ explicatâ perienda eſt conſequenter, eorum diſcrepantia & diſſimilitudo: ſive *Genere* differant; vt Sol, & Oculus: ſive *Cauſa Efficiente:* vt Ros & Pruina: ſive *Materia*, vt Os & Cartilago: ſive *Fine*: vt Phyſica & Medicina: ſive *Subiecto*, vt Lux & Lumen: ſive *Obiecto*; vt Comitas, & Vrbanitas: ſive *Circumſtantia* aliqua *Loci*, *Ordinis*, aut *temporis*; vt Crepuſculum, & Aurora: ſive *Mole*: vt Collis, & Mons: ſive *Gradu*, vt liberalitas, & Magnificentia: ſiue alio quocunque demùm modo.

Par. 9. *Per Oppoſita.*

Adhibenda ſunt vltimo loco *Oppoſita*, vbi Thema explicandum eſt per collationem ad ea, quæ cum ipſo pugnant: *Oppoſita* enim *iuxta ſe poſita magis eluceſcunt.* Oſtpoſitorum autem quatuor ſunt genera: de quibus *lib.* 1. *Compend. cap.* 15. Relata, Contraria, Privativa, & Contradictoria. Sed *Contradictorium* Thematis notabilem lucem ei præſtare nõ poteſt, propterea quòd vagum ſit nimis, & infinitum: *Correlatum* vero Thematis, quòd ad eius definitionem pertineat, inter *Attributa Eſſentialia* potiùs cenſetur. Sola ergo *Priuatiua* & *Contrariè* oppoſita hic locum & vſum

vſum habent; vt quæ ſola apta ſunt hoc modo declarare, atq; illuſtrare ſua oppoſita. Quibus expoſitis, & cum Themate collatis, non eſt quod vlterius deſideretur in ſimplicis Thematis tractatione. Totius negotij praxin vnico exemplo aliqualiter exhibeo. Eſto ergo Thema tractandum

INVIDIA. Par. 10.

Exemplū tractationis Thematicæ.

Expenſa imprimis in animo Thematis conditione, invenio ipſum eſſe *Accidens Vniverſale, Abſolutum & Abſtractum.* mox tractationem ordior. Vbi conſidero *Invidiæ.*

NOMEN; eiuſq;

1° Ὁμωνυμίαν. Sumitur enim *Paſſive*, & *Active*, notante *Ciceron lib. 4. Tuſc. quæſt.* Actiuè rurſus, vel in bonam partem pro *honeſta æmulatione:* vel in malam partem, pro *vitioſa triſtitia* de bono alterius: quâ vltima ſignificatione inpræſentiarum accipitur. I.

2° Συνωνυμίαν. Appellatur enim hoc vium Latinis. 1 *Invidia*, quam appellationem pleræq; linguæ vulgares ſecutæ ſunt, 2. *Livor*: Græcis vero, 1. φθόνος, 2 βασκανία. 3 ζῆλος, &c.

3° Παρωνυμίαν, ibiq;

1 *Ety-*

. *Etyma* vocum in variis linguis; vt. 1° *Invidia* ab *In* particula intensiuà, & *video*; quod invidus oculos continuo fixos habeat in alienã felicitatem. 2°, *Livor* à calore livido, qui plerumq; in invidijs cernitur. 3° φθόνος, velut ἀπὸ τῆς φθορᾶς quod invidus, vel semet animi aegritudine quodammodo interficiat; vel necem optet eius cui invidet.

2. *Coniugata*: qualia sunt. 1°, *Adiectiva*, Invidiosus, Invidus: sed *Invidus* activè solum significat; *Invidiosus* & activè & passiue, frequentius tamen passiue. 2°, *Substantivum*; Invidentia: quâ voce Cicero potius vtendum judicat, quam invidię, quod liberior sit ab ambiguitate, cum *Invidia* vtraq; modo dicatur, *Invidentia* non nisi Actiuà. 3°, *Verba Adverbia*, &c. Sed ista fortasse plus satis.

II. ATTRIBVTA ESSENTIALIA: vbi 1°, *Genus*. 1. *Remotiora* nonnulla; sc: Passio. Passio animi, Dolor, siue Ægritudo. 2. *Proximum*; Dolor vitiosus.

2°. *Differentia*: sumpta

1° A *Subiecto*; qui sunt homines pleriq; omnes: paucissimi enim ab hoc affectu liberi, non tamen simpliciter omnes, sed

sed ij ferè qui mali sunt animi, & impotentes cupiditatum suarum.

2 Ab *Obiecto:* quod est duplex, *Quod*, & *Cui*. Obiectum *Quod*, est *Bonum* cuiuscunq; generis: verum, apparens; honestum, vtile, jucundum; animi, corporis, fortunæ, famæ: ne ipsa quidem virtute excepta. Obiectum *Cui* est in vniversum quivis *Homo alter*, superior, par, inferior: (invidemus enim *superiori*, quia ei non æquamur; *pari* quia nobis æquatur; *inferiori*, ne nobis æquetur) Sed tamen intra certam quandam proportionem aoci, temporis, & conditionis aliquâ ex parte *Æqualis*: nemo enim invidet aut olim defunctis, aut longius remotis, aut immenso intervalloo superioribus, inferioribusue; secundum illa, *Pascitur in viuis livor* ζηλοῖ δὲ τε γείτονα γείτων. καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ *Extra omnem invidiæ aleam, &c.*

3. à *Causa efficiente.* 1. *Principali, & interna in eo qui invidet*; quę superbia est & inordinatus amor sui: qui enim quis ex vitio φιλαυτίας propriæ excellentiæ nimium indulget, propterea ringitur quoties æstimat eam alienæ felicitatis obiecto

obiecto minui, & obscurari. 2. *Impulsiva, & Externa*, quæ multiplex esse potest & varia: siue 1°, *in eo cui invidetur*: vt si inimicus, si rivalis; si indignus; si felicitatis suæ facto, aut verbis prodigus ostentator; aut quid simile, siue 2°. *in tertia aliqua persona*: vt Despectio, Adulatio, Susurrationes &c. quæ sunt omnia permagni momenti ad invidiam concitandam.

3° *Integra Definitio.* eaq; 1. *Brevior*; Invidia est tristita mala de bono alieno. 2. *Plenior*; Invidtia est vitiosa animi ægritudo, quâ quis præ nimio sui amore contristatur de bono, quo alterum frui videt aut prævidet fruiturum, in quantum æstimatur diminuere propriam excellentiam.

III. Distribvtionem. Vbi breviter expedio tres *Invidiæ* species; postremam quamq; pessimam: quarum 1ª est, cum quis ægre fert alium frui, aut fruiturum bono (in *specie* vel *gradu*) quo ipse potiri non potest pariter. 2ª est, cum quis ægrè fert alium frui, aut fruiturum bono, quo ipse fruitur, sed cupit frui solus. Vtramq; hanc *Invidiæ* speciem Lucanus b revi sel-

qui-

qui-verſu, & expreſſit eleganter, & egregegijs exemplis illuſtrauit *Cæſaris*, & *Pompeij* lib. 1. Pharſ. *Nec quenquam iam ferre poteſt Cæſarve priorem. Pompeiuſue parem.* 3ª eſt, cmm quis proprium bonum corrũpit, aut eius vſum ſibi etiam negat, ne forte alteri bono eſſe poſſit: quo ſenſu *Plinius*, alijq; per tranſlationem ſimilitudini. *Cervum*, *ſtellionem*, & alia quædam animalia Invidiæ notarunt. Laborare hac peſſima ærugine non paucos eruditorum, nimio notius eſt, quàm vt hic oſtendatur.

Effata, quæ ſunt partim *Interna*, reſpectu ejus qui invidet; partim *Externa*, reſpectu eius cui invidetur, Invidia enim 1 mentem perpetuo cruciat, & omnem vitam reddit inquietam. 2. Corpus etiam vultumq; non deformat modo, ſed etiam velut tabe quadam conſumit. Iuſtiſſimum malum: quæ & culpa eſt eadem, & pœna; nec minus flagellum quam Vitium. 3. reddit hominem bonis maliſq; pariter inviſum; odioſum vniverſis. 4. impellit ad quęvis flagitia, perpetranda. Obtrectationes, doli, calumniæ, jurgia, ſeditiones, homicidia (quæ non mala deniq;) ex radice pullulant invidiæ. Eum vero cui invidetur IIII.

Invidia

Invidia plurimis periculis exponit. Declinabit itaq; vir ſapiens quantum in ipſo eſt invidiam: id quod facit primum, ſi gaudeat in ſinu ſuo, & bonis quæ habet tacitus frui malit, quam ea vane prædicando limos oculos & animos irritare; deinde ſi curet ita ſe gerere, vt felicitate, qua modo cultare non poteſt, non omnino indignus videri poſſit.

V COGNATA: quæ ſunt inter alia

1°, *Odium*; quo quis aliquem animo verſatur, eiq: malè vult. Convenit cum *Invidia* 1°, *Subiecto*, etſi non reciprocè ſemper enim qui invidet alteri, ipſum odit, etſi non econtrà, 2, *Cauſa efficiente interna*; quæ eſt vtrobiq; elati animi ſuperbia, & cæcus amor ſui.

2° Ἐπιχαιρεκακία. cum quis gaudet de malo alieno. Convenit cum *Invidia*, 1. *Subiecto proprio* & reciprocè: nam qui de bono alterius contriſtatur, lætatur de malo; & contra. 2. *Cauſa efficiente*, vt ſupra.

Differunt tamen ab Invidiâ

1° *Odium*. 1. *Subiecto*: poteſt enim eſſe odium in quo non eſt Invidia. 2 *Obiecto Quod*: quod in invidia non niſi bonum

Bonum eſt; at in Odio poteſt eſſe Malum. 3 *Obiecto Cui*: quod latius eſt Odio, quam Invidiæ. Invidemus enim hominibus tantum, non Deo: nec nobis ipſis, ſed alijs: aſt odiſſe poſſumus, & alios homines & nos ipſos, & alias creaturas, & ipſum Deum. Inuidemus ijs tãtum qui ſunt nobis aliqua ſaltem proportione æquales: aſt odiſſe quis poteſt & diu defunctos, & longe diſſitos, & immenſo interualio ſuperiores aut inferiores.

2°, Ἐπιχαιρεκακία ab *Invidia*, 1. *Genere*: nam Invidiæ Genus Dolor eſt; ἐπιχαιρεκακία; lætitia. 2. *Obiecto* Quod: ἐπιχαιρεκακία enim de malo eſt; Invidia de Bono.

OPPOSITA. quæ ſunt potiſſimum dmo iſta, 1. *Sympathia*, ſiue *Benevolus affectus*, cum quis ſic comparatus eſt, vt alteri bene velit, bonumq; eius ſerio, & ex animo gratũ habeat: atq; iſte affectus Invidiæ ex diametro ad veritatur. 2. *Honeſta Æmulatio*, cum quis dolet ſe ab alijs bono aliquo ſuperari aut æquari, quos par erat ipſum ſuperaſſe: non quod ægere ferat profectum alienum; ſed quod deſideret ſuum *Invidia* VI.

hominum

hominum malorum est; *Æmulatio* bonorum. Proficiscitur ab animi hæc *Magnitudine*; illa, *Elatione*. Illa incenditur animus, ne benè sit alteri: hâc, vt bene sit sibi.

Par. II. *Imitationis ratio & ornatus.*

Hanc tractandi rationem si in alijs Themaribus imitari velit studiosus juvenis, faciet cum fructu suo. Sed non erit nimium *superstitiosus*, nec curabit ista omnia & singula præcisè vbiq; adhibere; nec enim res feret: sed istis adat, dematve licet, aut etiam immutet nonnulla quiuis pro suo judicio, & subiecti Thematis exigentia. Vtile etiam fuerit (etsi Logicus, qua talis, hoc non præcipiat,) inter tractandum *sententias* bonorum authorum, velut gemmas locis idoneis inserviſſe. Sed 1°, si sint *brevis*; 2°, si instituto *accommodæ*; 3°, si quid habeant acuminis, aut elegantiæ non vulgaris: nam quę aut prolixę sunt aut studiosius qnęsitę, aut languidę & & è trivio, perpetuo sunt ingratę. Ornabis etiam tractationem, si aptis *Formulis* vtare, vbi opus est: quarum copiam sub suis titulis libello seorsum descriptam in promptu habere pervtile fuerit. Quales sunt formulę explicandi vocum *Ambiguitates*, & *Etyma*; Rerum *Causas Efficientes*, *Impulsivas* In-

Inſtrumentales; Finem, Materiam, Subiectum, Obiectum, Integras definitiones, Diſtributionem, Effecta; Cognatorum *conuenientiam,* & *differentiam;* Oppoſitionem *Priuatiuam,* & *Contrariam,* &c.

Quo autem ſuppetat juventuti ad manum vberior copia omnis generis Thematum, quibus tractandis ſemet exerceat; experiaturq; quid præſtare valeat, & quantum in re Logicâ profecerit: viſum eſt coronidis loco ſilvulam materiæ tractandæ ſubijcere. Eſto ergo exemplum Thematis. Par. 12. *Materia practicandi.*

1° *Subſtantialis.* 1 Vniverſalis; *Canis; Metallum.* 2. Singularis: *Cicero, Bucephalus.* 3. Partialis; *Manus, Oculus, Cerebrum.* 4. Aggregari; *Oceanus, Galaxia.*

2° *Accidentalis.* 1. Abſoluti; *Lumen, Nutritio, Metus.* 2. Relati; *Coniugium, Locus.* 3. Singularis: *Coniuratio Catilinæ, Acumen Ariſtotelis.* 4 Concreti: *Princeps, Orator,* 4. Aggregati: *Philoſophia.*

3° *Non-Realis.* 1 Secundæ Notionis: *Metaphora, Syllogiſmus, Æquator.* 2. Privatiui; *Cæcitas, Mors.* 2 Figmenti; *Siſyphus, Chimæra, Phœnix.*

Subtituli Capitis primi.

1 *De Geneſi, & Analyſi.* ?
2 *De geneſi triplici,* ?
3 *De notione, & expenſione Thematis ſimplicis,* ?
4 *De Explicatione nominis.* ?
5 *De Explicatione Rei per Attributa eſſentialia,* ?
6 *De Diſtributione.* ?
7 *De Conſideratione effectorum.* ?
8 *De conſideratione Cognatorum.* ?
9 *De Conſideratione Oppoſitorum.* ?

Detractatione

Subſtantiæ
10 *Vniverſalis.* ?
11 *Singularis.* ?
12 *Partialis.* ?
13 *Aggregata.* ?

Accidentis
14 *Abſoluti.* ?
15 *Relati.* ?
16 *Singularis.* ?
17 *Concreti.* ?
18 *Aggregati.* ?

19 *Secundæ Notionis.* ?
29 *Entis Privativi.* ?
21 *Entis ficti.* ?

Cap.

Cap. 2.

De Tractatione Problematis ſolitaria.

Geneſis Problematica eſt Tractatio Problematis per argumentorum collationem, vt veritas eluceſcat. Eſt autem *Problema* propoſitio in diſceptationem vocata: cuius conditiones vide fuſius *lib.* 3. *Compend. cap.* 17. *Par.* 2. Ejus partes eædem ſunt, quæ & Propoſitionis; ſc. *Subiectum.* & *Prædicatum.* licet non ſemper expreſſe proponatur per modum Propoſitionis. Proponitur enim Problema, vel *Integre*, vel *Diminute.* Integrè proponitur, quoties certo conſtat de vtroque termino, & ambigitur tantum vtra pars contradictionis ſit vera: explimiturq; vel *poſitiue*, cum altera pars definitè ſtatuitur; vt *Logica eſt Ars, Forma non eſt Principium individuationis*, & *Theſis* dicitur: vel *interrogative*, cum vtraq; pars ex æquo dubia relinquitur, vt *An Logica ſit ars? An Forma ſit principium Individuationis?* & *Queſtio* dicitur. *Diminute* proponitur, quoties expreſſo tantum altero termino-

Par. 1. *Notio & expenſio Problematis.*

rum ambigitur de reliquo: exprimiturque variè, ſed fere ad modum Thematis aut Quæſtionis ſimplicis, vt *de Genere logicæ*, *De Principio Individuationis*; aliquando tamen plenius & per diſiunctionem, vt *ſine Logica Genus Ars, vel Scientia, vel habitus inſtrumentalis ab vtraq; diuerſus? An Materia ſit principium Individuationis, vel potius Forma, aut Accidens, aut quid aliud?* Nos diſtinctionis ergo, Problema Integrum, *Categoricum* dicemus; Diminutum, *Diſiunctivum*.

§. 2. *Tractationis Problematicæ partes.*

Tractatio vtriuſq; generis Problematum, aut *Solitaria* eſt; aut *Socia*. Solitariè tractatur problema, cum quis ſine adverſarij inſtantia quæſtionem aliquam perſe examinat. Cuiuſmodi Tractationis tres ſunt præcipuæ partes; Παρασκευὴ, Κατασκευὴ, Ἀνασκευὴ, *Præparatio Quæſtionis, probatio veritatis, & Dilutio obiectorum*, Quibus etiam ex abundanti & præmitti poteſt, quaſi *Proœmij* vice, Προπαρασκευὴ de gravitate controverſiæ, atq; dubij occaſione: & ſubnecti; quaſi *Epilogi* loco, Ἐπισκευὴ, repetitionem complectens ſummariam totius defenſionis cum corollarijs inde emergentibus.

al disputationis

In

In Præfatione imprimis oſtendetur gravitas Quæſtionis prout, res ipſa poſtulabit. Quod ſc. Problema tractandum non ſit nullus, vel levis momenti: ſed vel de rebus aperte graviſſimis; vel de ijs quæ etſi prima ſpecie leviores videri poſſint, ſunt tamen eæ, ſine quibus graviores nequeunt dextre intelligi aut explicari. Mox ſi fieri poteſt occaſio dubij detegetur, & origo erroris: quæ nimirum res anſam huic diſputationi primæ præbuerint; errorique & initium dederint, & incrementum. Illud *attentionem* pariet; Hoc *benevolentiam* ſententiæ noſtræ: ſed videndum, vt iſta *Logice* fiant, hoc eſt nudè & apertè ſecundum rei veritatem; non invidioſè & hyperbolicè, vt *Oratores* ſolent. Quin & omitti poteſt omnis Præfatio: vbi aut minus neceſſaria eſt, aut Problema brevius tractandum. Par. 3. *Præfatio.*

Habita brevi præfatione, problema non ſtatim probandum eſt, (niſi vbi termini ſatis perſpicui ſunt, & res ipſa parum controverſa:) ſed præparandum prius, *Evolutione tituli*; & *Conjectione Quæſtionis*. *Evolutio Tituli* eſt explicatio Terminorum Quæſtionis; tum *Subiecti*, tum etiam *prædicati* Par. 4. *Evolutio Tituli.*

dicati: cuius vtriusq; brevis aliqua præcognitio habenda est, vt felicior sit progressus in reliquâ tractatione. Vtile erit quidem animo, aut etiam in scriptis seorsim, plenam tractationem vtriusq; Termini secundum rationem in superiore capite traditam prius instituere, quam ad tractandum integrum problema accedatur: sed ex istis paucula tantum sunt apertè ponenda in Tractatione ipsius Problematis; quæ sc. videri possint magis necessaria ad intelligendum sensum quæstionis; qualia plerumq; sunt 1°, *Vocum variæ Acceptiones*, præcipuè quæ nobiliores, & præsenti instituto accommodatiores. 2° *Rerum Definitiones.* 3°, *Earum distinctiones à cognatis.* Ponenda autem sunt ista præcognita, primo ex parte *Subiecti*, 2° ex parte *Prædicati:* atq; ex parte quidē prædicati tanto diligentius, quando prædicatum est terminus principalior in propositione.

Par. 5. *Coniectio quæstionis,*

Coniectio Quæstionis, siue Explicatio status Controversiæ, est ostensio quid sit vltro citroq; concessum. & quid propriè controversum. Est enim in omni controversia aliquid *commune*, in quo partes consenti-

sentiunt; & aliquid *dubium*, in quo non: illud *διδόμενον* dicitur; hoc *ζητούμενον*, siue *ἐρώτημα*: Illius expositio nobis *Acceptio dati*; huius *Constitutio Quæsiti*, satis idoneè dicitur. *Accipimus datum*, cum quædam fundamentalia sumimus, vel supponimus, de quibus inter nos convenit & adversarios; adiunctà, si opus sit, brevi eorundem declaratione aut probatione per vtrum aut alterum principale argumentū. *Constituimus Quæsitum*, cum ostendimus perspicuè in quo *summa litis*, siue (vt loquuntur) ipsum *Punctum Controversiæ* situ est. Id si dextrè fiat, totum pene negotium confectum est: mirum enim dictu, quantum lucis hinc afferatur Probationi, & Refutationi. Si Controversiarum in omni genere Scriptores, hoc ritè & accuratè vbiq; præstarent; mille controversiæ in Philosophicis, atq; alias, jacerent dudum cōsopitæ, de quibus hodiè acerrimis animis disputatur. Huc pertinet *Variarum Opinionum recensio*: quæ debet esse *Candida*, ne cuiusquam sententiam siniſtrâ interpretatione pervertamus; Succincta, ne prolixitas sit tædio; & tamen *Plena*, ne dum brevitati studemus, videamur parum sincerè

alterius ſententiam explicuiſſe.

Par.6. *Declaratio & probatio veritatis.*

Factâ huiuſmodi præparatione, κατασκευὴ ſequitur, quæ in ſententia, quam defendendam ſuſcepimus, declarandâ, & aſtruenda cernitur. In *Problemate Categorico* præſtiterit vnica theſi affirmante vel negante ſententiam noſtram breviter proponere; eamq; aliquot rationibus confirmare: niſi ſit acrius controverſum, & multis limitationibus indiget. Tunc enim plures *Theſes* vtilius proponentur ſuis quæq; *probationibus*. In *Problemate* vero *Diſiunctiuo*, vbi fere opinionum major eſt varietas, & plures difficultates, neceſſarium erit defenſionem noſtram pluribus propoſitionibus complecti, quas *Theſes*, *Concluſiones*, vel *Aſſertiones* vocant: in incipiendo more Ariſtotelico ab illis, in quibus removentur aliorum ſententiæ; & pergendo ad illas, in quibus propria exponitur. Porro poſt ſingulas Concluſiones *Argumenta* quibus ea confirmentur ponenda ſunt; petita partim à *ratione*, partim ab *authoritate*: Rationum autem copiam, & delectum habebimus, ſi *Subiecti* Concluſionis primo, deinde *Predicati* naturam & attributa mente percurramus: vel ſecundum

ſecuudùm rationem tractandi ſimplex Thema *cap.* 1. hujus appendicis, vel per ordinem locorum Topicorum *lib.* 3. *Comp. cap.* 19. & deinceps. Non ſufficiet tamen Argumenta ſic nudè propoſuiſſe: fortiter premenda ſunt, & defendenda; adverſariorumq; evaſiones, ſubterfugia & cavillationes, quibus eorum vim, & ictum declinare aut eludere ſatagunt, examinandæ atque evertendæ.

Confirmationem ſequitur Ἀνασκευὴ, *Confutatio*, ſive *Diluvio Obiectorum*. Nec multùm interèrit, quo loco Objectiones diſponantur; ſive ab ipſo ſtatim initio omnes ante Tituli Evolutionem & Conſtitutionem Status Quæſtionis, quod fecêre *Thomas*, *Scotus*, & *Scholaſticorum* turba; ſive omnes vltimo loco, & poſt Confirmationem noſtræ ſententiæ; ſiue, quod ſuaderem magis, poſt ſingulas *Opiniones*, aut certè poſt Singulas *Concluſiones* certæ objectionum claſſes, quæ pro tali opinione aut contra talem Concluſionem militare videntur. *Solutiones* pariter, aut ſingulis Objectionibus ſubjici poſſunt ſingulæ, aut vniverſis vniverſæ; pro cujuſque arbitrio. Nec enim morari debent quemquam iſtæ curæ

Par. 7. *Obiectiones.*

curæ: illa potior est, quâ demum ratione argumenta objecta dextrè, & artificiosè solvantur.

Par. 8. *Solutio ad Conclusionem*

Id quò fiat appositè, & cum judicio; consideranda sunt in Objectione tria hæc, atq; hoc ordine: *Conclusio, Forma, Materia.* Si enim afferatur Objectio, in cujus nec *Formâ* nec *Materiâ* vitium sit: rejicienda tamen est tota, si non directè contradicat alicui *Conclusioni* defensionis nostræ: sæpe enim contingit vitium ὁ τῆς ζητήσεως, vt ea multis & operosè confirmentur, quæ sunt extra quæstionem; negligatur è contrà id, quod maximè probandum erat. Cæterùm ejusmodi *Obiectiones* operosa non indigent *solutione*: satis erit eas, vt alienas à quæstione, rejecisse; atq; ostendisse paucis, quod ex iis colligitur non pugnare cum Thesi nostra. Huc spectant illæ Formulæ, ἀπροσδιόνυσον *hoc, & ad rem nihil. Deseritur quæstio. Conceditur totum; nec video quid incommodi sequatur. Hoc nil impugnat Thesin meam.* &c. Quandoque Objectio allata contra Thesin aliquam, tàm non evertit eam, vt confirmet magis: quod quoties fit non *reijcienda* est tantùm, vt impertinens; sed etiam *retorquenda*

da. Quò ſpectant formulæ, *Hoc facit pro me. In hoc adverſarius meas partes agit. Prevaricari hoc eſt, non obijcere. Dum hoc urget, mirror ipſum non advertere, ſe propria vincta cædere.* &c.

Par. 9. *Solutio ad Formã*

Si objectionis Concluſio ſit ad rem, & directè contradicat alicui Theſi noſtræ; *Forma Argumentationis* proximo loco excutienda eſt: atq; examinanda Objectio ſecundùm leges Syllogiſmorum Generales, & Speciales; num ſit ritè diſpoſita, vel non. Si facto examine conſtet *legem aliquam Syllogiſticam* violari; (vt ſi ſint quatuor termini, ſi medium ingrediatur concluſionem, ſi propoſitiones ſint purè particulares, ſi purè affirmantes in ſecundâ figura, ſi arguatur à negatione antecedentis ad negationem conſequentis in Hypotheticis, ſi in Inductione ſit inſufficiens enumeratio particularium, aut quid ſimile) ſolvetur Objectio negando ejus formam, & detegendo particulare vitium, in quo peccat. Vt ſi dicamus, *In hoc Syllogiſmo ſunt quatuor termini; Manca eſt hæc Inductio*, &c. Et hoc in rigore ſatis eſt: Sed expediet etiam vitium in Formâ vlteriùs oſtendiſſe, allato vno aut altero argumento,

mento, ejusdem omninò formæ, quod tamen manifestè sit vitiosum, & absurdum. Cujus Formulæ sunt, *Perinde hoc sequitur, ac si quis probare velit, &c. Si sic argumentari liceat, non minùs ego probavèrim, &c.* & aliæ consimiles.

Par. 10. *Solutio ad Materiam.*

Quòd si nec *Conclusio* sit aliena, nec *Forma* vitiosa; considerandæ est *Materia* Objectionis ex *Præmissis*: & secundùm ejus rationem instituenda erit responsio ad Objectionem. Siqua Præmissarum sit *manifestè falsa*, aut *non sufficienter probata*; solvetur Objectio simplici ejus *Negatione*, adjectâ (si videbitur) ratione aliqua cur eam negemus. Quòd si ejusmodi sit Objectio vt nihil commodè negari possit, *Terminos* (qui sunt *Materia Præmissarum*) expendere oportet; vt ex ijs eruatur responsio. Termini autem sunt, aut *Extremi*, aut *Medius*. Expedendi autem primùm *Extremi:* in quorum altero si lateat ambiguitas, (vt plerumq; fit) distinguendus est Terminus sic ambiguus; & respondendum ad Præmissam, in quâ ille Terminus reperitur: ostendendo Terminum illum aliter accipi *in* dictâ *Præmissa*, aliter *in Conclusione*. Si nó sit ambiguitas in Extremis, tunc

Medius

Medius Terminus eſt expendendus: & *ſecundùm ſe*; & *ratione habitâ ad locum* ex quo ducitur. Secundùm ſe conſideratum Medium, ſit ſit *ambiguum*; reſpondendum eſt, vt priùs, per diſtinctionem: oſtendendo, Medium non eodē modo ſumi in Majore, & Minore; & in vno ſenſu veram eſſe *Maiorem*, *Minorem* falſam; in altero *Maiorem* falſam, *Minorem* veram. Sin ambiguitas non appareat in Medio; recurrendum ad *Locum Topicum*, vnde Mediū videtur ductum: vt ex *Maximis* locorum, & Maximarum *Fallentiis* judicari poſſit, recténe ductum ſit argumentum ex illo loco, vel non. Hic permagno erit adjumēto (bone Lector) Locorum Topicorum *Maximas*, & earum *Fallentias*, vſu tibi familiares reddidiſſe; atq; Exemplis, quę ſingulis ſubjecta reperies, *Lib. 3, Compend. cap. 19. & deinceps*, alia plura addidiſſe: vt ſic tibi copia Exemplorum ad manum ſuppetat, quæ velut paria ei objicias, qui tibi afferet Argumentum ex loco aliquo Topico perperam ductum. Si conſtabit Objectionem niti aliquâ *Maximâ*, non rectè intellectâ: reſpondebitur, oſtendendo cancellos & limites illius Maximæ, quo ſenſu

ſu intelligenda ſit,& quibus in caſibus fallat; adeoq; præſentem Objectionem ad aliquem dictorum caſuum pertinere: quod etiam allatis alijs exemplis in pati caſu illuſtrabitur.

Par. 11. *Collectio Corollariorum.*

Expedita hactenùs *Confirmatione noſtræ ſententiæ,& Dilutione Obiectorum*, poterimus cum brevi aliqua repetitione *Theſis*,aut *Theſium*, quas defendimus, totam Problematis tractationem finire. Niſi quod alicubi ἐπισκευὴ propemodum neceſſaria eſt: cùm ſc. ex conſtitutione ſententiæ noſtræ, quædam *Obſervationes* emergunt; quæ aut ad praxin, aut ad illuſtrandam aliam aliquam veritatem,aut ad evertendas alias adverſarij aſſertiones videri poſſint nõ infimi momenti. Πορίσματα vocant,& *Conſectaria*,& *Corollaria*: quæ per ſubſumptionẽ,aut ex noſtra concluſione inferuntur immediatè; aut ad ſic illatas conſequuntur. Corollaria autem iſta non neceſſe eſt novis adductis rationibus vlteriùs confirmare;(ſatis enim jam antè confirmata præſumuntur in Probatione Principalium Concluſionum:) ſed ſufficiet ea propoſuiſſe tantùm breviter, & adnotaſſe vt ex Principalibus Concluſionibus per neceſ-

necessariam, & evidentem consecutionem deducta.

Exemplo rem declaratam oportuit in studiosorum gratiam: sed præ studio brevitatis non tam justum exemplum, quàm exempli rudem aliquam ideam, & velut sceleton exhibeo; idque in tractatione Problematis Disiunctivi. Quod sit. Par. 12. *Exemplũ Tractationis Problematicæ.*

DE GENERE LOGICÆ.

Partes hujus Tractationis erunt

Προπαρασκευὴ. vbi ostenditur.

1°, *Gravitas Quæstionis* Ob diversam Methodi rationem in disciplinis Theoreticis, & in Practicis. I.

2°, *Occasio discrepantium Opinionum.* 1. Promiscuus vsus terminorum Ἐπιστήμης & Τέχνης, scientiæ & Artis apud bonos authores. 2. Infelix Barbaries sæculi Scholastici, & ignoratio vsus Logicæ.

Παρασκευὴ. vbi

1°, *Evolutio Tituli.* 1. Logica hic tota ista Disciplina. sed *Docens*; non *Vtens*. 2. Ejus Genus quæritur, non *Remotum*; sed *Proximum*. II.

2°, *Coniectio Quæstionis*, ibique

1, *Acceptio Dati.* Ista enim largiuntur omnes Logicam 1°, esse habitum Intelle-

tellectualem de primâ ſpecie Qualitatis. 2°, nec Sapientiam eſſe, nec Prudentiam, nec Intellectum Principiorum, 3°, & ſcientiam dici poſſe, & Artem, in largâ vocum acceptione. 4°, eſſe inſtrumentum Philoſophiæ, & omnium Diſciplinarum.

2. *Conſtitutio Quæſiti.* Sed illud ambigitur, quodnam ſit ejus Genus Proprium, & Proximum: ſitne illud Ars; an Scientia; an verò Habitus ab vtraq; diverſus? Vbi occurrunt 3. opiniones

1ª, *Avicennæ*, & *Latinorum Scoti, Thomæ, Alberti* &c. quòd ſit Scientia propriè dicta.

2ª, Quorundam è veteribus, & omnium ferè *Neotericorum*: quòd ſit Ars propriè dicta.

III. 3ª, *Græcorum*; quos ſequitur *Zabarella*: quòd nec Scientia ſit, nec Ars, ſed habitus inſtrumentalis ab vtraq; diverſus *Kalandrh.* Vbi pro veritate declaranda pono quaſdam *Concluſiones*: & ſunt iſtæ.

1ª, *Logicæ Genus non eſt habitus Inſtrumentalis à Scientiâ, & Arte ſpecificè diſtinctus.* Probatur

1°, A ſufficientia quinq; habituum Mẽtis

tis apud Aristot. lib. 6. Ethic. cap. 3. & alibi.

Respondet Zabarella lib. 1. de Nat. Log. cap. 11. Aristotelem ibi non intendisse nominare, nisi tantum principales habitus; sub quibus tamen inclusivè intelligit Logicam, & Grammaticam, vt eorum instrumenta: & ponit exemplū de discedente Patavio Romam, vt videre est plenius apud ipsum loco citato.

Sed contra. 1. patet ex Textu Aristotelem ibi voluisse enumerare omnes species habitus in quibus est veritas, quare habitus, quos *Zabarella* instrumentales vocat, aut non continent veritatem, aut sub aliqua dictarum specierum continentur. 2. Grammatica est apertè vna ex illis quinque; sc. Ars. 3. Exemplum quod ponit non est ad rem; quia non est simile.

2o, Ab insufficientia fundamenti illius opinionis, quod non est aliud quàm quòd Logica habeat rationem Instrumenti: sed ratio Instrumenti, cùm sit respectus relativus, nō habet diversificare species: ergo

2a. *Genus Logicæ non est scientia propriè dicta.* Probatur.

1°, *à Subiecto*. Quod in Scientiis debet esse Ens Reale & Necessariũ : cùm Logica versetur circa *secundas Intentiones*, quæ non sunt ante operationem nostri intellectus; & eâ cessante, cessant: ergo,

2°, *à Fine*. Qui in Scientiis, est contemplatio propria subjecti : modò Logica in illa non acquiescit, sed ordinatur ad cognitionem subjectorum in aliis Disciplinis; cùm sit earum Instrumentum ex 4. suppositò: ergo.

3°, *à Testimonio Aristot. lib. 1. Topi. cap. 9.* vbi distinguit de Problemate Ethico, Physico, & Logico; & consequenter separat Logicam à Prudentiis & Scientiis. vide *lib. 3. Compend.* nostri *cap. 17. Parag. 2.*

3ª, *Genus Logica est Ars propriè dicta.* Probatur

1°, *Per Inductionem*. Logica est habitus mentis, ex 1. suppositò : sed non est aliquis trium, ex 2. suppositò; nec scientia, ex 2. Conclusione: relinquitur ergo quòd sit Ars.

2°, *à Subiecto*. Quod in Artibus est aliquid effectibile à nobis propter finem: sed

sed hoc competit secundis intentionionibus in Logicâ: ergo.

3°, *à Fine.* Logica docet effectionem Instrumentorum Logicorum: ergo.

4°, *à Testimonio* tùm *Aristotelis*, qui Logicam ὄργανον vocat lib. 2. Elench. cap. vlt. & alibi; tùm aliorum qui citantur à *Keckerm. tract. 1. Pracog. Log. cap: 2. parag. 3.*

'Αναιρῶν. Vbi solvendæ objectiones

1. *Obj. Contra 1. Conclusionem.* Logica IV. est Instrumentum: ergo & habitus Instrumentalis.

Sol: Hoc non probat quæsitum. Instrumentum enim prædicatur de Logicâ, vt *Relatum* in concreto de suo Subjecto; non vt *Genus* de Specie.

2. *Obj. contra 2. Concl.* Logica est habitus per demonstrationem acquisitus; ergo est Scientia. Consequentia patet, ex definitione Scientiæ.

Sol. Scientiæ vox ambigua est. Sumitur enim vel *largè*, pro omni habitu certo conclusionem, quomodo omnes Artes & Prudentiæ possunt dici Scientiæ, & sic intelligitur in definitione allatâ, per quam distinguitur ab *Opinione*

& *Intellectus Principiorum*: vel *ſtrictè*, prout eſt vna ex quinq; ſpeciebus habitus contradiviſa Arti & prudentiæ; & ſic requiruntur aliæ conditiones ad Scientiam, ſc. quòd ſit de Subjecto Neceſſario & quòd acquieſcat in contemplatione ejus.

3 *Obi.* Logicus eſt ſciens: ergo Logica eſt ſcientia. ſequitur Argumentum à Conjugatis.

Sol. Non ſequitur arguendo à *concretis* ad abſtracta, vbi prædicatio non eſt per ſe. vide *Lib.* 3. *Compend. cap.* 22. *parag.* 3. & ſic eſt in hoc caſu.

4 *Obi.* In Logica eſt ſubjectum propriùm, ſunt paſſiones, ſunt Principia; & iſta ſunt omnia quæ requiruntur ad ſcientiam: ergo.

Sol. Negatur minor. nam ad Scientiam propriè dictam requiruntur alia, vt dictum eſt modo in reſponſione ad tertiam.

5 *Obj. contra* 3. *Concl.* Logica non videtur contineri ſub eodem Genere cum arte fabrili, & Architectura; ſed illę ſunt Artes: ergo

Sol. Non continetur ſub eodem genere

nere *proximo* (nam illæ sunt Artes manuales, hæc mentalis;) sed benè sub eodem *remoto*.

6. *Obj.* Ars versatur circa materiam externam & crassam; non sic Logica ergo, *Sol.* Major si sit vniversalis, non est vera: nam Effectio quæ est propria Artis operatio, non minus est in Materia interna, quam externa.

Ἐπισκευή, vbi V.

1°, Brevis *Repetitio* Ex dictis ergo constat Logicam nec Scientiam esse, nec habitum nescio quem Instrumentalem; sed propriè, & γνησίως Artem.

2°, *Collectio* πορισμάτων. Quod cum ita sit, hinc intelligitur

1. Logicam non alia Methodo tradendam quam *Analytica*: id quod fecisse constat Aristotelem ex solo titulo Priorum & Posteriorum Analyticorum.

2. Inutiliter eos operam dare Logicæ qui nuda cognitione contenti, vsum ejus negligunt: secundùm tritum illud; *Merus Logicus, merus Asinus.* Par. 13.

Hanc ferè rationem in aliis Problematibus sequi proderit; sed pleniùs: præsertim vbi variæ sunt & multùm dissidentes inter *Imitationis ratio, & Ornatus.*

inter se sententiæ. At in *Problemate Categorico* sæpè sufficiet angustiore viâ incedere: vbi quæstio facilius conjici, & totum negotium vnâ thesi concludi poterit. Illud etiam admonendum, rationem tractãdi Problema aliquantum variari, pro natura ipsorum Problematum: vt si sint *Theoretica*, vel *Practica*; *Universalia*, vel *Particularia*; *de præterito*, *præsente*, vel *futuro*, atq; multifariam aliàs. Sed isti respectus non faciunt varietatem ita notabilem, vt necesse sit de singulorum ratione aliquid seorsim præcipere: ratio jam exhibita suo modo & mutatis mutandis, conveniet vniversis; quod cujusq; judicio relinquendum censui. Ornatui inservient *Formulæ* debitis locis adhibitæ: quales sunt Formulæ *de rei gravitate*, *de origine erroris*, *explicandi Subiectum*, & *Prædicatum*, *accipiendi Datum*, *constituendi quæsitum*, *proponendi Opiniones*, *parendi Conclusioni*, *asserendi Obiectiones*, *reiiciendi eas*, *respondendi ad Formam*, *retorquendi*, *parùm referendi*, *negandi*, *reddendi rationem negationis*, *distinguendi*, &c.

Par. 14. *Genesis Problematica angustior*

Est & alia tractandi Problematis ratio adhuc angustior multò, quæ potest duobus

bus modis instituì. *Vno*; si 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum. 2. Nostra Thesis sine ambitu verborum Categoricè ponatur, & vno aut altero principali argumento probetur. 3. Objectiones aliquot è præcipuis breviter solvantur. *Altero*; si 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum, vt suprà. 2. Argumenta vtriusq; partis seorsim proponantur. 3. Sequatur decisio quæstionis, per admissionē rationum vnius partis, & solutionem rationum alterius. Quin etiam omitti potest vtrobiq; præcognitio terminorum, vbi sensus quæstionis aut obvius est, aut non multùm obscurus.

Sylvam materiæ tractandæ non opus est hic, vt in superiore capite, subnectere: abundè satis problematum quævis Disciplina suppeditabit, in quibus studiosi se exerceant.

Subtituli Capitis secundi.

1 *De Genesi Problematicâ.* p
2 *De Notione & Expensione Problematis tractandi.* p
3 *De Præfatione.* p

4 *De Evolutione Tituli.*
5 *De Acceptione Dati.*
6 *De Constitutione Quæsiti.*
7 *De Recensione Opinionum.*
8 *De Declaratione & Probatione nostræ sententiæ.*
9 *De Obiectionibus, & earum solutione in genere.*
10 *De Solutione ad Conclusionem.*
11 *De Solutione ad Formam.*
12 *De Solutione ad Materiam.*
13 *De Collectione Corollariorum.*

Cap. 3

De Tractatione Problematis Socialis sive, de Disputatione.

Par. 1. *Disputationum numerus, & virtutes.*

OMnis Tractatio Problematis per argumentorum collationem, etiam solitaria, *Disputatio* est; sed ea vox de solâ *Sociali*, quæ fit instante, & premente adversario, per Synecdochen excellentiæ plerunq; intelligitur. Quâ exercitatione nescio an sit alia æquè utilis juvenibus; tùm ad perspicientiam veri, & illam de

qua

quâ Aristoteles *lib. 1. Poster. cap. vlt.* animi ἀγχίνοιαν: tum etiã ad vim ἑρμηνευτικὴν, & sensa animi aptè, & expedite proferenda. Disputatio omnis instar pugnæ est, estq; ad minimum duorum; *Opponentis*, & *Respondentis*: Solennior tamen erit, si tertius etiam accesserit, velut Arbiter pugnę, *Moderator*. Disputaturis & cum laude, & fructu, tres virtutes sunt apprimè necessariæ: *Ingenuitas*, *Modestia*, *Candor*. *Ingenuitas* in eo consistit, vt quis animo accedat ad disputandum puro, & libero ab omni præjudicio: præjudicium enim tollit judicium, & frustra disputatur cum eis qui nõ convincuntur etiam cum convincuntur. *Modestia* in eo, vt sit aliquis voce & gestu sedato; non clamores cieat & strepitus; permittat adversario verborum vices. *Cãdor* in eo, vt quis pudori & famæ adversarij prudenter consulat; labeculas ejus & lapsus prætereat sæpius, quam notet; de forma & verbis non moveat litem, vbi de ipsis rebus constat: nisi fortè adversarij juncta ignorationi impudentia debeat auditoribus ludibrium.

Par. 2. *Materia disputanda.*

Non sunt omnia Problemata indifferenter in disceptationem vocanda. Vitentur

tur itaq; inter disputandum quæstiones I. quæ fidei officiant aut bonis moribus. Vt *An Deus sit colendus? An Parentes sint amandi?* De istiusmodi enim Principijs qui dubitare velle videntur, fuste, non ratione sunt infutandi. II. quæ sensum judicio sunt plane manifestæ: vt *An ignis sit calidus? An detur motus?* III. quæ rationem superant, & captum humane mentis: vt *de loco animæ separatæ; De materia & mole cœly Eypyrei.* IIII. quæ vanæ, ineptæ & nugatoriæ sunt: vt *An nihil & Chimæra sint fratres? An vulpes saltans in vacuo excitet pulverem?*

Par. 3. *Propositio materiæ disputandæ.*

Disputatio similis prælio: sed in prælijs acies disponi prius solent vtrinque, quàm manus conserantur; & in disputationibus ipsum *conflectum* præcedat oportet *Apparatus*. Apparatus autem pro more locorum varius est. In transmarinis Academijs, præsertim Germaniæ, materia disputanda fere proponitur Thematice sub ratione *Loci Communis*, aut *Simplicis*, *Thematis* vt *de Syllogismo; de Elementis; de Principe*: quâ artificiosè, & per these quasdam explicata â Respondente secundum formam tractandi Thema simplex supra traditam

cap.

cap. 1. huius appendicis, in Opponentis arbitrio est, quam libet Respondentis Thesin, argumentis oppugnare. Ast in celeberrimis Angliæ Academijs proponitur materia discutienda semper *Problematicè*, sub ratione sc. vel *Thesis*, vt *Metalla sunt invicem transmutabilia*; vel *Quæstionis*, vt *An Metalla sunt invicem transmutabilia?* Qua proposita quandoq; ab *Opponente*, quandoq; à *Moderatore*, postulatur respondentis eâ de re sententia: quam ille mox explicat in sua *Suppositione*. Nostrum hunc morem jure præferendum censeo: tum quia disputatio apud nos strictior est, quæ illis vaga nimis, tum quia Problema certi subiecti & prædicati justo aliquo temporis spatio potest aliquo modo plenè discuti, cum vix possit expectari, vt Thema plenius examinetur tantillo tempore per omnia sua Attributa. Vtilius fortassis facturi & nos & illi; si & nos quâdoq; ad illorum morem disputationes institueremus, & illi frequentius ad nostrum.

Proposita quæstione, Respondentis est sententiam suam declarare: cuius declarationem in nostris scholis *Suppositionem* dicimus Par. 4. *Suppositio*

dicimus. Vocabulo ſane per quam idoneo (etſi aliqui illud ſuggillarint immeritò) ſcommate, Quid opus eſt *Sub*?) non enim tam *ponitur* Reſpondentis ſententia vt indubiè vera, quia ſic non rectè caderet ſub diſputationem: quam *ſupponitur* à Reſpondente pro vera donec Opponens evincat contrarium. *Suppoſitio* aut *Rigida*, & *Peremptoria* eſt; aut *Rationalis*, & *Satisfactoria*. Suppoſitio *Rigida* ſiue *Peremptoria* eſt cùm Reſpondens nec terminos Quæſtionis aperit, nec rationes affert defenſionis ſuæ; ſed propoſita quæſtione, nudè & ſimpliciter id indicat ſolum, vtram partem Contradictionis defendere velit, Affirmativam, vel Negativam, qui mos eſt Oxoniæ in publicis ſcholis in ordinarijs diſputationibus Scholarium & Baccalaureorum. Suppoſitio *Rationalis* ſiue *Satisfactoria* eſt, in quâ Reſpondens animi ſui ſententiam, quò plenius intelligatur ab Opponente, & Terminorum diſtinctione, limitatione; Propoſitionum aperit, & rationum momentis ſtatuminat: qui mos eſt Oxoniæ in priuatis Collegijs, & etiam publicè in Scholis in diſputationibus ſolennioribus. Illa præceptis non indiget: de hac obſeruentur iſta.

Sup-

1 *Suppositio formetur stylo & methodo Scholasticis*; hoc est Logicis, non Rhetoricis. Apage hic Rhetorum cincinnos & calamistros. *Veritas* enim quæritur, non *Elegantia*: nec expectatur *Declamatio*, sed *Suppositio*. Odiosæ sunt verborum phalaræ & ambitus aurium; vbi instruendæ sunt mentes auditorum, non affectus movendi.

2 *Suppositio formetur verbis* (quam fieri potest) *proprijs, perspicuis, & ab omni ambiguitate liberis*. Alias respondens auditores confundet magis, quam instruet; & quæstioni tenebras potiùs offundet, quã afferet lucem.

3 *Obiectionum solutio ne fiat in Suppositione*. In reliquis suppositio formanda est ad rationem Tractationis Problematis solitariæ in superiore capite expositam: sed *quædã* omittenda, seruandaq; in ipsum congressum disputationum. Alias & *Opponenti* iniuria fiet, cuius Obiectiones præripientur à Respondente; & *Auditoribus* quibus opponetur recocta Crambe.

Par. 5. *Oppositio.*

Habita suppositione; Opponens, præsertim in solemnibus disputationbius, solet aliquando priusquam disputare occæperit

perit, paucula velut Perorando præfari. Oratiunculam illam *Oppositionem* dicimus. Interdum est oppositio propemodum necessaria; quoties sc. Respondens aliquod falsum aut inopinabile tueri videtur: tunc enim opponens graui aliquâ Oratione ejus pertinaciam castigabit, & solidis rationibus refutabit sententiam; idq; magis *Logicè*, quam *Rhetoricè*, Aſt alias si adhibeatur, non id fit aliqua rei necessitate; sed ἐκ περίσσου vt auditorum expectationi aut loci consuetudini fiat satis. In qua non curabit opponens rationes solidas adhibuisse, sed magis rationum vmbras; & quæ plus habeant facetiarum quam virium, ingenij quam accuminis: *Rhetoricè* magis, quam *Logicè*. poterit tamen si voluerit argumenta quæ mox obiecturus est disponere, & futuræ disputationis fundamenti jacere in oppositione. Sed difficile est hic aliquid præcipere, vbi liberum est Opponenti qua videbitur via insistere. Caveat tamen duo hæc: 1°, ne respondentis alterius cuiusquam personam aut famam petulanter habeat. 2°, ne in re seria joci nimium ineptiat. Siquis omni omissa hujusmodi opppositione (nisi vbi solennis exercitij

exercitij eam quodammodo, flagitari videatur) diſputationi ſe protinus accingere voluerit; faciet cum laude fortaſſis, certè cum venia plurimorum.

In ipſo conflictu, quo quiſq; quod ſui eſt muneris, id ritè præſtet: videndũ quæ ſint *Opponentis* partes; quæ *Reſpondentis*; quæ etiam *Moderatoris*. Opponentis eſt *Obijcere, Vrgere, Replicare. Obijcit*, cum argumento, eiuſq; proſyllogiſmis theſin Reſpondentis impugnat: *Vrget*, cum requirit à Reſpondente, vt argumento legitimè ſatisfaciat: *Replicat*; cum reſponſioni allatæ non acquieſit, ſed porro it contra. In Obijcieudo tria hæc ſpectare debet Opponens; 1. *Concluſionem* probandam; 2 *Medium* probandi; 3. *Formam* probationis. Par. 6. *Officia opponentis.*

Officium opponentis *circa concluſionem*, eſt probè perſpectam habere tum Reſpondentis Theſin, tum propoſitionem ab eo quandocunq; negatim: vt illam evertere, hac confirmare poſſit. Primi ſyllogiſmi Concluſio niſi directè contradicat Theſi Reſpondentis, tota diſputatio erit altera porpter *Ignorantionem Elenchi*, quo non eſt aliud vitium inter diſputandum Par. 7. *Inferre negatam.*

dum turpius. Pariter aliena erit, siin progressu disputationis inferri vnquam contigerit propositionem aliam ab ea, quam respondens novissimè negaverat. Sciat ergo *Opponens* *propositionem negatam* ei semper incumbere probandam: quam oportet integram inferre in conclusionem proximi syllogismi sine vlla mutatione, præsertim in sensu: quin & ipsissima etiam verba retinenda sunt, quoties commodè fieri potest, quo clarior sit progressus. Quod si alicubi propter ambiguitatem, obscuritatem, prolixitatem, aliamve causam mutatio verborum sit faciendi; neutiquam tamen id tentandum est absq; consensu respondentis.

§.8. *Invenire Medium* Postquam constiterit de conclusione probandâ, proxima Opponentis cura erit, *Argumenta* quibus ea probetur adducere. Suaderem studioso, donec assiduâ exercitatione aliquam disputandi facultatem tibi comparaveris, non accedere ad disputandum imparatum à copia argumentorum, etiam in scriptis. Hautire poteris argumenta ex libris eorum, qui de illa materia scholasticè scripserunt, & destinatò. Si non occurrant argumenta in libris, tecum

in

in mente tacitus percurre *Attributa* terminorum propoſitionis probandæ, *Subiecti* primo, deinde *Prædicati*: ex quibus tuopte ingenio argumenta facilè extundes, ſi tibi ſaltem illa non exciderint, quæ *de Medij termini Inventione* generaliter præcipiuntur *lib. 3. compend cap. 6.* Diſtinctiones inſuper & Limitationes, quæ ſolent adhiberi pro declaratione ſtatus Quæſtionis, Argumenta ſuppeditabunt: quandoquidē enim vana eſt omnis *Diſtinctio*, & *Limitatio* in aliquâ quæſtione, quæ non propterea adhibetur, vt occurratur tacitæ alicui objectioni contra illam Quæſtionem; ex eiusmodi diſtinctionibus & limitationibus Obiectiones ſic elicies, ſi applicare velis illam partem earum quæ non congruit cum ſenſu reſpondentis, alicui termino cui congruet. E.g, ſi obijciendum eſſet contra Porphyrianam ſpeciei infimæ definitionem, hanc ſc. *Species eſt quæ Prædicatur de pluribus differētibus numero in quid*; in explicatione illius definitionis, *lib.* 1. Compend. noſtri cap. 3. Par. 3. invenio duos eius terminos limitari: ly *Quæ prædicatur* cū hac limitatione *Immediate*; & ly *Differentibus numero* cum

hac limitatione *Tantum*. Prior limitatio ſuggerit mihi dari aliquid, quod non eſt ſpecies, quod tamen prædicatur de pluribus differentibus numero tantum in quid, ſed mediatè; vt *Animal de Socrate, & Platone*: Poſterior dari aliquid, quod non eſt ſpecies quod tantum prædicatur, idq; immediatè de pluribus differentibus numero in quid, ſed non numero tantum; vt *Animal de Homine & Equo*. Hinc colligo duas Obiectiones contra dictam definitionem; priorem, quod *Animal* prædicatur in quid de *Socrate* & *Platone*, qui differunt numero: poſteriorem, quod *Animal* prædicatur in quid etiam immediate de *Homine* & *Equo*, quos differre certum eſt numero, cum & ſpecie differant, & tamen Animal non eſt infima ſpecies: ergo videtur dicta definitio convenire alijs â definito; & proinde eſſe vitioſa. Futius iſta fortaſſis expoſui quàm par erat: ſed quod factum eſt in Tyronum gratiam, æquus lector facile condonabit. Argumentorum copiam vbi paraveris, delige ex ijs vnum aut alterum ſed quæ plus videntur habere difficultatum & virium, atq; illis fortiter preme Reſpondentem, prætermiſſis le-

vio-

vioribus: nisi volueris præmissa Fallaciâ, aut tenui aliquo argumento peritiam Respondentis, quasi tentando explorare; vt solent in exercitu leui aliquâ velitatione, velut præludio, hostẽ prius tentare, quàm res justo prælio cernatur.

Sed frustra Conclusio probanda præ- noscitur, & Argumenta conquiruntur; nisi ex Argumentis Conclusio debitè inferatur. In eam rem consulerem tyronibus, donec assuetudine promptiores evaserint, syllogismos suos in chartulâ describere ijsdem formâ, & verbis, quibus vrgere debent; annotatis ad oram singulorum Syllogismorum nominibus modorum, ad quorum normam efformati sunt. E.g. si tibi disputandum esset adversus dictam infimæ speciei definitionem, ex priore duorum illorum argumentorum quæ Par. 8. afferuntur; sic formandus esset progressus disputationis, & in charta describendus. Par. 9. *Debitè Concludere.*

Da- *Quæ definitio convenit alteri à definito, ea est vitiosa:*
si *Sed dicta definitio infimæ speciei convenit alteri à definito:*
ergo *est vitiosa.*

Maior est manifesta ex legibus definitionis;

nis: minor probatur Syllogiſmo Hypothetico ſic

à poſit Ant. ad poſit. Conſ.
- *Si dicta definitio conveniat Generi, tum convenit alteri à definitio.*
- *Sed convenit Generi:* ergo
- *Convenit alteri à definito.*

Minor probatur Syllogiſmo de termino obliquo ſic

Da- *Animal eſt Genus:*

ri- *Dicta definitio convenit Animali:* ergo

j. *Convenit Generi.*

Minor probatur.

Bar- *Quod prædicatur de pluribus differentibus numero tantum in Quid, ei dicta definitio convenit:*

ba- *Sed animal prædicatur de pluribus &c.* ergo

ra. *Dicta definitio convenit Animali.*

Minor probatur Syllogiſmo expoſitorio, & de termino obliquo ſic

Bar- *Socrates & Plato ſunt plura differentia numero tantum:*

ba- *Sed Animal prædicatur de Socrate & Platone in Quid;* ergo

ra. *Animal prædicatur de pluribus differentibus numero tantum in Quid.*

tædet

tædet ista puerilia tanto conatu; sed qui in minutioribus hisce aliquandiu semet exercuerit, sentiet breui cum suo magno fructu quas vires habeat ad promptitudinem exercitatio.

Postquam eò perducta res est argumẽtando, vt nihil vltra negari posse videatur; Opponentis proximum officium est, vrgere aduersarium ad Responsionem. Si *fugiat*; vt repetatur argumentum: si *hæreat*; vt vel negetur aliquid, vel respondeatur: si *Fallaciam clamet*; vt ostendatur quæ sit Fallacia, & vbi lateat: si *diverticula quærat*; vt punctim respondeatur alicui propositioni, aut termino: si *minus apposite distingnat*; vt distinctionis membra vtrique propositioni applicentur in quâ terminus ille reperitur quem distinguit; si *absurdè negat*; vt rationem aliquam ostendat negationis: si *tergiversari pergat* impudenter; vt astantium judicio stetur, quem illi victum pronunciarint. Par. 10. *Vrgere ad responsionem.*

Si Respondens occurrat argumento responsione non prorsus alienâ: Opponens aliò se vertat oportet. *Repetat* primò responsionem, vt eam penticulatius dijudicet: tùm verò id agat maximè, vt ex eâ, si fi §. 11. *Replicare*

eri possit, Respondens cogatur in aliquod *absurdum*, aut *inconveniens*; id negando sc. quod prius posuerat; vel concedendo id quod prius negaverat. Si id nequeat efficere; saltem si quid habeat quod replicare possit, *replicet*: sed nõ sufficiet vtrivis parti distinctionis contravenire replicando, (quod scioli faciunt nonnunquam & Sophistæ, vt Respondentem longiùs à Quæstione abducant;) sed adversus illam tantum distinctionis partem replicandum est quæ magis coniuncta est cum statu quæstionis, propiusq; ad rem pertinet. Quod si nec habeat, quod directè replicet; nec sciat argumentis argumenta sic artificiosè attexere, vt replicationes videri possint magis ad responsionem, quam nouæ objectiones adversus principalem Thesin: Opponenti consultius multo fuerit datæ responsioni palam acquiescere, & novo argumento vti; quam vbi abunde satisfactum est, vsq; contendere, & ne victus videatur pertinaciter instare, quasi instantia nihil essent quæ Respondens dixisset omnia.

Par. 12. *Officia Respondẽtis; Repetere.*

Respondentis officia sunt etiam tria: *Repetere; Negare, Soluere.* Repetat primò quæ

quæ obijciuntur ab opponente ijſdem terminis, ſi ſint commodi & ritè diſpoſiti, quòd ſi Opponens per *imperitiam*, aut *oſcitantiã*, aut diſputationis *æſtum*, vel terminos adhibuerit minùs commodos, vel forma minus accuratâ vſus fuerit; poterit Reſpondens pro ſuo candore inter repetendum terminos & formam aptiores reponere. Nec inutiliter conſumitur tempus eiuſmodi Repetitione; quæ neceſſaria eſt in omnium gratiam; *Opponentis* imprimis, vt agnoſcat ille ſuam Obiectionem, & ſi quid in formâ peccari aut materiâ animadverterit, id corrigat priuſquam fiat progreſſus vlterior; tum ipſius etiam *Reſpondentis*, vt vim rationis altiùs figat animo, & moram aliquam lucretur reſponſioni; *Auditorum* denique, vt ipſis exploratior ſit totius diſputationis progreſſus, & quid ab vtroq; diſputantium ſit præſtitum iudicium certius.

Poſtquam repetierit obiectum Reſpõdens; aut negare aliquid debet, aut rationem ſolvere. *Negari* autem poſſunt tria: *Concluſio*, *Forma*, *Propoſitio*. Cõcluſio, ſi ſit *aliena*; forma, ſi ſit *vitioſa*; Propoſitio, ſi ſit *falſa*. Si Opponẽs aut in primo Syllogiſmo Par. 13. *Negare.*

non contradicat Thesi Respondentis, aut in reliquis non inferat propositionem ab eo proximè negatam: Respondens habet negare *Conclusionem*, rejiciendo ipsam vt ἀπροσδιόνυσον, vel (quod idem est) admittendo totum argumentum, vt dictum est in superiore *cap.* Par. 8. Si opponens peccet in aliquâ legem Syllogisticam. Respondens negabit *Syllogismum*; vel *Formam* argumentationis. Si opponens proponat aliquod falsum in altera præmissarum: Respondens illam *propositionem* simpliciter negabit sive ea Major sit, sive Minor: sed *Maior*, quia ferè nititur axiomate aliquo generali, rarius neganda venit; *Minor* frequentius. Quod si vtraq; Præmissarum sit falsa, poterit quidem Respondens obiter admonere Opponentem geminæ falsitatis & vtramq; negare: sed non optimè fecerit, si ei det optionem probandi vtram voluerit: ipse potius vnam è duabus ei imponat probandam, quæ sc. est quæstioni coniunctior: *Maiorem* quandoq; multò sæpius tamen *Minorem*. Solent enim sæpenumero Sophistæ datâ opera ejusmodi argumenta proponere, in quibus, vtraque præmissa sit falsa; vt concessa ipsis probandi

dioptione, incautum Respondentem à proposita quæstione ad insolitas speculationes, in quibus procliue est incommodè loqui, abripiant.

Par. 14. *Quãdoq; rationem reddere negationis.*

Sed Respondenti, vbi aliquod negandum deprehenderit, satis erit simpliciter negasse. Nec enim ab eo exigenda est *ordinarie* ratio negationis: cujus est *defendere*, non *probare*; & rationes alterius *soluere*, non suas *assignare*. Sed quia, vt dici solet, *stultus quivis vnus plus negare potest quam decem sapientes probare*; nec finis vllus esset disputationis, si liceret Respondenti pro libitu suo negare sine fine: propterea Respondens in aliquibus casibus tenetur assignare rationem suæ negationis, si ab Opponente requiratur, vt 1°, *Quando negat propositionem aliquam quæ videtur manifestia.* Non enim sunt temerè rejicienda quæ sunt admodum verisimilia, sine gravi aliqua ratione: & Auditores mirari solent quoties audiunt talia negari; quorum mentibus iste scrupulus est eximendus, assignata ratione negandi. 2°, *Quando pertinaciter negat formam argumentationis.* Oportet enim vt particulare illud vitium detegat, quo putat laborare

borare Rationem ab Opponente addu-
ctam.

3°. *Quando negat multiplicatam Hypo-
theticam.* Solent nonnulli, quò molestiam
creent Opponenti, Hypotheticas semper
negare; ineptissimo sanè compendio non
quod negandæ sint, (parum id illis curæ
est) sed quod Hypotheticæ sint: &, si de-
nuò ostendatur eas ex Antecedente mani-
festissimo necessariò sequi, negare tamen
iterùm Consequentiam, & sic deinceps in
infinitum. Si quando res fortè postulet
negari sic multiplicatam Hypotheticam;
Respondens suspicione pessimæ consuetu-
dinis se liberabit non aliter, quàm si assig-
natâ ratione palàm faciat omnibus, id ab
eo factum judicio, non proteruiâ.

4°. *Quando negat inductionem sine in-
stantiâ.* Quæ est Aristoteli aperta tergi-
versatio *lib.* 8. *Top. cap.* 8. Sed potest fieri,
vt vbi multæ instantiæ adduci possent in
contrarium, nulla tamen subitò occurrat
Respondenti; in eo casu, ne videatur ter-
giversari non instando, debet rationem al-
quam reddere negatæ Inductionis; ex qua
probabile reddatur, non omnia particula-
ria esse ejusdem rationis cum illis, quæ

pertè

pertè afferuntur ab Opponente in illâ Inductione.

Sunt fortassis & alij casus in quibus Respondens tenetur assignare rationem Negationis: sed fecerit cum aliquâ candoris laude, si assignare velit rogatus ab Opponente, etiam vbi non ex necessitate tenetur id præstare.

Par. 15. *Solvere Argumentum.*

De Solutione non antè cogitabit Respondens, quàm Opponens vim Objectionis suæ in medium adduxerit. *Præmaturæ Solutiones*, præterquàm quòd Respondentem arguant formidinis, ingratæ sunt semper Auditoribus: proinde Respondens negabit quamdiu viderit aliquid quod negari commodè possit; vbi verò nihil ampliùs negari potest, tum demùm solutionem adhibeat, qualem ipsa Objectio requirit. Si ex *Loco Topico* disputetur, limitanda est Maxima illius loci, quâ niti videtur Objectio: si *Terminus* aliquis sit *ambiguus*, vt ferè fit, is est distinguendus, & distinctio applicanda eo modo, quo dictum est superioris cap. parag. 10. Si *Authoritate* pugnetur; locus authoris inspiciendus, scopus expendendus ex præcedentibus & sequentibus, genuinus verborum sensus

inde

inde afferendus, & cum noſtra defenſione conciliandus. Poteſt autem rejici authoritas nonnũquam præſertim ſi oſtendi poſſit quid authorem in id erroris impulerit: cæterùm non eſt hoc temerè faciendum, ſed parciùs, & modeſtè, & oppoſita vel gravi aliquâ ratione in contrarium, vel teſtimonio alterius cujuſquam non contemnendi authoris. *Directæ ſolutioni* poteſt ex abundanti addi & *Indirecta*; retorquendo ſc. Objectionem in ipſum adverſarium: ſed indirecta ſine directa non ſufficiet, vt quæ ſit reſponſio *ad hominem*, non *ad rem.*

Par. 16. *Leges diſtinctionis*

Sed quoniam ſolvuntur pleraq; argumenta non aliter, quàm diſtinctionibus intererit vel plurimùm cujuſvis diſputaturi, præcipuas aliquot Diſtinctionis leges cognoviſſe.

1. *Diſtinctio non ſit nimiùm generalis.* Multi, cùm modum ſolvere non poſſint Objectionis, vt tamen videantur reſpondiſſe, diſtinguunt de aliquo ejus termino dicuntq, aliquid in genere quod quidem verum eſt, & forta ſſis illi termino congruum. Sed non appoſitum ipſi (vt loquũtur) *puncto* præſenti argumenti. Tunc autem cog-

cognoscitur distinctio esse nimis generalis, cum applicari potest ipsi termino separatim, sed non accommodari vtriq; propositioni Objectionis vbi ille terminus repetitur.

2. *Distinctionis membra sint opposita.* Vitiosa proinde illa est, cujus vna pars cum reliqua coincidit, aut in ipsa includitur.

3. *Distinctio terminis proprijs & Scholasticis concipiatur.* Videre est plurimos etiam ex eruditorum numero (qui vim Objectionis penitus perspectam habent, sciuntq; omninò quid sit respondendum quantùm ad substantiam rerum ipsarum) infeliciter tamẽ versari in hac disputandi palæstrâ: dum ob insuetudinem Scholasticorum terminorum, coguntur animi sui sensa longis verborum ambagibus vix ægrè indicare, quæ aliquis mediocriter in istis studiis versatus duabus facillimè dictionibus, & multò plenius expediviſſet. Rideant elegantuli licet Barbariem Scholasticorum; vnus tamen *Scotus*, aut *Thomas*, objectas difficultates brevi ejusmodi Barbarismo faciliùs dissolvet, atque etiam feliciùs; quàm centum *Ciceroues* aut *Lipsi* aliquot pagellis.

Ad

Par. 17. *Silva Distinctionum Cōmunium*

Ad distinctiones comparandas, quæ nobis inter respondendum quoties opus est inserviant; vtilissimum fuerit Terminorum celebriorum distinctiones in libro aliquo huic rei destinato seorsim atq; ordine Alphabetico annotasse, cum brevi earum explicatione. Tentavit aliquid in hoc genere vtiliter non ita pridem *Henr. Ludov. Castanæus in sua Synopsi distinctionū*: cujus exemplo potest quivis studiosus Alphabetum de suo texere, quod sit in proprios vsus multò commodius. Sunt tamen quædam distinctiones communiores, quæ sunt longè amplissimi vsus: quarum silvulam in juvenum gratiam hoc loco subjicere visum est.

I LARGE; & STRICTE. Vsum habet potissimùm in vocum & phrasium ambiguitate aperiendâ, quas sæpè contingit nunc laxiùs significare, nunc angustiùs.

II PROPRIE; & IMPROPRIE. Vsum habet, vbi voces & phrases cùm propriam significationem habent, tùm tropicam.

III MEDIATE; & IMMEDIATE. Vsum habet in Actionibus, Passionibus, & quæ sunt instar Actionum & Passionum

vni

vniverſum in ijs inter quæ aliqua repe-
ritur ſubordinatio ſive *Cauſalitatis*, ſive
Predicationis. Huic cognata eſt ly *Prox-
imè*; & *Remotè*.

IV ABSOLVTE; & RESPECTIVE. Vſum habet in terminis Relativis, aut iis quibus reſpectus aliquis attribuitur aut adhæret.

V PRIMARIO; & SECVNDARIO Vſum habet in iis inter quæ eſt ordo, aut in iis quæ alteri qualitercunque conveniunt.

VI MATERIALITER; & FORMALITER. Vſum habet & in *Subſtantiis* ex Materiâ & Formâ conſtantibus; & in *Accidentibus Concretis*, præſertim *Reſpectivis* de prædicamento Relationis, & *Artificialibus* de quarta ſpecie Qualitatis, aliiſq; nonnullis; & in *Obiectis rerum*; & in *Terminis primæ & ſecundæ Intentionis*. Eſt hæc diſtinctio etiam aliàs latiſſimi vſus, propter variam Analogationem ly *Materiæ & Formæ*.

VII SIMPLICITER; & SECVNDVM QVID. Vſum habet in iis, quæ alteri qualitercunq; attribuuntur cum, vel ſine limitatione.

VIII PER

VIII PER SE; & PER ACCIDENS. Vſum habet in Cauſis & Effectibus; in Actionibus, & paſſionibus, in eis denique quæ alteri qualitercunque convenire dicuntur, aut attribui.

IX ACTV; & POTENTIA. Vſum habet in rebus materialibus & corruptibilibus; inq; eis quibus Potentia aliqua competere poteſt, ſive *Activa*, ſive *Paſſiva*.

X PERFECTE; & IMPERFECTE. Vſum habet in eis, quæ variantur ſecundùm gradus, & incrementa.

Alias nonnullas juvenes annotare poſſunt, atq; iſtarum fortaſſis alios vſus; ſed iſtas probè qui calluerit, & quoties opus eſt expeditè noverit adhibere; poterit earum ope, plurimis illarum objectionum, quibus veritas ordinariè impugnatur, rectà ire obviam.

Par. 18. *Officium Moderatoris.*

Officia *Moderatoris*, ſive *Præſidis*, ſunt iſta I. *Formam tueri legitimæ diſputationis* inter Opponentem, & Reſpondentem: hoc eſt rixas & tumultus compeſcere; curare vt vtraq; pars ſemet intra debitas metas contineat, vt in quæſtione permaneatur, ne termini mutentur, ne diverticula quærantur; aliaq; id generis. II. *Adiuvare*

diſ-

diſputantes vbi opus fuerit; *Opponentem*, quandoque formando ejus Argumentum, aut confirmando, ſi ille aut frigidè vrgeat, aut indebitè concludat. Sed *Reſpondentem* præcipuè adjuvare debet, *Corrigendo* eum ſi aliter neget quàm oporteat; *Explicando* ejus reſponſionem, ſi ſit obſcurior; *Addendo* ei aliquid, ſi non ſit ſatis plena; *Illuſtrãdo* eam, vt firma & appoſita appareat auditoribus; Aliam *afferendo*, ſi data à Reſpondente non ſatisfaciat objecto. III. *Diſputationem concludere*: idq; ſi tempus patiatur, cum brevi aliqua deciſione quæſtionis, & repetitione ſummariâ totius diſputationis.

Subtituli Capitis tertii.

1 *De Diſputatione Sociali in genere: eiuſq; fructu.*
2 *De Modeſtia, Ingenuitate, & Candore Diſputantium.*
3 *De Conditione Materiæ diſputandæ.* p
4 *De Propoſitione Materiæ diſputandæ.* p
5 *De Suppoſitione.* p
6 *De Oppoſitione.* p

7 De Officiis Opponentis, & Respondentis in genere. ?
8 De Officio Opponentis circa conclusionem. ?
9 De inveniendis Obiectionibus. ?
10 De Obiectionibus rite formandis. ?
11 De Officio Opponentis in Vrgendo. ?
12 De Replicatione. ?
13 De Officio Respondentis in Repetendo. ?
24 De Negatione. ?
15 De reddenda ratione negationis, ?
16 De responsione ad authoritatem. ?
17 De Solutione Argumentorum. ?
18 De Legibus Distinctionis. ?
19 De Distinctionibus quibusdam generalibus, & earum vsu. ?
20 De Officio Moderatoris. ?

CAP.

CAP. 4.

De Geneſi Methodicâ: ſive de Conſtitutione integræ Diſciplinæ.

Geneſis Methodica eſt Tractatio integræ alicujus Diſciplinæ (aut notabilis partis ejus) ſecũdùm leges Methodicæ diſpoſitionis. Multis præceptionibus hac in re opus non eſt: quæ ſunt neceſſaria eorum pleraque ex retro dictis *Lib. 3. Compend. cap. 30. & 31.* ſatis perſpicuè haberi poſſunt. Illud præcipuè repetendum, quod habetur *cap. 30. parag. 8.* Diſciplinas *Contemplativas* quæ ſcientiæ dicuntur, quales ſunt *Phyſica*, *Geometria*; & earum partes, quales ſunt Tractatus *de Cœlo, de Anima, Cyclometria, Trigonometria*, diſponi debere Methodo Compoſitivâ. *Operatrices* verò quæ ſunt Artes, vt *Logica, Medicina*, & Prudentiæ, vt *Politica, Theologia*; earumq; partes, quales ſunt Tractatus *de Prædicamentis, de Symptomatis Morborum, de Principe, de Eccleſia*, Methodo Reſolutivâ. Quæ tractanda ſunt in quavis Diſciplina, aut *Præcognita* ejus

Par. 1. *Methodi Diſciplinarum.*

ſunt, aut *Syſtematis Partes*; & in inſtrumentalibus etiam *Vſus*: tractantur autem iſta per *Præcepta, Commentarios*, & *Quæſtiones*.

§. 2. *Præcognita.* *Præcognita* in omni Diſciplina præmittenda ſunt. De ipſius Diſciplinæ *Nomine*; De ejus *Genere*, & propria ſede ἐν τῷ κύκλῳ τῶν παιδειῶν, in vniverſo illo Orbe & Circulo Diſciplinarum; De ejus *Differentiâ* à cognatis diſciplinis, ſumpta vt plurimum à *Subiecto* ejus proprio tùm Materiali, tùm etiam Formali; De *Notione* illius Subjecti ſaltem quoad Quid nominis. Atque iſta ſunt communia omnium Diſciplinarum, ſiue *Theoreticarum*, ſive *Practicarum*: aſt in Practicis, præter *Subiecti* notionem, haberi debet etiam tùm *Obiecti* aliqua, tùm maximè proprii *Finis* multò vberior Præcognitio.

Parag. 3. *Syſtema.* Habitis Præcognitis, *Partitio* Diſciplinæ mox inſtituenda eſt, & per *Subpartitiones* continuanda: quæ vt commodè ſit, aut ſecùs; perinde recta ferè erit, aut vitioſa, tota Methodus in reliqua tractatione. In pleriſq; Diſciplinis prima Partitio debet eſſe in Partem *Generalem*, & *Specialem*: Pars Generalis agit de Principiis, & Affe-

Affectionibus *Subiecti*, aut *quaſi-Subiecti*, in Genere: vt in *Phyſica*, de Corporis Naturalis Principiis Communibus, *Materia*, *Forma*, *Privatione*; & Communibus affectionibus, *Motu*, *Quantitate*, *Loco*, *Tempore*: in *Ethicâ*, de virtutum Principiis Cõmunibus, *Conſultatione*, *Electione*, *Fugâ*, *Aſſuefactione*; & Communibus Affectionibus, *Mediocritate*, *Diſcretione*, *Stabilitate*, *&c.* Pars Specialis agit de Speciebus *Subiecti*, vel *quaſi-Subiecti*, & ſpecierum ſpeciebus atq; deinceps, dum ad infimas perveniatur: conſiderando in Singulis Principia & Affectiones ſecundum rationes ſuas communes aut ſpeciales, vt ipſarum ſpecierum conditio poſtulabit. Quæ omnia vt legitimè fiant, teneamus oportet animo Leges Methodi Generales & Speciales; Leges dico *Brevitatis*, *Harmoniæ*, *Unitatis*, *Generalitatis*, & *Connexionis*. Methodicam hanc tractationem partium alicujus Diſciplinæ per legitimas partitiones, & Subpartitiones Neoterici *Syſtema* appellant, non novo vocabulo. Cui ſubtexendum docent (ſed in diſciplinis Inſtrumentalibus tantùm) *Gymnaſium*: eâ appellatione complexi ejuſmodi Tra-

ctatum, in quo ostendatur *Vsus* & *Applicatio* illorum Instrumentorum, quorum *Natura*, & *Explicatio* in ipso Systemate tradita est. Exempla Methodicæ dispositionis & in Scientiis, vt *Physica*; & in Prudentiis, vt *Ethicâ*; & in Artibus instrumentalibus, vt *Logica*, facile erat hîc subjeciſſe per Tabulas Methodicas, ὡς ἐν πίνακι: sed quod est à tam multis antè præstitum nolo molem addat huic libello.

Par. 4. *Præcepta* Porrò tractanda sunt tùm *Præcognita*, tùm Systematis *Partes* & *Vsus*, per *Præcepta*, *Commentarios*, & *Quæstiones*: quorum Præcepta sunt simpliciter necessaria; Commentarii verò, & Quæstiones, non nisi ad benè esse tantùm. Præceptorum nomine continentur *Definitiones*, *Diviſiones*, & *Axiomata*. *Definitiones* naturam rei tractandæ declarant. *Diviſiones* rem tractandam, si sit generalis in *Species*; si integra, in *Partes* tribuunt: *Axiomata* verò proprietates rei tractandæ aperiunt. Axiomata si eo tantùm fine tradantur, vt cognoscantur, sicut in Disciplinis Contemplatricibus, *Theoremata* potiùs dicuntur: sed vbi præcipiuntur, vt sint nobis rerum agendarum aut faciendarum norma; sicut in Dicipli-

ciplinis Operatricibus, rectiùs *Canones* ſeu *Regulæ* appellantur. Præcepta ſint 1°, *Vera*: ne pariant errorem in judicio vel praxi. 2°, *Neceſſaria*; & quàm fieri poteſt, *Pauca*: minutiora enim, & quæ vtilitatis vel nullius ſunt vel modicæ, aut reſecanda erunt, aut certè Commentariis potiùs inſerenda. 3°, *Methodicè diſpoſita*: aliàs turbata reddentur omnia, & confuſa. 4°, *Brevia*: ſi quid enim fuſiùs explicandum ſit, Commentariis reſervetur, aut Quæſtionibus.

Par. 5. *Commentarij.*

Commentarios dicimus, quæcunque Præceptis ſubjiciuntur, vt illis lucem aut authoritatem præſtent. Suntque inter alia præcipuè iſta.

I *Declaratio & Defenſio Methodi noſtræ*; Quæ vt vtilis eſt aliàs; ita eſt omnino neceſſaria, vbi nova methodo inſiſtimus, diverſaq; ab aliis, quibuſcunque nos tractarunt res eaſdem.

II *Explicatio præceptorum*: ſi propter termini alicujus ambiguitatem, aut obſcuritatem, vel ipſius præcepti brevitatem fuſiore explicatione indigeant; quod ſæpiſſimè contingit.

III *Allegatio Teſtimoniorum*. Firmabit enim

enim valdè áſſenſum noſtrum, ſi præcepta quæ adducuntur viderimus clariſſimorum virorum vel niti authoritate, vel ſuffragiis & calculis comprobari. Iuvabit hic etiam & illa notare, ſicubi fortaſſis occurrant nobis inter legendum eadem Præcepta ſub aliis terminis, præſertim ſi dextrè, noveq;, & ſubtiliter concipiantur. *E.g:* Theorema hoc eſt nobile Phyſicum. *Natura ſemper agit ad vltimum ſui poſſe.* Hoc alii variè ſic expreſſere. *Natura eſt indocta. Natura nũquam agit prævaricatorem. Natura non eſt diſſimulatrix virium ſuarum. Natura ſic egit propter finem, vt non deliberet de mediis &c.* Iſta & ſimilia, adjecto authoris nomine, refer in Commentarios illius Præcepti.

IV *Illuſtratio per Exempla.* In præceptis Paucitatem laudes & Brevitatem: at in Exemplis difficile eſt eſſe nimium. Hæc enim & vſum Præceptorum oſtendunt, & memoriam firmant. Suaderem ſingulis Præceptis tria quatuorve minimùm Exempla ſubdi; eaq; ex illuſtrioribus, quę aut multiplex Lectio aliorum, aut propria ſeriaq; meditatio ſuppeditare poterit. Idſi nos in iſtoc opuſculo non præſtitimus, ſciat velim bonus Lector non hoc incuria factum

ctum aut penuriâ exemplorum; ſed conſultò tùm quòd compendium meditabamur; tùm potiſſimum vt parcitas noſtra excitaret induſtriam ſtudioſorum ad conquirendam vndiq; vberiorem Exemplorum ſegetem, quæ locis idoneis diſponant in libris ſuis ſubtitulis Quæſtionum quas propterea ſingulis capitibus ſubijciendas curavimus.

V *Exceptiones à regulis.* Quæ neceſſariæ ſunt potiſſimum in Diſciplinis Operatricibus: in quibus Regulæ & Propoſitiones rarius ſunt κατὰ παντὸς, frequentius ὡς ἐπὶ τὸ πολυ: *Communiter* verè, non *Univerſaliter.* Cum exceptiones dico, intelligo etiam & quaſcunq; Propoſitionum neceſſarias Limitationes: quamvis *Exceptiones*, & *Limitationes* ipſis Præceptis fortaſſis coniungi poterint, vt eorum pars: non in commentarios rejici, ſecundum illud neſcio cuius; *Excepta addita Præceptis faciunt Regulam vniverſalem.*

VI *Solutio Dubiorum.* Leviorum ſc. & quorum non eſt gravis aliqua inter eruditos controverſia. Maiora enim illa digna ſunt de quibus peculiares inſtituantur Quæſtiones. Si quis tamen etiam omnia iſta,

ista, quæ commentariorum esse diximus, velit ad Quæstiones referri, aut quę Quæstionum sunt ad Commentarios; non pugnabo multus: concinnius tamen fecerit, qui illa distinxerit.

Par. 6. *Quæstiones.*

Materia nobilior controversa Quæstionibus pertractanda servabitur. Ratio autem Tractandi Quæstiones declarata supra est *cap.* 2. vbi de Tractatione Problematis solitaria satis multa, Ratio vero Colligendi Quęstiones opportunius in alterâ appendice ostendetur *cap.* 3. quo lectorem mitto. Atque hactenus de eo vsu Logicæ; qui in *Genesi* consistit.

Subtituli Capitis quarti.

1 *De Genesi Methodica in genere.* p
2 *De Præcognitis Disciplinarum.* p
3 *De Systemate Disciplinarum.* p
4 *De Systemate Disciplinæ Contemplatricis.* p
5 *De Systemate Disciplinæ Operatricis.* p
6 *De Gymnasio.* p
7 *De Præceptis Disciplinarum.* p
8 *De Commentariis præceptorum.* p
9 *De Quæstionibus.*

Cap

Cap. 4.

De Analyſi Logicà.

ANalyſis eſt *Operatio Logica* (*Grãmatica* enim & *Rhetorica* alius ſũt rationis) quâ artificioſe tractata ſecundum præcepta Logica, pari artificio recognoſcuntur, & reſolvuntur. Pendet *Analyſis*, atq; intelligitur ex *Geneſi*: nam vt eâdem itur Thebis Athenas, & Athenis Thebas; ita ejuſdem artificij eſt res componendo tractare, & reſoluendo recognoſcere. Quod reſoluendum eſt ſupponitur eſſe Compoſitum: itaq; erit *Analyſis* perpetuo alicuius *Textus*; qui quaſi retexendus eſt. Eius vſus eſt in omni vitâ cum frequentiſſimus, tũ etiam maximus: quoties quicquam vel legimus vel audimus, quod eſt aliquo artificio compoſitum; è re noſtra fuerit. illud vel *expreſſe* in chartis, vel ſaltem *tacite* in mente reſoluere: mirum dictu eſt quantum inde & *Iudicium* firmetur, & juvetur *Memoria*. Par. 1. *Reſolutionis Definitio & vſus.*

Plerumq; ante ipſam Reſolutionem Textus propoſiti, quædam veniunt præmit- Par. 2. *Præcognita de Textu.*

mittenda: quibus ratio & fructus futuræ operationis oſtendatur. Eorum explicationem *partem* Reſolutionis *externam* aliqui dixerunt: rectius fortaſſis *Præcognita* voces; quæ non tam pars eſt Reſolutionis, quam præparatio ad ipſam. Præcognita illa verſantur circa *Textum* reſolvendum; ſuntq; præcipuè tria: *Argumentum*, *Cauſa*, *Adiuncta*.

I *Argumentum*, ſiue *Materia textus*, ante omnia eruenda eſt, cuius conſiderandum 1°, *Genus*: ſitne Thema Simplex, vel propoſitio, vel Syllogiſmus, vel integræ diſciplinæ Syſtema, aut Syſtematis Methodica pars? 2°, *Conditio*; ſi *Thema Simplex*, vtrum ſit ſubſtantiale, an Accidentale; ſingulare, vel vniverſale, &c? Si *Propoſitio*, vtrum ſit Categorica, vel Hypothetica; pura, vel modalis: vniverſalis, vel particularis: vna, vel plures, &c? Si *Syllogiſmus*, vtrum ſit medij neceſſarij, vel Probabilis, & ex quo Loco ducatur, &c? Si *Syſtema*, aut Syſtematis *pars*: vtrum ſit Contemplatrix, vel Operatrix, &c? 3° *Sedes ἐν τῷ κύκλῳ*: ad quamnam ſc. Diſciplinam pertineat.

II *Cauſa Textus* præcognoſcendæ, ſunt

ſunt potiſſimum duæ. 1. *Efficiens Principalis*, qui eſt *Author* eius. 2 *Impulſiua*, quæ eſt *Occaſio Scribendi.* Vtrumq; enim explicari debet, ſed paucis; & quis fuerit author illius Textus, quũ reſolvendum ſuſcepimus; & quid autorem impulerit ad delectum iſtius Argumenti.

III *Adiuncta*, ſiue *Effecta Textus*: vbi oſtendetur Tractationis reſolvendæ, aut *Neceſſitas* (ſiqua fuerit) aut *Vtilitas*, aut *Dignitas*, aut *Iucunditas*; ne videamur in re tenui, & parum neceſſaria, quæq; nec fructum habitura eſt, nec voluptatem, inanem operam ſumere.

Analyſis ipſa aut *Simplex* eſt, aut *Methodica*, *Symplex Analyſis* eſt, quâ propoſitio aliqua aut Syllogiſmus in ſuas partes reſoluitur. Ratio Analyſis Simplicis ſatis aperta eſt; præſertim ſi propoſitio aut Syllogiſmus Reſoluendus plene & apertè diſponatur: vbi vero diſpoſitio non eſt aperta, & manifeſta, (quod ſit vel propter *Defectum* aliquem, vel propter *Redundantiam*, vel propter *Crypſin* debiti ordinis in partibus;) Reſolvens habet iſtis occurrere *Supplendo* quod neceſſario ſubintelligitur, *amputando* quidquid partibus eſſentialibus Par. 13. *Analyſis Simplex.*

alibus amplificationi aut illustrationis ergo superadditur; atq; inversa seu transposita *in ordinem* debitū *redigendo.* Quorum nulla difficultatem parient studioso, in Propositionum & Syllogismorum doctrina vel leuiter versato.

Par. 4. *Analysis Thematica.*

Analysis *Methodica latè* est, quâ longior aliqua tractatio resolvitur: estq; triplex; *Thematica, Problematica,* & *Methodica strictè.* Analysis Thematica est, quâ recognoscitur Logicū artificium in textu Thematico adhibitum. *Analysis Thematica* sic instituenda est.

I *Thema Principale investigetur, & cōstituatur.* Ipsum enim, sicut est scopus vniversæ Tractationis, sic fundamentum etiam est totius Resolutionis. Hoc tamen si factum fuerit prius in Præcognitis, non est hic agendum denuò. Si sint in Textu proposito plura Themata, vt in capite aliquo sacræ Bibliæ; partitio Textus imprimis est facienda, juxta numerum Thematum Principalium in eo contentorum.

II *Termini omnes, per quos Thema illud in Textu explicatur, eruantur.* Tractaturus Thema aliquod Logicè ex instituto, adhibere curabit omnes terminos per-

quos

quos ipſum explicari poteſt; ſalva conditionе ſuâ: aſt Reſoluturus aſtringitur ad illos Terminos præcisè, quos Author in textu adhibuit; omiſſis, quos ille omiſerit. Certè Authores in ſcriptis Exotericis & popularibus rariſſimè explicant Thema ſimplex per omnia inſtrumenta Logica.

III *Terminis explicantibus Thema Logicæ Intentiones imponantur.* Solent Authores res ipſas ponere, puta Thematis *Genus Efficientem, Obiectum, Effecta*, &c. nec tamen dicere, quod hæc ſint talia: ſed Reſolventis erit hoc præſtare, revocando terminos Authoris ad ſecundas notiones, quæ iis competunt reſpectu ſubiecti Thematis. Quin iſtoc qui præſtabit dextrè, niſi cognitas habuerit *notas phraſes*, & *formulas*, quæ peculiares ſunt terminis certarum intentionum; v.g. *Cauſæ Fmalis, Obiecti inſtrumenti*, & ſimilium? Ejuſmodi ergo formularum farraginem ſub titulis Capitum & Quæſtionum, ad quas ritè pertinebunt, in libris ſuis Logicis adnotabit juvenes; vel ex propria obſervatione, vel aliunde deſcripta. Vtilis eſt hoc ſaltem nomine liber decimus ſyſtematis Logici Joh. *Henr. Alſtedij*: quo in libro vide *v-*

ſum

ſum declarationis doctrinæ de causâ finali, *cap.* 5. Eum virum hac vna in re ſi velis imitari; facilè illud exorabis, ne in reliquis imitere.

IIII *Amplificantia accuratè ſecernantur ab Explicantibus.* Explicatio enim ſola Logica eſt: quæ explicationi accedunt ornatus gratiâ, aut amplificationis, *heterogenea* ſunt, & ad Rhetoricam pertinent. Apud Authores ferè coniuncta ſunt iſta: ſed qui Logicè Textum reſolvit, eiuſmodi heterogenea aut reſecabit penitùs, aut certè diligenter ſeparabit ab ijs quæ propriè Logica ſunt.

Par. 5. *Analyſis Problematica.*

Analyſis Problematica eſt, qua recognoſcitur Logicum artificium in Textu problematico adhibitum. Textum autem problematicum dico, non in quo meræ Propoſitiones ponuntur tantum aut explicantur ſine vllis Probationibus, (reſolutio enim ejuſmodi Textus pertinet ad *Analyſin ſimplicem*, de quâ paulo ante diximus: par. 3) ſed eum, in quo problema aliquod ſeu quæſtio tractatur per argumenta & probationes: vnde & nonnullus *Textus Syllogiſticus* dicitur. Analyſis Problematica ſic inſtituatur.

I *Problema principale ex Textu eruatur.* Si plura problemata in vno Textu æquè principaliter tractentur, fiat partitio: & de ſingulis ordine dicatur.

II *Explicationes terminorum afferantur.* Idq; ex Textu, ſi author eas expreſſe adhibuerit: ſi non; ſaltem reſoluens ipſe addat, quæ ſunt neceſſariæ.

III *Concluſio vel Concluſiones; quibus Author ſententiam ſuam complexus eſt, proponantur.* Cum ſuis quæq; limitationibus neceſſarijs.

IIII *Argumenta, quibus probantur (concluſiones, per certas claſſes diſtribuantur.* Rejectis omnino, vel ſaltem ſejunctis, amplificationibus, & ornatu. Claſſes verò argumentorum ſic diſtinguendæ ſunt, vt Argumenta ejuſdem, vel cognati medij in eadem claſſe collocentur: *Teſtimonia* ab argumentis *Artificialibus*; *Nominalia* à *Realibus*; *Medij Neceſſarij* à Medij *probabilis*; *Externi* ab *Internis*, &c. ſeparentur claſſibus.

V *Loci indicentur argumentorum, & Syllogiſmi inde formentur.* V. g. dicatur quod tale argumentum ſit ductum *à Genere, à Cauſa finali, ab Effecto, à Minore,*

vel alio loco. Formatio autem argumentorum in Syllogiſmos fiet per *additionem* propoſitionis, non expreſſæ in Textu, ſed latentis in terminis; & per debitam *ordinationem* Terminorum, & Propoſitionum, quæ in Textu crypticè diſponuntur.

VI *Obiectionum ſolutionis oſtendantur.* Siue Obiectiones expreſſe in Textu ponantur; ſiue tacitè, & χατ' περίληψιν ex ſolutionibus ſubintelligi cognoſcantur: quibus formatis, reſponſio in Textu data Logicè adhibeatur alicui termino, aut propoſitioni; vel ex textu oſtendatur peculiare cuiuſq; Syllogiſmi in Obiectione vitium in formâ, aut Materiâ.

VII *Corollaria proponantur.* Si qua Author in textu alicubi ex Theſi aut Theſibus collegerit: indicata ſimul ratione deducendi ea ex illis.

Par. 6. *Analyſis mixta.*

Analyſis mixta eſt, artificioſa Reſolutio Textus mixti. *Textum* autem *mixtum* intelligo, in quo coniunctim tractantur & Themata Simplicia, & problemata: quæ tamen non ſunt confundenda; quod conſtat feciſſe plurimos illorum, qui in aliorum Tractatus & opera Tabulas Analyticas in lucem dederint. Quoties Textus iſtiuſmodi

iſtiuſmodi venit reſoluendus, Partitio oportet fiat, quâ ſeparentur Simplicia Themata à Problematibus: vtriuſq; verò partis Reſolutio ſeorſim inſtituatur, ſecundum rationem jam antè proximè exhibitam.

Par. 7. *Analyſis Methodica.*

Analyſis Methodica ſtrictè (quæ & *Syſtematica* dici poteſt) eſt, quâ recognoſcitur Logicum artificium in tractatione integræ alicuius diſciplinæ, aut eius integræ partis adhibitum. Ea ſic inſtituenda eſt.

I *Præcognita Diſciplinæ indicentur.* Sitne Contemplatrix Diſciplina, an Operatrix; aut huius, illiuſue pars.

II *Partitio Textus fiat methodicè.* In Contemplatricibus, quoad *Subiectum* in genere, & ſpecies ejus; *principia* communia, & ſpecialia; *affectiones* etiam generales, & ſpeciales. In Operatricibus, quoad finem & eius ſubiectum; media ad finem conducentia eorumq; principia & adiuncta neceſſaria in genere & in ſpecie. Si Textus in *libros & capita* diſtinguatur, ſic inſtituetur Partitio (idq; in tabulis Analyticis) vt libris & capitibus ſit accommodata.

III *Præcepta à Commentarijs & Quæſtioni-*

ſtionibus accuratè diſtinguantur. Quod Amplificationes ſunt Explicationibus & Probationibus; id ſunt Commentarij Præceptis: proinde, vt illæ in Analyſi *Thematica*, & *Problematica*; ſic iſti in *Methodica*, aut amputentur prorſus, aut cautè ſeparentur ab ipſis Præceptis.

IIII *Connexiones partium notentur.* In ijs enim potiſſimùm vis Methodi poſita eſt: nec aliter conſtabit, quomodo partes Tractationis inter ſe cohæreant.

Par. 8. *Materia practicãdi.*

Exempla ſingularum ſpecierum Reſolutionis nimis Longum eſſet hic ſubjicere. Eorum loco *Silvulam Textuum* exhibeo; quibus reſoluendis exercere ſe poterint, qui volent. Sunto ergo exempla.

I *Textus Thematici*

1° *Acroamatici.* libri quarti Ethicorum Ariſtotelis tria prima capita; vbi Thema ſimplex tractatur, *Liberalitas.*

2° *Exoterici.* Dialogus Ciceronis de Amicitiâ; vbi tractatur Thema ſimplex *Amicitia.*

II *Textus Problematici*

1° *Acroamatici.* 1. Caput octavum libri primi Phyſicorum; vbi tractatur Problema, *An natura agat propter finem?*

nem? 2 Liber Zabarellæ de quartâ Figura; in quo agitatur Quæſtio, *An detur quarta Syllogiſmorum figura.*

2° *Exoterici.* 1. Dialogus Ciceronis de ſenectute; vbi diſputatur, *An Senectus ſit miſera?* 2. Liber Senecæ de Conſtantiâ ſapientis: vbi diſputatur, *An inſapientem cadit iniuria?* Textus brevioris exempla poſſunt eſſe ſingula Paradoxa Ciceronis.

Textus Mixti

1° *Acroamatici.* Tractatus Ariſtotelis III de loco lib. 4. Phyſ. in quo & loci natura *Thematicè* explicatur, & Quæſtiones nonnullæ de eodem diſcutiuntur *Problematicè.*

2° *Exoterici.* Senecæ liber primus de Irâ: in quo *Ira Thematicè* explicatur per *ſubiectum, cauſam efficientem, obiectum, effecta*; aliquot etiam *Quæſtionẽ* circa illam materiam agitatione interſertâ. *Concionum ſacrarum*, quæ in Templis habentur, pleræq; ſunt *mixti Tractatus* ex Thematibus & Problematibus: Explicationes enim ſingularum vocum, aut partium in Textu aliquo Biblico, ſunt *Tractationes Thematicæ;*

Propoſitiones verò Doctrinales, quas ex partibus eruunt, & rationibus firmant, cum Corollariorum (quos *Vſus* vocant) deductione, *Tractationes Problematicæ.* Vtinam in iſtiuſmodi Concionum Logicâ analyſi juvenes ſe aſſiduè exercerent! ingens inde brevi ſenſuri incrementum cùm pietatis, tum artis.

IIII *Textus Syſtematici*

1° *Diſciplinæ Contemplatricis*, 1. *Integra.* Ariſtotelis vniverſa opera Phyſica, 2. *Partialis.* Libri Ariſtotelis de Cœlo: ejuſdem de animâ.

2° *Diſciplinæ Operatricis.* 1. *Integra.* Ethica Ariſtotelis. 2. *Partialis.* Pars aliqua huius Compendij, putà ſecundus eius liber; vel Tractatus de Demonſtratione in tertio libro à cap. 11. ad cap. 16. incluſiuè.

Subtituli capitis quinti.

1 *De Analyſi in genere.* p
2 *De Præcognitis circa Textum.* p
3 *De Simplici Analyſi Propoſitionum.* p

De

4 *De Simplici Analyſi Syllogiſmorum.* p
5 *De Analyſi Thematica.* p
6 *De Analyſi Problematicâ.* p
7 *De Analyſi Mixtâ.* p
8 *De Analyſi Methodicâ.* p

Finis Appendicis primæ.

APPENDIX POSTERIOR.

MISCELLA.

CAP. I.

De Quinq; Habitibus mentis.

Appendicem hanc Miſcella quędam generalia complectẽtem (illa quidem pleraq; non propriè Logica, ſed quæ tamen juvenibus ſtudioſis ſperemus fore nec invtilia prorſus, nec ingrata) viſum fuit præſenti opuſculo comitem adjungere: velut ſupernumerarium quoddã ἐπεισόδιον, & reliqui operis Corollarium. In quâ quatuor iſta totidem capitibus adumbranda ſuſcepi; ſed breviter. 1. *Numerum & Naturam Habituum Mentis.* 2. *Diſciplinarum univerſum Circulum.* 3. *De Adornandis Locis Communibus Cõſilium.* 4. *Hiſtoriam Logicæ.* Par. 1. *Summa huius appendicis.* Parag. 3. *Communia de Habitibus Mentis.*

Nulla poteſt tractatio ritè inſtitui, niſi ad

ad propriam ſuam Diſciplinam revocetur; nec Diſciplinæ dextrè diſtingui ab invicem, niſi prius conſtet ad quem habitum mentis quæque ſit referenda. Eſt autem Habitus mentis, *qualitas multis actionibus acquiſita, per quam intellectus proximè diſponitur ad aſſentiendum alicui veritati infallibiliter.* Excluduntur ergo per iſtam definitionem 1°, *Habitus infuſi*; vt Fides divina: quia non acquiruntur multis actionibus. 2°, *habitus morales*; vt virtutes & vitia: quia eorum *ſubiectum* eſt facultas Volitiva, non Intellectiva; *obiectum formale*, Bonum & Malum; non verum & Falſum; *Propria Operatio*, Electio aut Fuga, non Aſſenſus aut Diſſenſus. 3°, *Habitus vitioſus*: vt Error: quia per eum mens aſſentit falſitati, non veritati. 4°, *Habitus indifferentes ad verum & falſum*; vt Opinio, Suſpicio, Fides Humana: quia aſſenſus, quem iſti pariunt in mente, non eſt infallibilis; vt cui poteſt ſubeſſe falſum. *Habitus diſtinguuntur invicem per ſuos Actus: Actus vero per Obiecta.*

Par. 3. *Habituum Numerus.*

Iſtis excluſis, numerus Habituum mentis eſt præciſè quinarius, prout eorum ſpecies enumerantur ab *Ariſtotele lib. 6. Eth. cap.*

cap. 3. sc. Intellectus principiorum, Scientia, Sapientia, Prudentia, & Ars. Quorum *Intellectus* est circa Principia; reliquæ circa Conclusiones: sed *Scientia* & *Sapientia* circa Conclusiones in Materiâ Speculabili; *Prudentia* verò & *Ars* in materia Operabili. De singularum naturâ, & proprietatibus dicendum ordine.

Par. 4. *Intellectus.*

Intellectus est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter & immediatè principijs immediatis.* Actus Intellectus proprius, est *Assensus Immediatus*: & Objectum proprium, *Principium Immediatum.* Sicut enim id in quod tendit Intellectus est veritas immediata, immediatè sc. causæ; (de quâ vide *l.* 3. *Compend. cap.* 12. *parag.* 11) sic actus per quem tendit in ipsum, est assensus immediatus propter evidentiam in re ipsa sine aliquo discursu. Hinc fit vt ex omnibus habitibus mentis iste facillimè eliciat suum actum: dictus propterea (nomine ipsius facultatis translato in habitum ejus) Aristotele &, Latinis vel simpliciter *Intellectus*; vel adjecto, (distinctionis ergò) proprio ejus Objecto, *Intellectus Principiorum.* Cùm autem tria sint, quæ promiscuè passim *Intellectus*

tellectus nomen ſortiuntur; ipſa nimirum *Potentia* intellectiva, *Actus* intelligendi, & præſens *Habitus:* poterint tria hæc cómodiſſimis appellationibus ſic diſtingui, ſi Potentia *Intellectus* vocetur, Actus *Intellectio*, Habitus *Intelligentia.*

Par. 5. *Species eius.*

Principia Immediata alia ſunt θεωρητικὰ quæ *Cognoſcitiva*; alia πρακτικὰ, quæ *Activa*; alia ποιητικὰ, quæ *Factiva* Latinè verti poſſunt. Ex qua Principiorum diverſitate totidem oriuntur ſpecies Intelligentiæ. Intelligentia *Theoretica*, quæ & κατ' ἐξοχὴν ſimpliciter *Intellectus Principiorum* dicitur, verſatur circa principia *ſciendi*; quale eſt illud Metaphyſicum, *Impoſſibile eſt idem eſſe, & non eſſe.* Intelligentia *Practica*, quæ & *Syntereſis* dicitur, quaſi conſervatrix legis naturæ, verſatur circa principia *Agendi*; quale eſt illud Ethicum, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* Intelligentia *Poetica* (quam Alſtedius, quòd novo ſed nimis affectato vocabulo *Intellectum Organico-Mechanicum* primus nominaverit, non eſt quod glorietur) verſatur circa Principia *Efficiendi*; quale eſt illud Logicum, *Ex veris nil niſi verum ſequitur.* Sed iſtæ omnes ſpecies conveniunt in

in vna communi ratione vnivoca secundùm quam formaliter distinguuntur à reliquis quatuor speciebus Habitus, vt vnà tantùm species ejus.

Par. 6. *Scientia.*

Scientia est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati necessariæ propter evidentiam quam habet in suis causis proximis.* Objectum Scientiæ est veritas necessaria, necessitate sc. non solum *prædicationis* in se tota, sed etiam *existentiæ* ex parte subjecti; vnde nec *Singularia*, nec *Entia per accidens*, nec *Contingentia* possunt cadere sub Scientiam: & per hoc distinguitur scientia ab Artibus & Prudentiis; quarum subiecta non habent esse per se, nisi solùm per operationem nostram, Proprius ejus Actus est assensus certus propter evidentiam causæ proximæ; & per hoc distinguitur à sapientia, vt mox videbitur. De duplici certitudine talis assensus vide *lib.* 3. *Compend. cap.* 11. *parag.* 2.

§. 7. *Sapientia*

Sapientia est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter conclusioni necessariæ propter evidentiam quam habet in suis causis primis & supremis.* Objectum sapientiæ idem quod scientiæ; nisi quod strictius sit propter quasdam requisitas con-

conditiones mox declarandas. Proprius ejus Actus est assensus certus propter evidentiam causæ vniversalissimæ & primæ. *Aristoteles lib.* 1. *Metaph. cap.* 2. ponit ser proprietates sapientiæ; quæ omnes Metaphysicæ Scientiæ conveniunt.

1. *Versari circa omnia.* non secundùm proprias rationes, sed secundùm rationes communes omnibus, inquantum sunt Entia.

2. *Versari circa difficillima.* Vniversalissima sc. & à vulgi cognitione remotissima; qui vix vltra sensum sapiunt.

3. *Versari circa certissima & evidentissima.* Non contradicit hoc superiori: imò verò nititur eodem fundamento; nam certiora sunt & evidentiora naturâ, quæ sunt propinquiora primis principiis, qualia sunt vniversaliora.

4. *Aptissimam esse ad docendum.* Non quòd tradat modum docendi, sed quòd causas maximè cognoscat, ex quibus maximè docetur.

5. *Maximè esse expetendam, & per se.* Per se quidem, quia habitus est Theoreticus; maximè verò, quia inter Theoreticos dignissimus.

6 *Præesse*

6 *Praesse reliquis Disciplinis.* ex quâ sc. reliquæ habent probare sua principia.

Ex istis proprietatibus patet Sapientiam esse Habitum non aggregatum ex Intellectu & Scientia, quod nonnulli docuerunt; sed ab vtraq; per propriam suam rationem formaliter & specificè distinctum.

Par. 8. *Prudentia.*

Prudentia est Habitus rectâ cum ratione Activus; sive est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati practica ex principijs practicis.* Diciturque Prudentia Intellectualis, ad differentiam Prudentiæ Moralis: quarum *Moralis* est in voluntate & appetitu, *Intellectualis* verò in Intellectu practico; etsi vtraq; praxin respiciat & circa res agibiles versetur. A reliquis verò Intellectualibus distinguitur Prudentia per Objectum suum proprium; quæ est *Veritas circa agibilia.*

Par. 9. *Ars.*

Ars est Habitus recta cum ratione effectivus; sive est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati poëticæ ex principijs poëticis.* Objectum ejus proprium est veritas poëtica, h. e. *conclusio circa effectibilia.* Ars Interna est; vel Externa: *Interna,* quâ Intellectus dirigit semetipsum

ipsum ad aliquid efficiendum circa voces aut res in ipso conceptas; *Externa*, qua intellectus dirigit organa corporea ad aliquid efficiendum circa materiam ad extrà. Hanc aliqui discriminis ergo *Mechanicam* dixerunt; & priorem illam *Organicam*.

par. 10. *Fides Divina.*

Est quidem præter dictas, & alia etiam species Habitus, quę *Fides Divina* dicitur. sed ea est toto genere diversa ab illis quinq;. Nam illæ sunt *Acquisitæ*, & suo quodam modo *Naturale*, in quantum sunt ab homine comparabiles per solum exercitium virium naturalium. Fides vero Divina non habetur nisi per infusionem supernaturalem & divinam; vnde & Habitus *Infusus* dicitur, & *Supernaturalis*. Est. que *Habitus, quo Mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati inevidenti propter authoritatem revelantis* Dei. Objectũ ejus est veritas inevidens; inevidentia sc. vel *materiali*, quæ est terminorum, & ex parte rei creditæ; vel *formali* saltem, quæ est Subjecti, & ex parte hominis credentis. Actus verò proprius est assensio firma tali objecto propter authoritatem Dei revelantis. Nam & Conclusionibus de fide assentit

assentit credens, proximè fortassis & immediatè per discursum ex principiis, vltimatè tamen propter solam revelationem divinam; in quam vnam omnes tàm Conclusiones, quàm Principia, quæ sunt de Fide finaliter resolvuntur.

Par. 11. *Habitus imperfecti.*

In prædictis Habitibus vniversis & *Veritas* est, & *Infallibilitas*: sed dantur alii etiam Habitus, quos tamen propter defectum alterius ex istis Aristoteles non curavit enumerare; sunt q; *Error, Opinio, Fides humana, & Suspicio.* Errori deest *Veritas*; reliquis *Infallibilitas*. Error semper de falsis est; reliquis non repugnat subesse falsum.

I. Error est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiẽdum sine formidine falsitati.* Objectũ Erroris semper est *falsum:* Actus verò est assentio tali falso *sine formidine*: per illud distinguitur ab Habitibus dictis, per hunc à dicendis. Error errorem continuò parit; nec datur status: vnde illud ex Aristotele desumptum, *Vno absurdo dato, mille sequuntur*: & illud aliunde satis tritum, *Erranti nullus terminus.*

II Opinio est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum cum formidine ali-*

cui propositioni propter probabilitatem quã videtur habere: Obiectum Opinionis est Propositio Probabilis (saltem *ad hominẽ*) sive sit in se vera, sive non. Propositio autem redditur probabilis alicui, vel ratione *Medij*, cùm sc infertur ex medio probabili; & hoc facit *Opinionem Mediatam*: vel ratione *Terminorum*, cùm scil. mens prona est ad assentiendum ei etiam sine medio auditis tantùm terminis, vt *Quòd omnes parentes diligant liberos*; & hoc facit *Opinionem Immediatam*. Actus proprius est assensus tali propositioni cum formidine Oppositi. *Opinio & Scientia* eiusdem non possunt simul esse in eodem; possunt tamen in diversis.

III Fides humana est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum cum formidine alicui propositioni propter authoritatem humanam*. Obiectum Fidei humanæ est Propositio seu vera, seu falsa, proposita ab homine fide digno. Actus ejus est assensio tali propositioni propter authoritatem proponentis, cum formidine oppositi.

IV. Suspicio sive dubitatio, est *Habitus, quo mens inclinatur ad assensum indeterminatum circa aliquam propositionem.*

In

In reliquis habitibus mens amplectitur alteram partem contradictionis determinatè, cum vel sine formidine alterius: aut in *Dubitatione*, sive *Suspicione*, (istas enim non distinguo specificè quæ vix differunt omninò, nisi fortè *secundùm gradum*, aut saltem *Obiecto partiali*;) mens indeterminatè se habet ad vtramq;, quandoq; propensior in alteram, sed valdè leviter & sine notabili aliqua inclinatione.

Prædicti Habitus omnes *Simplices* sunt: quibus accenset *Mistos* ex Theoreticis & Practicis duos, Naturalem vnum, *Philosophiam*; alterum supernaturalem, *Theologiam* Alstedius lib. 2. præcog. philos. cap. 18. Perperam. Nam 1°, Non potest ex pluribus simplicibus specificè distinctis resultare aliquod mixtum specificè ab illis distinctum. 2°, multò minùs mixtus habitus ex *Theoretico & Practico*; sic enim idem habitus qui ordinatur ad solam contemplationem, ordinaretur etiam ad operationem, quod implicat. 3°, Simplicibus Habitus contra distinguuntur quidem Habitus, non *Mixti*, sed *Aggregati*; quales sunt singulæ Disciplinæ (de quibus mox in capite proximo) inq; his sacra Theologia

Par. 12. *Habitus Mixtus*

gia: Philoſophia verò eſt ipſa aggregata ex pluribus diſciplinis; ſicut quælibet Diſciplina aggregata eſt ex pluribus Habitibus. Sed iſta ſatis de Habitibus; de quorum numero & diſtinctione ita accuratè diſputavit Ariſtoteles, vt ſit omninò defendendus, non tantùm excuſandus, ſaltem non exagitandus.

Subtituli Capitis primi.

1 *De definitione Habitus mentis.* p
2 *De diſtinctione habituum per Actus & Obiecta.* p
3 *De Numero Habituum mentis.* p
4 *De Intelligentia Principiorum in genere.* p
5 *De Intelligentiâ Theoreticâ.* p
6 *De Syntereſi.* p
7 *De Intelligentiâ Poëticâ.* p
8 *De Scientiâ.* p
9 *De Sapientiâ.* p
10 *De Prudentia.* p
11 *De Arte.p.12. De Fide Divinâ.* p
13 *De Errore.p.14. De Opinione.* p
15 *De Fide humanâ.* p
16 *De Dubitatione & Suſpicione.* p
17 *De Habitibus Mixtis & Aggregatis* p

Cap. 2.

De Circulo Disciplinarum.

Par. 1. *Encyclopedia.*

EX multis simplicibus habitibus circa varias conclusiones quæ quidem ad vnum aliquod *Subiectum*, vel *Finem* principalem pertinent, oritur Habitus aggregatus quæ *Disciplina* dicitur. Disciplinæ singulæ nomen induunt eorum habituum, ex quorum complexione oriuntur: vt Disciplina quæ est de Corpore Naturali *Scientia* dicitur, quia complectitur particulares scientias multarum conclusionum, quæ sunt de corpore naturali vt de principali subjecto, aut ad ipsum referuntur. Disciplinarum communissima divisio est in *Theoreticas*, sive Contemplatrices; quarum finis est *Contemplatio* sui subjecti: & *Practicas latè*, sive Operatrices, quarum finis est aliqua *Operatio* nostra, Actio sc. vel Effectio. Vniversitatem Disciplinarum ἐγκύκλιον vocant, sive τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν, quasi Circulum quendam & Orbem omnia scitu digna intra suum ambitum continentem; *Encyclopædiam.*

Par. 2. *Disciplinæ Instrumentales.*

Disciplinas *Mechanicas*, & Sellularias, quas docuit *Magister artis Venter*; vt animo liberali indignas adeos relegamus qui lucrum ex arte quærunt, non animi fructum. *Liberales* Disciplinæ aut *Instrumentales* sunt; aut *Architectonicæ*. Keckermannus *Directrices*, & *Objectivas* vocat: veteres θεωρητικὰς & πρακτικὰς: poteris, si voles, *Serviles*, & *Regias*. Serviles, sive Instrumentales sunt *Grammatica*, *Logica*, *Rhetorica*: quas Scholastici partem Philosophiæ *Sermocinalem*, vel *Rationale* faciunt; quod in sermone aut ratione rectè instituendis versentur. Barbari *Trivium* vocant, nimirum quòd sint tres ex septem illis quas vocant artes liberales: sicut quatuor reliquas ob eandem rationem *Quadrivium*. Ex his *Logica* rationem dirigit, & ordinatur ad intellectum perficiendum; *Grammatica* vocem, & ordinatur ad formandum sermonem; *Rhetorica* vtramque suo modo, magis tamen vocem, & ordinatur ad movendum affectus. His aliqui addunt *Mnemonicam*, quæ (si Memoria haud aliter juvet, quàm Logica Mentem) sed vereor, vt sit illa Mnemonica *Impostura* magis, quàm *Ars*; siquidem tradatur aliqua

quâ, quæ sit ab ea Methodo distincta, quę in Logicâ docetur. Instrumentales istæ sunt omnes Operatrices per *Effectionem*; & proinde sunt in genere *Artium*.

Par. 3. *Physica & Metaphysica.*

Disciplinæ Regiæ sive Architectonicæ quibus Instrumentales inserviunt, sunt partim *Philosophia*; partim *Professio* philosophia superior. Philosophia est Disciplina ex Scientiis, & Prudentiis aggregata. Scientiæ Philosophicæ sunt tres; *Physica*, *Metaphysica*, *Mathematica*. Quarum Physica est de rebus immersis in materiâ sensibili: Mathematica & Metaphysica, de rebus abstractis ab eâ; sed Mathematica de abstractis ratione tantùm, non autem re, Metaphysica de abstractis partim re, partim per indifferentiam. Physica est vna tãtùm scientia; cujus subjectum est *Corpus Naturale*. Metaphysica est vna tantùm Scientia, vel potiùs Sapientia; cujus Subjectum est *Ens quà Ens*.

Par. 4. *Mathematicæ purę.*

Mathematicarum appellatione variæ Disciplinæ veniunt intelligendæ; sed quæ sunt omnes de Quantitate secundùm rationem abstractâ à Materiâ sensibili. Abstractio autem talis vel est *pura*, sine omni cõcretione cum Materia; vel *impura*, quæ patitur

titur aliqualem cum ipſa concretionem: vnde Mathematicæ aliæ ſunt *Puræ*, aliæ *Mixtæ*. Puræ ſunt, quæ conſiderant Quãtitatem purè abſtractam à Materia; Mixtę, quæ conſiderant Quantitatem abſtractam quidem plurima ex parte à Materiâ, cum aliquali tamen concretione: vnde nonnulli Mathematicas puras, *Abſtractas* dixerunt; Mixtas, *Concretas*. Puræ, ſive Abſtractæ ſunt duæ; *Arithmetica*, & *Geometria*: quarum Arithmetica conſiderat *Quantitatem Diſcretam*, habetque pro ſubjecto *Numerum*, ſive *Multitudinem*; Geometria verò conſiderat *Continuam*, habetque pro ſubjecto *Menſuram*, ſive *Magnitudinem*.

Par. 5. *Mathematica Mixta.*

Mathematicæ Mixtæ ſive Concretæ, quodam medio modo ſe habent inter ſcientias Naturales & purè Mathematicas; μίσαι propterea dictæ Peripateticis, quaſi ſcientiæ Mediæ, nec ſc. purè Naturales, nec purè Mathematicæ: Mathematicis tamen potiùs accenſendæ, quàm Naturalibus; quia Abſtractio in ipſis prævalet Cõcretioni. Sunt autẽ Mathematicæ Mediæ; *Coſmographia*, *Optica*, & *Muſica*: quarum Cosmographia & Optica conſiderant *Magnitudinem* & ſubordinantur Geometriæ

metriæ; Musica vero *Numerum* considerat, & subordinatur Arithmeticæ. *Cosmographia* considerat Quantitatem aliqualiter concretam Materiali corpori: *Optica* & *Musica* Materiali Qualitati; Optica sc. *Visibili*, Musica *Audibili*. Cosmographia considerat Mensuram in toto Mundo & partibus eius; cui subordinantur *Astronomia*, de Mensura in Orbe cœlesti; & *Geographia*, de Mensura in Orbe terræ. *Optica*, seu perspectiva, considerat Mensuram vt est in Luce & Colore. Musica denique Numerum considerat vt in sono est; h. e. *Numerum sonorum*.

§. 6. *Mathematica Practica.*

Mathematicæ Disciplinæ Theoreticæ sunt omnes: sed tamen illis accidit indirectè Praxis; non vt *Finis* per se, sed vt *Vtilitas* emergens. Hinc aliquæ artes vere *Mechanicæ*, propter tamen principia Mathematica in quibus fundantur, & vtilitatem insignem quam eorũ praxis (à posteriori) præstat studio & profectu Mathematicarum disciplinarum; & ipsæ etiam Mathematicarmm appellatione frequenter censentur, nec indignæ æstimantur in quarum studio liberalia ingenia operam nonnullã collocent. Quales sunt præ cæteris. 1 *Geomatica*;

detica; de menſurandis quibuſcunq; corporum dimenſionibus. 2 *Statica*, de ratione ponderum. 3 *Nautica*, de arte navigandi. 4. *Pictura*, de ratione exprimendi figuras Hominum, Rerum, Regionum &c. 5. *Architectura*, de ratione fabricandi omne genus ædificij.

Par. 7. *Diſciplinæ Morales.*

Prudentiæ Philoſophicæ, aut ſunt κυρίως & primariò ſic dictæ; & ſunt *Ethica*, *Oeconomica*, *Politica*: aut ſecundariò; & ſunt *Hiſtorica* & *Poetica*. Illæ Prudentiæ Methodicæ dici poſſunt; iſtæ Exemplares. *Ethica* eſt Prudentia de moribus, & officijs in vitâ communi. *Oeconomica* eſt Prudentia de moribus, & officijs in familiâ. *Politica* eſt Prudentia de moribus & officijs in civitate vel Republicâ. Nec eſt quod quis addat Prudentiam *Eccleſiaſticam*, *Scholaſticam*, &c. iſtæ enim ſunt ſpecies Politicæ; ſicut *Eccleſiæ*, *Academiæ* &c. ſunt ſpecies Reipublicæ.

Par. 8. *Hiſtorica & Poetica.*

Prudentiæ Exemplares, ſunt Hiſtorica & Poetica: quarum Hiſtorica tradit Methodum Exemplorum, *Geſtorum & Realium*, Poetica, *Fictorum & Idealium*. Vt enim Hiſtoria narrat res geſtas à veris perſonis; ſic Poeſis narrat res geri ſolitas in vitâ

vitâ communi sub fictis personis: ita vt Poesis nihil aliud esse videatur, quam *Historia Idealis*. Historicæ inseruiunt præ reliquis *Chronologia* & *Chorographia*: sc. vt famulæ, non vt partes; nam Chronologia Astronomiæ pars est, & Chorographia Geographiæ. Poeticæ verò potissimùm inservit *ars Versificatoria*, quæ pars est artis Grammaticæ.

Professiones, seu Facultates Philosophiâ superiores, quibus (*ratione vsus*) Disciplinæ Philosophicæ velut ancillantur; sunt tres illæ supremæ *Medicina, Iurisprudentia, Theologica*. Medicina & Iurisprudentia vnanimes facilè Theologiæ dant primas: sed neutra alteri cõcesserit lubens. Æmulæ facultates vtræq; : quia vtræq; summæ: quarum *Medicina* tendit in bonum corporis humani Naturalis; *Iurisprudentia* in bonum corporis politici. Et Medicinæ quidem artes ferè omnes manuales aliquo modo subseruiunt, vt quarum pleræq; ad curam humani corporis (qua propinquius, qua remotius) pertineant; ratione sc. *victus* aut *vestitus*: Iurisprudentiæ verò reliquæ prudentiæ subijciuntur, politica præsertim; cuius in gratiam *Magi-*

Par. 9. *Medicina & Iurisprudentia.*

stratus

ſtratus & *Curiæ* & *Officia* publica cõſtituta ſunt. Ad Medicinam ſpectant *Botanica*, de ſimplicium medicamentorum naturâ, viribus & vſu; *Anatomica*, de corporis humani fabricâ & partibus: *Pharmaceutica*; de compoſitione medicamentorum: *Chirurgica*, de curatione partium externâ: aliæque artes nonnullæ, vt partes vel ſpecies eius. Ad Iuriſprudentiam ſpectat *Ars Notaria*, aliæquè. Sed de iſtis ſatis.

Par. 10. *Theologia.*

Sacra *Theologia* omnium Diſciplinarũ meritò ſuprema habetur & digniſſima: vt ad quã cura pertineat immortalis animæ: eſtq; *methodica aggregatio pluriũ principiorum & concluſionum, quæ ſunt de fide divina.* Qui eam ex Sapientiâ, Scientiâ, & Prudentiâ volunt eſſe mixtum habitum incommodè ſentiunt: etſi enim *Sapientiæ* nomen propter dignitatem Theologiæ tribuatur aliquãdo, nõ tamẽ id fit vniuocè; ſed vt per hoc Theologia diſtinguatur à reliquis Prudentijs, quæ ſunt *Morales* ſeu *Naturales*, cùm ipſa ſit Prudentia *Supernaturalis* & *Religioſa*. Eſt ergo Theologia vna tantùm Diſciplina, eaque in genere *Prudentiæ*: cùm habeat pro fine ſuo *Actionem*, ſc, Fruitionem Dei, quò peruenitur

nitur per media actiua Fidem, pœnitentiam, Vitæ Sanctimoniam.

Subtituli capitis, secundi.

1 *De Disciplinis in genere.* p
2 *De Encyclopædia.* p
3 *De Disciplinarum partitione in Mechanicas & Liberales,* p
4 *De Instrumentalibus Disciplinis.* p
5 *De Philosophia.* p
6 *De Philosophia Contemplatiua.* p
7 *De Mathematicis Puris.* p
8 *De Mathematicis Mixtis.* p
9 *De Mathematicis Practicis.* p
10 *De Philosophia Morali.* p
11 *De Historica & Poetica.* p
12 *De tribus Professionibus supremis.* p
13 *De Ordine Disciplinarum inter se: & de ratione studij rectè instituenda.* p

CAP. 3.

De Colligendis Locis Communibus.

Par. 1. *Locorum communium utilitas.*

LOci Commues, sunt *Tituli ad quos omnia, quæ inter legendum aut meditandum vtilia occurrunt, velut ad quasdam classes revocantur: inde quoties facto*

facto eſt vſus depromenda. Loci Communes ſunt memoriæ & neceſſarium ſimul, & firmiſſimum ſubſidium: habentq; alias fructum ingentem; quem experiare facilius, quàm eloquare.

Par. 2. *Adverſariæ Collectionis Modus primus.*

Locorum Communium Collectio, vel *Adverſaria* eſt; vel *Methodica*. Adverſaria Collectio eſt, quâ vt quæq; priùs poſterióſve occurrunt, ita in libris notantur, neglecto naturali ordine rerum ipſarum. Ejuſmodi adverſariæ collectionis triplicē ferè rationem eſt obſervare.

I Cum diverſæ materiæ à principio libri continuò ſibi ſubnectuntur, nullo relicto ſpacio chartæ puræ inter ipſas, nec ſervato ordine vel ſaltem Alphabetico; ſed annotatis tantùm in margine ad oram ſingularum materiarum titulis, ad quos ipſæ pertinent, & inſtituto tandem ſeorſim Indice Alphabetico, qui oſtendat quâ in paginâ quidq; reperiatur; eſtq; hic modus omnium confuſiſſimus.

Par. 3. *Modus ſecundus.*

II Cùm ſingulis Alphabeti literis certus paginarum numerus deſtinatur; ſed res ipſæ confuſè ſcribuntur, niſi quod quæq; referatur ad literam initialem ſui Tituli, vt *Avaritia* ad *A*, *Suſpitio* ad *S*. adnotato in margine

margine peculiari ejus Titulo, vna cum notis numerorum ordinem Tituli indicantibus; ne sit necesse eundem Titulum margini sæpiùs inscribere, si sæpiùs occurrat, v.g. si in Alphabeto literæ A. sexto loco aliquid occurat de *Avaritia*, vicesimo fortassè de *Astutia* &c. res ipsas vbi descripseris, scribe in margine Titulos cum numeris sic, 6. *Avaritia*. 20. *Astutia*. inde si quid denuò occurrat de Avaritiâ, aut Astutia, notandum; percurre titulos in margine: reperiesq; *Avaritiam* sub numero 6. *Astutiam* sub numero 20. collocari. Noli ergo Margini denuò *Avaritiam* aut *Astutiam* inscribere; sed numerorum tantum notas 6. aut 20. Sed & hic modus est admodum confusus.

Par. 4 *Modus tertius.*

III Cùm singulis Titulis singulæ paginæ destinantur, vel secundum Alphabeti ordinem (qui mos est plurimorum;) vel (quod est aliquãtò consultius) eo ordine, quo quiq; occurrerint: facto seorsim Indice Alphabetico Titulorum, vt in primo modo; adscriptisq; margini *Subtitulis* cũ notis numerorum eâ ratione, quâ de Titulis dictum est in secundo Modo. v. g. si inter legendum quod primũ notatu dignum

num occurrerit ſit *de voluptate*; proximum *de anima* &c. Eſto *Voluptas* Titulus primæ patinæ, *anima*, ſecundæ &c. Eſt hic modus longè optimus omnium eorum qui ſunt Collectionis Adverſariæ.

Par. 8. *Vſus adverſariorum.*

Collectio adverſaria, etſi Methodo careat & Arte, habet tamen ſuum vſum penè neceſſarium: Inſervit enim partim *Præparationi*: partim *Compendio*. *Præparationi* quidem: vt ſc. juvenes non interea patiantur lectionem ſuam perire, plurimaq; notatu digna libi è manibus, dum ſunt adhuc imparati à methodo accuratiore, quâ lecta auditáq; commodiùs digerant: *Compendio* verò; ne qui peculiari cuiquam profeſſioni ſtudia ſua dicarunt, cogantur plurimùm temporis in rebus à ſuis ſtudijs multum alienis collocare, ſi curent in ſingulis diſciplinis eſſe accuratè Methodici. Logica quidem, quia eſt ea Ars omnium Diſciplinarum Inſtrumentum, è re fuerit ſtudioſorum omnium Methodicè collegiſſe; vt etiam cuiuſvis ſtudioſi Locos cómunes in eâ facultate, cui nomen ſuũ dedit, illiſq; Diſciplinis quæ cum ea ſunt cõjunctiores; in reliquis verò poterit adverſariâ locorum collectione contentus eſſe.

Quorſum

Quorsum enim aut Medicus *Moralia*, aut Iurisconsultus *Mathematica* nimis anxiè Sectaretur?

Par. 6. *Collectio Methodica Popularis.*

Collectio Methodica Locorum Communium est, in qua relucet aliqua Methodicæ dispositionis ratio, Estque ea rursum vel *popularis*, vel *Accurata*. Popularem dico, in qua servatur Methodi ratio minùs accurata: hujus varij sunt modi. Alij enim secundùm *Tabulas* decem *Prædicamentorum* locus disponunt; alij omnia ad *præcepta Decalogi* referunt; alijque aliter pro suo quisq; ingenio & judicio. Sed *angustiores* sunt omnes isti modi, quàm vt vniversa complectantur; & *turbatiores*, quàm vt satis distincte.

Par. 7. *Collectio Methodica Accurata.*

Collectio Methodica Accurata est, in qua Tituli Locorum disponuntur accuratè secundùm propriam Methodum vniuscuiusq; Disciplinæ. In quem finem suadent nonnulli authoris alicuius opus methodicum, quale sc. ipsi maximè comprobamus, nobis ob oculos ponere, eúque vestigia sequi; singulorum capitum Titulos in libris nostris ordine describentes, paginasq; aliquam multas singulis *Titulis* relinquentes; vt & *Subtitulis* pariter

ſuo ordine ſpatia maiora, vel minora, pro ratione ipſarum materiarum.

Par. 8. *Conſilii Authoris*

Benè quidem illi: nec reprehendo. Cæterùm quandoquidem collectio Locorũ Communium non eſt ipſa rerum tractatio ſed apparatus ad ipſam, ſiue congeſtio rerum tractandarum; & Methodus accurata in *diſponendo* quidem neceſſaria eſt, in *colligendo* non item: quid ipſe ſentiam hac in re vtiliſſimum, ſi non ingratum fuerit, *bone Lector*, paucis accipe.

I Initio libri *Tabula Methodica*, quæ Generales tantum Titulos complectatur, vnâ aut alterâ paginâ deſcribatur. Illa enim totius Diſciplinæ fabricam & Methodum vna quaſi Synopſi ſemper repreſentabit.

II *Titulis* ſingulis eo ordine quo deſcribuntur in Tabula, *Subtituli* ſui ſubjiciantur. Sed Tituli vel rubricâ, vel majuſculâ characterum formâ, vel aliâ aliquâ inſigni notâ, à ſubtitulis diſtinguantur.

III Subtitulis ſingulis numerorum notæ præficiantur; relinquaturq; ſpatiolum ad finem lineæ, in quo annotari poſſit peculiaris pagina libri noſtri, in quâ aliquid pertinens ad talem vel talem Subtitulum diſpo-

disponitur. Relinqui etiam debet spatium 6, aut 7, linearum post subtitulos singulorum Titulorum; in quibus describantur si fortè alij aliqui Subtituli inter legendum nobis occurrant, præter eos quos hactenus descripsimus.

III Singulis Subtitulis pagina vna relinquatur provt res notandæ occurrerint. Methodus si fit in Tabulâ Generali *accurata*, & in Speciali Indice Subtitulorum *Mediocris*; non est exigenda in ipso libro, sed vt materia aliqua prima occurrerit, ita subtitulo ad quem illa materia pertinet prima pagina detur; secunda secundo, & deinceps: numerus tantum paginæ adscribatur suo loco, in *Indice Subtitulorum*.

§. 9. *Praxis huius cõsilij.*

Exemplum penè exhibuimus in hoc *Compendio Logicæ*, cujus singula *Capita* possunt esse singuli *Tituli* Locorum Cõmunium in hac disciplinâ: *Quæstiones* verò capitibus subiectæ singuli *Subtituli*. Spatium reliquimus post singula capita, cui inserantur & aliæ Quæstiones sive subtituli, siqui alibi occurrant ad materiam illius capitis spectantia. Spatiolum etiam reliquimus in fine lineæ post singulas quæstiones, vnà cum literâ p. quæ *paginam*,

significat; eo consilio, vt juvenes appositis ad literam numerorum figuris peculiares paginas indicent suorum librorum, in quibus reperiuntur materiæ ad dictos Subtitulos siue Quæstiones pertinentes. Si quis velit colligere Locos Communes Logicos; *Index Capitum* & *Subindices Quæstionum* præsentis compendij, possunt esse ei pro Indice. In reliquis etiam Disciplinis, Indices istiusmodi in suum vsum concinnabit, quos præfiget libris suis Locorum Communium pro illis Disciplinis.

Par. 10. *Locorum adornatio*

Loci Communes sic instituti *adornandi* sunt diligenter. Si quid lectio, Auditio, Meditatio, suggesserit, quod memoriâ dignum censeatur, illud in locis communibus, vt mella apes in fauis, studiosè collocabis: diemq; deperditum duces, in quo non est aliud in locos Communes relatum. *Sententias* authorum breves, illustres & nervosas: *Voces artis* & rerum appellationes: *precepta* disciplinarum: vocum *distinctiones*, aliaque similia, ipsius authoris verbis & αὐτολέξει consignabis: adjecto ad finem aut in margine libro, capite, sectione, paginâ, vbi illa reperiuntur. Cætera tuis verbis notabis. Si quid propriâ

priâ meditatione consecutus fueris quod sit illustre; peculiari aliquâ notâ id ab alienis distingues, Si materiam alicuius Tituli aut subtituli reperies vbivis ab aliquo fusiùs tractari, non erit necesse ex authore quicquam transcribere: satis erit locum ipsum, vt prius, indicasse.

Subtituli Capitis tertij.

1 *De Vtilitate Locorum Communium.* p
2 *De Locis Adversis.* p
3 *De Locis Methodicis.* p
4 *De Locis Communibus commodissimè instituendis.* p
5 *De Locis Adornandis.* p

CAP. 4.

De Historia Logica.

LOgicæ Naturalis vsum ante *Aristotelem* plurimi exercuerũt; nec enim aliter quicquam potuerunt in alijs facultatibus cum laude commentari. In ipsâ etiam arte aliquid ausi sunt ẽ veteribus *Pythagoras*, *Parmenides*, *Architas* Par. 1. *Logici ante Aristotelem.*

Tarentinus, Zeno, Socrates, Plato, Xenocrates, Chrysippus; alijque ex Stoicis & Academicis. sed *Stoicorum* Logica non aliud quicquam fuit, quàm confusum quoddam Chaos præceptorum, siue potiùs Exemplorum de captionibus Sophisticis, alijsque ad ostentationem magis comparatis, quàm ad vsum: vnde illa monstra argumentationum profluxere, *Antistrephon*, *Crocodilites*; *Vtis*, &c. Academicorum verò Logica, in quibus *Plato* familiã ducit, multo illa vtilior fuit quidem & magis seria: sed tamen nihil ordinatè docet, aut Acroamaticè; præcepta tantũ obiter immiscet Exotericè, & in formâ Dialogorũ. Primus mortalium *Aristoteles*, & Logicæ finem certum constituit, & præcepta in ordinem redegit, & singulari artificio integræ artis methodũ contexuit; reiectis heterogeneis, & exotericis, & inanibus subtilitatibus: ità vt *Logicæ inventor* optimo iure dici mereatur.

Par. 2. *Post Aristotelem ad Scholasticos.*

Post Aristotelem deferbuit nonnihil Peripateticæ doctrinæ studium. succedentibus enim sæculis Oratoris magis quam Philosophicis, Logica à fine suo proprio & genuino, quæ contemplatio est & cognitio

nitio rerum, inflexa est propemodum omnis ad vsum torensem; à docēdo ad movēdum; ab instruendo intellectum, ad mulcendum affectus. Sic *Cicero*, & Eccleæ Doctores Græci Latinique, *Augustinus*, *Hieronimus*, *Chrysostomus*, alij. Non defuere tamen, qui & illis sæculis libros Aristotelis Logicos commentarijs illustrarent, aut ipsa aliquid in re Logicâ tentarent; Græci præsertim, *Porphyrius*, *Aphrodiseus*, *Simplicius*, *Ammonius*, *Themistius*, *Philoponus*: & duosūmi Arabes *Avicenna*; & *Averroes*, sub quibus potissimum Logica Peripatetica neglecto jamdiu vires pristinas colligere & reflorescere cœpit denuò.

Insequutum est brevi sæculum *Scholasticum*, in quo Logica & philosophia Peripatetica à plurimis fuit illustrata; stylo quidem ineleganti nec elaborato, sed quē abundè compensavit admirabilis judicij profunditas, & in rebus perscrutandis omninò felix subtilitas. Post *Alexandrum ab Ales* Anglum (qui Pater Scholasticorū habetur) Logicalia scripserunt *Albertus Magnus*, *Thomas*, *Scotus*, *Burlæus*, *Occam*, &c. Qui hos secuti in varias postea sectas Par. 3. *Scholastici*.

sunt divisi: dum alij *Scotistæ*, alij *Thomistæ*; *Nominales* alij, alij *Reales* dici voluerunt. Sed scholasticis istis præsertim vetustioribus (degeneres enim illi qui in *Summulis & Sophistria* omne ævum ineptierunt, indigni sunt qui locum inter Logicos sortiantur) tantum debet Logica, quantũ fere alijs hominibus nullis. Sanè illud optandũ fuisset vt non heterogenea sæpiùs infarsissent; & Quæstiones Theologicas. Physicas, Metaphysicas. in Logicâ determinandas proposuissent.

par. 4. *Quorundã Scholasticorũ cognomẽta.*

Scholasticorum plerisq; qui reconditioris subtilitatis aut judicij habebantur cognomina quædam indita sunt à discipulis suis: quæ quoniam celebria sunt in Scholis, facturi videbamur rem non ingratam si hic attexerimus; etsi non sint omnes Logici.

1. *Alexander ab Ales.*
2. S. *Thomas Aquinas.*
3. *Ioh. Dunes Scotus.*
4. S. *Bonaventura.*
5. *Henricus de Gandauo.*
6. *Gualterus Burlæus.*
7. *Willelmus Occam.*
8. *Ægidius Romanus.*

1. *Irrefragabilis.*
2. *Angelicus.*
3. *Subtilis.*
4. *Seraphicus.*
5. *Solennis.*
6. *Planus.*
7. *Invincibilis.*
8. *Fundatissimus.*

9. *Pro-*

9. *Thomas Bradwardinus*	Doctor	9. *Profundus.*
10. *Iohannes de Baccone.*		10. *Resolutus.*
11. *Franciscus Mayronis,*		11. *Illuminatus.*
12. *Adamus de Marisco.*		12. *Illustris.*
13. *Petrus Aureoli.*		13. *Facundus.*
14. *Iohannes Bassolis,*		14. *Ordinatissimus.*
15. *Alexander Saxo.*		15. *Illibatus.*
16. *Gerardus Odonis.*		16. *Moralis.*
17. *Antonius Siretus,*	Magister	17. *Formalitatum.*
18. *Petrus Lumbardus,*		18. *Sententiarum.*
19. *Petrus Comestor.*		19. *Historiarum.*
20. *Petrus Hispanus,*		20. *Summularum.*
21. *Averroes,*		21. *Commestrator.*
22. *Petrus de Abano,*		22. *Conciliator.*
23. *Suicetus,*		23. *Calculator.*

Prodiit è mediâ Barbarie vir magna professus *Raymundus Lullus*; qui opus Logicum, quam specioso titulo insignivit *Artem Magnam*, commentus est: cujus ope pollicetur trimestri spatio hominem, quamvis vel ipsa literarum elementa nescientem, totam Encyclopædiam perdocere; idq; per circulos & triangulos & literas Alphabeti sursum vorsum revolutas. Habuit & iste tamen suos assertores, & sequaces; *Bernhardum, Lavinhetam, Cornelium Agrippam, Paulum Schalichium, Petrum* Par. 5. *Lullistæ.*

Gregorium

Gregorium Tholosanum, *Iordanum Brunum*, & paucos alios. Sed insignem vanitatem artis Lullianæ satis luculenter ostendit Keckermannus *tract.* 2. *Præcogn. log. c.* 2. *Parag.* 39.

Par. 6. *Ramei.*

Pulsa tandem Barbarie, *Petrus Ramus*, politioris literaturæ vir ausus est (post *Ludovicum Vivem*) Aristotelem acriùs vbiq; & liberiùs incessere, vniversamq; Peripateticam Philosophiam exagitare. Ejus *Dialectica* exiguo tempore fuit apud plurimos summo in pretio, maximè eloquentiæ studiosos; idque odio Scholasticorum, quorum dictio & Stylus ingrata fuerant auribus Ciceronianis. Certè illud attulit Reipublicæ Logicæ emolumenti industria Rami, quòd excitarit bona ingenia ad Methodi rationē diligentiùs excolendam. Sed tamen multa sunt quæ in Logicâ Rameâ eruditis meritò displicent: vt 1°, *innovatio terminorum artis*, & vocum jamdiu receptarum in Scholis Logicorum; 2° *mutilatio Logicæ multiplex*, quam Ramei limitibus nimiùm angustis definierunt, & partibus quibusdam integris spoliarunt; 3°, *explicatio Vsus Logicæ* ex Poëtarum & Oratorum scriptis, qui tamen res Logicè non

non tractarunt, sed Exotericè, 4°, *præscriptio unicæ Methodi* vbiq; adhibendæ, ejusq; nimiùm exilis & morosæ, quâ Disciplinas omnes tradi volunt, per definitiones tantùm & dichotomias. Sunt & alia plurimâ, quà vitia, quà defectus, in Rameis justâ reprehensione dignissima: quæ accuratè & gravitep persequutus est Keckermannus *tract. 2. Pracogn. Log. cap. 4.* per totum.

Produxit novissimum sæculum nonnullos Logicos, qui mediâ quadam viâ Peripateticos inter & Rameos incedere gestierunt Invehuntur ipsi palam in *Rameos*, laudant *Peripateticos*: sed tamen in Systematibus suis Logicis Ramei magis sunt quàm Peripatetici. Nam & terminos receptos in Peripateticâ Scholâ immutarunt, & luxuriant nimis in Methodo; dum sic omnia minutatim in frustra dividendo & subdividendo concîdunt, *ut* succum rerum & substantiam interea amittant. *Philippo-Rameï* hi dici possunt, vel *Systematici*, quorum præcipuus est *Keckermannus*: quem insequuti (non passibus æquis) *Timplerus*, *Alstedius* & alij nonnulli. Habet ille vsum suum sanè magnum, & pervtilẽ; sed

par. 7. *Systematici.*

ſed ijs qui judicio ſunt maturo, & probè ſubacto in ſchola Peripateticâ. Qui enim illius viri ſcripta cum Scholaſticis, delectu facto *Terminorum & Methodi*, dextrè cõjungere poterit; is meâ ſententiâ in omni Philoſophia vtiliſſimè verſabitur. Optarim tamen vt minùs tereretur Keckermãnus in manibus juventutis: qui ſunt aſſuefaciendi potius terminis Peripateticis ac Methodo ſimpliciore inſtituendi; nec tantùm pollent judicio, vt norint invtilia ab vtilibus ſecernere.

Subtituli Capitis quarti.

1 *De Logica veterum ante Ariſtotelem.* p
2 *De Organo Ariſtotelis.* p
3 *De Logicis poſt Ariſtotelem vſq; ad Scholaſticos.* p
4 *De Scholaſticis.* p
5 *De Logica Lulli.* p
6 *De Logica Rameâ* p
7 *De Syſtematicis.* p
8 *De præſtantiâ Logica Peripatetica ſupra Rameam & Lulliſticam.* p

FINIS.

An anima rationalis sit immortalis

Dehinc transmigratio animæ